

A
VARÁZSDOB
ÉS
A LÁTÓ ASSZONYOK

LAPP MESÉK
ÉS MONDÁK

A VARÁZSDOB ÉS A LÁTÓ ASSZONYOK
LAPP NÉPMESÉK
EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1966

Fordította
N. SEBESTYÉN IRÉN

Válogatta, az utószót és a jegyzeteket írta
VOIGT VILMOS

A válogatást
ERKKI ITKONEN
ellenőrizte

A könyv védőborítékját, kötéstervét és illusztrációit
a Néprajzi Múzeum anyagának felhasználásával
LÓRÁNT LILLA
rajzolta

A versbetéteket és a verses szövegeket fordította
H. KISS JUDIT

A norvég szövegek nyersfordítását ULLA HAUHIA,
orosz szövegek nyersfordítását FÖLDMÁR ÁGNES készítette

A LAPPOK EREDETE

Itt, Lappföldön az első lakók tiszta lappok voltak. Nem élt itt hajdanában egyetlen skandináv ember sem. Vadső és itt ez az egész Varanger-félsziget Vardöig a lappok birtokában volt. Mikor az első skandinávok megjelentek, a lappok nagyon féltek tőlük, mert úgy tudták, hogy rablók. Azok a skandinávok, akik ide jöttek, Dél-Norvégiában bűnt követtek el. Büntetésből száműzték őket a lappok földjére. Egy idő múlva a skandinávok elszaporodtak itt, Lappföldön. Ellepték az egész Lappföldet, és megrontották és elskandinávosították a lapp népet.

Bizony, a lapp nép el van nyomva. A lapp szokások már részben kipusztultak. Nem jó rágondolni, hogy milyen sors vár a lappokra. Úgy látszik, hogy a skandinávok már majdnem teljesen megrontották a lapp népet.

LAPPFÖLD ŐSLAKÓI

Széles folyók állták el utunkat,
átkeltünk rajtuk, északra jutottunk.
Milyen nevet adjunk új lakóhelyünknek?
Megtalált szép vidék, Lappföld legyen neved!
Lappföld ellát táplálékkal,
űzzük, leterítjük vadrénjeit
jól hegyezett nyilainkkal.

Építsünk házat oltalmul,
Döntsünk ki fákat támaszul,
Házunk földjére körös-körül
rakjunk le sűrűn tözeget.

Lappföld őslakóinak
homorú kő volt fazeka.
A később élők mosolyogják
szegényes lakóházukat.
Mi, később élők emlegetjük,
tiszteljük régi őseinket.

Végül sok mindent megtanultak,
hasznos állatokat tartottak,
bőségesen ettek-ittak.
Így dalolunk
szép Lappföldről,
őslakói életéről,
kik földünkre elsőnek léptek,
s cipőjük szénával volt bélelt.
Sok idő lepergett aztán szépen,
míg elértünk a sámándob idejébe.

RÉGI MESE EGY PAPRÓL

Svédország északi földjén régen csak lappok éltek, és ezek a lappok mind pogányok voltak. De azért volt egy templomuk is, ahol pap prédikált. Egyszer a pap vendégségbe hívta az összes lappokat. Mikor a lappok összegyülekeztek a paplak mellett, a pap meghagyta a feleségének, hogy adjon a lappoknak vajas kenyeret. Az asszony megtette, amit a pap kívánt. Minden lappnak adott egy darab vajas kenyeret és mindegyiknek azt mondta: – Égj, égj!

A lappok nagy aggodalommal fogadták el a vajas kenyeret, mert nem értették, hogy mit jelentenek az asszony szavai.

A pap megparancsolta a lappoknak, hogy másnap menjenek el valamennyien a templomba. Arról prédikált a templomban, hogy a lappok mind a pokolba jutnak, csak ő maga és a felesége kerülnek az égbe. Mikor a misének vége volt, a pap kérte a lappokat, hogy maradjanak a templomban. Azután ő maga kiment, és felgyújtotta a templomot. A templom égni kezdett, és a lappok, akik a templomban voltak, mind megégtek.

A lappok közül néhányan mégis künn maradtak, és látták, hogy nagy baj van. Hát elrohantak, és összecsődítették a lappokat: majd megfizetnek a gonosz papnak. Az emberek fogták az íjukat, és a csapás mentén lefelé indultak, mert gondolták, hogy a pap meg a felesége itt mennek haza a lappok rénökreivel. A lappok egy dombon gyülekeztek, várták a papot. Várták, várták, egyszer csak látták, hogy jön a pap és a szolgája. A lappok lőtték az íjukkal: az, aki az első szánban ült, lefordult a szánról. A többiek, akik utána hajtottak, jót kacagtak: lám csak, még ülni sem tud a szánon! Így jártak sorra a többiek is, a pap is legurult a szánjáról.

A lappok visszavették rénökreiket, és azóta a dombot, ahol ez történt, Lappbocskor-dombnak nevezik.

TESTVÉRHARC

Találkozott egy helyen két harcos csapat, összeverekedtek, és addig harcoltak, míg a harcosok mind elestek, és csak a két király maradt életben, ők folytatták a küzdelmet. Amikor az egyik érezte, hogy elfáradt, mondja:

– Ez a pokolra való még legyőz engem!

Hallja a társa, hogy az a másik lapp ember. Abbahagyták a harcot. Azok a királyok testvérek voltak.

EINE TÖRTÉNETE

Volt egyszer egy lapp nojta. A Túloma zuhogótói érkezett Tammakasra. Látja, hogy a falu másik végében ellenség táborozik. Odamegy hozzájuk és köszön. Az ellenség vezére kérdi:

– Hova igyekszel? Honnan jöttél?

Eine így felel:

– Azért jöttem, hogy megnézzem a lappokat.

– Hogy megnézzem a lappokat! – utánozta mérgében a vezér.

És kirántotta a kardját, hogy levágja Eine fejét. Lecsapott a kardjával: ám látja – egyik emberének a feje gurult el. A vezér kiadta a parancsot:

– Akasszátok fel!

Az emberek fogtak egy darab zsineget, hurkot kötöttek Eine nyakára, és felhúzták. Nézi a vezér: egyik embere lóg a fán. Mondja az ellenség vezére:

– Kötözzétek össze, és vessétek a folyóba.

Az emberek megkötözték Einét, és a folyóba vetették. Nézi a vezér: egyik embere fulladt a folyóba. A vezér körülnéz: ott látja Einét az emberek között. Mondja a vezér:

– Hagyjuk abba. Így minden emberünk elpusztul. Nem igazi ember ez.

No, Eine odamegy a vezérhez, és így szól:

– Fussunk verseny! Hadd lássuk, melyikünk fut gyorsabban.

Futásnak indultak egymás után. A vezér Eine után futott, már majdnem utolérte és megfogta. Eine átugrott a füves lápon. A vezér űzi, nagyot ugrik, már-már elkapja. A vezér ugrás közben a mocsárba zuhan és beleragad. Eine futásnak ered, a zuhogóhoz fut és kiált:

– Jön az ellenség!

– Igazán az ellenség jön?

– Igazán az ellenség jön.

– Éppen az ellenség jön?

– Éppen az ellenség jön.

Az ellenséges csapat emberei mentek, kihúzták a mocsárból a vezérüket, és Túlomához vonultak, hogy elfoglalják a falut. A lakosok

elmenekültek föld alatti tanyájukra. Az ellenség megérkezett. Eine a faluban van. Kérdi a vezér:

– Hol van a falu?

Eine is kérdi:

– Hol van a falu?

A vezér mondja:

– Mutasd meg a falut! Ha nem mutatod meg, megölünk.

Eine is mondja:

– Mutasd meg a falut! Ha nem mutatod meg, megölünk.

No, mondja a vezér:

– Hogy merészelsz csúfolódni velünk? Kötözzétek meg, és dobjátok a folyóba!

Eine ezt is utána mondta. Hát az emberek megfogták, megkötözték, és a folyóba dobták. Nagyot néznek: saját emberüket dobták a folyóba.

Mondja a vezér:

– Ha nem mutatod meg a falut, összetörjük a lazac-vejszéteket!

Mondja Eine:

– Ha összetöritek a vejszénket, mindannyiatokat a folyóba doblak.

Nem merték összetörni a vejszét. Csónakokba ültek, és útnak indultak Kola felé, hogy elfoglalják a félszigetet. Eine hírt adott Kolába: jön az ellenség. A kolaiak őrt állítottak. Az őr néz, néz: csónakot lát a tapon. Futni akar Kolába, fut, fut, de mindig csak körbe fut egy helyen. Kettéhasítja a lábikráját, újra futásnak indul: nincs semmi baj. Tudja, hova kell futnia. Elfut Kolába, és mondja, hogy jön az ellenség. Kolában vár van; az emberek megtöltik az ágyút, és várnak. Az ellenség megérkezik, partra száll Gubkában. A vezér előre megy, a várhoz rohan: a várat víz veszi körül. A vezér átugrik az árkon, ostorával a falra suhint: a falból tűz csap ki. A várbeliek löni akarnak az ágyúval: az ágyú nem sül el. Megkenik az ágyút tehénvérrel: tudnak löni az ágyúval. Mikor lönek, az ellenség vezére átugrik a golyón. Célba veszik a fejét: a vezér felugrik, a golyó a lábát találja el. A golyó leszakítja az egyik lábát. A vezér szédeleg, féllábon ugrálva az embereihez megy. Meg akarja ölni az embereit: miért érkeztek későn. Tíz emberét ölte meg. Csónakokba szállnak, a Vierezuhogó felé eveznek. A vezér csónakját kötéllel

vontatják a partról. Vontatják a csónakot, csak vontatják, egyszer csak egy zuhogóba eresztik. A csónak felfordult, a vezér odaveszett, vízbe fulladt. Az emberei hazamentek.

CSÚDOK A PATAK PARTJÁN

Lumbesben egy hegy lábánál patak folyik. A patak partján hajdanában emberek, csúdok tanyáztak. Ezek a csúdok zablisztból készült tésztát tettek a patakba. Sok tésztát raktak már bele a vízbe, de mégsem tudták a patakot feltölteni. Egy ember benézett a vízbe, a patakba: hát egy embert lát a vízben. Mondja a társainak:

– Én bizony leszállók, lemerülök a vízbe, megfogom azt az embert, aki a tésztánkat eszi.

Lebukott a vízbe, kereste mindenfelé azt az embert a vízben. Kereste, sokáig kereste, de nem találta, és végül is belefulladt a patakba.

RUTSZOK A LAPPOK FALUJÁBAN

Hajdanában a tengerpart közelében lappok éltek. A lapp falucska a Kordeg folyó partján volt. A faluban azt beszélték, hogy hamarosan rutszok jönnek. Egy öreg lapp ember, a falu vezetője, így szólt:

– Halljátok, gyülekezzünk össze ebben a faluban, és meneküljünk más helyre. Ha a rutszok megtudják, hogy itt élünk, jönnek és megölnék bennünket.

És még azt is mondotta:

– Gyűjtsünk itt össze száz szánt és száz rénbikát. Én itt a faluban várom őket, és ha megérkeznek, mind egy szálig elpusztítom őket.

Hát a lappok elmenekültek a faluból, és egy másik faluban éltek. Az öreg lapp vezető egyedül maradt a régi faluban, és várta a rutszokat. Először rénszarvasok jöttek, azután megérkeztek a katonák is. Mikor már a faluban voltak, kérdezték az öreget:

– Miért vagy itt egyedül?

Mondja az öreg vezető:

– Mindjárt hozom a népemet is.

Mondja a katonák vezetője:

– Vezess el minket az új faluba!

Mondja az öreg lapp ember:

– Elvezetlek. Feküdjete csak a szánokra! Nekem száz szánom van. – Kérdi a rutsz vezetőtől:

– Sok embered van?

– Száz emberem van.

Az öreg lapp odahajtotta a rénbikákat, minden szán elé egy-egy bikát fogott be, az embereket a szánhoz, a szánokat pedig hosszú sorban egymáshoz kötözte. Kérdi a parancsnok:

– Mire jó ez?

– Most megyünk a faluba, a nép fél tőletek. Ha észreveszik, hogy idegenek vagytok, már útközben megölnék minket.

Mondja a parancsnok:

– Jól van.

Eltelt a nap, eljött az este. Mondja az öreg lapp ember:

– No, most indulunk, éjjel megyünk be a faluba, hogy észre ne vegyék érkezésünket.

Elindul a menet: száz bika, száz szán hosszú sorban egymáshoz kötözve. Az öreg lapp a parancsnokot magához kötötte. A Kordeg folyó mentén a tenger felé mennek. Mennek, mennek, egyszer csak megállanak. Zúg a tenger. Kérdi a parancsnok:

– Mi ez a nagy zaj ?

Mondja az öreg lapp ember:

– Harcol egymással a só és a víz.

A parancsnok nem értette a dolgot. Az öreg lapp tovább indult, ment, ment, felment a hegyre, ott megállt, kihúzta a kését a bőrtokból, átvágta a szánok vezetékek kötelét, és útjára engedte a bikát. A rénbika lezuhant a szikláról, és magával rántotta az egymáshoz kötött bikákat és szánokat. Mind a tengerbe fulladtak. Csak az öreg lapp ember maradt meg a maga bikájával és szánjával. Azt a sziklát még ma is Százak-sziklájának nevezik.

Nincs tovább.

A PARASZTOK A LAPPOK LEGYILKOLÁSÁRA KÉSZÜLNÉK

Egyszer régen a parasztok le akarták gyilkolni a lappokat. Egy lapp asszony elment a paphoz. A pap éppen el akarta olvasni az írást, amit a parasztok küldtek neki. Csakhogy váratlan vendég érkezett, és a pap kiment a szobából, hogy fogadja a vendéget. Az asszony gyorsan eldugta a parasztok írását, másféle papírokat szedett össze az asztalról, ezeket összetépte, és bedobta a kályhába. A pap kisgyermekének is adott egy papírt, és meghagyta neki, hogy dobja a tűzbe. Visszajön a pap, és kérdezi, vajon hova lettek a papírok. Mondja az asszony:

– A te kisgyermeked tűzre tette azokat a papírokat.

Azután az asszony hazament. Hozza a húzószánt, két gyermekét a szánra ülteti, magára veszi a szőrös bundáját, bundát ad a gyermekeire is, és elindul a húzószánnal és a szánon a gyerekekkel Stockholmba, hogy beszéljen a királlyal. Megérkezik Stockholmba, hát találkozik ott egy úrral, és ez az úr a király volt, de ezt az asszony igazán nem tudhatta. A király elámult, hogy a birodalmában olyan emberek is vannak, akiknek a teste szőrös. A király állva maradt, és megkérdezte:

– Melyik néphez tartozol?

Az asszony elmondta, hogy ő lapp asszony, és azért jött ide a hegyekből, hogy beszéljen a királlyal. A király maga mutatja meg az asszonynak, hogy hol találhat szállást, és mondja:

– Egy órákor beszélhetsz a királlyal. Hanem ez a ruha legyen rajtad, amiben most vagy.

Hát még ugyanazon a napon eljött az asszonyhoz egy finom úr, és elvitte a királyhoz. A király elolvassa azt az eldugott levelet, és megérti belőle, hogy a parasztok le akarják gyilkolni a lappokat. A király megígéri, hogy segíteni fog a lappokon. A király szeretné hallani az asszony nevét. Az asszonyt Kárinnak hívták. A király a svéd Vildstjärna nevet adta neki. Még pénzt is adott az asszonynak, és így az asszony két gyermekével ingyen utazhatott haza.

HÁROM ERŐS VADRÉNSZARVAS

Jolmman-apónak volt három szép leánya. És az öreg Jolmman egyszer sokáig virrasztott. És öntött három ezüstgolyót. Kérdi a felesége:

– Hova mégy?

– Az Éjszaka-tó lefolyásához megyek. Három vadrénszarvas tanyázik ott.

A legkisebb leány mondja:

– Én is veled megyek.

No, az öreg nem bánja: van rá ideje, hadd jöjjön. Elmentek mind a ketten. Estéről estére odamentek az Éjszaka-tó lefolyásához.

Egy este látták mind a ketten, hogy ott a tóparton tűz ég. A tűz közelébe lopóztak. Hát ott három ruossa falatozott. Mondották a ruossák:

– Na, holnap a neideni réten leszünk. Az öreg Jolmman talán nem is lesz otthon. És Jolmman leányai már elaludtak. Holnap ilyenkor ott vagyunk a neideni réten.

Azután felállítottak éjszakára egy kis sátrat. Tanakodtak:

– Ki alszik belül?

– Hát a nagy Erős.

– Ki alszik középen?

– Hát az az eleven Láb-Barohku alszik középen.

– No jó, és ki alszik az ajtónál?

– Vas-Lonkku alszik ott!

Azután a ruossák lefeküdtek és elaludtak. Az öreg Jolmman lőtt a puskájával. A ruossák mind a hárman kővé váltak. Így keletkezett egy nagy szikla.

AZ ENGEDETLEN LEÁNY

A „rettegés idején” az emberek nem nagyon mertek kimozdulni az otthonukból. Ha halászni akartak, éjjel mentek ki csónakjukkal a tóra, és a partok meg a szigetek mentén eveztek. Hogy ne lehessen a nyikorgást hallani, az evezőket bőr– vagy posztócsíkokkal tekerték be. Ha eltört a vessző, amellyel az evezőt a csaphoz erősítették, nem dobták be a vízbe: a csúdok meglátják és rájönnek, hogy emberek rejtőznek errefelé. Az emberek félelmükben erdőkben és barlangokban tanyáztak, még a föld alá is behúzódtak. Egy család egy fiatal erdei fenyő alá ásott magának menedéket, még közelről sem lehetett azt észrevenni. Nem mertek tüzet gyújtani, féltek, hogy a csúdok meglátják a füstöt. A legnagyobbik leány kelepce-t kötött pálcikával és csonttűvel, a kelepce végét pedig egy gyökérhez erősítette. Ez a gyökér a felettük levő fenyőfának volt az egyik gyökere. A szülők megtiltották leányuknak, hogy hálót kössön, mert a fa mindig megmozdult, amikor a leány megszorította a csomót. A leány semmibe sem vette a tilalmat, csak kötötte tovább a hálót. A csúdok éppen arra jártak, és az egyik észrevette, hogy a fa mozog, pedig szellő sem fújdogál. Megálltak, vizsgálódni kezdtek, és megtalálták az elrejtőzött embereket. Mind megölték őket, és elrabolták minden vagyonukat.

HENRIK MÁTKÁJA

Élt egy házban egy szép leány. Ebbe a leányba minden fiú beleszeretett. A leány vőlegényét Henriknek hívták. Az oroszok ráakadtak a házra, megölték a házbelieket, de a leány olyan szép volt, hogy nem volt szívük őt is megölni.

Azután az oroszok elvonultak, és magukkal vitték a leányt. Bementek az erdőbe, és megpihentek táborúznél.

Mikor Henrik elment a mátkájához, hát látja, hogy az egész háznép halott. Kereste a holttestek között a leányt, de nem találta. Mindjárt gondolta, hogy elhurcolták. És most törte a fejét, hogyan szerezze vissza a mátkáját.

Rongyos ruhába öltözött, szarvakat erősített a fejére, korommal kente be az arcát, és egy zsákot jól megtömött fűrészporral. Tudta, hogy merre vonultak az oroszok. És meg is találta őket az erdőben: ott táboroztak a tűz mellett.

Mikor Henrik a táborút közelébe lopózott, fűrészport vett a szájába, és tátott szájából belefújta a tűzbe. Az oroszok megijedtek:

– Jön az ördög, jön az ördög, tüzet lehel a szája! – Az oroszok futásnak eredtek, a leány is futott utánuk.

A leány nem tudott olyan gyorsan futni, mint az oroszok. Henrik utolérte a mátkáját, és így szólt hozzá:

– Ne félj tőlem! Henrik vagyok, a vőlegényed. Maradj itt! Én tovább futok, még üldözöm egy darabig az oroszokat.

Az oroszok futottak, futottak, és mondogatták egymásnak:

– Csak az ördög lehetett!

Henrik visszatért aztán a mátkájához, és ők ketten eljutottak a tűzhöz. Henrik összeszedte az oroszok puskáit és ott hagyott holmiját. Azután felkerekedtek, és elmentek a Henrik otthonába, ők ketten, Henrik és a mátkája. Többet nem tudok róluk mesélni.

NJÁL-ÖREG ÉS A FIAI

Njál-öreg Peaccem faluból származott. Az itt lakó lappok úgy tudják, hogy ők a Njál-öreg családjából erednek. Él-e még ma is valaki ezek közül, nem tudni. Njál-öreg nagy tudományú ember volt, előre látott és tudott mindent, olyan dolgokat is, amikre senki sem gondolt.

Öreg ember volt már Njál, amikor megjelent a repülő kő. A kő körül fehér fény látszott. Njál ekkor még nem látta, nem támadja-e meg valami ellenség a lappok földjét.

Egy nap Njál felkelt az árnyékból, megállt a kő előtt, és igéket mondott. A kő darabokra hasadt. Tisztán lehetett messzire látni. Njál látja, hogy a messzeség elsötétedik, és már tudja, az ellenség készülődik.

Njálnak két fia volt: erős, ravasz emberek, híres íjászok és vadászok.

Njál családja a faluban élt. Njál és fiai, mivel akkor nehéz idők jártak, nem minden éjszaka aludtak otthon. Az ellenség üldözte Njál apót és a fiait, mert sok bajt okoztak az ellenség vezérének, Csued-akkamnak és az embereinek, amikor azok a lappokra támadtak. Nem messze a falutól volt nekik egy titkos tanyájuk az erdő sűrűjében. Itt éltek elrejtve, két öl magas rönkökre épített kamrákban. Njál és fiai úgy éltek ott, mint valami erődben. A kamrákat többől kivágott hatalmas fenyőfákkal borították be, és rejtették el a szem elől. A közelükben észrevehetetlen vermekben hegyes karók várták a támadókat. Hogy hol volt a kijárat és a bejárat, csak a kamrák lakói és asszonyaik tudták. Njál és a fiai rengeteg ennivalót és kincseket is tartottak ott.

Egy nap Njál a fiaival vadrénszarvasra vadászott az erdőben. Megbeszélték, hogy a hódcsapdákat is megnézik a Peaccem folyónál. Éles szemmel figyelték a vadállatok nyomait, de még jobban figyelték, hogy nincs-e valahol ellenség. Ha embernyomot találtak, megvizsgálták, hova tart az, és hányán jártak ott, hogy idejében hírt adhassanak a faluba, és az emberek elrejtőzhessenek.

A mezőn nyugalom volt, csúdoknak semmi nyoma sem látszott. Njál és a fiai sok vadrénszarvashúst és sok hódbőrt vittek a tanyájukra.

Elsőnek Njál-öreg ért haza. Bement a kamrába, megállt, körülnézett, és így szólt nagy szívfájdalommal:

– Már a faluban az ellenség!

Majd fiai is hazaérkeztek jól megrakott szánjaikkal.

Njál-öreg várta őket, felkelt a medvebőrről, és ezt mondta:

– Baj van a faluban. Odaérkeztek a csúdok. Sokan vannak, minden embert legyilkolnak. Ne menjetek most a f faluba, hiszen az asszonyoknak nincs ennivalójuk. Hogy menjetek a faluba! A halálba mennétek, fiaim.

A fiuk nagyon elfáradtak a cserkészésben, mégis haza akarták vinni a húst a feleségüknek, hiszen tudták, hogy elfogyott az ennivalójuk.

Azt is tudták, hogy Njál-öreg jövőbe látó ember, és igazat mond, mégis mérgesen ráfordultak az apjukra:

– Hagyd az ilyen meséket! Mi bizony hogy bemegyünk a faluba, hiszen az asszonyoknak nincs ennivalójuk. Hogy lenne ellenség a faluban? Most jártuk körbe a mezőt, és semmiféle nyomot nem láttunk! Elmegyünk a faluba!

– Nem hisztek nekem, pedig igazat mondok – erősködött az öreg.

– Nem hagyhatjuk éhezni az asszonyokat meg a gyerekeket. Mi bizony hazamegyünk a faluba.

Njál még egyszer figyelmeztette a fiait.

– Halljátok, mit mondok nektek. Tudjátok jól, hogy a hódcsapdába egyszerre csak egy hód kerül. Ez mindig így van. Igaz, amit mondok?

– Igaz.

– Ma pedig te, idősebbik fiam, két hódot fogsz egy csapdából. És most menjetek.

A fiúk elindultak. És az első hódcsapdából, ami útjukba került, két hódot húztak ki.

Amikor a fiúk visszatértek, kérdi Njál tőlük:

– Most már elhiszitek, amit mondtam?

– Nem tudjuk elhinni.

– No, ha mindenáron menni akartok a faluba, menjünk együtt. Mondok még valamit. Nem megyünk egyenesen a faluba, hanem előbb megnézzük a hegyről, hogy mi történik ott.

Hát a bőroket elrejtették, a fáradt rénszarvasok helyett gyors lábú ökröket fogtak a hússal megrakott két szán elé, és útnak indultak aへgyre. Onnan jól lehet látni, mi történik a faluban, mit csinálnak ott az emberek.

A faluban meg nincs semmi baj. Ünnepe van. Sok az ember az utcán, a fiatalasszonyok és leányok ünneplő ruhában sétálnak, viháncolnak. A gyerekek labdát kergetnek.

– Na ugye, hogy ma ünnepe van – kiáltottak fel a fiúk és mérgesen mutogattak a látványra. – Hol vannak itt a csúdok? Ha ellenség volna a faluban, biztos nem ünnepeelnének és játszanának.

Njál-öreg erre azt mondta:

– Várjatok csak! Ma ünnepe van, ez igaz. Mindenki ünneplő ruhát visel. De legyen élesebb a szemetek! Mindenki vigadozik itt, de nem jókedvéből, hanem parancsszóra. Az asszonyok meg a gyermekek magukban sétálnak az utcán. Hol vannak a legények? A csúdolt vezére kergette ki az asszonyokat és a lányokat az utcára, az ellenség meg a kunyhókban rejtőzik és ránk vár. De ha nem hisztek nekem, tegyünk úgy, ahogy mondom. Miért vesszünk el mind a hárman? Majd egyedül megyek a faluba. Rég vadászik rám az ellenség. Hiába, végezetül is nem menekülök meg tőlük.

Az öreg Njál szánja elé fogta a rénszarvasát. A két húsosszánt a szánjához kötötte, és egyedül ment a faluba.

Fele úton egy kis folyó került elébe. Njál átkelt a folyón, de azután leszállt a szánról, és késével összehasogatta a folyó jegét.

Egy menekülő ember jött szembe vele az úton. Hírt hozott a faluból:

– A faluban vannak. Segítség, Njál-öreg! Csak te meg a fiaid segíthettek rajtunk!

– Tudom. Ezért jöttem. Ül a hátam mögé!

Az ellenség nemcsak a kunyhókban tanyázott, hanem minden oldalról körülzárta a falut. Alighogy Njál-öreg odaérkezett a faluhoz, azok előjöttek. Sokan, nagyon sokan voltak. Lehetek háromszázan is. Odaértek az öreghez, ő meg elvágta a kötelékeket, és a húsosszánokat az ellenségnek hagyta. Tudta, hogy verekedni fognak a húsert, és azt gondolta, hogy ő közben visszafordulhat a szánjával. Majdnem így is történt.

Az ellenség rávetette magát a húsra. Njál megfordult, és a maga rénszarvasán elindult visszafelé a fiaihoz. És meg is menekült volna, ha nem ül a szánján még egy ember. Njál-öreg a hírvivőt is meg akarta menteni. Így az ellenség vezére és az emberei utolérték, és bekerítették őket. Njál kiugrott a szánból, a hírvivőt háttal maga mögé állította, és kihúzta kését a tokjából, és amíg meg nem sebesítették, nem adta meg magát. Több támadót levágott, de egyenlőtlen volt a harc, végül is a vezér rásuhintott, és ugyanazon a helyen megölte görbe szablyájával.

A vezér tüstént magára vette Njál ruháit és a sapkáját. Megkérdezte az embereitől: – Hol lehetnek Njál fiai?

Mondják az emberek, hogy Njál fiai vadrénszarvasokra vadásznak, vagy rénjeiket gondozzák, vagy lesben állnak a hegyen. Njál apó, tudván, hogy őrájuk vadásznak, lesbe állította őket a hegyen.

A vezér megparancsolta, hogy az utolsó szálig irtsák ki a lappokat.

– Csak Njál két menyét hagyjátok életben! – kiáltotta. Azután a szánra ugrott, és az odavezető nyomokon elhajtott abba az irányba, ahonnan Njál érkezett.

Felment a hegyre, és máris észrevette Njál fiait. Azok még ott voltak a hegyen. Amikor a fiúk megpillantották apjuk rénszarvasát, szánját és ruháját, azt hitték, hogy Njál-öreg életben maradt.

– Igen, az apánk jön visszafelé. Megmenekült az ellenségtől! – mondták egymás között.

De egyszer csak a fiatalabbik rátekint a közeledőre, és mondja:

– Ez nem a mi apánk! Az apánk öreg ember és alacsonyabb termetű.

Az idősebbik fiú is felkiáltott:

– Igazad van! Ez csúd! Az ellenség ravasz vezére ül a szánban! Megölte apánkat, és felvette magára apánk ruháját és sapkáját! Most minket keres. Meneküljünk, testvér! Elő a réneket! Fogjuk a legjobb bikákat a szánba! Csalogassuk a vezért a tóba!

Ezzel elvágattak a tó felé, a vezér egyre a nyomukban.

A testvérek eljutottak a tó partjára. Látják, hamar utoléri őket a vezér. Nem csalogathatják a tóba, hanem menekülniük kell. Hajszozták a rénszarvasokat, ahogy csak bírták. A fiatalabbik testvér

rénszarvasa futás közben elesett. Agyonhajszolták. Leszúrták, hogy ne vesszen kárba a húsa.

A vezér hajszolja Njál legjobb rénszarvasait, nem sajnálja őket. Újra meglátja a fiúkat. Csakhogy hirtelen baj történt: a vezér belezuhant a folyóba, ott, ahol Njál összehasogatta a jeget. Mire előkerült a vízből, a testvérek is megnyúzták és feldarabolták elhullott rénjüket.

Kérdi a fiatalabbik fiú:

– Testvér, itt hagynál egyedül?

– Nem hagylak itt – mondja a másik. – Ülj gyorsan a szánomra, és megyünk együtt.

Át is ült, és hajszolták a rénszarvast, ahogy csak bírták.

A vezér ismét a nyomukban van. Letérdelt a szánon, és így kisebbnek látszott. Njál ruhájában igen hasonlított így a fiúk apjához.

Az idősebbik testvér felkiáltott:

– Tévedtünk! Mégis apánk jön mögöttünk!

Az öccse nem hitt neki. Jól látott éles szemével.

– Nem az apánk ez! A vezér üldöz bennünket. Ne egyenes irányban hajts! Kanyarogjál közel előtte. Én meg rálövök.

A fiatalabbik testvér vette az íját, és felkészült. Amikor az üldöző nyíllövésnyi távolságra ért, ellőtte a nyilát. A nyíl a vezér szemébe fúródott. Holtan bukott arcra a szánon.

A rénszarvas, Njál-öreg rénszarvasa, csak fut tovább utánuk. Látják a fiúk, hogy a vezér mozdulatlanul fekszik a szánon, megálltak. Megpihentették rénjeiket. A vezért kihajították a szánból. A fiatalabbik testvér ugrott a helyére, és újból sebes vágtnak eredtek. Elérkeztek titkos erdei tanyájukra.

Az ellenség emberei várták, várták a vezérüket, majd elvesztették türelmüket. Elhatározták, hogy megkeresik.

Összeszedték a lappok rénszarvasait, és elindultak a vezérük megkeresésére. A folyóig értek, ott a rénszarvasok belefulladás a vízbe, ők maguk is csak nagy nehezen menekültek meg. Gyalog mentek a tóhoz. A tóparton egy halott feküdt.

– Látjátok, Njál egyik fia. Vezérünk biztosan már a másik fiút üldözi.

Megfordítják a halottat.

– Megölték a vezért! – kiáltottak fel az emberek egyszerre. Félelem fogta el az ellenséget. Vége a vezetőjüknek. Most mihez kezdjenek parancsnok nélkül? Mi lesz, ha ezt a faluban fosztogatók megtudják? Hogy maradhatnak meg tovább az idegen földön? Ki osztja fel köztük a zsákmányt? Gondolkoztak, tanakodtak, úgy határoztak, hogy egy részük visszamegy a faluba, vigyáz az emberekre, hogy azok szét ne széledjenek, a többiek pedig üldözik tovább Njál-öreg fiait.

Könnyű ezt mondani, de hogy lehet megtenni?

A testvérek arra a helyre igyekeztek, ahol a kamrák álltak a magas cölöpökön, ahol megközelíthetetlen kerítéssel védett erődjük volt. Tudták, hogy üldözik őket. Felmásztak a kamrák tetejére, elbújtak ott, és mindenki számára láthatatlanokká váltak. Még egy belső rejtekhelyre is átmentek. Ott várnak. Ők mindent láthatnak, ami a kerítések előtt történik. De a csúdok nem is sejthették, hogy csapdába esnek.

No, elérkeznek a csúdok a kamrákhoz. Nem vették észre, hogy milyen kelepcebe kerültek. A magas kerítés mögött semmit sem láttak. Körben fatörzs fatörzsre van döntve, kihegyezett karók sorakoznak mindenütt, még csak közel sem engedik az idegeneket. Csak látni lehet a kamrák tetejét, rajtuk a rénagancsokat, és valami emberi alakot. No de ez a dolog nem tetszik a csúdoknak. Arra gondoltak, hogy jó sok ennivalót meg prémet szereznek, már ami nekik kell.

Ott állnak szemben az erőddel, és így beszélgetnek:

– Azok a kamrák egyetlen lábon állnak – le kellene dönteni őket. Ott biztosan van ennivaló. Falhatnánk egyet, hiszen reggel óta semmit sem ettünk. És könnyen le is dönthetjük a kamrákat, gondoljátok csak el, egyetlen tuskó tartja őket.

A fivérek hallják ezt a beszédet, és gúnyosan visszakiáltanak nekik:

– No, várjatok csak azzal a tüsködöntögetéssel! Ha pedig éhesek vagytok, hát mi megetetünk titeket, adunk nektek ennivalót!

Azzal lőni kezdtek az íjukból, azonban nem egyenesen szembe lőttek rájuk, hanem oldalról. A csúdok félrehúzódtak, azt gondolták, menedéket találnak ott, csakhogy a mély vermekbe estek, és ott fennakadtak a hegyes karókon. A fivérek egyiket a másik után lőtték

le. Csak úgy záporoztak a nyílveesszők. A csúdok nem igazodtak el a számukra idegen úton, az erdőben akartak elrejtőzködni, de a nyílveesszők ott is eltalálták őket.

Bemenni csak bementek a kamrák közébe, de hogy találjanak ki onnan? Bárhová futnak, mindenütt pusztulás vár rájuk. A testvérek meg leterítik őket, egyiket a másik után. Végül is a csúdok meglelték a rejteket, és elfutottak a faluba. Kevesen maradtak közülük életben.

Eljött az éjszaka. A testvérek a kamrák tetejéről leselkednek: nincs-e valahol ellenség, nem kerülnek-e csapdába. Látják: nincs veszély, az itt heverő csúdok mind halottak.

Súgdolóznak. Mondja a fiatalabbik:

– Kövessük őket!

– Kövessük őket! – mondja a bátyja is.

Elhallgattak. Hallgatóznak.

– Menjünk hótalpakon! – mondja a fiatalabbik. – Nem kell félni: a vezér halott, az emberei közül is jó sokan meghaltak.

Mondja az idősebbik:

– Akik életben maradtak, az úton töltik az éjszakát. Itt könnyebben végzünk velük, mint a faluban.

A testvérek felkötötték a hótalpakat. Eljött az éjszaka. Az ellenség emberei tábortűzet gyújtottak, körülülték a tüzet, melegedtek. Mikor a testvérek meglátták a tüzet, lefeküdtek a hóba, és lőttek íjaikkal. Egy-egy nyílveessző két embert is eltalált, de nem lehetett másként harcolni a csúdokkal, így álltak rajtuk bosszút.

A testvéreknek akkor eszébe jutott, hogy mit mondott az apjuk: „Ne menjete a faluba, míg meg nem nézitek, hogy mi történik ott.”

A vezér parancsára a faluban a csúdok befejezték a fosztogatást, a zsákmányt Njál házába hordták össze. Foglyokra nem volt szükségük, csak az öreg Njál két szép fiatal menyét tartották fogva. Az emberek Njál házába telepedtek be. Ott ettek, ittak, és várták a vezérüket.

Amikor mind összegyűltek, megijedtek egymástól. A sok mézarlástól, fosztogatástól a ruhájuk csupa vér és piszok, így sehová sem engedik majd be őket.

Megparancsolták a fogoly asszonyoknak, hogy mossák ki a ruháikat. Ledobták magukról idegen szabású ruháikat, és lapp

ruhákba öltöztek. Ültek a tűz mellett, melegedtek, lakmároztak, és várták a tiszta ruhákat.

Az asszonyok fogták a ruhákat, tüzet gyújtottak, üstökben vizet forraltak, kimosták a szennyest, és mentek a folyóra öblíteni. Az ellenség őrt állított melléjük, egy hű emberüket. Az őr gyengén van öltözve, fázik a fagyos téli időben. Az asszonyok meg jó meleg ruhákban vannak. Öblögetik a lékben a ruhadarabokat sorban egymás után, ha elkészültek vele, újra kezdik. A csúdok várják a meleg kunyhóban a tiszta ruhát. Az őr az asszonyok körül járkal; egyik lábáról a másikra ugrál, didereg a hidegben. Az asszonyok meg egyre csak öblítik, öblítik a ruhát. Hóvihar támad, erős hóvihar.

– Minek állsz itt? Minek fagyoskodsz? Eredj be oda a kunyhóba. Mi is bemennénk a melegre, de nekünk nem szabad bemenni, azt mondanák, hogy lustálkodunk. Azzal fenyegettek, hogy tűzre tesznek, ha nem dolgozunk.

Az őr bement a szomszéd kunyhóba, nem látta meg senki.

Az asszonyok csak erre vártak. Az üstöket, a ruhákat elsüllyesztették a lékben, ők maguk pedig futottak felfelé a folyó mentén. Futottak, futottak, ahogy csak a lábuk bírta. Elfáradtak, ültek egy kis ideig, azután futottak tovább. Eljutottak a zuhogóhoz. Zuhog a zuhatag vize, itt nincs jég a folyón. Nincs erejük arra, hogy tovább fussanak. Odamennek a víz szélére. Hatalmas hóbucka nyúlik be a vízbe. Az asszonyok belefúrják magukat a hóbuckába, és úgy mentek át a folyón, a túlsó parton meg beleásták magukat a hóba, így meg sem fagynak, a csúdok sem találják meg a nyomukat és így azt hiszik, hogy az asszonyok a jég alá kerültek, és belefulladtak a vízbe.

Az ellenség emberei várták az asszonyokat és a tiszta ruhát, majd türelmetlenkedni kezdtek:

– De soká hozzák azt a ruhát!

Kimennek az útra, a folyó partjára: sehol senki, az őr is eltűnt. Mennek a lékhez: ott sincs semmi.

Keresik az asszonyokat. Átkutatják az egész falut. Csak halottakat, felborult edényeket, mindenféle lomot találnak. Alig van ruha rajtuk, az is lapp ruha. Otthon kikacagják őket, ha lapp ruhában mennek haza.

Az ellenség emberei keresik az asszonyokat az erdőben, a folyó mentén felfelé-lefelé, mindenütt keresik őket. A nyomok a zuhogóhoz vezetnek. A didergő asszonyok hallják, hogy sok láb tapos a hóbuckán, amelyben ők rejtőznek. Mondja az idősebbik asszony a fiatalabbnak, aki egész testében reszketett:

– Ne vacogjál, mert még meghallják, aztán megölnék.

Mondják a csúdok a hóbucka tetején:

– Csak nem ölték magukat vízbe ezek a bolond asszonyok?! Vagy az erdőben rejtőznek?! Hol keressük őket? Igazán nem éri meg, hogy szenvedjünk és elpusztuljunk miattuk.

Maguk mind fáznak a nagy hidegben. Topognak, ugrálnak, alig van ruha rajtuk:

– Pusztuljanak el azok az asszonyok! Nem kár értük. Csak ne pusztították volna el a ruháinkat!

Az ellenség visszatér a meleg kunyhóba. Az asszonyok örülnek, hogy megmenekültek.

Az asszonyok még nem bújtak elő a hóból. Csak késő éjszaka lopóztak a falu felé. Látták, hogy csak egy kunyhóból száll fel füst, az ő kunyhójukból.

Óvatosan tovább mentek, majd elrejtőztek egy nagy kő mögött, és tanakodtak, hogy mitévők legyenek.

Az egyik mondja:

– Majd megfagytam, úgy féltem az idegenektől. Egyre azon gondolkodtam, mit tegyünk, ha már elmennek? Kitaláltam valamit: az erdőben, a tűzifánk mellett, ott állnak a hótalpaim. Sível megyünk az őszi szálláshelyünkre. De kár, hogy csak egy pár hótalpunk van!

Erre a fiatalabbik testvér asszonykája azt mondta, hogy ő tudja, hol vannak elrejtve a férje hótalai. Csak az a baj, hogy ezek a falu közelében olyan nyílt helyen vannak, hogy fényes nappal nem mehetnek oda. Ha meg akarják szerezni a hótalpakat, csak sötétben mehetnek értük.

Hát úgy tettek, ahogy kigondolták. Megtalálták a két hótalpat. Felkötötték a lábukra, és futottak gyorsan, ahogy csak tudtak. Mire kivilágosodott, őszi szálláshelyükre érkeztek. Itt biztonságban voltak. Ettek jó sok szárított rénhúst, sózott halat, ittak rá forrásvizet, elpihentek a rénszarvasbőrökön. Tüzet nem gyújtottak. Bajt hozott volna rájuk.

Mikor Njál fiai végeztek az ellenséggel, titkos tanyájukról a hegyre mentek hótalpakon. A bokrok mögül jól láttak mindent. Megértették, hogy ketten nem győzhetik le az ellenséget. Elrejtőztek és vártak.

A hegyről jól látták, hogy mi történik a faluban. Az ellenség az elrablott holmikat egy helyre gyűjtötte, az ő házukba. Legyilkolták küzdelem nélkül a gyermekeket, az asszonyokat, a férfiakat, két-három emberük is jutott egy-egy lakosra. Látták, hogy a két feleség ruhát mos, őr vigyáz rájuk, és hogy az őr elbújik egy kunyhóban. Látták, hogy az asszonyok a hóviharban az erdő felé futnak. Az ellenség három csoportban mindenfelé keresi őket.

Mikor az ellenség három csoportra oszlott, a testvérek felkötötték a hótalpat, és lesiklottak a hegyről a faluba. Megkeresték az őrt, végeztek vele. Berohantak a kunyhójukba, megölték azt a néhány embert, aki ruha nélkül aludt a kunyhóban. Azután a testvérek elrejtőztek, és várták a többieket. Még sötétedés előtt visszatértek fáradtan azok, akik az erdőben keresték az asszonyokat. Egyesével jöttek be a kunyhóba, és a testvérek nyilvánvalóan valamennyiüket eltalálta. A testvérek végeztek azokkal is, akik a folyó partjáról tértek haza. Néhányan a zuhogónál jártak, és most dideregve, fáradtan érkeztek a kunyhóhoz. A két testvér a vezér görbe szablyájával fogadta őket.

– Ezzel ölte meg a vezér a mi öreg apánkat. Ismeritek ezt a szablyát? Pusztuljatok el mind!

Egyik fej a másik után gurult el. A faluban az ellenség egyetlen embere sem maradt életben.

Jöttek az erős fagyok, a szelek és a hóviharok. Akkoriban több ellenséges csapat is járt a lappok földjén. De a hideg és a lappok elpusztították őket. A testvérek nem mertek a faluban lakni. Lesték az utakat, pusztították a csúdokat, ahol érték, mindaddig, míg kezük és lábuk bírta. Mikor látták, hogy már nem fenyegeti ellenség a falujukat, elmentek pihenni őszi szálláshelyükre, a távoli tavakhoz.

A kis kunyhóhoz érkeztek. Hát a kunyhóból füst száll fel. Valaki van a kunyhóban, valaki tüzet rakott, valaki húst süt. Njál fiai megkerülték a kunyhót, először messzebbről, azután közelebbről. Látták, hogy a bejáratnál két pár hótalp áll. Vigyázni kell. Ketten

vannak kettő ellen. Megbeszélték, hogy támadnak. A fiatalabbik a nyitott ajtón át nyilat repített a kunyhó belsejébe, és az íjára új nyilat helyezett. Az idősebbik kihúzta kését a tokjából: levágja a fejét annak, aki kilép az ajtón.

Hát szembejön az idősebbik fiú felesége. De nem szaladt a férjéhez, hanem így szólt:

– Várjatok!

És bement gyorsan a kunyhóba, a fiatalabbik testvér alvó feleségéhez. Az asszony ijedős volt, megbetegedett a sok félelemtől.

A sógornője megérintette a vállát, és suttogva szólt hozzá:

– Megjöttek a mieink!

A beteg asszony talpra ugrott, de összeesett, a fogai is vacogtak. A férfiak nagy nehezen talpra állították. Az asszony felsóhajtott, életben maradt.

No, megint megkezdték az életet együtt.

Azon a helyen, ahol Njál-öreget meggyilkolták, ott feküdt a repülő kő.

A LÁTÓ PAP ÉS A CSÚDOK

Réges-régen a pap egyszer éppen a templomban volt és prédikált. Ez a pap nagy tudományú jövőmondó volt, azonkívül még híres varázsló is.

A pap bement a templomba, és prédikálni kezdett. Mielőtt az oltár rácsa mögé lépett volna, kinézett az ablakon a tenger felé, kinézett a tengerre. Azután a korlát mögé lépett; az emberek felé fordult, és így szólt:

– A tenger zavaros. Tele van hulladékkal.

Azután prédikálni kezdett, és kemény beszédet mondott. A szószékről prédikált, oda ment fel.

Nem sokáig prédikált. Kiszaladt a templomból, és megnézte, milyen a tenger. Mi mindent látott! Ismét felment a szószékre. És újra prédikálni kezdett:

– Nagy veszedelemben vagyunk: a tenger vize nem tiszta.

A gyülekezet ebből az egészből semmit sem értett. A pap bezzeg tudta, hogy miről van szó. Lejött a szószékről, és újra belépett az oltár gyűrűjébe. Egyszer csak kipillantott az ablakon, és felkiáltott:

– Igen, bizonyos, hogy így van!

Azután intette az embereket, hogy sürgősen hagyják el a templomot.

A pap kis faszilánkokat négyszögű darabkákra tördelt, kilenc kis darabra. Ezeket magával vitte, amikor elindult az ajtó felé. Mielőtt kilépett volna a templomból, jó hangosan újra felkiáltott:

– A csúdok már a kikötőben vannak! Ütött az utolsó ítélet órája!

Azután tovább beszélt:

– A csúdok nagy csónakokat bocsátanak vízre, és partra akarnak szállni.

A pap felszólította az embereket:

– Kövessetek engem!

Az emberek követték a papot le a tengerpartra.

A pap felemelt egy követ a tenger árjának felső határáról, egy másik követ az árapály középső határvonaláról, és egy harmadik követ a part alsó szegélyéről. Azután elővett három faszilánk

darabot, és azokat a part szegélyéről felemelt kő alá helyezte, ő pedig térdre borult a kő mellett, és meghajtotta magát.

Megint elővett három szilánkot, ezeket az árapály középső határvonaláról felszedett kő alá tette. Ismét letérdelt, és meghajtotta magát. Azután kezébe vette a harmadik követ, amelyet a tenger árjának felső határán emelt fel. Három faszilánkot helyezett a kő alá. Ő maga térdet hajtott, kezét a háta mögé dugta, és háromszor meghajolt. Azután visszatért az emberekhez.

A pap így szólt:

– Emberek, gyorsan el innen!

Alig érkeztek haza a pap és az emberek, szörnyű nagy vihar támadt; állt a zöld füst, de állt a sárga, kék és vörös füst is.

A csúdok éppen evezni kezdtek csónakjaikban. A rettenetes nagy vihar mindnyájukat elpusztította. Az emberek most már békében élhettek. A papjuk idézte fel a rémséges nagy vihart.

Itt a vége.

NAP-VUOLABAS APJA, NAP

Kittal templomos falutól északra van egy kopár hegy, alatta lakott hajdanában Nap-apó. Még látni lehet egykori lakóhelyét, pedig gyalogfenyő és moha nőtte be. Nap-apó nagyon erős és ügyes vadrénszarvas-vadász volt, és ráadásul hatalmas varázsló; a vadrénszarvasokat át tudta vezetni egyik hegyről a másikra.

Kitűnően síelt, a lefutásban senki sem versenyezhetett vele. Egyszer fogadásból fejére tett, fából vájt zsírtartó edénnyel siklott alá egy magas hegy meredek oldalán, és a nyeles edény nem esett le a fejről. Két fia volt, Vuolabas és Szárra; Szárra volt a fiatalabbik. Az apa így beszélt a fiúkról: – Vuolabas nem jó semmire, de Szárra bezzeg rám ütött. Nem sejtette az öreg, hogy Vuolabas milyen nagy hírt szerez magának erejével és cselekedeteivel. Vuolabasról még most is regéket mondanak a lappok, Nap-apó kisebbik fiáról, Szárráról pedig nem tud senki semmit.

NAP-VUOLABAS NEM BÍZIK MÁR A SZEJTÁBAN

Vuolabas sokáig tiszteletben tartotta a szent követ. Ez a Vuolabas nagy vadrénszarvas-vadász volt. Később már kevesebb rénszarvast ejtett el, és elégedetlenségében haragra gerjedt a szent kő iránt. Egyszer vadászatra készült, és felkereste a szent követ: hadd lássa, milyen irányba mozdul el a szejta. No, amikor Vuolabas a kőhöz érkezett, meghajtotta magát: hát a kő nem mozdul. Másodszor is meghajolt: a kő mégsem mozdul. Aztán harmadszor is meghajtotta magát, és így szólt:

– Ha most sem mozdulsz el helyedről, és nem mutatod meg, hogy merre vannak a rénszarvasok, soha többé el nem jövök hozzád, szent kő!

És ekkor a kő a déli szél irányába fordult. Hát Vuolabas elment a szent kőtől, és rénszarvas-vadászatra indult arra felé, amerre a kő mutatott. Látni akarta, mi vár ott reá, és olyan szerencse érte, amilyenben még nem volt része. Ezen a vadászaton hét rénszarvast fogott, és a szolgáját is elhozta, hogy segítsen a rénszarvasok levágásában. De a rénszarvasok agancsát nem vitték el a bálványnak, és a követ sem kenték be zsírral. Vuolabasban forrt a harag, és dühében fel akarta gyújtani a szent követ.

Azok, akik tiszteletben tartják a követ, ha vadászatra indulnak, először elmennek a szent kőhöz: látni akarják, mit parancsol a kő, merre menjenek, hogy sok rénszarvast foghassanak. Mert ez úgy van: amerre a kő mozdul, arrafelé kell mennie a rénszarvas-vadásznak. És ha szerencsével jár a vadászat, a legszebb agancsokat el kell vinni a szejtának, és a csepleszt napsütés idején rá kell tenni a sziklára, hogy az olvadó zsír körös-körül végigfolyják a követ. A szent kőnek így kell megadni azt, ami megilleti.

Régebben Nap-Vuolabas is megadta a kőnek a tiszteletet, de most mást gondolt.

Nap-Vuolabas szolgájával együtt a szent kő felé evezett: fel akarta gyújtani a szejtát. Hirtelen erős ellenszél támadt Vuolabasnak mind a két evezője összetört, a szolga pedig úgy elerőtlenedett, hogy nem bírta evezni. A rohanó szél elsodorta és kivetette őket egy kopár helyre. Nem találtak ott sem élelmet, sem pedig szerszámot, csupán egy fejszét. Vuolabas fogta a fejszét, és egy gerendából

evezőt faragott, és egy másik gerendából egy másik evezőt, és így most volt két evezője. A szolgát erősen a csónakhoz kötözte, hogy bele ne essék a vízbe, és ő maga nagy erővel evezett a szent kő felé. Mondja a szolga:

– Ne evez olyan nagy erővel. Vesztünkbe rohanunk.

Mondja Vuolabas:

– Isten vigyáz reánk!

A szolga rettenetesen félt, de nem szólt semmit; azt gondolta magában: „A kő küldte ránk ezt a veszedelmet.” Végül mégiscsak eljutott Vuolabas és a szolgája a szent kőhöz.

A szolga elszáradt fenyőket vágott ki, a száraz ágakkal beborította az egész sziklát, úgyhogy a kő ki sem látszott az ágak alól. Vuolabas fogta a tűzütő acélt: meg akarta gyújtani a tüzet, de a tűz nem gyulladt meg. Vuolabas égre vetette szemét, és segítségért imádkozott istenhez, és a szentháromság nevében újra meggyújtotta a tüzet. És a szentháromság neve által meggyulladt a tűz. Tűzgyújtás után Vuolabas cápazsírt öntött a száraz ágakra és a kőre, hogy a tűz még erősebben lobogjon. Az emberek – ha útra kelnek – azért visznek magukkal cápazsírt, mert az könnyen meggyullad.

Most hogy Vuolabas tűzzel rontotta meg ezt a szép szent követ, óvatosságra intette szolgáját:

– Kedves szolgám, egy szót se szólj élő embernek erről a nagy bűnről, mind a ketten bajba jutunk a kő miatt. – És még azt is mondta Vuolabas: – Kedves szolgám, ha már hét esztendőt aludtál rá, bátran elmondhatod annak, akinek kedved tartja. Akkor már nem kell félnünk senkitől és semmitől: sem a törvénytől, sem az ördögtől, sem a nojtáktól, akkor már nem lesz hatalmuk felettünk.

Nap-Vuolabas erős ember volt. Nem félt az emberektől, mert tudta, hogy nincs erejük és bátorságuk ahhoz, hogy vele összeverekedjenek. De félt ennek a világnak nagy lármájától, félt a hatalmas ördög törvényétől, és félt a varázsló nojtáktól.

NAP-VUOLABAS ELÉGETI A SZEJTÁT

Abban az időben, amikor a keresztény hit először jutott el ide a lappok földjére, és terjedni kezdett, volt itt egy ember, akinek Nap-Vuolabas volt a neve. Ő is hallott a keresztény vallásról és a szentháromságról. Abban az időben az emberek még szent köveket, szejtákat tiszteltek, de Nap-Vuolabas kételkedni kezdett: a szejta mégsem lehet igazi isten. Éppen ezért lenézte a szent köveket, és el akarta pusztítani őket. Csakhogy a falu szejtája olyan hatalmas volt, hogy Nap-Vuolabast betegséggel sújtotta: otthon kellett ülnie, míg a többiek kerítőhálóval halásztak. Mikor egyszer így betegen kinézett a sátor egyik részén, látta, hogy egy meztelen gyermek mászkál a hálószáritó karókon. Sejtette, hogy a szejta kísérti meg. Így szólt:

– A Muddus-tó banyája mászkál a karókon; várj csak, te átkozott, majd elégetlek, ha meggyógyulok.

Mikor felgyógyult, el is ment a szent kőhöz, és fát hordott a kőre. Meg akarta gyújtani a tüzet, de olyan nagy eső és szél kerekedett, hogy a tűz nem tudott lángra kapni. Másodszor is próbálkozott, de megint eső és szél támadt, és eloltotta a tüzet. Harmadszor is próbálkozott, és elmondta azt az igét, amelyet hallott és meg is tanult:

– Atya, Fiú, Szentlélek nevében.

Erre a tűz lángra lobbant, és a kő elégett, szétmállott. Ez a kő a Muddus-tó északi partján a Szejta-hegynél állt. A helyén még most is lehet vadrénszarvas-agancsokat és csontokat találni, emlékéül annak, hogy őseink azon a helyen a szellemeknek áldoztak.

A KERESKEDŐ ÁLMA

Egy Vilgesz-Nyargába való kereskedő hajót épített magának. Mikor a hajó elkészült, álmában hangot hallott.

– Egy rakodótér maradjon üresen, amikor Bergen felé indulsz.

És a kereskedő felkészült a bergeni útra. És egy rakodóteret üresen hagyott.

A hajósok zúgolódtak:

– Miért hagyod üresen azt a rakodóteret? Van bőven árunk, azt is meg tudjuk tölteni.

A kereskedő mondja:

– Oda semmit sem szabad rakni.

Másnapra volt kitűzve az indulás.

Az emberek a fedélzetre érkeztek. Hát azon a bizonyos rakodóhelyen annyi áru volt felhalmozva, amennyi csak odafért. És senki sem tudta, hogyan került oda. Azután elindultak Bergen felé, és meg is érkeztek. A kereskedő minden áruját eladta, és kirakta a partra.

A hajón maradt azonban a rakomány, amely azt a bizonyos rakodóteret megtöltötte. Felvirradt a reggel. Hát a rakodóhely üres, senki sem tudja, hova tűnt az áru. Egy darabig még a kikötőben időztek. A hajó megtelt áruval, de az a bizonyos tér üresen maradt. Egy reggel aztán indulniok kellett. Hát az a rakodóhely megint tele van áruval. Felvonták a vitorlákat, útnak indultak hazafelé.

Útközben nagy viharba kerültek, és az erős széllel hosszú utat tettek meg. Azután a vihar lecsendesedett, csak lágy szellő fúj dogált.

Hallja a kereskedő, hogy három ember beszélget a fedélzeten. Az egyik mondja:

– A hajó árbocfája letört volna, de olyan erővel támasztottam meg, hogy a vállam csupa seb.

A másik mondja:

– A vitorla szétszakadt volna, de olyan szorosra fogtam, hogy az ujjaim kisebesedtek.

Azután megszólalt a harmadik is:

– A rettenetes szélben elveszett volna a kormány, csak hogy én az egyik ujjamat csap helyett a kormány fémkarikájába dugtam, és

az ujjam még most is görbe.

A kereskedő hajója megérkezett Galszába. A kereskedő így szólt az embereihez:

– Vigyázzatok nagyon! Nehogy fölfelé nézzetek, ha halljátok, hogy szél feszíti a vitorlákat!

Egy ember, aki a közelükbe lopózott, a hajókamrából felnézett a fedélzetre. Hát mit lát: egy ember áll a kormánynál, és a vitorlákat szél feszíti, finom déli szél. Így most már hamarosan hazaérkeznek Vilgesz-Nyargába.

Hanem hirtelen teljesen elállt a szél.

A kereskedő feljön, az embereihez megy, és mondja:

– Valamelyikőtök fölfelé nézett. Ha nem néztetek volna fölfelé, jó széllel vitorlázhattunk volna egészen a kikötőig. Most azonban be kell vontatni a hajót a kikötőbe, mert hiába adtam ki a parancsot, ti nem engedelmeskedtetek nekem.

A FAISTENEKRŐL

Hajdanában a régi embereknek faisteneik voltak, de nem mindenkinek, hanem csak a nők embereknek és az érett férfiaknak. Az asszonyoknak nem voltak ilyen faisteneik, csak akkor, ha egy asszonynak meghalt a férje, és örökölte a férjétől az isten tiszteletét. Ha az asszonynak fia volt, férfivá érésekor a fiúra szállt a faisten. Ha több fiú volt, mindegyik fiú istent készített magának, és azt megkeresztelte. A fiúk kiválasztottak egy-egy növésben levő erdei fenyőt, és a törzsét átvágták a saját magasságukban. Azután a fa felső végéből levágtak egy méternyi darabot, és azt széthasították, majd a maguk alakjára formálták, de kéz nélkül. Ha a fiúk ikertestvérek voltak, a fiatalabbik fej nélküli istent faragott magának. Ha a faisten elkészült, bal kezük hüvelykujjából-vért csurgattak rá, és ezt mondták:

– Megkeresztellek téged saját véremmel, hogy ne feledkezz meg rólam, és segíts engem.^{1}

A faistent éppen azon a helyen kellett megkeresztelni, ahol készült. A keresztelés után a helyén hagyták, nem volt szabad hamarabb elmozdítani, csak egy hét elteltével. Mert semmiféle tárgyat, amely növésben levő erdei fenyőből készült, nem volt szabad egy hétnél hamarabb elvinni a helyéről. Ha azonnal elviszik az ilyen tárgyakat, megjelennek az erdő szellemei, és elhurcolják az embert a fával együtt. Nyírfából bármit lehetett készíteni, és a nyírfából készült tárgyakat azonnal el is lehetett vinni: a nyírfákkal nem törődött a szellem..

Ha a faisten egy hétig a helyén maradt, el lehetett szállítani a pajtába. Ott lesütött szemmel egy száraz karóra helyezték. Azután a faisten készítője őrt állt, nehogy tolvaj menjen a pajtába. De a faistent fel is lehetett állítani. Szíjat kötöttek a közepére, és úgy erősítették fejfelé a karóhoz. Ha megkezdődött a faisten tisztelete, sehol másutt nem lehetett tisztelni, csak rókalyuknál vagy pedig olyan kőnél, ahol sok vadállat fordul meg. Ilyen helyen a kőhöz támasztották, térden állva imádkoztak hozzá, és megcsókolták. Egy faistent soha sem volt szabad eldobni.

ÉNEK TÁCCI BÁLVÁNYÁHOZ

Halld meg szómat!
Hogyha vadrént bőven ejtek,
hozok rézpénzt,
s ha varsámban
sok hal nyüzsög,
rézgyűrűket adok hétfőn,
jókor, napfölkelte előtt.
Eljövök azután délben,
rén-agancsokkal ékítlek
rénbika-zsákmányért cserébe.
Hozok kos-szarvakat is,
erdei anyóka, néked,
ha vadászatomat segíted.
De ha nem pártfogolsz engem,
fejszémmel levágok menten
kilenc gyantás fakoronát,
fölegetem szent helyedet,
messzire költözöm innen.
Ám ha vadban nem lesz hiány,
szarvasbögés idején majd
feláldozok tíz rénbikát.
Meg később is, vadréneket
s foltos rókát adok neked,
hogy hálómat hallal telítsd,
késemet medvébe merítsd.
S ha ezeket mind megadod,
gazdag áldozatot hozok:
ezüstpénzt ezüstös halakért,
rókát erdei vadakért,
ráadásul rozsomákot,
tetejébe fényes tallért.

A LÁTHATATLAN SZELLEM ÉNEKE

Egy ember álmodta, hogy a láthatatlan énekel. Hallotta a láthatatlant énekelni. Éjszaka volt, és ő aludt. Mondta a láthatatlan: Ivvar Johan! Vihar lesz három hétig. Erről énekelte:

neá^h-kka-meá^h-ttom/juo¹-kaj/te la-la-a/la:^{2}

pie-kka vaj-k^e kol-ma/vá^h-kko/te la-la la/la!^{3}

Ivvar Johan volt ottan, te lallala
Láthatatlan mondta, te lallala,
Ivvar Johannák mondta, te lallala:
Vihar lesz itt három hétig, te lallala!
S akkor kitört a vihar, te lallala
Északnyugatról jött, te lallala.
Három hétig tartott, te lallala.

MIÉRT NINCS A LUSTA LAPPOKNAK RÉNCSORDÁJUK?

Réges-régen egy sziklahegyen a lappok nagy kövekhez kötözték rénszarvasaikat – a sziklán nem nőtt egyetlen fa sem. A rénszarvasok nem mehettek legelni, éheztek. Az egyik rénszarvas így szólt:

– A gazdám lusta ember. Nem törődik velem, nem költözik el jó legelőre. Éhezem. Talán itt is hagyom a gazdámot.

Egy másik rénszarvas is megszólalt:

– Én bizony nem megyek el sehova. A gazdám szorgalmas, jó ember. Mindig jó legelőre költözik velem, mindig friss fűvet eszem. Én bizony sehova sem megyek.

Az éhes rénszarvas nem tárgított:

– Én bizony elmegyek innen. A gazdám lusta ember, meg is ver engem. Bizony itt hagyom. Gyere te is velem!

– Dehogyan megyek.

Az éhes rénszarvas úgy tett, ahogy mondta, elhagyta a gazdáját. Innen van az – úgy beszélik –, hogy a lusta lappoknak nincsenek rénszarvasaik, a szorgalmas gazdáknak pedig nagy réncsordáik vannak.

MIENTUS A VADRÉNBICA

Volt egyszer egy ember és egy asszony. Éltek, éldegéltek, hát három leányuk született. No, éltek, éltek, éldegéltek, hát jött egy kérő. Az öregasszony aludt, de fölkel, és mondja az öregembernek:

– Öregem, görbe hollószárnyak látszanak.

– Mit mondasz, anyókám?! Olyan kérő jött, mint isten anyyala!

No, neki adták az egyik lányukat.

Jött egy másik kérő is. Az anyóka mondja:

– Öregem, kedves öregem, fókáláb terpeszkedik.

No, odaadták a másik lányukat ennek a kérőnek.

Jött egy harmadik kérő is; az anyóka felébredt.

– Öregem, kedves öregem, rénszarvas agancsa látszik.

– Mit mondasz, anyókám?! Kérő jött, olyan, mint isten anyyala.

Az öregember látni akarta a leányait. Először a legidősebb leányához ment. A leánya szeme ki van vájva. A gyermekei rikoltoznak, kárognak. Mondja a leány az apjának:

– Fordulj vissza! Ha jön a holló, felfal téged.

No, az öregember visszafordult, és ment a középső leányához. Odaérkezett; hát a fókagyermek a kunyhón csúszkálnak. Bement a kunyhóba. Hát a leánya fél keze le van rágva, a leánya csupa zsír. Mondja a leány:

– Fordulj vissza! Ha jön a foka, felfal téged!

Az öregember folytatta útját. Ment-mendegélt, hát betért a legkisebbik leányához. Megérkezett, a Mientus gyermekei a kunyhóról csúszkálnak alá, és kiáltják:

– Jön a nagyapánk!

Az öregember bement a kunyhóba, hát a kunyhóban vadrénszarvas-bőrök vannak szétteretve. A gyermekek kiáltják az anyjuknak:

– Jön az apánk!

Mondja a leány az apjának!

– Menjünk ki, és nézzük meg, hogy jön-e.

Kimennek, széjjelnéznek: hát csakugyan jön a vadrénbika.

No, akkor az bement a kunyhóba, köszönt az apósának, levetette a bőrét: hát emberré változott. Jól megvendégelte az apósát. Az öregember hazaindult az anyókához. A veje húst adott a

tarisznyájába. Sok mindent adott: hátfaggyút, csontvelőt, gyomorháját, végbelet, egy combcsontot, egy rén-combot és egy darab hátszínt. Ezekkel érkezett haza az öregember az anyókához. Anyóka kiszedte az ajándékokat a tarisznyából, és faggatta az öreg embert: mit látott, mit hallott.

TIERMESZ ÉS MIANTAS KÜZDELME

A nagy Tiermesz úzi a viharfelhőket. Feje az eget veri, termete magas, mint tíz erdei fenyő. Zöldmoha-haját szél tépi, de nem tudja kitépni soha. Keze szivárványt tart, és szórja a villámokat.

Előtte kutyák száguldanak – a menekülő vadrénszarvast üzik.

Tiermesz vadászik. A lába néha földet ér; lába nyomán a hegyekben hágók hasadnak, az erdőkben két oldalra dőlnek a fák, a folyókból elfolyik a víz.

Tiermesz a norvégok földjéről indul vadászatra, onnan, ahonnan mi is jöttünk. Üldözi a vadat, örül, ha megpillantja, és villámával lesújthatja.

Száguld az aranyagancsú vadrénbika. Szőre hófehér, csillog, mint az ezüst. Fekete fejét felszegi, láthatatlan szárnyak repítik. Lélegzete vad szél – ez viszi előre. Szeme félig lehunyva – de az ember megvakulna, ha reá nézne. Ha hallod száguldását, dugd be a füled, hogy meg ne süketülj. Ha a lehelete megéget – elnémulsz.

Tudd meg: ez a vadrénszarvas a Miantas-Pirre.

Tudd meg: mikor a nagy Tiermesz utoléri Miantast, és első villámnyilával eltalálja, a hegyek szétmállanak, tüzet okádnak, a folyók visszafelé folynak, nem esik többé eső, kiapadnak a tavak, visszahúzódik a tenger vize. De a nap megmarad.

Tudd meg: mikor a nagy Tiermesz még egy második nyilát küldi Miantas fekete fejébe, a két aranyagancs közé, tűz fut végig a földön, vízzé forrnak a hegyek, helyükbe új hegyek emelkednek. Azután hamuvá válnak ezek is, hamuvá válik az egész északi föld, felforr a jég, lánggal perzsel az északi szél. Megég északon a Nagy öreg.

Mikor Miantast utoléri a kutyák és rárohannak, és Tiermesz beledöfi a kését dobogó szívébe, akkor vége a világnak: lehullanak az égről a csillagok, kialszik az öreg holdvilág, elsüllyed a nap. A föld porrá és hamuvá válik.

MIENTUS-ANYA

A hegyek, dombok és völgyek vidékén, a tundrákon, ahol nem lakik és sohasem lakott ember, él a Mientus-nép.

Ott élt a Mientus-leány, a vadrénszarvas-asszony. Borja született, fiacskája. Éltek, éldegéltek, a borjú hamarosan felserdült – Mientus-legény lett belőle.

Mientus-legény vadászni járt. Egyszer, mikor hazaérkezett, így szólt az anyjához:

– Anyám, sátrat építek rénbőrből. Nyakcsigolyák láncá lesz a küszöb, lábszárcsontok a póznák, bordacsontok a tetőfák; a tisztahelyet hátgerinccsontokkal kerítem el, a tűzhely kövei simák lesznek, mint a máj.

Mientus-legény felépítette a sátrat.

– Ez a Mientus-sátor.

Mientus-legény körbefordult – emberré változott. Mientus-anya körbefordult – emberi asszonnyá változott.

Mondja Mientus-legény az anyjának:

– Házasodni akarok. Emberi leányt veszek feleségül.

– Fiam, emberi leányt nem vehetsz feleségül. Az embereknek szaguk van. Az ember nem olyan tiszta, mint amilyen te vagy. Te Mientus vagy, vadrénbika. A feleséged szagától nem lesz nyugtod. Nem fogsz tudni a sátradbán élni.

Mientus-legény nem engedett.

– Hozzá nekem emberi leányt feleségül. Meglátod, jól élünk együtt.

Mientus-anya elment, hogy feleséget keressen a fiának. Vadréntehénné változott, keresztülúszott a véres vizű Mientus-folyón tüdőhullámok és májkövek, között. Átkelt a folyón, és futott, futott. Egyszer csak egy kunyhóhoz érkezett.

Emberi asszonnyá változott, és bement a házba. Bement, lehúzta lábáról a csizmát, és kérdezte:

– Melyik leányka menne feleségül a fiamhoz?

Az embernek, aki a kunyhóban lakott, három leánya volt. Megszólalt a legidősebbik leány:

– Feleségül megyek a fiadhoz.

– Jól van. Ha velem jössz, hát tedd a csizmámat száradni. Jól simítsd el a bélését.

Mientus-anya kiment a sátorból.

A csizma nem volt közönséges csizma. A bélése – rénszarvas faggyú, a talpbélése – a legfinomabb, legízletesebb rénfaggyú.

A leány kiette a csizmából a faggyút. Szénával, közönséges szénával bélelte ki a csizmát. Reggel a leány odaadta Mientus-anyának a lábbelijét:

– Húzd fel a csizmádat.

Mientus-anya érezte, hogy a csizmában széna van faggyú helyett. Nem szólt semmit.

Útnak indultak ketten, Mientus-anya és az öregember legidősebbik leánya. A Mientus-folyóhoz értek. Mientus-anya kérdi a leánytól:

– Hogy kelsz át a véres vizű folyón tüdőhullámok, májkövek között?

Mondja a leány:

– Ha te átkelsz, én is átkelek.

Mientus-anya nem szólt egy szót sem. Réntehénné változott, és átúszott a folyón. A leány a parton maradt. Járt-kelt a parton, azután nagy keservesen átgázolt a folyón. Majdnem elmerült.

Mientus-anya hazaérkezett. A sátor körül zömök Mientus-gyermekek futkároztak.

– Menjetek, fussatok a menyecske elé!

A gyermekek elfutottak, gyorsan váltogatták patáikat. A menyecske botot tartott a kezében. A bottal orron vágta a gyermekeket. A Mientus-gyermekek orrából ömlik a vér. A gyermekek futásnak eredtek, hazaszaladtak.

A menyecske a sátorhoz érkezett. Mondja:

– Itt vagyok, bemegyek a sátorba. Átugrom a csigolya-lánc-küszöböt. Látom: a tisztahely hátgerinc-csontokkal van elkerítve, a sátorpóznák – lábszárcsontok, a sátor – rénbőr-sátor.

Mondja Mientus-anya:

– Változz kővé!

A leány kővé vált.

Jön Mientus-legény a vadászatról. Kérdezi az anyjától:

– Anyám, hoztál-e feleséget?

– Hoztam. Kővé vált.

– Ha kővé változtattad, hozz másik feleséget.

Mietus-anya vadréntehénné változott és elfutott. Átúsza a véres vizű Mientus-folyót, az öregember kunyhójához érkezett. Asszonnyá változott, bement a házba. Az Öregembernek most csak két leánya van.

– Melyik leányka lenne a fiam felesége?

Kiáltja a középső leány:

– Én leszek a fiad felesége!

– Jól van, velem jössz. Fogd a csizmámat, szárítsd meg, simítsd el a bélését.

A leány a csizmát száradni tette, a faggyúbélést megette. Mientus-anya átaludta az éjszakát, reggel felkelt, és így szólt a középső leányhoz:

– Hozd ide a csizmámat!

Mientus-anya érzi, hogy a csizmája szénával van kibélelve. Mondja a leánynak:

– Menjünk!

A folyóhoz érkeztek. Kérdi Mientus-anya a leánytól:

– Hogy jutsz át a véres folyón tüdőhullámok, májkövek között?

Mondja a leány:

– Ha te átkelsz, én is átkelek.

Mientus-anya vadréntehénné változott, átúszott a folyón. Az öregember leánya a parton maradt. Járt-kelt, nagy keservesen átgázolt a véres folyón. Majdnem elmerült.

Mientus-anya a sátrához érkezett. A sátor körül zömök Mientus-gyermekek futkároztak. Mondja nekik:

– Szaladjatok a menyecske elé!

A Mientus-gyermekek a menyecske elé futottak. Az öregember lánya botot tart a kezében. A bottal orron vágja a gyermekeket. A gyermekek orra vérzik. A gyermekek hazaszaladnak, mutatják vérző orrukat Mientus-anyának.

– Bottal fogadott minket a menyecske.

A menyecske a sátorhoz érkezett. Mondja:

– Bemegyek a Mientus-sátorba. Átugrom a csigolyalánc-küszöböt. A tisztahely hátgerinc-csontokkal van elkerítve, A sátorpóznák – lábszárcsontok. A tűzhely kövei simák, mint a máj.

Mientus-anya megszólal:

– Változz kővé!

A középső leány kővé vált.

Mientus-legény megjött a vadászatról. Kérdezi az anyjától:

– Hoztál-e nekem feleséget?

– Itt van. Kővé vált.

– Ha kővé változtattad, hozzál másik feleséget!

Mientus-anya vadréntehénné változott és elfutott. Átúszott a Mientus-folyón. Asszonnyá változott, és bement az öregember házába. Az öregembernek egyetlen egy leánya van. Kérdi Mientus-anya:

– Feleségül mégy-e a fiamhoz?

Mondja a leány:

– Nem vagyok hozzávaló. Nem lehetek Mientus-legény felesége.

– Gyere velem, emberi lény, a Mientus-sátorba. Szárítsd meg a csizmámat, simítsd el a bélését!

A legkisebbik leány fogta a csizmát, megszáritotta, a bélését szépen elsimította.

Mientus-anya éjjel aludt, reggel fölkel, és szólt a leánynak:

– Add ide a csizmámat!

Mientus-anya felöltözött, és útnak indult a leánnyal.

A Mientus-folyóhoz érkeztek. Kérdi Mientus-anya a leánytól:

– Te emberi leány, hogyan kelsz át a véres vizű Mientus-folyón tüdőhullámok, májkövek között?

– Te csak menj át, Mientus-anya! Majd valahogy én is átkelek a folyón.

Mientus-anya vadréntehénné változott, átúszott a folyón. A leány a parton maradt. Égerfakérget hasít, leül a víz szélén. Széttépi az égerfakérget, megrágja az égerfakérget, a porrá rágott szilánkokat a folyóba szórja, és énekel:

Apadj, apadj, Mientus-folyó;

Ne moccanj, tüdőhullám, ne moccanj, májkő:

Állj meg, véres vizű folyó!

A Mientus-folyó kiapadt, a legkisebb leány száraz lábbal kelt át a folyón. A másik parton megint égerfakérget hasított, égerfakérget rágott, és a porrá rágott szilánkokat beleszórta a folyóba.

*Rohanj, rohanj, Mientus-folyó;
Mozdulj, tüdőhullám, mozdulj, májkő;
Rohanj véres vizű folyó!*

És a Mientus-folyó vize ismét folyni kezdett.

A leány tovább sietett. A távolból a Mientus-sátor látszik. A leány leül. Mientus-anya a sátorhoz érkezik. A sátor körül zömök Mientus-gyermekek játszadoznak.

– Menjetek, gyerekek, fussatok a menyecske elé!

A Mientus-gyermekek eliramodtak, szaporán váltogatták patáikat. Megálltak a menyecske előtt. A menyecske nem ütött az orrukra, hanem színes szalagot kötött a fülükre. A gyermekek örvendezve tértek vissza az anyjukhoz.

– Látod, a menyecske így fogadott minket. Szalagot kötött a fülünkre.

Mientus-anya így szólt:

– Jól van.

Mientus-legény hazaérkezett a vadászatról:

– Hoztál feleséget?

– Hoztam. Ott ül a mocsár szélén, téged vár.

Mientus-legény, a vadrénbika, futásnak eredt: látni akarta a mátkáját. Az öregember legkisebbik leánya a mocsár szélén ül és énekel:

Hogy siet ő! Hogy siet ő!

Mientus-legény, mientusok fia!

Mientus-legény nem egészen közletről megkerülte a leányt. Azután visszament az anyjához. Kérdezi Mientus-anya a fiától:

– Láttad a mátkádat?

– Láttam.

– Tudsz élni vele, vagy nem tudsz élni vele?

– Hogyne tudnék élni vele!

Mientus-legény sátrat épített, emberi alakban jelent meg a leány előtt, és feleségül vette az öregember legkisebbik leányát.

Hát Mientus-legény emberi leánnyal élt. Jól éltek. Mientus-férj szigorúan meghagyta a feleségének:

– A gyermekek ne vizezzék be a fekvőhelyüket.

Sok gyermekük volt, sok fekvőhelyük volt. Egyszer megesett, hogy az egyik fiacskájuk bevizezte a fekvőhelyén a bőrt.

Mientus este jött meg a vadászatról. Nem változott rögtön emberré: az ajtóban rossz szag ütötte meg az orrát. Tüsszentett egyet, és szólt a feleségéhez:

– Meghagytam neked, hogy a fekvőhelyek ne legyenek vizesek. Az egyik fekvőhely most mégis bűzlik. Nem tudok így élni. Nem bírom a nehéz szagot.

És elrohant az anyja sátrába.

– Anyám, nem tudok a sátramban élni. Nem bírom a nehéz szagot.

– Hát nem megmondtam neked?! A mientusok fia nem élhet emberi asszonnyal. Térj vissza a mientusok népéhez! Félj a fekete vadtól, a medvétől, félj a gonosz farkas-állattól, és félj az embertől!

Mientus-anya öreg vadréntehénné változott, és a sátorból egész háznépét magával vitte. Valamennyien visszaváltoztak vadrénszarvassá. A Mientus-legény felesége maga köré csavarta a nedves rénbőrt, és vadréntehénné változott, és a többiek után futott. Ő lett a vadrénszarvasok vezetője, és ő vezette a hatalmas csordákat tundrákon és hegyeken keresztül.

De mondd meg nekem, te tudós ember vagy, hogy van az: a mese úgy mondja, mintha élnének a mientusok, de hát hol laknak? Hiszen voltak, bizonyára voltak mientusok. Ahogy mi is élünk, ők is éltek. Ez természetes.

A FÓKA ÚSZÓLÁBAI, A VARJÚ CSŐRE, A VADRÉNSZARVAS PATÁJA

Volt egyszer egy öregember és egy asszony. Három lányuk volt. Az asszony alszik, alszik, álmot lát: fóka úszólábát, varjú csőrét, vadrénszarvas patáját látja. Reggel felkelt, és mondja az embernek:

– Fóka úszólábát, varjú csőrét és vadrénszarvas patáját láttam.

Miért láttam ilyen álmot?

Mondja az ember:

– Ülj le, ne szólj semmit. Három lányunk van. Hátha kérők jönnek.

Vasárnap volt. A leányok bogyót szednek. Eltelik a nap. Az ember és az asszony alusznak, felkelnek, a lányok nincsenek sehol. Keresik a leányokat. A leányok férjhez mentek. Az ember és az asszony mennek, mendegélnek, egy kunyhót látnak. A kunyhó tetejéről gyermekek hempergőznek alá. Kiabálnak:

– Kronk, kronk, apó, jön nagyanyó!

– Kronk, kronk, apó, jön nagyanyó!

A kunyhóban van a leány; ez a leányuk a varjúhoz ment feleségül. Az ember és az asszony bebújt a kunyhóba. Látják: a leányuk félszemű. A varjú kivájta az egyik szemét. Kérdi az asszony a leányától:

– Hogy éltek?

Mondja a leány:

– A testvéremhez szoktam eljárni. Ő jól van.

Az öregek megnézték a leányukat, és mentek tovább.

Mennek, mendegélnek, egy kunyhót látnak. A kunyhó mellett gyermekek játszadoznak. Kiabálnak:

– Ah, ah, apó, jön nagyanyó!

Ah, ah, apó, jön nagyanyó!

Az öregek bemennek a kunyhóba. Benn mindenfelé halat látnak. Az ember és az asszony esznek, isznak, azután tovább mennek, hogy megnézzék a harmadik lányukat.

Hosszú ideig mennek. Egyszer csak egy nagy sátrat látnak. A sátort vadrénszarvas-bőrök és vadrénszarvas-csontok borítják. A sátor nyitva. A bölcsőben egy fiúcska kiabál:

– Oh, oh, apó, jön nagyanyó!

Az öregek bemennek a sátorba. A leányuk eteti, itatja őket. Lefeküsznek. Az út hosszú volt, mélyen alszanak. Az ember nem érezte, hogy vizes lett a fekvőhelye. Reggel a felesége kiterítette a bőrt száradni. Mondja a leányuk:

– Ne terítsd az útra, a vadrénszarvas jár ott.

Az asszony nem hallotta tisztán, hogy mit mondott a lánya, az útra terítette a bőrt. Jön a vadrénszarvas. Bűz árad. A vadrénszarvas dobbant és elbődül; a sátorról a bőrök és csontok szerteszét repülnek. A fiúcska a bölcsőben fekszik. Az anyja meg akarja szoptatni. Mondja a fiúcska:

– Nem kell, anyám, a csecsed, megyek az apámmal!

Az anya rávert. A sátor tartófái szanaszét hullanak. Mondja az anya:

– Fiacskám, minden kő alól halál les reád!

Az ember és az asszony otthagyták a leányukat. Hazamentek. Hazaérkeztek. Még most is élnek. Éppen ma voltam náluk, meghívtak vendégségbe.

MIANTAS ÉS A VADÁSZ

Miantas, a vadrénbika, a két hátsó lábán ült és imádkozott. Jött egy ember, egy vadász, és leült vele szemben. És beszélgetni kezdtek.

Miantas szemére vetette a vadásznak, hogy nem tartotta meg az ígéretét. Hát nem ő, Miantas, tanította meg az embert arra, hogy kell vadakra vadászni: hogyan bújjék el a bokrok között, hogyan aggasson magára fenyőgallyakat, hogyan tegyen rénszarvas-agancsot a fejére, hogyan húzódjék meg a kő mögött? Így a vadak nem veszik észre a vadászt, nem kerülnek el. Hát nem ő, Miantas, adta az ember kezébe az íjat? Hát nem ő tanította az embert: ne pusztítsátok a vadrénszarvasokat, csak tehenet öljetek, hogy legyen mit enni a családnak, de ne bántsátok a bikát!?

– Így tanítottam. És az emberek így vadásztak egy ideig. Csakhogy az ember elbízta magát, túljár az állatok eszén: leveti magát a földre, hason csúszik, lövéseket ad le innen is, onnan is. A vadak hallják a dörgést, de nem tudják, honnan jön, hogyan csinálja az ember. Félünk legelni, rettegés az életünk. A vadászok nem egy tehenet szereznek maguknak, hanem egy-egy jó napon többet is. A bikákat is megölik, még álmukban is, még ősszel is. Hát erre tanítottalak téged, te emberi szörnyeteg?

A vadász nagyot kacagott. Esztelenségében dicsekedni kezdett: elmondta, hogy ravaszsággal, bátorsággal, jó szerencsével milyen sok vadat tud ejteni.

Miantas így szólt:

– Most, hogy nem kíméled már a vadrénszarvasokat, sem a tehenet, sem a bikát, sem a miantas-gyerekeket, megéred azt az időt, amikor nem lesz mire vadászni.

Miantas még egyszer lelkére kötötte a vadásznak:

– Vigyázzatok, vadászok, ne pusztítsátok a vadrénszarvasokat, ne pusztítsátok a teheneket és a bikákat. Vigyázzatok, mert nem lesz mire vadászni.

Ezt mondta Miantas.

Régen történt ez, nagyapáink idejében, amikor az apám még fiatal legény volt. Az apám így beszélt el nekem.

És beteljesedett, amit Miantas mondott. Az emberek pusztították a teheneket és a bikákat. És most már nem vadásznak

vadrénszarvasra. Látod, Miantasnak igaza volt.

SZIGGA SIRATÓSZOROSA

Egy leánynak két kérője volt. A leány mind a kettőt kedvelte, de hát nem mehetett feleségül két emberhez, és a két legény sem vehette el egy és ugyanazt a leányt. Éppen ezért az egyik legény a szoros egyik oldalára ment, a másik a másik oldalára, és megegyeztek abban, hogy egyszerre lőnek az íjukkal. Amelyikük legyőzi és megöli a társát, az nyeri el a leányt feleségül. Igen ám, csakhogymindkettőjük nyílvesszője célba talált, és mind a ketten azonnal meghaltak. Mikor ezt Szigga meghallotta, odafutott, és sokáig siratta őket. A legényeket azután eltemették, és közéjük temették elevenen Sziggát is, és azt mondták:

– Egyiknek sem tudtál kosarat adni, most megkapod mind a kettőt.

Ez a sír az Inári-tó egyik szigetén van, és a szorost ma is Szigga siratószorosának nevezik.

A KÉTFEJŰ NAP

Élt egyszer két lapp ember. Nem voltak öregek. Együtt jártak vadászni. Egyszer megint vadászni mentek.

Mentek, mendegéltek, keresztül az erdőn, fel a hegyre, megnéztek minden kis bokrot és dombot, vadat nem találtak. Tovább mentek, mendegéltek, vadat mégsem találtak. Elfáradtak. Lefeküdtek, és mélyen aludtak. Mikor virradni kezdett, felébredtek és megmosakodtak. Feljött a nap az égre, nézik, nézik: két nap van az égen, kétféjű nap.

Nézik a két napot.

Keresztet vetnek, és könyörögnek a kétféjű naphoz. Az egyik azt kéri, hogy kétszáz évig éljen. A másik is könyörög:

– Teremts egy leánykát, hogy a méhébe kerülhessek, és újra megszülethessek.

Hát a két ember ismét útnak indult. Mentek, mendegéltek, a Ponoj folyóhoz értek. Egy helyen két fenyőfa áll a dombon. Ez a két fenyőfa most is megvan. A dombocskán megpihentek, kettéhasítottak egy követ, hegyesre formálták a két félkő egyik végét, és a két ember belevette a maga félkövét a maga fenyőfájába.

– Hadd nőjenek bele a kövek a fába!

Azután elbúcsúztak egymástól, és elindultak a maguk útján. Az egyik egyfelé ment, a másik másfelé.

Az egyik ember hazament a kunyhójába, a másik bement a Ponoj folyóba. Javasember, varázsló lett belőle.

A folyóban csukává változott; úszkál a gyökerek és a kövek között, pihen az árnyékban, melegszik a lapos kövön, nézegeti a partot: hol az a leány, akinek a méhébe kerülhetne.

No, igen, ez a javasember csukává változott, és csuka alakban élt egy évig, kettőig, tízig is, sok-sok évig. Eltelik száz év, eltelik kétszáz év, moszatos, hínáros hátú vén csuka lett belőle. De vén szemével is jól lát, a víz alól a partot nézi: hol van a leány, akinek a méhébe kerülhetne.

Hát elérkezett a harmadik évszázad tavasza. A tavak és a folyók jege elolvadt, kizöldült a fű, megkezdődött a halászás.

Jött a folyó partjára egy ember, egy leánynak az apja, hogy halat fogjon. Leeresztette hálóját a vízbe, hát a csuka beúszott a hálójába.

Kiveszi a csukát az ember – nem tudja, mit csináljon vele. Akkora ez a csuka, mint egy tuskó, alig látszik ki a szeme a hínár alól. A csuka csapkod a farkával: lelket a farka végébe hajtja. Fogta az ember a csukát, bedobta a csónakjába, hazavitte a leányának. A leány éhes volt. Felvágta az élő csukát, kibelezte, darabokra vágta, leöblítette, de nem kaparta le, hanem beledobta a vízzel telt üstbe.

Forr az étel, jó illat terjeng, a leány alig várja, hogy ehessék. Fő a leves, a csuka lelke a farka végében van. A faroknak ez a darabja felszáll a leves tetején úszó zsírra, ide-oda dobálózik, kikívánczik belőle a lélek.

A leány nem bír az éhségével, kivette a csukafarok végét, és megette.

Látod, így került a csuka a leány belsejébe.

Azután pedig megszületett. Felserdült, legénnyé érett. Mindent tudott, mindent megértett. Hallja, mit mond a föld, mit beszélnek a füvek, látja, hogy a kövek is mozognak; érti, miért hallgat a víz, mit üvöltenek a szelek; tudja, honnan származnak az emberek, és hogy mit gondolnak magukban a lappok.

Eszébe jutott a vadásztársa, és elment hozzá, hogy megnézze. Tudta, hogy hol lakik.

– Hogy vagy, pajtás? – kérdezi.

A társa vakon, nagybetegen fekszik, egészen elerőtlenedett. Kérdi a vendégtől:

– Honnan jöttél, pajtás? Nincs már nekem barátom. Egyedül maradtam. Már kétszáz éve élek.

– Mi az? Nem ismered meg a vadásztársadat? Kelj fel, pajtás, elvezetlek a mi két fenyőfánkhoz a dombra.

– Nem emlékszem rád, semmire sem emlékszem.

A legény kézen fogta az öreget, és elvezette a fenyőfákhoz. Vitte a fejszékét is.

A legény lecsapkodta a forradások szélét: a két fenyőből kiesett a két kő.

– No, mondd meg, melyik az enyém, és melyik a tied.

– Nem tudom, nem emlékszem semmire.

– Ez itt a te köved, ez meg az enyém.
– Nem tudom, nem emlékszem.
– Nem emlékszel?! Hát nem együtt voltunk ezen a dombon ennél a két fenyőnél?!

– Nem tudom.
– Mi az, hogy nem tudod?! Hát nem együtt láttuk a kétfejű napot, hát nem együtt vertük bele a kő egyik felét az egyik fába, a másik felét a másik fenyőbe! Hát nem együtt kértük a kétfejű napot, hogy teljesítse a kívánságunkat! A kívánságunk teljesült: én átváltoztam, újra születtem, visszatértem. Te meg élsz, pedig két évszázad telt el azóta.

– Nem tudom, nem emlékszem semmire.
A legény nagyot kacagott:
– Jól elgyengültél, apó! Megvénültél, elrágták erődet az évszázadok, nem emlékszel semmire. Menjünk innen, nem hagyhatlak itt.

És újra kézen fogta az öreget, és visszavezette a kunyhójába.
Megérkeztek a kunyhóba. A legény lefektette az öreget az ágyba. Az öreg feküdt, feküdt, míg meg nem halt. A pajtása eltemette. A pajtása, a legény élt tovább, és feleségül vette a leányt, aki a csuka farkában megette a lelkét.

Itt a vége.

A NAP LEÁNYA

Egy fiú megfogta Napsugárlányt, a nap leányát, és hazavitte a sátrába. A nap leánya azt ígérte a fiúnak, hogy feleségül megy hozzá, ha a fiú három este és három éjszaka letakarja a füstnyílást és a sátor repedéseit.

A fiú a harmadik este megfeledkezett a napleány kívánságáról. Mikor lefeküdtek aludni, Napsugárlány látja a csillagokat. Így szól:

– Anyám szemeit látom.

A leány kirohant a sátorból. A fiú utánafutott, de nem tudta elérni.

A CSODÁLATOS RÉNÖKÖR

Egyszer megint rénszarvasokat őriztem a Farrem-lápon. Este betértem egy gazdaházba, és kávét főztem magamnak. Az Ináriból való Széleshomlok-Éliás is úton volt rénszarvasaival a Reiso-fjordhoz, ott akarta megvásárolni a karácsonyi pálinkát. Megittam a kávémat, felkészültem az éjszakára, és azután kimentem a rénszarvasaimhoz. Hát látom, hogy a rénszarvasok egészen meg vannak zavarodva, félnek: elrohannak, hamarosan visszafordulnak, nem tudtam rájönni, hogy mitől félnek. Hosszú ideig nyargaltak ide-oda, hosszú órákon át. Azután végül is észrevettem valamit: egy nagy szürke rénökör van ott a rénszarvasaim között, olyan szörnyű nagy – az agancsa akkora, hogy –; hámlaga a nyakában, szíj a hátán, szép hám, de milyen szép, hanem a sügyelő szabadon lóg! A gyeplő végén jókora husáng. Ettől a husángtól az ökör maga is fél, vágatás közben a husáng oldalra lendül, ilyenkor az ökör mindig megfordul, és az én rénjeim mindenütt a nyomában. Először azt hittem, hogy az Éliás ökre került ide, hogy az szabadult el. Meg akartam fogni pályvával, de nem tudtam. Azután jobban szemügyre vettem azt az ökröt, hát látom, hogy az bizony nem lehet közönséges rénökör, olyan szörnyű nagy állat. Rákiáltottam:

– Hordd el magad, mégpedig rögtön! Hagyd békén a rénszarvasaimat! Minek jöttél ide? Mit ijesztgeted a rénszarvasaimat!

El is ment az, ment egyenesen az olvadó Nyandam folyó zuhogója felé, és ott aztán eltűnt. Mikor reggel kivilágosodott, megkerestem a nyomát. A nyoma éppen olyan jól látszott a havon, mint a többi rénszarvas nyoma, csak hogy ennek a szörnyű nagy állatnak a nyoma sokkal nagyobb volt, mint a közönséges rénszarvasoké. Ezek a nagy nyomok egyenesen a zuhatagba vezettek, a parton soha többé nem lehetett ilyen nyomokat látni.

Annál a zuhatagnál van egy régi sírhely. Mással nem tudnám megmagyarázni, hogy miért tűnt el a csodálatos rén-ökör éppen azon a helyen.

ÉGZENGÉS

Volt egyszer egy ember és egy asszony. És volt egy leányuk. Ez a leány nem volt már gyermek, de még férjhez adni sem lehetett. Akkanijdi volt a neve – így hívták az ember és az asszony leányát.

Egy nyáron Akkanijdi egyszer vízért ment. Jön a forrástól, hozza a vízzel telt vedreket – rénbőr inget, díszes harisnyát, gyöngyökkel díszített lábbelit visel.

Már közel járt a kunyhóhoz, mikor a szikla mögül előbukkan a medve.

Mondja a medve:

– Ha elszaladsz – felfallak, ha nem szaladsz el –, akkor is felfallak. Megszomjaztam, adj vizet.

Mondja Akkanijdi:

– Igyál a tóból, van ott víz elég.

A medve nem tágít: a tó vize maszatos, hínáros, nem issza meg a tó vizét. A leány adott a medvének forrásvizet. A medve az utolsó cseppig kiitta az egyik vederből a forrásvizet.

Mondja a medve:

– Ha elszaladsz – felfallak, ha nem szaladsz el –, akkor is felfallak. Szép leány vagy. Hamarosan jönnek a kérők. Hozzám jössz-e feleségül?

– Ugyan, hogy mennék hozzád? Én még kislány vagyok, koszorú sem volt még a fejemen. Már hogy mennék hozzád, te medve! Mit szólna apám, anyám?!

Mondja a medve:

– Nem baj, eljössz hozzám gazdasszonykának. Ha aztán fejedre kerül a koszorú, a mátkám leszel, és a mátkaság után a feleségem, leszel. Ha elszaladsz – felfallak, ha nem szaladsz el –, akkor is felfallak. Hozzám jössz-e feleségül? Ha elszaladsz – felfallak, ha nem szaladsz el –, akkor is felfallak.

– És ki teszi a fejemre a koszorút? Ki fonja be a hajamat két ágba?

– Ez az én dolgom. Ha eljön az ideje, fejedre teszem a koszorút.

– Gazdasszonykának elmegyek, feleséged nem leszek. Kérj meg apámtól, anyámtól!

Akkanijdi menni akart, de a medve megragadta, vállára vetette, és elfutott vele az erdőbe, a tanyájára.

A medvének nagy gazdasága volt. Juhokat, teheneket tartott karámban, lovakat az istállóban. Az udvaron szanaszéjjel csontok heverték: lerágott koponyák, kezek, lábak. Szörnyű!

A medve megparancsolta Akkanijdinek, hogy hozza rendbe a házat, etesse-itassa meg a juhokat és a teheneket, készítsen ebédet.

A medve a láncokkal körülkerített csűrre mutatott:

– Oda pedig ne menj!

A medve elment vadászni. Akkanijdi elvégezte a dolgát, megetette-megitatta a juhokat és a teheneket, és azután leült pihenni. Gondolja magában: miért ne mennék a csűrhez. Mi történik, ha odamegyek?

A leány fogta magát, és odament a csűrhez, egészen a csűr közelébe ment. Egyszer csak hirtelen dörgés hallatszott. Akkanijdi megijedt, és elszaladt.

A medve is hallotta az erős dörgést, és lélekszakadva hazanyargalt. Mi történhetett?! Miért recseg-ropog a csűr?

Kérdi a leánytól: – Mégis jártál a csűrben?

– Nem jártam a csűrben, csak elmentem mellette. Hirtelen megdördült valami. Megijedtem és elfutottam.

A medve körüljárta a csűrt, megvizsgálta a láncokat, visszatért, és szigorúan rászólt a leányra:

– Hallod, ne menj a csűrbe, a közelébe se menj. Én újra elmegek vadászni – kell az ennivaló.

A medve eliramodott.

Akkanijdi megetette és megitatta a juhokat és a teheneket, azután főzéshez látott, hogy mire a medve megjön, kész legyen az étel. A leány megfőzte az ételt, azután leült, és várta a gazdáját.

Esteledett már, mikor a medve hazaérkezett a vadászatról. Rénszarvashúst hozott meg egy darab emberhúst.

Gondolja magában a leány: nekem nem kell emberhús. Nem is evett semmit, lefeküdt aludni.

Reggel a medve korán kelt. Meghagyta a leánynak, hogy ne menjen a láncokkal elkerített csűr tájékára. Etesse és itassa meg a juhokat és a teheneket. A medve ismét elment vadászni.

A leány nem tudta megállani, hogy oda ne menjen a csúrhöz. Mikor a csűr mellé ért, hangot hallott:

– Kislány, kislány, gyere ide! Ne félj! Nem bántalak.

Akkanijdi visszafordult, és a csűr ajtajához lépett. Az ajtón át valaki így szólt hozzá:

– Szakítsd szét valahogyan a láncokat! Szabadíts ki engem, és én megmentelek téged.

Akkanijdi fogta a fűrész, és fűrészelni kezdett: szét akarta fűrészelni a láncokat. Félig szét is fűrészelte, de beesteledett. Visszament a tűzhelyhez. Hazaérkezett a medve is; hozott fókahúst, rénszarvashúst, és hozott egy darab emberhúst. Akkanijdi csak egy darabka rénhúst evett, a többire rá sem nézett. No jól van, lefeküdtek aludni.

Reggel a medve megint elment vadászni. Akkanijdi megetette és megittatta a juhokat és a teheneket, azután tovább fűrészelte a láncokat.

Végül egészen kettéfűrészelte a láncokat.

A csűrből előjött Égzengés, most már szabad volt.

Mondta Égzengés:

– Siess, nagyon siess! Fogj egy zsák szénát, szedj össze száraz fenyőgallyakat, és ne feledkezz meg a tűzszerszámról.

A leány megtett mindent, amit Égzengés parancsolt. Égzengés vállára ültette a leányt, vette a zsák szénát, a fenyőgallyakat meg a tűzszerszámot, nagyot sóhajtott és elrepült: zengett az egész égbolt.

Repült Égzengés az égen, fenyőknél magasabban, domboknál, hegyeknél magasabban.

Hallotta a medve a folytonos dörgést, abbahagyta a vadászatot, és Égzengés meg Akkanijdi után vetette magát.

Égzengés a magas egeknél is magasabban repült, a medve a földön a nyomában van. Égzengés repül, a medve vágat. Égzengés tudja, hogy üldözi őket a medve. Rákiált a leányra:

– Ó! Dobd le a zsák szénát! Gyorsan, gyorsan!

A leány ledobta a zsák szénát. A medve rávetette magát a zsákra, és szétmarcangolta: azt hitte, hogy Akkanijdit tépi szét. A medve tombolt dühében. Azalatt Égzengés messzire repült. A medve újra üldözőbe vette.

Rákiált Égzengés a leányra:

– Csiholj tüzet, gyűjtsd meg a gallyakat, dobd le a száraz zuzmóhalomra. Látod, itt van alattunk!

Akkaniydi engedelmeskedett. Égzengés villámot villantott fel. A medve felszaladt a dombocskára: az égő zuzmótól meggyulladt a bundája. A medve a földön hempergett, forgott, hogy elfojtsa magán a tüzet. Égzengés közben messzire repült. A medve nem üldözte tovább.

A medve pörkölt bundában egyedül tért vissza a tanyájára.

Égzengés elvitte Akkanijdi arra a helyre, ahol egyszer a két vizes vedrét hagyta. Itt hagyta, ni, ezen a helyen: itt áll most is a két kőveder, és ott fekszik a vízhordó rúd, az is kővé vált.

Égzengés földre tette a leányt és megkérdezte:

– No, leányka, jó volt-e az égen repülni?

– Jó volt, nagyon jó volt – felelte Akkanijdi.

– Hozzám jönnél feleségül? Mindig repülni fogunk. Űzzük a magasságokban a fellegeket. Örömem telik benne, és örömed lesz benne neked is.

A leány gondolkozott egy darabig, és azután így szólt:

– Nemet mondtam a medvének, és nemet mondok neked is. Nem vagyok én még nagylány, koszorú sem volt még a fejemen, és egy ágba van fonva a hajam.

Akkaniydi végigsimogatta a fejét és a hajfonatát. És nevetett, boldogan nevetett, örült, hogy Égzengés feleségül kérte, és hogy feleségül akarta venni a medve is.

– Jól van, leányka. Mikor két hajfonatod lesz, és koszorú kerül a fejedre, eljövök érted.

– Gyere, Égzengés, gyere!

Égzengés újra megzendítette az eget, és elrepült a fellegek közé. Akkanijdi nézegette magát a forrás víztükrében, és nevetett: örült, hogy hazakerült, és örült talán még valami másnak is.

Azóta ha égzengés hallatszik, van, aki megijed, és van, aki örvendezik.

HARC A HIDEG ELLEN

Nagyantí-Anna úgy törte meg a hideg erejét, hogy a nyírfáról levett egy taplót, és azt megfőzte. Azután hevített egy követ, és mikor az izzani kezdett, kivitte, és rátett egy deszkadarabot. Azután fogta a taplót, és a kőre rakta. Vette a görbe botját, és ráütött vele a taplóra. Közben ezt mondta:

– Így lágyul meg a hideg!

Azután keresett a forrásban egy eleven békát, és rátette a forró kőre. Mikor a béka elugrott, ezt mondta:

– Nagy-Erik, Nagy-Erik, ne csípd többé az orromat! Látod, a neked szánt áldozat nem maradt meg a kövön.

Azután előszedett egy döglött egeret, rátette a kőre. Letérdel, és térdel mindaddig, míg az egér egészen meg nem pörkölődött. És ezt mondja:

– Látod, hideg, hogy füstöl a melegnek hozott áldozat; nem tűnik el, mint a neked hozott áldozat.

Mikor az áldozat véget ért, Nagyanti-Anna bevitte a követ az egérrel együtt a sátorba, és ott tartotta mind a kettőt, míg fel nem melegedett az idő.

MIÉRT MONDJAK, HOGY EMBER VAN A HOLDBAN?

Hajdanában is akadtak emberek, akik lopni szerettek volna. Holdvilág volt. Várták, hogy a hold eltűnjék: könnyebben menne a lopás. De bizony a hold nem tűnt el. Fogta az egyik ember a kátrányos sajtárját. Be akarta kátrányozni a holdat, hogy ne világítson. Hát odaragadt a holdhoz a sajtárral és a kátránykenővel együtt. Azóta mondják, hogy ember van a holdban.

A HOLDFALÓ ÖREGASSZONY

Három kisfiú játszott az úton. Az öregasszony elindult, hogy megegye a holdat. Kiment az útra, gyékényből szárnyat, bőrből farkat készített magának, és rongyos ruhájában elrepült az ég felé. A gyermekek szaladgáltak, felfordítottak egy csónakot, bujkáltak alatta. A gyermekek játszottak, a hold hirtelen elsötétedett, a fénye kialudt. Egy idő múlva a hold újra kivilágosodott, és fényesen sütött. A gyermekek előbújtak, és szaladtak a kunyhókhoz. A kunyhókhoz érkeztek, és elmondták, hogy mit láttak.

Teltek az évek, az egyik kisfiúból pap lett. Az idős emberek megöregedtek, érezték az idő múlását, betegeskedtek. Megbetegedett a holdfaló öregasszony is. Beteg az asszony, nagyon beteg, de nem tud meghalni. A gyermekei papot hívnak. A pap meggyóntatta az öregasszonyt: gyónja meg, gyónja meg a bűneit. Az asszony gyónt, meggyóna a bűneit, de egy bűnét elhallgatta. Mondja a pap:

– Anyóka, te meggyóntad a bűneidet. De miért nem mondtad meg istennek egy bűnödöt? Én tudom ezt a bűnödöt. Mikor kisgyermek voltam, az úton játszottam, te elrepültél, és etted a holdat. Ezt a bűnödöt miért nem mondtad el?

Az öregasszony felugrott, a fogai közé kapott a földről egy rudat, és meghalt.

Az öregasszony gyermekei megmosták az anyjukat, és a temetésig a templomba vitték. A pap aludt, éjjel felébredt, és látta, hogy a templomban gyertyák égnek. Felébresztette a feleségét, és mondja neki:

– Mi történhetett? A templomban gyertyák égnek, pedig nem vagyok ott. Megyek a templomba, viszem a fiamat is.

A pap felöltöztette a fiúcskát, ő maga is felöltözött tiszta fehérbe. Elbúcsúzott a gyerek anyjától, és elment a templomba. Megérkezik a pap a templomba, keresztet vet, kézen fogja a fiát. A gyertyák nem égnek. Imát olvas az imádságos könyvből, és keresztet vet. Keresztet vet, keresztet vet, a halott öregasszony kiszáll a koporsóból. A pap a kisfiát Isten anyjának képe mögé vitte. Az öregasszony a paphoz húzódott, és enni kezdte a papot. Megette a papot egészen, csak a pap ruhája és a csizmája maradt a padló

közepén. Azután az öregasszony a kisfiúhoz megy. Hívja, csalogatja a gyermeket:

– Gyere nagyanyóhoz!

A gyermek nem mozdul. Az Isten anyja mellbe vágja az öregasszonyt, az elterül a földön, arccal lefelé hason fekszik. Virradatig kínlódott, úgy feküdt a padlón, mint egy bot.

Az anya várt, várt – nem jön sem a pap, sem a gyermek. Szalad a templom őréhez, és elmondja, hogy a pap a fiával együtt a templomba ment az éjszaka, és még nem jött haza. Az emberek a templomba sietnek. Látják: a pap ruhája a padló közepén hever. A kisfiú a szentkép mögött rejtőzik. Hívják, de a gyermek nem megy, fél az emberektől. Az öregasszony a földön fekszik, mint egy nyírfabot.

Jön az anya tiszta fehérben. A kisfiú odamegy az anyjához. Kivágtak egy fehér nyírfát, és azt égették el temetés helyett.

NE CSÚFOLD A NAPOT, A HOLDAT, A CSILLAGOKAT ÉS AZ ÉSZAKI FÉNYT

Két fiútestvér útnak indult a rénszarvasok elkülönítésére. Reggel, mikor a nap fölkel, a fiatalabbik énekelni kezdett:

*Jaj, de nagyon süt a nap,
még megolvasztja a havat!
Szégyenében eliramlik mind a jég,
páncéljától szabadultan ring a víz.*

Az idősebbik testvér mondja:

– Ne csúfold, öcskös, isten teremtményeit!

A fiatalabbik nem törődött a figyelmeztetéssel, tovább énekelt, sok mindenről énekelt. Nem sok idő telt el, és sűrű hózápor zúdult rájuk. A nap is eltűnt a felhők mögött. A testvérek nem folytathatták útjukat; ágakból sátrat vertek, és abban húzódtak meg. Két nap múlva jóra fordult az idő, a hold erős fénnel világított. A fiatalabbik testvér megint énekelni kezdett:

*Holdam, holdam, lalla,
tányérod be kajla!
Fényeskedsz az éjben,
sajna, fényed fagyot lehel,
az olvadással perel.*

Az idősebbik testvér megtiltotta becsének, hogy énekeljen, de az csak nem hallgatott el. Mikor a fátlan hegyekben jártak, szörnyű sűrű köd ereszkedett le. Három napig kóboroltak összevissza, nem tudták folytatni útjukat.

– Látod, mire jutottunk! Miért csúfoltad isten teremtményeit!

Mikor a köd szétoszlott, megint szép idő lett, a csillagok fényesen ragyogtak. A fiatalabbik testvér ismét énekelni kezdett:

*Csöppnyi csillagocskák, ejha,
Játszi csillogásuk csalfa.*

Hát jött egy repülő kő, és eltalálta a fiatalabbik rénökrét, és a rénökör élettelenül felfordult. Mondja az idősebbik testvér:

– Mi lesz a véged, hogy így elvadultál?! Majd meglátod, mi lesz veled, ha meg nem változol.

A fiatalabbik testvér látta, hogy a rénökre elpusztult, de nem bánta:

– Ha megdöglik egy ökör, van helyette másik, ért engem már máskor is ilyen kár.

Folytatták útjukat, a fiatalabbik most maga húzta a szánját, el is maradt a bátyjától. Az idősebbik testvér este megpihent, megetette ökrét, és várta az öccsét. Tüzet gyújtott, és főzéshez fogott. Mire az étel elkészült, az öccse is odaérkezett. Már megették a levesüket, amikor északi fény gyúlt fel és nagy lánggal lobogott. A fiatalabbik testvér megint énekelni kezdett:

*Északi fény ha ijeszt, lip-lip-lip,
elszórni torkom, lip-lip-lip,
fejem is kába, lip-lip-lip,
borsódzik hátam, lip-lip-lip.*

Az idősebbik testvér tiltja az éneklést, de a fiatalabbik annál hangosabban fújja a nótáját. Az északi fény egyre nagyobb lánggal lobogott. A keményre fagyott havon dobogás hallatszott. Az idősebbik testvér a felborított szán alá bújt, de öccsét az északi fény agyoncsapta, rénbőrbundáját pedig elégette.

Az öreg lappok még ma is azt tartják, hogy az északi fényt nem szabad csúfolni. Ha az északi fény megharagszik, rabol és éget. Azt beszélnek, hogy annak a fiúnak a holtteste is eltűnt.

HOGYAN KELETKEZETT AZ ÉSZAKI FÉNY

Az ember a Náinasz-hegyre készül, hogy az erdőben nyírhéjat hántsón a nyírfákról. Az asszony mondja:

– Ne menj! Mindenhova elmehetsz, de a Náinasz-hegyre nem szabad elmenned.

Az ember nem enged: ő bizony elmegy a Náinasz-hegyre. Elmegy. Jár-kei a Náinasz-hegyen:

– Ugyan, mit rejteget itt az asszony?

Megy, mendegél, nézeget: meglát egy nyírfát, a levelei igazi vaslevelek. Gondolja magában: „Ezt a fát bizony kívágja ez az ember.” Odament, belevágta fejszóját a fába: hát a fából szétvetett lábbal nyakába ugrik Áhcek. Mondja: „Ha feleségül nem veszel, bekaplak, felfallak, vasfogaimmal összezúzlak.” Az ember tovább megy, az Áhcek-leány a hátán csüng. Megy, mendegél, egy hajlott fához ér, a fa erősen meg van hajolva. Átbúvik alatta. Az Áhcek-leány ott marad és mondja:

– A nagyobbik húgomtól nem fogsz megszabadulni.

Az ember kapja magát, tovább megy. Alig tesz meg egy kis darab utat, hát megint egy szép nyírfát lát, sokkal szebbet, mint amilyen az előbbi nyírfa volt: a levelei ezüstlevelek. Gondolja magában: „Ha az ember kívágja ezt a fát, ezüstleveleket szedhet róla, úgy bizony, ezüstleveleket.” Odamegy, belevág a fába a fejszójával: nyakába ugrik egy Áhcek-leány:

– Végy engem feleségül! Ha el nem veszel, bekaplak, felfallak, vasfogaimmal összezúzlak.

Tovább megy az ember, megint átbújik egy hajlott fa alatt: a leány ott marad:

– A húgomtól nem fogsz megszabadulni!

Az ember már elhatározta, hogy hazamegy, és már majdnem ki is ért az erdőből, amikor meglát egy nagyon szép nyírfát: a levelei aranylevelek, igazi aranylevelek. Gondolja: „Ezt csak nem hagyom itt!” Belevágja a fejszét, hát az Áhcek-leány már ott csüng a nyakán:

– Vigyél engem haza!

Mit volt mit tenni, az ember útnak indult. Egyszer csak felkiált:

– Esik az eső, esik az eső!

Dehogy is esett, csak az Áhcek-leány vizelte le. Azután megint felkiált:

– Hullanak a tobozok, hullanak a tobozok!

Dehogy is hullottak. Az Áhcek-leány csinálta le a hátát.

Ment, mendegélt hazafelé. Az Áhcek-leány mondja:

– Ha a sátrad közelébe érünk, hagyj engem a lék szélén. Te pedig menj be a sátorba, és parancsold meg a lányodnak, hogy hozzon vizet.

Az asszony mondja:

– Te mégis a Náinasz-hegyre mentél, az erdőben jártál, Áhcek bűze bűzlik.

Az ember nem szól egy szót sem. A leányának mondja:

– Hozz vizet!

A leány vízért megy a lékhez. A lék szélén ott ül Áhcek. Igen, Áhcek ott volt a lék mellett. No, a leány vizet mer a lékből. Áhcek kioldja a leány cipőfűzőjét. A leány vizet merít. Áhcek kioldja a madzagot, a lábbelit is le akarja rántani a lábáról. Áhcek egy kiálló kövön rátapos a madzagra. A leány felbukik, kőbe üti orrát, megindul az orra vére. Áhcek felnyalja a leány véré, a madzagot a lábára csavarja, nyalja a vért, tekeri a madzagot.

Bementek a sátorba. Az új feleség az ember sátorrészébe ment. Együtt éltek. Született egy leányuk: Állógallér. Született még egy leányuk: Szurkostönk. Megszületett a harmadik leányuk is: Pislogószem. Éltek, éldegéltek, az új asszony betegeskedni kezdett.

A régi feleség a leányával él, azzal az első leánnyal, aki az ő leánya volt. Mondja a leányának:

– Engem bizonyosan megölnék. Ha megölnék, megfőznek és megesznek, hiányzani fog egy csont, a comb csont. A combcsont eltűnt. Te nyakon ütöd Pislogószemet, a csont tőle előkerül. Evés után vidd a csontokat folyóvíz partjára, és állítsd fel azokat egyenesre. Vidd majd oda a csontjaimat!

Az ember éldegél a családjával. Az új asszony kioktatja a leányait, azok pedig megesketik az apjukat, hogy hallgatni fog:

– Öreg, öreg, ha megölnöd a régi feleséged, a fiatalabbik feleséged meggyógyul.

Telt, múlt az idő. A legidősebb leány beszélt az apjával, de nem kapott engedelmet, még a középső sem kapott. Áhcek a harmadik

leányát is odaküldte az apjához, Pislogószem megkapta az engedelmet. Az öreg felordított:

– No, egyétek hát meg! – Telt-múlt az idő. Az új asszony és leányai megölték a régi feleséget. Meg is ették. Evés után a régi asszony leánya összeszedte anyja csontjait. Szedegette a csontokat, a combcsont nem volt sehol. Ment és ráütött Pislogószem tarkójára: ő nyelte el a csontot. A leány elvette tőle.

A régi asszony leánya kiment a patak partjára, rakosgatta, felállította egyenesre, a csontokat. Mikor eltelt három nappal és éjjel, újra elment a patak partjára, hát egy ház volt ott. Bement a házba. Eljött hozzá társul a nap. A leány a nappal játszik, és a nappal él. Van bőven mocsári bogyójuk és minden egyébük. A leány játszik a nappal együtt, és selyem vásznat sző.

Így tölti a leány az időt ott a házban. Olykor-olykor eljár a sátorba is, de azután megint visszamegy a házába, és mikor a nap főikéi, játszik a nappal. Telik-múlik az idő. A leány éldegél, de a többiek már sugdosódnak:

– Mi dolga lehet? Hol jár a régi asszony leánya?

Áhcek elküldte Állógallért, hogy nézzen utána. A régi asszony leánya lefektette Álló-gallért aludni, ő maga ébren maradt. Állógallér felébredt, hazament a sátorba:

– Mit láttál ott?

– Nem láttam semmit, nem hallottam semmit. Nincs ott semmi.

– A régi asszony lánya sok időt tölt a házban, csak van ott valami!

Másnap elküldte Szurkostönköt. A középső leány elment, de nem látott semmit. Azután Pislogószem ment el. ő aztán elbeszélte, hogy a leány a nappal játszadozik, szedret eszik, aranyvásznat, ezüstvásznat sző. Áhcek így megtudta, hogy-mint él az a leány.

– A ház nem a régi asszony leányának a lakása, hanem a tied!

No, mit csinálnak a régi asszony lányával? A régi asszony lányát bevarrták fókabőrbe. Az ember beléje tett egy kis hegyes kést, a leány markába nyomta. A fókabőrt összevarrták, és betaszították a tóba.

Hol sodorják a hullámok, hol nem sodorják a hullámok, hol merre lehet, nem tudja a leány, de végül hallja, hogy partba ütközött. Érzy, hogy a föld alatt van. A hegyes kis késsel fölmetszette a

fókabőrt, kimászott belőle, hát szárazföldön van. Honnan tudja meg, hogy hol van? Felkapaszkodott a partra, és útnak indult. Nem sokáig kellett mennie, egy ház került az útjába, egy kicsi ház. Bement a házba. A padló vérben úszott, rettenetes véres volt. Úgy állt rajta a sok vér, mintha emberek összevissza vagdosták volna magukat. A házban nem volt senki. No, a leány csak várt, csak várt, eljött az éjszaka. A leány felmosta a padlót, jól felmosta. Három kenyér volt az asztalon. Az egyikből levágott egy darabkát, és megette. Azután korhadó orsó alakjában bebújt az ágy alá, igen régi fonáshoz való orsó alakjában. A szobában nem volt senki. Csak a leány volt ott és várt. Várt, várt, hát egyszer csak emberek jöttek, három ember jött. Együtt jöttek be a szobába, és mindjárt vagdosni kezdték magukat, mintha betegségük lett volna a vagdalltozás. Halottak ezek az emberek, egyiknek a lába van levágva, melyiknek mije. Csak vagdosás magukat, ömlik a vérük. A leány ott van az ágy alatt, ő lát mindent, de őt nem látják. Pedig mikor beléptek a szobába, mondták mindjárt, hogy ember járt itt, lám, a padló fel van mosva, és Náinasz kenyéréből le van vágva egy darab. Náinasz köztük volt. A leány ott feküdt az ágy alatt, a vagdosók egész éjjel lármáztak, lármáztak. Végül elmentek. Akkor mentek el, mikor virradni kezdett. Elmentek, ki tudja hová. A leány fölkel, mintha csak aludt volna az éjjel, fölkel, és megint felmosta a szobát. Eltelt a nap, eljött az este, megint vágott magának egy darabkát a megszegett kenyérből. A második éjszaka is eljöttek a vagdosók, látták, hogy a padló fel van mosva. Elcsodálkoztak:

– Ki járhatott itt, meg kell tudnunk, hogy ki járt itt, nőszemély lehetett.

– Ha nő vagy és öreg, gyere, légy a nagyanyám, ha javakorbeli vagy, légy az anyám; ha fiatal vagy, légy a feleségem!

Náinasz megtalálta az orsót. Náinasz megtalálta az orsót, pörgetni kezdte, faggatni kezdte. Az orsó pereg, pereg. Végül kettétört, és egy nőszemély jött ki belőle, egy leány. Náinasz mondja:

– No, te most itt vagy, s így a feleségem leszel.

Hát most mi lesz? Náinasz elvitte a leányt a tópartra, és ezt mondta:

– Menj tovább, és azután kiálts át a tавon, és hívd azt a csónakot, amelyikben Náinasz megsebezte magát. Tudni kell, hogy

melyik volt az. Ha érted jönnek, kérdezd meg, hol van az a borda, amelyiken Náinasz ült, mikor megvágta magát. Erre a bordára kell ülnöd.

A leány egész nap ment; eljutott egy szorosig, és ott átkiáltott a tavon:

– Hozzátok ide azt a csónakot, amelyikben Náinasz megsebezte magát!

Az öregasszony hallja és mondja:

– Ki lehet az, aki az én szegény Náinaszomat emlegeti? Az én szegény Náinaszom régen meghalt, halálos sebet ejtett magán. Vas vágta meg, és ő belehalt.

No így. Az öregasszony jött a csónakkal. Mikor a régi asszony lánya beleül a csónakba, látja, hogy asszony jött érte. Megkérdezi tőle:

– Melyik bordán ült Náinasz, amikor megvágta magát?

– Ezen a bordán ült.

A régi asszony leánya leült arra a bordára.

Telt-múlt az idő. Éjszakánként Náinasz eljön aludni, virradatkar eltűnik. Történt egyszer, hogy Náinasz átaludta a virradatot. Elaludt a régi asszony leányával együtt. Náinasz ott van most holtan: nappal nem él, csak éjszaka él. No, a felesége szomjas, vizet kíván. Ébresztgeti:

– Náinasz kedves, Náinasz kedves, merj nekem vizet!

Náinasz nem él, halott.

– Napocska kedves, Napocska kedves, merj nekem vizet!

A nap hozott vizet. A nap hozott vizet, az asszony megitta, és elhajította az edényt. A nap felszállt, és magával vitte a régi asszony lányát is.

Így született az északi fény, olyan emberek véréből, akiket vas vágott meg.

A mesének vége.

ÁCE

Volt egyszer egy ember és egy asszony. Született egy leányuk. Az ember elmegy ágat vágni. Mondja a felesége:

– Te most az erdőbe mégy ágat vágni. Látsz ott egy nyírfát, egy szép magas nyírfát. Ki ne vágd azt a fát! Áce lakik benne.

Az ember elment ágat vágni, s kivágta a nyírfát is. Kiugrott a fából Áce a három lányával. Mondja Áce az embernek:

– Vigyél haza!

Az ember hazavitte Ácét. Hazavitte Áce három leányát is. Közelednek a kunyhóhoz. A kutya ugatni kezd. Az ember leánya kimegy az útra. Látja: jön az apja, hozza Ácét a három lányával. A leány bemegy a kunyhóba, és mondja az anyjának:

– Jön az apám! Vele van Áce a három lányával!

Hazajött az ember, és vele jött Áce is. Mondja Áce az embernek:

– Tölts hamut az egyujjú kesztyűdbe, és csapd vele homlokod a feleségedet!

Az ember megtöltötte a kesztyűjét hamuval, és homlokod vágta a feleségét. Az asszony meghalt. Az ember szánra fektette a feleségét, és vitte a leányát is lovas szánon. Az asszonyt eltemették. Az ember hazament a leányával. Mondja Áce az embernek:

– Vidd a leányodat az üres kunyhóba!

Az ember elvitte a leányát az üres kunyhóba. Odaérkeztek. Az ember a leányát az üres kunyhóban hagyta. Hazament. Eltelt három nap. Mondja Áce az embernek:

– Eredj, hozd haza a leányodat!

Az ember elment a leányáért. A leány a kunyhóban üldögél. Három kosár van a kunyhóban: az egyik kosár tele van arannyal, a másik ezüsttel, a harmadik igazgyönggyel.

Az ember útnak indul a leányával. Közelednek a kunyhóhoz. A kutya ugat:

– Jön a leány arannyal, ezüsttel! Áce, kiszalad az útra, üti-veri a kutyát:

– Még ugatni sem tudsz! Így ugass: jön a leány, csont van a kosarában!

Látja Áce: hazaérkezett az ember a leányával. Aranyat, ezüstöt, gyöngyöt hoztak. Áce elkapta tőlük a kosarakat. Mondja az embernek:

– Hívd ide hamar a leányaimat!

Az ember elvitte Áce leányait az üres kunyhóba. Odaérkeztek. Az ember Áce leányait az üres kunyhóban hagyta. Hazament a kunyhójába Ácéhoz. Eltelik három nap. Mondja Áce az embernek:

– Hozd ide a leányaimat!

Az ember elment az üres kunyhóba: Áce leányaiból csak csontok maradtak. Az ember összeszedte a csontokat, berakta a kosarakba. Hazament a kunyhójába, hozta a kosarakat. A kutya ugat. Áce kiszalad az útra. A kutya ugat:

– Jön az ember, csontokat hoz, csontokat!

Áce üti-veri a kutyát:

– Mit ugatsz? Mit ugatsz? Így ugass: jön az ember, aranyat, ezüstöt hoz a kosarakban!

Hazaérkezett az ember, letette a kosarakat. Áce megragadta a kosarakat. Látja: csontok vannak a kosarakban. Áce felugrott. Csontok vannak a kosarakban! Áce lezuhant és meghalt. Az ember és a leánya éldegéltek, ketten éldegéltek, jó módban éltek.

A mesének vége.

ÁCE LEÁNYKÁJA

Volt egyszer egy asszony és egy ember. Fiacskájuk született. Az ember meghalt. Az asszony egyedül éledgél a kisfiúval.

Az asszony elment az erdőbe ágot vágni. Arra a helyre ért, ahol ágot akart vágni. A fiúcska vele volt. Az asszony megszoptatta a gyermeket. Azután letette a fa alá, és vágta az ágot.

Jött Áce, fogta a fiúcskát, a leánykáját tette helyette a bölcsőbe, a fiúcskát pedig magával vitte. Jött az asszony. Látja: nem a fiacskája van a bölcsőben, hanem Áce leánya.

Hazamegy az asszony a kunyhójába, ott éledgél. A leány nagyra nő. Csontokat gyűjtenek, csontokat főznek.

Jön a vadász, felmászik a kunyhó tetejére, benéz a füstnyíláson: Áce leánya áll az üstnél. A vadász zsíros húst dob az üstbe. Áce leánya felkiált:

– Anyám, anyám! Zsír olvad a csontokból!

Mondja az asszony:

– Anyád csontjai főnek.

A vadász bemegy a kunyhóba, beszélget az anyjával. Mondja az anya:

– Te az én fiam vagy. Áce elrabolt tőlem, öljük meg Ácét.

– Megöljük, bizony megöljük! Idehozom Ácét. Te hamut öntesz az egyujjú kesztyűmbe.

A vadász visszament Áce kunyhójába, és így szólt:

– Menyasszonyt találtam, egy szép leányt.

Rénszarvassal mentek a menyasszonyáért. A vadász anyjához érkeztek. Áce felkiált:

– Engedjete szabadon!

A vadász és az anyja ütik-verik Ácét a hamuval töltött bőrkesztyűvel. Megölték Ácét. A leányát is agyonverték a hamuval töltött kesztyűvel. A vadász és az anyja más vidékre költöztek, és jó módban éltek.

Nincs tovább.

NYÁVISEDNI ÉS AHCSISEDNI

Ez a történet Nyávisedniről és Ahcsisedniről szól. Nyávisedninek volt egy fia és volt egy leánya. Ahcsisedninek is volt egy leánya. Mind a ketten egy-egy kis tűzegkunyhóban laktak, az egyik a hegy egyik, a másik a hegy másik oldalán. A gyermekek megnőttek, felserdültek.

A fiú elment egyszer vadrénszarvast vadászni. Elejtett egy kövér bikát. Ahcsisedni kunyhója mellett vitt el az útja. Felmászott a kunyhó tetejére, és benézett a füstnyíláson: vajon mi van ott benn. Ahcsisedni ócska, rongyos bundákat főz. A fiú a vadrénökör szalonnájából letép egy darabot, és bedobja az üstbe. Ahcsisedni leánya benéz az üstbe, és felkiált:

– Milyen zsíros a leves!

Mondja Ahcsisedni a leányának:

– Ne beszélj bolondokat! Mitől lenne zsíros a leves?!

Nyávisedni üstjében főhet zsíros leves, az ő fia rénszarvasvadász.

Nyávisedni inti a fiát:

– Kedves fiam, ne járj a Bogyóhegy másik oldalán!

Gondolta magában a fiú: ő bizony elmegy oda, ő bizony megnézi, hogy mi van ott, ő bizony tudni akarja, hogy miért tiltja onnan az anyja. A fiú el is ment a hegy másik oldalára. Mondja Nyávisedni, az anyja:

– Ahcsisedni szaga érzik rajtad!

A fiú nem szólt egy szót sem.

Reggel a fiú elment vadrénszarvast vadászni. Egyenesen Ahcsisedni kunyhójába ment, és ott is maradt. Nyávisedni várta a fiát; járkál a kerek dombon. Bogyót szed. Ahcsisedni is inti a fiút:

– Ne menj az öt-hat kis hegy mögé!

De bizony a fiú elmegy, hogy megnézzze, mi van ott, miért nem szabad neki arra járni.

Elmegy hát oda, és füstöt lát. Vajon mi füstöl? Benéz a füstnyíláson át a kunyhóba: hát ott csak ócska bundákat főznek. A fiú szalonnadarabokat dobál az üstbe. Nyávisedni leánya mondja:

– Zsíros a levesünk, anyám!

Mondja Nyávisedni:

– Ugyan mitől lenne zsíros a levesünk! Ahcsisedni megigézte és fogva tartja a mi kis rénszarvas-vadászunkat.

A fiú hallja a beszédet, megtudja, hogy Nyávisedni az ő anyja.
A fiú visszamegy Ahcsisedni kunyhójába.

Ahcsisedni mondja:

– Nyávisedni szaga érzik rajtad, kedves kisfiam.

A fiú így szól:

– Nagyon fázom. Nem lennél olyan jó, nem csinálnál jó erős tüzet?

Ahcsisedni tüzet gyújtott. A fiú fogta Ahcsisednit, és behajította a tűzbe.

– Ne égesd meg a csecsemet, ebből szoptál kisfiú-korodban! – kiáltotta Ahcsisedni.

A legény megégette Ahcsisednit. Reggel vadrénszarvas-vadászatra indult, és magával vitte Ahcsisedni leányát is. Retten mentek Nyávisedni kunyhójába. Kérde Nyávisedni a fiától:

– Hol voltál? Miért maradtál el ilyen sokáig?

A fiú elmondta, hogy Ahcsisedni kunyhójában élt. Nyávisedni örült, hogy visszakapta a fiát.

Reggel a fiú vadrénszarvas-vadászatra indult. Ahcsisedni leánya kiment és kiáltja:

– Jön a bátyám!

Majd Nyávisedni is meghalt.

Arra járt a király fia. Aranycipőt tartott a kezében. Az a leány lesz a felesége, akinek lábára illik a cipő. Ahcsisedni leánya hallotta, hogy mit mondott a királyfi. Fogta a fejszét, mindkét oldalt lecsapott a lábából egy-egy darabot, így próbálta beledugni lábát a cipőbe. Most Nyávisedni leánya vette a cipőt: hát az aranycipő éppen jó volt a lábára. A királyfi feleségül vette Nyávisedni leányát.

A GONOSZ ANTI-FAGGO – A JÓ ANTI-FAGGO

A gonosz Anti-faggo olyan volt, hogy hajdanában a sötétben leselkedett, és ha fogott egy gyermeket, megragadta a lábánál, és a falhoz verte. Azután pedig magával vitte, és felfalta.

A jó Anti-faggo olyan volt, hogy sötétben is, napvilágon is szívesen játszott a gyermekekkel. Ha a gyermekek szorgalmasak voltak, és jókedvvel dolgoztak, a jó Anti-faggo kávét és egy darab sajtot szerzett nekik, míg ők a teendőiket végezték. A kávét a gyermekek szüleihez vitte, és meghagyta, hogy adják a gyermekeknek.

A VADÁSZÓ EMBER ÉS AZ ERDEI LÁNY

Igazán nem is tudom, hogy mondjam el.

Egy vadász, egy ember, aki az erdőben vadászott, leült egy helyre ott az ingoványos vidéken, és tubákot szipákolt. Hát a könyöke alól egyszer csak egy kéz nyúl ki – így ni! A vadász egy kis tubákot szór ebbe a kézbe.

A láthatatlan lény jókat szippantva eltűnik. Azután a vadász is tovább megy. Csak egy egészen kis darab utat tesz meg. Hát egy rettenetes nagy medve kerül puskavégre. Ez a medve ajándék a tubákért. Az ember megnyúzta a medvét.

Hazamegy a vadász, és elmondja, hogy egy kezet látott, abba egy kis tubákot tett. És milyen jól járt. Egy nagy medvét lőtt.

Az a kéz az erdei lány keze volt. Ha nem szórt volna tubákot abba a kézbe, a nagy medve nem kerülhetett volna puskavégre. Elhiszed, hogy igazán ő küldte a medvét?

A SZTÁLLO

Réges-régen, ha egy ember megharagudott egy másik emberre, így fenyegette meg:

– Várj csak, majd elmegy hozzád a vendég!

És elküldte hozzá a sztállót, hogy bosszút álljon rajta. Hogy milyen volt a sztállo, azt a mai emberek már nem is tudják biztosan megmondani. A sztállo nem a maga valódi alakjában mutatkozott – ezt minden elbeszélés így tudja. A sztállónak kutyája volt, egy kis kutyája; először a kutyával kellett megbirkózni, és azt erősen megkötni. Ha egy ember megölt egy sztállót, a kutyáját is meg kellett ölnie; ha a kutya életben maradt, eljött egy másik sztállo. Birkózás előtt a sírt is meg kellett ásni. Aki győzött, az eltemette legyőzött társát. Ha a sztállo győzött, lenyúzta az emberről a bőrt, megszáritotta, és magával vitte, hogy megmutassa annak az embernek, aki helyett bosszút állt. Így bizonyította be, hogy azt ölte meg, akit kellett.

A sztállo ezüstneműjét is magával hordta. Ha verekedésre és birkózásra került sor, a legyőzöttet és a kutyáját is meg kellett ölni és el kellett temetni. Ha az ember győzött, elvehette a sztállo ezüstjét.

A regék azt is elmondják, hogy ha egy ember megharagudott valakire, odaírgerte magát az ördögnek. Akkor sztállo lett belőle, és láthatatlanul tudott menni. És elment birkózni. A régi történetek tudnak arról is, hogy az az ember, aki megharagudott valakire, és bosszút akart rajta állani, emberhosszúságú turfát vágott ki, és az életének meg a vagyonának egy részét az ördögnek ígérte. A szkolt-lappok beszélnek, hogy az ilyen turfa-sztállo alatt tüzet kell gyújtani, csak úgy válik élővé.

A sztállo rettenetesen erős, de rögtön erejét veszti, ha az ember kiejti száján az Isten nevét, és segítséget kér az Istentől.

Megtörténik, hogy a sztállo is segítségül hívja a maga istenét:

– Jöjj, és segíts meg, Széleshüvelyk!

De bizony az ördög nem tud segíteni, csak az Isten. Ezért győzheti le az ember a sztállót.

Mikor a sztállo elmegy ahhoz, akivel meg kell birkóznia, füttyöléssel, bosszantással és más módon is hírül adja, hogy

megérkezett. Néha meg is mutatja magát. És akkor az az ember nem lehet többé nyugton: meg kell birkóznia a sztállóval.

A regék azt is elmondják, hogy a sztállónak sátra és felesége van, és gyermekei vannak, és hogy az erdőben tanyázik, és úgy él, mint az emberek, csak éppen néhanapján megbosszantja az embereket. Másfélék az olyan sztállók, akik gonosz emberek bosszúját töltik ki az embereken.

Ha valaki megöl egy sztállót, abba belebetegszik: nem tud embert látni, és nem tűri a világosságot a sátrában. Ha végigalszik egy teljes napot, magához tér.

Asszony sztállók is vannak; mondják, hogy ezek erősebbek a férfi sztállóknál.

Az oroszok gyakran küldenek sztállót olyanokhoz, akikre haragszanak. Ha vásárt akarnak kötni, és az árban nem tudnak megegyezni, a sztállóra bízzák az elintézését. A sztállók leginkább ősszel mutatkoznak. Utoljára ezek a sztállók jártak itt: a Mávnu-sztállo Ináriból, a Nagy-Pier-sztállo Unjarg-ból és a Jovna Abram-sztállo a Sztuorre-fjordtól.

A sztállo emberré vált gonosz szellem vagy gonosz szellemmé vált ember. A sztállo gonosz és bosszúálló.

A SZTÁLLO MENYASSZONYA

Réges-régen a sztállo egy lapp leányt választott magának menyasszonyul. A leányt magával vitte. A sztállo hazaérkezett a menyasszonyával. És a sztállo a menyasszonyt saját nyelvén így szólította: Nyannyas.

Aztán a sztállo lefekszik a maga hálóhelyére, és hívja a leányt:

– Nyannyas, gyere ide, feküdj le.

Nyannyas nem szól semmit. A sztállo mondja magában a saját nyelvén: szégyenli magát. Gondolja magában a sztállo: magam gyorsan elalszom. A sztállo megint hívja a leányt:

– Nyannyas, akaszd a nadrágomat az üstlánc horgára, hogy megszáradjon!

Nyannyas nem tesz semmit. Gondolja magában a sztállo: szégyenli magát. Felakasztom magam a nadrágot.

A sztállo ismét a hálóhelyére ment. Nyannyas pedig kifutott, menekült a sztállo elől. Futott egy ideig. Egy öreg fához ért, egy korhadt fatörzshöz – és ráhúzta a fatörzsre saját ruháit.

A sztállo fut a leány után. A fatörzshöz ért, megölelte, az orrát kereste, és saját nyelvén szólt hozzá: snyirra, snyirra. No, a sztállo rájött, hogy az bizony nem a menyasszonya.

Aztán mind tovább és tovább futott, míg csak dideregni nem kezdett. A sztállo ugyanis meztelen volt. Látja a holdat: a hold fényesen süt az égen. Saját nyelvén kiált a holdnak:

– Anyám, anyám, lásd, fázik a fiad!

A sztállo addig-addig futott, míg megfagyott. Kemény fagy volt, és a sztállo a holdat kérte, hogy oltalmazza meg a hidegtől.

A SZTÁLLO ÉS A SZOLGÁJA

Volt egyszer egy legény, aki elszegődött a sztállóhoz szolgának. Egyszer az erdőben vadásztak. Felkiált a szolga:

– Jaj, mennyi aranyat és ezüstöt látok!

Mondja a sztálló:

– Én miért nem látom az aranyat és az ezüstöt?

A szolga így felel:

– Ólmot olvasztottam, és ólmot öntöttem a szemembe, ezért látok mindent. Ha akarod, hogy ólmot olvasszak és ólmot öntsek a szemedbe, te is látni fogsz mindent. Akkor kiáshatjuk együtt a kincset.

A sztálló engedte, hogy a szolgája olvasztott ólmot öntsön a szemébe.

– Jaj, jaj, de forró!

– Csak tűrd, apókám, nem baj, ha forró.

Hát a sztálló megvakult. Megérkeztek, a szolga főzéshez látott. A sztállónak vén kutyahúst főzött, magának meg finom kövér húst, mert levágta a sztálló legnagyobbik ürüjét. Mondja a sztálló evés közben:

– Hallom, hogy puha húst rágsz. Miért olyan kemény a hús az én számban?

Mondja a szolga:

– Fiatalabb vagyok nálad, élesek a fogaim.

A sztálló gyanút fogott, hogy valami gazság történt a juhaival, és mondta a szolgának, hogy most együtt mennek az akolba, mert meg akarja olvasni az állatait. Hát el is mentek, és a szolga egyenként eresztette ki a juhokat. A birkák a sztálló lába között mentek kifelé. Már csak az utolsó birka volt hátra. Mondja a szolga:

– Most jön a legnagyobb ürüd.

A szolga a megnyúzott ürü bőrét magával vitte az akolba, és belebújt:

– Most ereszti ki a szolgád a legnagyobbik juhodat!

A szolga az ürü bőrében kimászott a sztálló lába között. A sztálló megtapogatta a kezével, és így szólt:

– Ez az én legnagyobbik juhom! Hanem most már gyere ki te magad is!

– Én már künn vagyok! A legnagyobbik birkád bőrében bújtam ki a lábad között.

– Ha ezt tudom, bizony összetöröm a csontodat!

A sztállo nem tudta, hogyan bánják el a szolgájával, mert nem látott. Mindent megpróbált, hogy kezébe kaparinthassa. Csakhogy a szolgának is volt magához való esze. A sztállónak halászhálói is voltak, és ezeket kivetette a folyóba. A hálók végén csengő volt, így a sztállo mindig meghallotta, ha valaki halat akart lopni a hálóból. Egyszer nagy hideg volt. A sztállo meztelenül aludt. A szolga a folyóhoz ment, és csengetett a csengővel. Hallja az óriás, hogy cseng a csengő: felugrott hálóhelyéről, és úgy ahogy volt, meztelenül a folyóhoz rohant. A szolga meg felgyújtotta a házat, a sztállo ruhái mind elégtek. A sztállo megfagyott, meghalt. Itt a vége.

AZ ELCSERÉLT GYERMEKRŐL

A sztállónak kicsi leánygyermek van. Egy lapp asszonynak pedig fiúgyermek van. A lapp ember elmegy vadászni. Jó zsákmányt szerzett, egy jávorszarvast lőtt. Az ember meg akarja nyúzni a jávorszarvast. Jön a sztálló, elragadja a zsákmányt, és gyorsan megnyúzza az embert is.

A sztálló azután hazacipeli a zsákmányt, hazaviszi a feleségéhez. Mondja a boszorkánynak:

– Elmégy annak az embernek a sátrába, és elhozod a kisfiút.

A boszorkány a maga kislányát viszi cserébe a lapp asszonyhoz.

A fiúcska felcseperedik, már fiú korában nagy vadász. A sztálló mondja neki:

– Ne menj a Feketedombra!

A fiú látja, hogy ott a dombon lassan füst száll fel. Megkerüli a dombot, első útján csak megkerüli. Második útján sem megy fel a dombra. Azután harmadszor is elmegy vadászni. Hát lelő egy medvét. Megy, mendegél a Feketedomb felé. A medveszalonnát a zubbonya elejébe dugta. Felkapaszkodik a domboldalra a sátorhoz, és bekukucskál a füstnyíláson. A sátorban egy asszony van, ócska lábbeliket főz.

A fiú bedobja a szalonnát az üstbe. Egy kislány kavarja az üstöt, és fát rak alá a tűzre. A leány belenéz az üstbe:

– Anyám! Szalonna olvad az üstben!

Az asszony hirtelen felpillant a füstnyílásra, meglátja ott a kis legényt, mondja:

– Ó, fiam! Gyere be!

A fiú bemegy a sátorba.

– Miért mondd nekem, hogy fiam?

Az asszony elbeszéli:

– A sztálló megölte apádat. Ezt a kislányt hozta helyetted.

Mondja a fiú:

– Megölöm a boszorkány leányát.

– Nem ölheted meg, az én csecsemből szopott.

A fiú becipeli a medvét anyja sátrába. A fiú visszamegy a sztálló sátrába. Kérdi a nevelőanyjától, hol a szeme.

– Mit akarsz az én szememmel? Légy nyugton! Megtalálod a szemem. Ott van a küszöb alatt egy kis ingbe csavarva. Be van takarva fenyőgallyal.

A fiú szétdobálja a gallyakat – megtalálja a két szemet. Azután meggyújt egy darabka nyírfakérget: a két szem lángba borul. Hallja a boszorkány, hogy valami recseg-ropog.

– Az én két szemem recseg-ropog! Ó, szikrák, szemeim, legyetek ismét látók!

A fiú a sátor hátsó ajtónyílásához rohan. Kérdi:

– Apám, hol a vagyonod?

– Mit bosszantsz engem te gyermek. A domb tövében a hátsó ajtónyílás alatti helyen van az én titkos vagyonom. El van ásva ott van a nagy kő alatt egy kis nyírhéj tartóban!

Hát a fiú megleli a nyírhéj skatulyát a sztállo kincsével. Ismét odamegy a hátsó ajtónyíláshoz, és megkérdezi az apját:

– Nincs több kincsed?

A sztállo mondja:

– Most már tudom, hogy a Feketedombon jártál. Hol menjek ki a sátorból? Az elülső vagy a hátsó ajtón?

– A hátsó ajtón!

A fiú kézbevesz egy kis fejszét, a fejszével fejbe vágja a sztállót. A sztállo feje megreped. A sztállo felkiált:

– Csapj még egyszer a fejemre!

A fiú mondja:

– Élj vagy halj!

A sztállo mondja:

– Ó, ez a kis bűnös lélek megértette a szavamból, hogy nem szabad kétszer a fejemre csapni a fejszével. Ha másodszor is rám vág, meggyógyult volna a fejem.

A fiú az elülső ajtóhoz megy és kérdi:

– Anyám, hol a vagyonod? Jól van, tehát a küszöbnél a föld alatt!

A boszorkány kitalálja, hogy a fiú rá akarja szedni. A fiú szól:

– Gyere be a sátorba.

A boszorkány bemegy. A fiú levágja a boszorkány fejét. A boszorkány jajgat, míg meg nem hal, de jajgatás közben még felkiált:

– Szerencsétlenséget hoztál rám és apádra!

A fiú elmegy szülőanyjához a Feketedombra. Eldicsekszik az anyjának, hogy milyen gyorsan végzett a sztállóval és a boszorkánnyal. Azután feleségül kéri a boszorkány leányát, és el is veszi.

Többet nem hallottam róluk.

SZTÁLLO VÖLGY

Bacca-fjordban van egy völgy, amelynek régen Ökörvölgy volt a neve. Hosszú időn keresztül két sztállo lakott ott; ezek a sztállók nem bántottak senkit. Eljött az ősz. A sztállók összevesztek egymással: kevés volt az ennivalójuk. A két sztállo birkózni kezdett, de egyforma erősek voltak, s így egyik sem tudta legyőzni a másikat. Egy kis ideig pihentek, azután újra birkózni kezdtek, mert most már haragban voltak. Birkózás közben eljutottak a zuhataghoz: a völgyben, ahol birkóztak, sebes vizű nagy folyó folyt. A partról mind a ketten belezuhantak a zuhogóba, és megfulladtak. Azóta nevezik a Ökörvölgyet Sztállo völgynek.

IBBU ÉS A SZTÁLLÓK

Valamikor régen volt egy lapp asszony, aki erdős vidéken éldegélt. Az asszonynak volt rénszarvas-csordája és volt egyetlenegy leánya. Már nagyon tehetősek voltak, amikor megjelentek a sztállók, hogy elvigyék az asszony egyetlen leányát meg a réncsordáját, és hogy megöljék az asszonyt. Hát a leány rábeszélte a sztállókat, hogy ne öljék meg az anyját, hanem kötözzék egy fához. Hát a sztállók nem ölték meg az asszonyt, hanem odakötözték egy fához. Azután útnak indultak a leánnyal és a rénszarvasokkal együtt, hogy más vidékre költözzenek. Alkonyodni kezdett, besötétedett, a sztállók nem tudták tovább hajtani a csordát. Megálltak egy helyen, tüzet raktak, hogy a tűz melegénél átaludják az éjszakát. A leányt elküldték az erdőbe: őrizze a rénszarvasokat.

Korán reggel, mikor a sztállók még a tűz körül aludtak, a leány visszalopózott a tűzhöz, lehúzta a sztállókról a ruhát meg a csizmát. A ruhákat és a csizmákat a tűzbe dobta és elégette. A leány anyja értett a nojta-mesterséghez, és a sztállókra olyan mély álmot bocsátott, hogy azok nem is érezték, mikor a leány lehúzta róluk a ruhájukat és a csizmájukat. A leány, mikor a sztállók minden holmiját elégette, visszatért a csordához, leoldotta a kolompos rén nyakáról a kolompot, a kutya nyakába akasztotta, a kutyát pedig madzaggal egy fához kötözte. Ha a sztállók felébrednek, és hallják a kutyaugatást meg a kolomp szavát, azt hiszik, hogy a csorda nincs messze. A leány útnak indult, hogy a réncsordát visszavezesse az anyjához.

Később a sztállók felébredtek, és rájöttek, hogy meztelenek, elégett a ruhájuk és a csizmájuk. Néhányan közülük úgy, ahogy voltak, meztelenül elfutottak oda, ahonnan a kutyaugatást és a kolomp hangját hallották. Azt hitték, hogy ott találják a csordánál a leányt. De bizony csak a fához kötött kutyát találták ott, a leány nem volt sehol.

A leány anyja, aki – mint már mondtam – értett a nojta-dolgokhoz, a fához kötözve kiáltozott:

– Jön Ibbu leányom a kolompos rénnel: szép idő előtte, fergeteg mögötte!

Hát csakugyan megérkezett a leány, nagyon szép időben érkezett, de mögötte rettenetes nehéz idő, fergeteg tombolt, úgyhogy a sztállók sok kínlódás után végül is mind megfagytak. Néha-néha, mikor a hold megjelent a fellegek között, feléje nyújtották a karjukat, és könyörögtek hozzá:

– Holdvilág, napvilág, árasz ránk meleget!

Csakhogy a hold fénye nem melegít, és a sztállók bizony mind megfagytak.

A GUFITTAR LÁNYAI

Egyszer a Gufittar egy kő mellett falatozott. Jön az ördög, és kérdi:

– Mit csinálsz itt?

Gufittar mondja:

– Eszem.

Az ördög kérdi:

– Mit eszel?

Gufittar mondja:

– A feleségem kolbászát eszem. Meghalt, mert nem került egy férfi. Nekem ugyanis két szép leányom van, de nem tudom, hol talállok vőt.

Az ördög mondja:

– Szívesen lennék a vőd; rettenetes sok pénzem és aranyam van.

Erre Gufittar így szól:

– Lehetsz a vőm, de hozd magaddal a pénzt és az aranyat, hadd lássák a leányaim, milyen gazdag vagy.

Az ördög magához vette a pénzét, belegyömöszölte a keblébe, és útnak indult Gufittarral együtt. Mikor már majdnem a sátorhoz érkeztek, mondja Gufittar:

– Ha hazaérünk, oldd ki az övedet, és a pénzt szórd a földre!

Amikor megérkeztek, az ördög kioldotta az övét, és a pénzét a földre szórta. Azután Gufittar elmagyarázta, hogy és mint állanak a dolgok. Az egyik leánya éppen a nyáját őrzi. Megszólal erre a másik leány, aki a házi munkákkal foglalatoskodott:

– Jó leány az, csak ne volna olyan rettenetesen rút.

Az ördögöt elöntötte a méreg. Mondja a leánynak:

– Én sem vagyok szép, de te sem vagy olyan, akire rá nézne az ember egy olajmécses világánál.

Az ördög elment, és még azt a fáradságot sem vette magának, hogy felszedje a pénzét a földről. De Gufittar összeszedte a pénzt, és elrejtette egy kő alá. Csakhogy a leány látta, hova dugta el a pénzt az apja, elvette, és más helyre dugta. Megjött az a leány, aki a nyáját őrizte. Gufittar mondja neki:

– Rettenetes sok pénzem van ám!

A leány kéri:

– Mutasd meg, mennyi pénzed van.

Gufittar elmegy, hogy hozza a pénzt, hát amint megemeli a követ, látja, hogy a pénz eltűnt. Mondja:

– Lám csak, a leendő vőm javasember.

Azután a másik leány ment el nyáját őrizni. Szembe jön egy öregember, és megkérdezi, hova megy.

– Megyek a nyáját őrizni – feleli a leány. Az öregember azt is kérdi:

– Kinek a lánya vagy?

– A hegyekben lakó király leánya vagyok, borzasztó sok pénzem és jószágom van – így a leány. Az öregember erre így szól:

– Te gazdag vagy, nekem pedig volna egy szép fiam.

Örvendezik a leány, és kérdi:

– Nem adnád el a fiadat? Mit kérsz érte?

Az öregember nemet mondott, de a leány addig gyötörte, míg végül is beleegyezett:

– No, nem bánom, úgyis szegény lányt venne el. Jól van, a tied lesz, ha nekem adod a pénzedet, az összes pénzedet, ami csak van.

Mondja a leány:

– Rendben van, minden pénzemet neked adom. Most nincs nálam semmi, de megyek és elhozom.

A leány el is ment, hogy elhozza a pénzt, és mikor visszatért, megegyeztek abban, hogy várni fog, míg az öregember megjön a fiával. Az öregember elment a pénzzel, és nem jött vissza soha többé. A leány hosszú napokon át várt rá, és végül is férj nélkül maradt. Az az öregember rettenetesen meggazdagodott. De Gufittar és a leányai mindig csak úgy emlegették: az a gazember.

A KŐVÉ VÁLT ÓRIÁS

Ott áll az óriás azon az erdős hegyen. Akkor vált kővé, mikor felsütött a nap. Azt a hatalmas, emberformájú követ nem ember rakta fel. Az óriás maga ment fel a hegyre azokhoz a kövekhez, amelyeket a Lynge-fjord felett hajított oda. Az óriás ládája Nyarga-félszigeten van; olyan, mint egy ősrégi fedeles láda. Senki sem tudja, mi van abban a kőládában. Az óriás hajója amott van, ott az a nagy szikla a tengerben, félig a víz színe felett. És ott van még két kő, az egyik nagyobb, a másik kisebb. A nagyobbik távolabb van a parttól, a kisebbik közelebb. Azt beszélik, hogy ezek voltak a hajóhorgonyai, ez a két kő. Az óriás felment oda a hegyre, de nem jutott tovább: mikor reggel felkelt a nap, kővé változott. Annak a kőnek óriáskő a neve, a kőládát pedig az óriás ládájának hívják.

A SZILD

Régen az emberek sok történetet tudtak a szildekről. Azt beszélték, hogy a szild nem mindig különbözik az embertől. Fehér rénökröt fog a szánjába, fehér bundát visel, fehér a lábbelije, az egyujjú kesztyűje, fehér a nadrágja és fehér a sapkája. A rénszerszáma nagyon-nagyon cifra. Hajdanában esténként és az éjszaka kellős közepén hallgatták. A tél volt a szild meghallgatásának ideje. Újév és vízkereszt napja között néha meg is jelent fehér ruhájában, fehér rénszarvasával. Réges-régen források mellett vártak rá, és ez szörnyű volt. Három út elágazásánál is megjelenhetett; ez mégsem volt olyan szörnyű. A szildet azért idézték meg, hogy megtudják, milyen lesz életük folyása, hogyan szövődik a jövőjük. Volt, akinek gazdagságot ígért, volt, akinek halált vagy szegénységet – kinek milyen a szerencséje. Akik tudni akarták a jövőjüket, azok meghallgatták a szildet.

Volt egyszer egy asszonynak három leánya. A leányok megbeszélték egymással, hogy a forráshoz mennek szildet idézni. Kérdezték az anyjukat, elengedi-e őket a forráshoz. Az anyjuk figyelmeztette a leányait:

– Nem fogjátok kibírni, szörnyűség az, ami a forrásnál történik. Kétszer szökik hirtelen magasra a víz. Harmadszor szökken a legmagasabbra. Aztán megjelenik a szild. De nem szabad elmenekülni, és nem szabad megijedni. Nem lesz abból semmi jó, ha megijedtek.

A leányok erősködtek, hogy nem félnek, és ők bizony elmennek a forráshoz. Egy este aztán el is mentek. Az anyjuk egyedül maradt a kunyhóban. Félt, hogy a leányai nem maradnak a forrásnál, hanem megijednek és elszaladnak.

Mikor a leányok a forráshoz érkeztek, három kört húztak a földön maguk körül, mindegyikük három kört húzott. Várákoztak. Vártak, vártak, hát egyszer csak magasra szökken a víz. Másodszor is magasra áradt a víz, és ez már félelmetes volt. Mikor harmadszor is magasba lövellt a víz, két leány elszaladt, de a harmadik leány nem szaladt el. A szild megjelent, és ment a menekülők után. Az egyik leány összeesett az úton, a másik leány rohan a kunyhó felé. Az anya hallgatózik: jönnek-e már a leányai. Az egyik leánya be is

jött a lakószobába, de amint átlépte a küszöböt, ott azon-helyt lezuhant a padlóra. Az anya vasedényt tett a fejére. Egy idő múlva megjelent a szild, meg akarta fogni a leány fejét, de csak a vasedényt fogta meg. Azzal el is ment. A másik leányt, aki összeroskadt az úton, azonnal felfalta, és ezért késett. A szild aztán visszament a forráshoz. A harmadik leány a forrásnál ült és várt. A szild így szólt hozzá:

– Te gazdag leszel, de a testvéreidre nem jó sors vár, mert nem bírták ki.

Mikor a szild elmondta a mondanivalóját, elmerült a forrásban. A leány hazament, és elbeszélte, hogy mit látott és mit hallott. A szild fekete ruhában volt fényes gombokkal.

A szild estéken a lakószobában hallgatózik. Az ablaknyíláson kidugtak egy ruhaujjat, de úgy, hogy senki sem tudott róla. Egyszer egy asszony éjnek idején dugta ki a ruhaujjat. Azután hallgatózott. Várt, várt. Egyszer csak úgy tetszett, hogy a ruhaujj megmozdul, és valaki beledob valamit. Hallotta, hogy valaki újra és újra beledob valamit. Zörgés is hallatszott, és súlya is volt már a ruhaujjnak. A dobálás tartott egy ideig, azután megszűnt. Az asszony bevette az ablaknyílásból a ruhaujjat, és attól kezdve nagyon jól élt, megszédte magát, meggazdagodott. Élte az életét, és sokáig nem volt semmire gondja. Azután egyszer csak eszébe jutott, hogy miért ne hallgatózna másodszor is, miért ne lehetne még gazdagabb. Megint kilógatott egy ruhaujjat az ablaknyílásból. Vár, vár, hallgatózik: most jön valaki, most belegyömöszöl valamit a ruhaujjba. Megemeli: súlya is van a ruhaujjnak. Most mintha valaki kirázna valamit a ruhaujjból. Az asszony meg se moccan. Valaki rázza, rázza a ruhaujjat – már könnyebb is. Valaki rázza, rázza a ruhaujjat, aztán abbahagyja és így szól:

– Nem tudtad megtartani a szerencsédet.

Aztán eltűnt. Az asszony egyre jobban elszegényedett, és a végén ínségbe jutott. Csak akkor értette meg a dolgot, de már késő volt. Még gazdagabb akart lenni. Igen ám, csakhogy a szildet nem szabad kétszer megidézni. Hát ilyen az ember, mindig többre és többre vágyik. A végén mindenét elveszti. Vége a mesének.

A HÁZISZELLEMEK

Volt egyszer egy ember, egy jó módú ember; ennek az embernek sok rénszarvasa volt. De a kunyhójában szellemek tanyáztak. Így történt. Abban az időben a kunyhókban nem volt kályha. A kunyhó közepén a földön szabad tűz égett, fenn pedig füstnyílás volt.

Egy nap az ember a kunyhójában volt. Hát fenn a keresztfák végein seregestül ülnek a háziszellemek. Onnan leereszkedtek a szabad tűzhely szélére. Az egyik olyan álmos volt, hogy fejjel a tűzbe esett. A házigazda erre nagyot kacag. A szellemek megharagudtak rá.

A gazdának sok rénszarvasa volt. Ezek meg elvezették a rénszarvasokat az erdőbe. A gazda egyedül maradt. A rénszarvasai mind elmentek. A rénszarvasok egy teljes esztendeig nem mutatkoztak.

Azután – egyszer csak hallja a gazda, hogy jönnek a szellemek a rénszarvasokkal. Az ő rénszarvasai kerültek meg. Sokkal több egyéves rénborjú van a csordában, mint azelőtt. Gondolja magában: milyen jól jártam! Milyen jól gondját viselték a rénszarvasaimnak!

TÖRTÉNET EGY EMBERRŐL, AKIT EGY KÍNÉ ASSZONY MEGBŰVÖLT

Laihtarból érkezett lappok beszéltek, hogy egy kíné asszony megbűvölt egy lapp embert. Mikor ez az ember először látta a kíné asszonyt, csak azt látta, hogy egy asszony áll a réten, éppen az út közepén. Hát ez az ember arra vette az útját – miért is kerülte volna el a helyet, ahol az asszony állt –, egyenesen feléje tartott. Ez az ember akkor látta először az idegen asszonyt, de később többször is látta.

Egy nap az ember kiment a sátorból, és tennivalóit végezte. Egyszer csak megjelent előtte egy nagyon szép asszony, feléje nyújtotta a kezét, és feleségül kínálkozott. Az idegen asszony biztatta az embert, hogy hagyja el a feleségét, és vegye el őt. Az ember rettenetesen megijedt, moccanni sem tudott, az idegen asszonyt nem bírta eltaszítani magától, egy hang sem jött ki a száján. Szerencsére odament hozzá a felesége, kézen fogta, és bevitte a házba. Ha a felesége be nem viszi a házba, az ember talán megbomlott volna rémületében. Mikor a feleség a férjéhez lépett, az idegen asszony felhagyott a rábeszéléssel, és eltűnt. Igen ám, csak hogy ha az asszony elment valahova, és az ember magára maradt, az idegen asszony nyomban megjelent, és szörnyű dolgokat művelt.

Hát egy este az ember pihenni akart, és lefeküdt az ágyára. Látja, hogy jön az idegen asszony. Az idegen asszony belép a házba, a fekvőhelyhez megy, kezét nyújtja az ember felé. Hazajön az asszony, és látja, hogy az ura reszket félelmében, de egy szót sem tud szólani. Az ágyhoz megy, az ember ujjal mutat lábfejének hegyére. Az asszony vesszőket fog a kezébe, körüljárja a padlót. Az idegen asszony eltűnt szem elől.

A falubeliek sem látták sehol. Csakhogy akármilyen hangosan beszéltek az emberek, akármilyen lármát csaptak, az az ember mégis látta az idegen asszonyt: ott állt mellette.

Hát nem maradt más hátra, elhívták a papot. Azt hitték, hogy az idegen asszony eltűnik, ha eljön a pap. De bizony nem tűnt el. Pedig azért hívták el a papot, mert remélték, hogy a pap valamiképpen elűzi a kísértelét, és nem kell más vidékre költözniök.

Az a szegény ember ébren és álmában folyton maga mellett látta az idegen asszonyt, majdnem eszét vesztette, nem evett, nem ivott, már dolgozni sem akart. Másodszor is elhívták a papot. És a pap a kísértetlátó embernek nem tudott más tanácsot adni, csak azt, hogy gyorsan, tüstént költözzenek el erről a helyről. Így aztán, pedig igazán nem volt kedvük hozzá, mégiscsak költözni kellett. Az ember lebontotta a házát, délebbre szállította, és mikor újra felépítette, hát a ház, amelyben a kiné asszony járt, kigyulladt és porrá égett. Hanem az ember soha többé nem látta az idegen asszonyt.

Ez a történet, amit elmondtam, nyolc évvel ezelőtt esett.

A TENGERI BOSZORKÁNY–ASSZONY

A truoll-asszony elzárta a tengert két vuogu-nevű madárral. Az egyik a Nordkapon állt, a másik a Kinerddenen. A madarak a vitorláshajókra leselkedtek; karmaikkal megragadták, partra tették és fel a hegyre a boszorkányhoz vitték a hajókat. Volt egy ember, aki segíteni akart a hajósokon. Épített magának egy kis hajót árboc nélkül: ha nincs árbocrúd, a madarak nem tudják megragadni. A hajóját hosszú horgonykötélen bocsátotta vízre a boszorkány háza közelében. A truoll-asszony odakiált:

– Gyere közelebb!

De a hajós, Kő-Árne visszakiált:

– Te gyere ide!

A truoll-asszony mondja:

– Piros harisnya van a lábamon, nem akarom, hogy vizes legyen.

Kő-Árne mérges italt vett magához; ez az ital öl, ha a tenger vizébe kerül. A boszorkány elővett egy csövet, hogy partra szippantsa a hajót. Akkor Kő-Árne a tengerbe öntötte a mérget, a boszorkány ivott belőle, és meghalt. Kő-Árne partra szállt, hogy megnézzé a boszorkány házát, és mindazt, amit a boszorkány a hajókról szerzett. A hajók a hegy tetején száradtak. Kő-Árne meggyújtotta a hajókat, szörnyű nagy tűz támadt. Az egyik madár a Nordkapon állt. Észrevette a tüzet, egyenesen a tengerre repült, és a szárnyaival vizet merített, hogy eloltsa a tüzet. A tűz majdnem kialudt. A madár újra elrepült a tengerre, vizet mert, de a tűzbe esett, megégtek a szárnyai. Látta ezt a Kinerddenen álló madár. Ez a másik madár lesben állt a hegy tetején, lerúgta a kiálló sziklát, és elrepült a tengerre. Ez a másik madár is a tűzbe esett. Kő-Árne magával vitte mindazt, amit a boszorkány házában talált, még azt a leányt is, aki a truoll-asszonynál élt. Azóta a hajósok békességben hajózhatnak.

AZ ÖRDÖG KOCSISA

Egy ember erősködött, hogy nincs isten, nincs ördög, nincs mennyország, nincs pokol. Egy másik ember pedig templomba járt, és mikor megházasodott, pap előtt esküdött. Esküvő után a fiatal pár haza akart menni. A férj kocsit keresett. Talált is kocsist, azt az embert, aki erősködött, hogy nincs isten, nincs ördög.

A két ember megegyezett a fizetségben. És a kocsis útnak indult, hogy elvigye a fiatal párt oda, ahol laktak. Meg is érkeztek a fiatal pár lakóhelyére, és onnan aztán a kocsis visszafordult.

Egyedül volt a kocsis, csak a lova volt vele. Közel járt már a félsziget fokához, ahol a templom állt. Szembe jön egy úr, egy nagy úr, és így szól:

– Állj meg, utas! Beszédem van veled.

A kocsis megállította lovát, hogy megtudja, mit akar tőle az az úr. Az úr mondja:

– Vigyél el engem a lovas szánodon.

A ló gazdája mondja, hogy most senkit sem vihet sehova, mert éppen egy útról van hazatérőben.

Az ismeretlen nagyúr nem tágít:

– Engem elviszel.

A lovas ember kérdi:

– Mi a neved? És honnan jössz?

Az idegen ígéri, hogy mindent elmond, ha egymás mellett ülnek a szánon.

A lovas ember gyanítja, hogy az idegen nem lehet igazi ember, mert nem mondja meg sem a nevét, sem a lakóhelyét. Gondolkozik: ha el nem viszi, nem tud tőle másképp megszabadulni. Mit tegyen? Útnak indul vele, és óvatosan, lassan hajtva, elviszi egy kis darabig. És így mind a ketten elhelyezkedtek a szánban.

A ló hirtelen vágatni kezdett. A gazdája nem bírta féken tartani. A ló olyan sebesen nyargalt, hogy a gazdája teljesen elveszítette az erejét. A szán felborult. Ekkor a ló megtorpant. A gazda elájult. Áléit maradt egy kis ideig, azután az agya lassanként megvilágosodott.

No jó. A gazda magához tért az ájulásból, és megnézte, vajon épen maradt-e a lószerszám. És rendre eszébe jutott, hogy mi is történt, hogy egy idegen úr szállt fel a szánra. Hová lett ez az úr?

Nincs sehol. Nem látja az idegen urat, akit idáig hozott a szánján. Gondolta magában: az az ismeretlen nem lehetett senki más, csak az ördög. A lovat fejénél fogva visszafordította, és útnak indult. A ló megszeliődülve ügetett hazafelé.

Hirtelen valami szeget ütött az ember fejébe: nem volt igaza, amikor azt erősítette, hogy nincs isten, nincs ördög. Most saját szemével látta az ördögöt: ha van ördög, van isten is.

A lovas ember hazaérkezik. Elbeszéli a feleségének, hogy mi történt az úton. Az asszony kérdezőgeti:

– Hogy is volt ez az egész?

Az ember elmondja: jól ment minden, a fiatal párt hazavitte. De mikor visszafordult és hazafelé tartott, egy idegen ember jött szembe, és azt kívánta, hogy vegye fel a szánjára. Nem, mondta ő, nem teheti. De aztán mégiscsak fölvette, és jól megjárta.

A lovas ember mondja a feleségének: most már elhiszi, hogy van isten és van ördög. Mondja az asszonynak: eddig üres locsogásnak tartotta, amit a pap és a keresztények prédikáltak. Most már hisz benne.

A TENGER LAKÓI NEM TŰRIK A VASÁRNAPI HALÁSZÁST

Másfél évszázaddal ezelőtt történt, hogy a Gaj-fjordból halászhajó indult a tengerre. Abban az időben nem sok halász dolgozott kerítőhálóval. Július végén Szent Olaf király napján szép csendes idő volt, és a hajó nyolc embere halászott a tengeren kerítőhálóval. Hét hallal telt hálót húztak fel. Néhány ember evezőscsónakkal partra szállt, de a vezető a maga embereivel a hajón maradt: nem volt kedvük a csendes időben megerőltető evezéssel partra jutni.

– Mi itt a tengeren töltjük a vasárnapot, minthogy olyan csendes, napos idő van. Hétfő reggel az áramlásban halászunk, és még szombat este is. Ha szombat este sok halat fogunk, mi is partra szállunk.

Csakhowy szombat este egyetlenegy halat sem fogtak. Így vasárnapra a tengeren maradtak, és a hajó orrában hálóhelyet készítettek maguknak. Az emberek lefeküdtek és elaludtak, de a vezető nem tud aludni. Ébren van, és a vitorla alól a tengert nézi. Hát mit lát: kicsi hajók érkeznek, nem messze tőlük megállnak, egy hármас csoport a hajóhoz evez. Kérik a halászokat, hogy azonnal hagyják el a tengert. A vezető mondja:

– Csendes idő van, nem bírjuk az evezést, itt maradunk hétfőig.

– Nem maradhattok itt!

– Miért nem maradhatunk itt?

A csónakban ülők így válaszolnak:

– Ez nem tartozik rátok. A hetedik napon ez a hely a mienk.

Menjeteк erről a helyről, ha nem akartok bajba kerülni.

A vezető felkiabálta az embereit. Azok nem látnak semmit.

– Mit akarsz?

– El kell menni innen, partra szállunk!

– No de miért? – kérdik az emberek.

A vezető mondja:

– Nem mondhatok semmit. Menjünk innen, de gyorsan! Látja a vezető, hogy egyre többen és többen érkeznek, mindenféle szörny jön. Azután hangot hall:

– Egy szót se arról, amit itt látsz.

A halászok evezni kezdtek a part felé. Azután jó szelet kaptak, és vasárnap délután partot értek Bölénél.

EGY PAP ÉJSZAKA PRÉDIKÁLT A TEMPLOMBAN

Egyszer egy pap fogadásból éjnek idején ment a templomba prédikálni. Fogadást kötött egy emberrel:

– Éjjel elmegyek a templomba, és prédikációt tartok. Meglátod, a halottak nem bántanak engem.

A pap az oltár korlátja mögé lépett, és prédikálni kezdett. Egyszer csak látja, hogy a templomajtó kinyílik. Látja, jönnek már a holtak. Egyre jobban közelednek az oltár korlátjához. Látja, hogy némelyiknek a lába, másiknak a keze hiányzik, némelyiknek nincs orra, másiknak nincs ajka – csak a fogait vicsorítja. Vannak, akik a fejüket a hónuk alatt viszik, de vannak köztük épek is. A papot félelem fogta el. Mit tegyen, menjen ki a templomból? De nem volt hozzá bátorsága. A pap prédikált, a halottak a korlát mögött állottak.

A pap addig prédikált, míg a hajnal pírja jól meg nem világította a templomot, és a holtak el nem mentek a templomból.

Egyszer, megint csak fogadásból, ismét éjszaka prédikált a pap a templomban. Felment a szószékre, és onnan prédikált. Úgy gondolta, hogy a halottak nem fogják bántani, mert hogy nagyon szigorú prédikációt tart. A pap prédikálni kezdett.

Látja – jönnek a halottak a templomba, megtöltik az egész templomot. A pap szigorú prédikációt tart, a halottak mégis egyre közelebb jönnek. A pap prédikál, egyre keményebb szavakkal prédikál – és szakadatlanul prédikál. Látja, hogy a halottak mégis mind közelebb és közelebb jönnek a szószékhez.

A pap egyre szigorúbban beszélt – hátha megijednek a halottak. Csakhogy a holtak nem ijedtek meg. Felmentek a szószékbe a paphoz. A pap megrémült. A halottak megragadták a papot, és széttépték. Kihúzták a beleit, rácsavarták a szószékre, az oszlopokra, ráakasztották az oltár korlátjára.

Az emberek odamentek, hogy megnézzék, miért marad a pap olyan sokáig a templomban. A pap akkor már egész kis darabokra volt széttépvé. És a beleit rá voltak csavarva a szószékre, a templom oszlopaira, és ott lógtak az oltár korlátján.

A TENGERI KÍGYÓ

A tengeri kígyóról azt beszélik, hogy a nyári forróság idején mutatkozik a tenger felszínén, és hogy ilyenkor veszedelmes, mert megtámadja a hajókat. Ezért a régi halászok nagyon óvatosak voltak: a nyári hőség beálltakor a csónakjukba raktak olyan dolgokat, amiktől fél a tengeri kígyó. Leginkább metélőhagymát vittek magukkal. Ez a környéken terem, és nagyon erős szaga van. Ha metélőhagymát dobnak a vízbe, a tengeri kígyó elmegy arról a helyről. És még sok minden egyebet dobnak a vízbe, hogy a kígyót megállítsák, ők maguk pedig elmenekülhessenek.

Egy nyáron, mikor beállt a forróság, a csónakok sokszor kerültek nagy bajba a Hosszú-fjord bejáratánál; ilyenkor a hajósok a kígyó elől a parton kerestek menedéket. Néhány öreg ember sokat törte a fejét: hogyan lehetne megölni azt a tengeri kígyót. Hát egy fatörzsbe, amelyet valamikor a tengerből húztak ki a partra, hegyes végű horgokat vertek be, és mikor a kígyó újra megjelent, kimentek vitorláscsónakjukkal a fjord vizére. Mikor már olyan közel jutottak a kígyóhoz, hogy az észrevette őket, és támadni készült, az emberek betaszították a fatörzset a tengerbe. A kígyó pedig elérte a fatörzset, rátekeredett, és nem bírta szabadulni, mert fogva tartották a horgok, ezek bemélyedtek a kígyó húzába. A tenger partra vetette a kígyót, és az ott aztán el is pusztult. Ha később csorda járt és legelt azon a helyen, ahol a kígyó teste feloszlott, az állatok mind elhullottak.

A kígyót a Hosszú-fjord keleti partjára vetette ki a tenger.

A TENGERI KÍGYÓ ÉS A TÁLTOS CETHAL

Hajdanában egy hajó vitorlázott egyszer a tengeren. Látják, hogy hátulról a táltos cethal követi őket, elől pedig egy tengeri kígyó keresztezi a hajó útját. A kapitány és a kormányos veszekedtek. A kapitány megparancsolta a kormányosnak:

– A tengeri kígyón ott mégy át, ahol a teste víz alatt van.

A kormányos ellenkezett:

– Nem! Ott megyek át rajta a hajóval, ahol a teste a víz felszínén van. – Így civakodott a kapitány és a kormányos.

A kapitány újra meg újra elrendelte a kormányosnak:

– Ott mégy át a kígyón, ahol a teste a víz alatt van.

A kormányos megharagudott a kapitányra:

– Ott vitorlázom át rajta, ahol a teste a víz felszínén van.

A kapitányt elöntötte a méreg. A kormányos nem engedett:

– Én vezetem a hajót. Az én kezemben van a kormányrúd.

A kapitány dühében felkiáltott:

– Bánom is én! Ott menj át rajta, ahol akarsz. De ha a kígyó reánk támad, és rátekeredik körös-körül a hajóra, meglátod, mi lesz.

A kormányos így felelt:

– Nem fog rátekeredni a hajóra, ha ott megyek át rajta, ahol én akarok.

A kapitány haragjában gyorsan lement a fülkéjébe.

A kormányos a tengeri kígyóig vitorlázott. A táltos cethal követte a hajót. A kormányos átment a kígyón, ott, ahol teste a víz felszínén volt. A tengeri kígyó szorosan a tengerfenékhez lapult, és felette a vízen a hajó tovább vitorlázott. A táltos cethal felbukott a tengeri kígyó mögött. A tengeri kígyó és a táltos cethal harcolni kezdtek egymással. A hajó sértetlenül elmenekült.

Mondja a kormányos a kapitánynak:

– Látod, milyen jól jártunk. Ha engedelmeskedem a parancsodnak, a kígyó rácsavarodott volna a hajóra, és mi elpusztulunk. Most megmenekültünk, mert ott mentünk át rajta, ahol a teste a víz felszínén volt.

A táltos cethal és a tengeri kígyó egymásba akaszkodtak. Szörnyű fekete felhő kerekedett. Hallani lehetett egy egész nappal és egy egész éjjel a tengeri kígyó és a táltos cethal küzdelmének

zaját. Harcuk közben erős hullámverés súlyos csapásai hallatszottak. Mikor eltelt egy nappal és egy éjjel, elnémult a harci zaj. Az emberek kimentek a tengerre, hogy megnézzék, mi történt. Hát látták, hogy élettelen a tengeri kígyó és élettelen a táltos cethal is.

EMBEREVŐ EMBEREK

Volt két asszony, két sógornő. Az emberek elmentek az erdőbe vadrénszarvasra vadászni. Vadásznak az erdőben, eltűnnek, sokáig elmaradnak. Az asszonyok várják őket, várják, csak nem jönnek. Mondja az egyik asszony:

– Az erdőben van egy kunyhó. Egy asszony lakik ott a gyermekeivel. Elmegyek oda.

Az asszony útnak indult. Magával vitte a szánon szopós gyermekét is. A szánt réntehén húzta. A réntehén fürgén szaladt. Mentek, mentek, megálltak a kunyhó ajtaja előtt. A kunyhóból kisietett egy asszony, és behívta a kunyhóba a vendéget a gyermekével együtt. Egyedül van otthon, fiai az erdőben vadásznak. Az asszony kezébe veszi a gyermeket, ölében tartja, cirógatja, csitítgatja. Mondja a fiatalasszony:

– Add ide a gyermekemet, hogy ne sírjon.

Az asszony odaadta a gyermeket az anyának, s azután kiment a házból. A fiatalasszony hallgatózik. A szoba alatt egy másik szoba van, a padló részén át be lehet látni a szobába. Csepegés hallatszik: leölt emberek vannak ott, fejükkkel lógnak lefelé. Hull a vérük, ezért hallatszik csepegés. A fiatalasszony néz, néz: ott lóg fejfelé a férje és a sógorasszony férje is. A háziasszony visszajött, emberhúst hoz, sült hússal akarja megvendégelni a fiatalasszonyt. Süti a húst, hát egy tetű fut végig a húson. A fiatalasszony megijed, nem lesz jó vége ennek. Megcsípi a gyermekét. A gyermek sír. Mondja az asszonynak, hogy kiviszi a gyermeket. A gyermek sír. Kérdi a háziasszony:

– Miért sír a gyermeked?

– Nagyon meleg van idebenn, kiviszem a friss levegőre.

A fiatalasszony kiment, a szánra tette a gyermekét, ő maga is felült, megragadta a gyeplőszíjat, és elhajtott. A szán egy fatönkön csúszott át, és beleütődött. Az asszony a zajra késsel a kezében kiszaladt a kunyhóból, és rohan a szán után. A fiatalasszony sebesen hajt, az asszony rohan, rohan, és utánuk dobja a kést, hátha eltalálja a menekülőket. A kés megakad a szán hátsó deszkájában. A fiatalasszony kihúzza a kést, és már nem is hajt olyan sebesen, várja, hogy utolérje az asszony. Az asszony fut, fut,

ahogy csak a lába bírja, mind a két kezével belekapaszkodik a hátsó deszkába, összeszedi minden erejét, hogy feltartóztassa a szánt. A fiatalasszony előrántja a kést, és lemetszi a banya ujjait. A banya körbefordul, vérző kezét a szájába dugja, és így szól:

– Ha itthon volnának a fiaim, nem lett volna időd hosszú utazgatásra. Ha megöllek, kiszívtam volna a csecsedet, és finom ételt készítettem volna a gyermekedből!

A fiatalasszony hazamegy a sógornőjéhez, és mondja:

– Odajutottunk bizony, hogy nincs férjünk.

A sógornők összegyűjtötték rénszarvasaikat, és elköltöztek a téli faluba. Mondták a falubelieknek:

– Vigyázzatok, az erdőben van egy kunyhó, nem szabad arra járni.

Az emberek elmentek a kunyhóhoz, hogy szemmel tartsák. Bementek a kunyhóba, megtalálták az ujjatlan banyát. Megölték. Azután lesben álltak, várták a fiait. A fiúk megérkeztek az erdőből, azt hitték, hogy az anyjuk a kunyhóban várja őket. Mikor beléptek a lakószobába, az emberek megfogták, és legyilkolták az emberevőket.

AZ ÜRES KÉZ ÉS A HAJÓS KESZTYŰJE

Három ember egyszer künn járt a tengeren egy evezőscsónakkal. Ezek az emberek hajósolt voltak. A kikötőben sok hajó vesztegelt. Mikor a három ember a nyílt tengeren evezett, egy kar emelkedett ki a hullámokból, valaki magasra tartotta a kezét – a kitárt kezét. Ekkor az egyik ember lehúzta a kezéről a kesztyűjét, és odadobta abba a kézbe. És most valaki felkiáltott:

– Hála és köszönet az embernek, aki a kesztyűt adta!

Azután az emberek visszavevtek a partra a hajókhoz.

Leszállt az éjszaka.

Az az ember, aki a kesztyűjét odaadta, éjszaka a fedélzeten járkal. Kiáltást hall a tenger felől:

– Húzódjatok a kiugró szikla alá! Szörnyű nagy vihar tombol az óceán fenekén!

Az ember felébresztette a hajó legénységét, és mondta, hogy a hajót a kiugró szikla alá kell vontatni. Rettenetes vihar készül. És azonnal dologhoz láttak, hogy a szikla alatt találjanak menedéket.

És mikor már sikerült horgonyt vetni, irtózatoss nagy vihar kerekedett. Az orkán a többi hajót kivágta a partra, és ott összetörte.

A FÖLD ALATT LAKÓ EMBEREK

Tavaszi volt, és mi Horusvakkenál lazacot halásztunk. Négyen voltunk: én Mikkit, azután Bacce – és még két másik ember.

Egy nap a három társam munkába ment, én Mikkit, otthon maradtam. Mondta Bacce nekem, Mikkitnek:

– Főzz kávé, mire visszajövünk!

Én megígértem, hogy kávé főzök. Egy kis idő múlva fel is tettem a tűzre. A kávé szabad tűzön főztem a kunyhó közepén. Mikor a kávé elkészült, félrehúztam az üstöt.

Akkor künnről beszélgetést hallottam. Az egyik mondja:

– Menjünk be mind a ketten!

A másik mondja:

– Ne menjünk!

Én hátamra feküdtem a deszkaágyon, a kezemmel eltakartam a szememet, hogy azt higgyék, alszom.

Megint beszédet hallok. Az egyik mondja:

– Menjünk be mind a ketten!

A másik mondja:

– Ne menjünk! Alszik!

Az egyik mondja:

– Nem alszik, csak fekszik. Menjünk be mind a ketten! Miért félnénk az emberektől? Hiszen mi is emberek vagyunk.

Hallom, hogy nyílik az ajtó, és valaki bejön. Azután a másik is bejön, de elbújik a falon függő zsák mögé. Az első leány, a nagyobbik, beszélni kezd hozzám:

– Alszol?

Én nem aludtam, csak feküdtem. Mondom:

– Ti ismeretlen lányok! Igazán nem ismerlek benneteket.

– Pedig nem is vagyunk olyan idegenek. Itt lakunk a közelben. Mindennap látunk téged.

– En még sohasem láttalak titeket – mondom.

A nagyobbik rettentő csinos leány volt. A másik, a kisebbik, nem volt olyan szép, és hirtelen el is ment. Az idősebbik benn maradt, és beszélgetett velem. Mondotta:

– Sok rénszarvasunk van. Tarka rénszarvasaink is vannak meg fehérszörűek. Úgy bizony!

Azt is mondta, hogy a szüleinek sok rénszarvasa van. Azt is mondta, hogy a szülei télen a rénszarvasaikkal éppen azokon a helyeken és vidékeken vándorolnak, ahol mi járunk, és hogy nyáron visszajönnek ide a szigetre a nyári legelőkre. Elmondta, hogy milyen sok tehenük és juhuk van. Gondoltam magamban: ha nem volna feleségem, bizony szívesen feleségül venném. Csakhogy már van feleségem, mit kezdjek egy másik asszonnyal. Gondoltam magamban: bizonyosan azért jött ide, hogy feleségül kínálkozzék. A leány folyton a rénszarvasokról kérdezősködött, így én nem sokat kérdezhettem tőle.

Evezőcsapásokat hallottam. Láttam, hogy a leány megijed. Aztán hallottam, hogy az embereim partot értek, és behúzták az evezőket. A leány hirtelen kiment. Az ajtó még nem csukódott be, mikor én is kimentem, hogy megnézzem, hova tűnt el. Körülszaladtam a kunyhót, de nem láttam, hova lett. Mondja Bacce:

– Megbolondult ez a Mikkit, hogy a kunyhó körül szaladgál?

Mikor visszaérkeztem, kérdezte, miért szaladgálok a kunyhó körül.

Elmondtam neki, hogy mit láttam, és hogy miért szaladtam körbe a kunyhó körül. Mondotta Bacce:

– Elhiszem, amit mondtál. Én is hallottam tehenbögést, de nem láttam a tehenet. Hallottam, hogy a tehén a dombon bög. A domb felől hallottam a bögést. Mentem a hang után, keresztülmentem a dombon. Akkor meg a hátam mögül hallottam a bögést. Megint a hang után mentem. A bögés a domb lábától hallatszott. Lyukat fúrtam a dombba, mélyen a föld alá, de nem találtam semmit.

A PESTISEMBER

A pestis a parasztoknál járt. Hát érzi egy lapp ember, aki a rénszarvasait nézte meg, hogy valaki a hátán ül a tarisznyájában.

Kérdezte:

– Ki vagy te?

– Én a pestisember vagyok.

A lapp ember kapaszkodik fel a hegyre, viszi a szellemet a tarisznyájában, de a szellem egyszer csak fázni kezdett, és lekíváncozott a lapp ember hátáról. A lapp ember nem akarta szabadon eresztetni a szellemet, és csak akkor engedte útjára, mikor a szellem megígérte, hogy soha nem megy fel a hegyekbe a lappokhoz. A lappoknak azért kell saját ruhájukat viselniük, hogy a szellem felismerje a lappokat.

NOJTÁK KÜZDENEK EGYMÁSSAL

A legerősebb nojta, az a repülő nojta: a teste mozdulatlanul fekszik, s közben repül. Volt két fiú Garuszavundóban, és még volt egy leány is, és ők mind a hárman repülő nojták voltak. A nő erősebb a férfinál, ha repülő nojta. Hát az egyik fiú feleségül kérte a leányt – az a két fiú jó barátságban volt egymással. A másik fiú nem kérte feleségül a leányt, és ezért a leány úgy érezte, hogy a fiú megcsalta. A leány megharagudott, és megigézte a fiút, aki nem kérte feleségül, és az a fiú meghalt. A leány meg az a fiú, aki megkérte, találkoztak egyszer, a templom előtt látták meg egymást. Mondja a fiú a leánynak, aki megigézte a barátját:

– Ugye, jólesett összetörni a rénökör velős csontjait?

Mondja a leány:

– Bizony összetöröm ma még a másik rénökör velős csontjait is.

Közben teljes varázserejükkel ígérték egymást. A fiú már nem bírta erővel: hirtelen elhagyta testét, és kirepült a tengerre. A leány utánarepült. A fiú lebukott a tengerbe. A leány horgászni kezdett. Ha a fiú felbukkan a vízből, győz a leány. Ezért a fiú rettenetes rossz időt varázsolt a tengerre, a leány nem tudott horgászni. De úgy van az, hogy ha egy varázsló repül, nem tud hosszú ideig repülni. Ezért a fiú elhagyta a tengert, és Guavdageino felé repült. A leány utánarepül, a nagy folyónál majdnem utoléri. A folyóban volt egy víz alatti forrás, az emberek onnan hordták a vizet. A fiú lemerült a forrás vizébe. A leány megint horgászni kezdett. De a fiú életre keltette a vízbe fulladt embereket; ezek felkavarták a forrás vizét, a leány megint nem tudott horgászni.

A fiú előjött a forrásból, és elrepült a templomhoz, a temetőkertbe. A leány utána. Hát a temető népéből némelyek a fiú segítségére siettek. Így győzött a fiú, és mivel ő győzött, ő ment elől, a leány pedig követte. Hát az úton egy nojta holtteste fekszik csendben a föld felszínén; az emberek nem nyúlhatnak hozzá, semmiképpen sem mernek hozzányúlani. Mikor a fiú és a leány a holttesthez érkeztek, mondja a fiú a leánynak:

– Ugye, hogy nem tudtad összetörni a másik rénökör velős csontjait?

Ha két nojta közül az egyik legyőzi a másikat, a legyőzött meghal. Így most meghalt a leány.

Egyszer két nojta veszekedett egymással. Az egyik engedett, és útnak indult. Egy sűrű fenyveserdőn ment keresztül. Az út egy helyen erősen összeszűkült. A nojta ott megállt, elővett egy ónflaskát, vékony vesszőkből erős köteléket font, és a flaskát két nagy erdei fenyőhöz kötve lefektette keresztben az úton. Ő maga leheveredett az egyik fenyő tövébe, és elaludt. Hát egyszer csak hallja, hogy az edényben szörnyen vergődik valami, még a két fenyőfa is remeg. Gyorsan odamegy, és egy dugóval bedugja a flaska száját. Egy ganajtúró bogár mászott az úton, és belement a fiaskóba. Ez a bogár a másik nojta védőszelleme volt. A nojta fogta magát, nagy tüzet gyújtott a fiaskó alatt, és megégette a másik védőszellemét. Az a másik nojta meghalt.

A VARÁZSDOB ÉS A LÁTÓ ASSZONYOK

Egyszer a varázslóasszonyok fölkerekedtek, hogy Csiekkaraszba Aksonyunnaszba vándoroljanak. Egész nap úton voltak, de aztán besötétedett. A vezető nem tudott továbbmenni, mert az egyes sorban egymás után haladó rénszarvasok félni kezdtek. Az ökrök azért félnek, gondolta, mert az utolsó szánban varázsdob van. Fogta a varázsdobot, és a legelső szánba rakta. Ez sem használt. Szitkozódni kezdett:

– Mit rémítet a rénszarvasaimat!

Azután tovább mehettek, és eljutottak Aksonyunnaszba. A vezető beszélt a varázslóasszonyokkal. A varázslóasszonyok fogták a szúnyogsátrat és a dobot, és ránéztek. Látták, hogy Vulles Számmol keresztül akarta vágni a gyeplőt, mert a varázsdob a szánban volt. A varázslóasszonyok kiválasztottak két rénpásztort, és a pásztorok elmentek. Az asszonyok gyanakodtak, hogy talán farkas jön az éjszaka. A varázsdobra néztek és látták, hogy farkas nem jön, de jön Csalkosz Ászlak, és elköti az ökröket. Három embert állítottak őrködni. A földnyelvre állították őket, és biztosra vették, hogy Csalkosz Ászlak nem szerez egyetlen rénszarvast sem. Csakhogy Csalkosz Ászlak keresztül jött a tó sima jegén, és elkötött tizenhárom ökröt. Az ökrök lábát szorosan összekötötte, és úgy húzta át őket a tó jegén. Azután sorba állította az ökröket, egyiket a másik után, és átment velük Norvégiába.

A pásztorok reggel a sátorhoz terelték a rénszarvasokat. Az asszonyok rögtön észrevették, hogy hiányzik tizenhárom ökör, azok a szelíd ökrük, amelyek a sátorfákat húzták. Fogták a varázsdobot, megnézték és látták, hogy Csalkosz Ászlak útban van az ökrökkel Norvégia felé. Az egyik asszony utánuk ment, de mire a Sztuorra-vuodna-fjordhoz ért, Csalkosz Ászlak már eladta az ökröket. Így aztán üres kézzel tért vissza.

KÚVA

Kúva, Kúva, nagy varázsló,
Inari földjén termett fenyő,
zsákmányunkat elbűvölte,
a nagy folyón túlra vitte,
kopár hegyek hátán is túl,
Inari-föld belsejébe.
Torajainen, erős sámán
vadjainkat visszahozta,
magas fenyők csúcsa fölött,
csillagos ég sátra alatt,
kopár hegyek háta mögül,
nagy folyó vizén keresztül
földünkre bő zsákmányt bűvölt.
S a messzi kitka-kittiläi
erdőn élő szegény ember
Örül, hogyha zsákmányt ejthet.

DAL A SZIGETCSERÉRŐL

Egy nojta rénszarvasokat őrzött, és eközben juogoszt énekelt a szénafűvel borított Ájnáj-szigetről, ahol sok a madár és a madártojás. Azt énekelte, hogy a két szigetet meg kell cserélni: az itteni Unyárka-szigetet az ottani Ajnáj-szigettel.

Ott van vele a fia, mellette a kutyája. Felesége a Pelah patak innenső partján ül a másik gyermekével. Mondja az asszony a gyermeknek:

– Ne sírjál! Hallgass! Mindjárt halljuk a madarakat. Az Ájnáj-sziget nincs már messze innen.

Akkor minden kővé változott. Kővé vált a nojta felesége a gyermekével és a nojta a kutyájával meg a fiával. Még a rénszarvasok is kővé váltak. Az Ájnáj-sziget visszament a régi helyére, az Unyárka-sziget is visszament a régi helyére.

„Kies Ajnaj-sziget jöjj hát!

Bús Varjavuon-sziget, te tűnj el!”

*„Sok madár kezd csicseregni,
Nem történhet így semmi baj!”*

A TUDÓSEMBER HALÁLA

Volt egyszer egy nagyon tudós öreg. Két fia volt. Mondta a fiainak:

– Ha egyszer meghalok, ne ti vigyetek ki engem a temetőbe, hanem fogadjatok magatok helyett embert!

Azután az öreg meghalt. A fiúk úgy tettek, ahogy apjuk meghagyta. Fogadtak egy embert. Ez az ember útnak indult, rónökrökkel vitte a halottat. Eljött az este és az éjszaka. Az ökrök félni kezdtek. Az ember hátra nézett. Az öreg már a koporsón ül. Fenyőerdőn keresztül vitt az út. Az ember fához kötötte az ökreit, ő maga pedig felugrott a fenyőfára, és felmászott a fa tetejére. Az öregember is odament a fához. Fogaival rágni kezdte a fenyőt. Addig-addig rágta, míg a fenyőfa megingott. Az ember az ágakba kapaszkodva átugrott egy másik fára. Az öregember is odament a másik fához, és rágni kezdte. Addig-addig rágta, míg ez a fenyő is megingott. Az ember átvette magát egy harmadik fenyőre. Az öregember megint ott termett a fa tövében, és rágni kezdte. Addig-addig rágta, míg ez a fenyő is megingott. Az ember ott a fa tetejében a pirkadást figyelte. Pitymallott már. Felkiáltott:

– Kukurikú, rád virradt a nap!

Ekkor az öregember visszaugrott, és befeküdt a koporsóba. Az ember nem mert még leszállni a fáról, várt, míg jobban kivilágosodott. Akkor lejött a fáról, és gödröt ásott a földbe, hasra fektette benne az öregembert, szemmel lefelé. Azután befedte homokkal. Az öregember még hét évig kiabált a föld alatt. De hét év elteltével csak egészen gyenge hang hallatszott ki a sírból.

AZ ÓSZELÉBŐL VALÓ TROLLEMBER

Volt egyszer egy lapp ember. Ez az ember elment a vásárba, vett magának kávé, lisztet, mindent, amire csak szüksége volt, még ruhának való posztót is. Azután útnak indult hazafelé. Útközben szokása szerint betért egy gazdaházba. Mondja a gazda a lapp embernek, hogy a vásárolt holmikat vigye be a házba, mert jöhet valaki, és megdézsmálhatja a szánt.

Neki aztán igazán nincs semmi, amit el lehetne tőle lopni – mondta a lapp ember.

Éjszaka jött egy parasztember, és ellopta a ruhának való posztót. Azon az éjszakán rettenetes hideg volt. A tolvaj moccan sem tudott, csak állt a szán mellett. Ott érte a reggel is.

Hát a házigazda felébreszti reggel a lapp embert, és mondja neki, hogy nézze meg a szánon hagyott holmiját. Jól van, majd megnézi, de előbb kibéleli rénszörme-lábbelijét szénával, be is fűzi, mire elkészül, jól kivilágosodik. A lapp erűben végül is felhúzta a lábbelit, megitta a kávéját, és kiment a házból. Kiment, hogy megnézzék a szánját. Hát látja, hogy egy gazdaember áll a szán mellett, és kezében tartja a ruhának való posztót. Odamegy az emberhez, megfogja a kezét, és mondja neki, hogy menjen be vele a házba, ott majd pálinkát isznak. És még azt is mondja neki:

– Máskor pedig ne nyúlj más ember szánjához.

Hát a házigazda felismerte, hogy a tolvaj nem más, mint a szomszéd gazda.

ÁTVÁLTOZOTT KERESKEDŐK

Hajdanában az emberek vadállatok alakjában kóboroltak az erdőben. Ha odamentek egy fához, és a fát háromszor megkerülték, vadállattá változtak. Abban az időben két kereskedő úgy gondolta, hogy miért ne éljenek medvealakban. Elhatározták, hogy medvék lesznek. Elmentek az erdőbe, háromszor körüljártak egy fát: medve lett belőlük. Medveszőr nőtt ki rajtuk, de az övük ott maradt a bunda alatt. A pénzük az övükben volt. Most már természetesen medve alakban járták az erdőt. Jártak-keltek az erdőben, egyszer csak megéheztek. Őszre járt az idő, a tavak vize jéghidegre hűlt le, némelyik tó már be is fagyott. Egy tó partjára érkeztek. A szemközti parton egy sátor állt. Elindultak feléje a tó gyenge jegén. Mentek-mendegéltek, egyszer csak elmerültek a vízben. Elmerültek, de az egyik még felkászálódott a tó jegére. A másik nem bír felkapaszkodni, benn maradt a vízben, és megfulladt. A társa elérte a partot. Fagyos, hideg idő volt. Láta a medve a sátrat, odament, kinyitotta az ajtót: csak egy öregasszony volt a sátorban. A sátor közepén égett a tűz. Az öregasszony a tűz mellett ült, a medve a másik oldalra ment. Az öregasszony észrevette, hogy a medve beleesett a vízbe: a hidegben a víz ráfagyott a szőrére. A medve a tűz mellett sütkérezik, melegíti a bundáját. A szájára mutat: éhes. Beszélni természetesen nem tud. Az öregasszony enni ad neki. A medve folyton a tó felé néz, és hallgatózik. Az öregasszony elgondolkózik: vajon mit hall a tó felől, hogy folyton oda figyel. A medve aludt reggelig, egy fekvőhelyen, ott a másik oldalon. Az öregasszony felébred reggel, és látja, hogy a vendég még most is ott van. A medve fogja magát, fölkel, medveapó bundája száraz. Indulni készül, mutogat a tó felé: hadd keressék meg a társát. Ha megtalálják, nem marad el a jutalom. A medve elment. Az öregasszony természetesen tudta, hogy a medve társa bizony beleffulladt a vízbe. Mikor a háznép hazaérkezett, elmondta nekik, hogy ilyen meg ilyen vendég járt náluk. A legények mentek, megkeresték a helyet, ahol a vendégük társa beleesett a tóba, és megtalálták a vízbe fúlt medvét. Hazavitték és megnyúzták. A bundája alatt díszes öv volt, és abban pénz. Mindjárt gondolták,

hogy azok a medvék bizony nem igazi medvék voltak, hanem emberek.

A MEDVE-MENY

Volt egy öreg koltta-lapp ember, aki ősszel mindig eltűnt, és csak tavasszal jött haza. Egy ősszel, amikor megint eltűnt, a menyé utánament, követte a nyomait. A fiatalasszony látta, hogy az apósa hirtelen áthengeredett egy görbe fán, és medvévé változott. A menyé követte, hogy megnézzé, hova megy. Hát ő is áthengeredett a fán, és medvévé változott. A fiatalasszony az apósával közös tanyán élt. Lefeküdtek. Azután az történt, hogy az öregember saját fiai bekerítették a medvetanyát. Mondja az öregember a menyének:

– Körülzártak bennünket. No, én már leéltem az életem javát, de mi lesz veled és a gyermekeiddel... No, ha engem megölnek, akkor te, kedves menyem, fuss el a sátorból. Ha engem megnyúznak, és a bőrömet leterítik az ajtónyíláshoz, ugord át a bőrömet, és menten visszaváltozol emberré.

Így is történt. Mikor a fiatalasszony átugrott az apósa bőrére, emberré változott. De egy körme hozzáért a bőrhöz, és így az egyik lába medvetalp maradt.

MEDVEMESE

„Volt egyszer egy ember és egy asszony. Három lányuk volt. Élték, éldegéltek, jött egy kérő – a medve. Feleségül kérte a legnagyobbik leányt. A leány elment vele. Megérkeztek a medve kunyhójába. A medveférj vadászni ment, egereket hozott haza. Gondolja magában a leány: Hogy fogok én itt élni?! A leány nem készített ennivalót. A medve megfojtotta a feleségét, feltépett egy darab földet, oda elföldelte a menyecskét. A leánynak csak a két sarka látszott ki a gödörből.

A medve ismét elment az asszonyhoz és az emberhez. Odaérkezett. Mondja:

– A menyecskének semmire sem jut ideje. Hívja a nagyobbik hűgát.

A középső leány elment a medvével. Kérdi:

– Hol van a néném?

– Elment valahova.

A medve vadászni megy. A menyecske a kunyhó körül járkál. Nagyot néz: a nénje két sarka kilátszik a földből. Hazajön a medve, egereket hoz. A leány nem ad neki enni, hátat fordít. A medve megverte és megfojtotta ezt a feleségét is, elásta a földbe.

A medve megint leánykérőbe indul. Feleségül akarja venni. a legkisebbik leányt. Hazaérkeztek a kunyhóba. Körülnéz a legkisebbik leány: a földbe vájt kunyhó tele van egérrel. Gondolja magában: Dolgos ember a férjem. A medve vadászni megy. A menyecske künn járkál, keresi a nénjeit. Látja: csak a lábuk látszik ki a hant alól. Gondolja magában: a medve megfojtotta őket. Élő vizet szórt az idősebbik nénjére, jól meglocsolta: a leány feléledt. A húga meghagyta neki, hogy bújjék be a zsákba.

A medve hazajött a vadászatról. A menyecske jól ellátta ennivalóval. Lefeküdtek, együtt aludtak, reggel felébredtek. Mondja a menyecske:

– Menj, vigyél ajándékot az anyámnak!

A medve vállára vette a zsákot, útnak indult. Ment, mendegélt, gondolta magában: én bizony megnézem, hogy mi van a zsákban. Letette a zsákot a földre, ki akarja oldani. Kikiált a menyecske a zsákból:

– Messzire hallok, messzire látok!

Mondja a medve:

– A feleségem szeme messzire lát, füle messzire hall!

Tovább vitte a zsákot. A kunyhóhoz érkezett, kinyitotta az ajtót, ledobta válláról a zsákot. Mondotta:

– A lányotok ajándékot küldött.

A medve visszament a kunyhójába. A menyecske életre keltette, és zsákba dugta a középső leányt is. Mondja a medve: – Megyek vadászni.

Mondja a menyecske:

– Vidd el először az ajándékot, azután menj vadászni.

A medve ment, mendegélt. Egyszer csak földre tette a zsákot, ki akarta oldani. Kiált a menyecske:

– Messzire látok, messzire hallok!

A medve hátrafordult és visszakiáltott:

– A feleségem szeme messzire lát, füle messzire hall! – És vitte tovább a zsákot.

Hát a kunyhóhoz érkezett. Kinyitotta az ajtót, ledobta válláról a zsákot, és így szólt:

– A lányotok ajándékot küldött. – Azután hazament.

A medve a kunyhójába érkezett. A menyecske jól ellátta ennivalóval. Lefeküdtek. A menyecske megsimogatta, megölelte a medvét. Reggel a medve elment vadászni. A menyecske fekvőhelyet készített fenyőgallyakból, keresett egy tuskót, ráhúzta a ruháit, rátette a fejdíszét, ő maga pedig bebújt a zsákba. Jön a medve a vadászatról, látja, hogy ott ül a menyecske szépen felöltözve. Fogja a zsákot, elviszi az ajándékot.

Így volt: a medve hazaérkezett a vadászatról. Látja, hogy a menyecske nincs sehol. Talán fenyőgallyat gyűjt. Mikor vadászni indult, így szólt hozzá a felesége:

– Ha visszajössz, és én nem leszek a kunyhóban, fogd a zsákot, és vidd el az ajándékot az öregeknek!

Hazajött, evett, azután fogta a zsákot, és útnak indult. Ment, mendegélt, letette a zsákot: vajon mi van – benne. Kiált a menyecske:

– Messzire hallok, messzire látok.

Ő hátrafordult és visszakiáltott:

– A feleségem füle messzire hall, szeme messzire lát. Azután vitte a zsákot tovább. Benyitott a kunyhóba, mondta az öregeknek:

– A leányotok az utolsó ajándékot küldte.

Ő pedig visszament a kunyhójába.

Hazaérkezett a medve. Hívja a menyecskét:

– Juvknem, Juvknem, gyere, simogass meg!

A tuskó hallgatott. A medve megharagudott. Az egyik mancsával az egyik arcába vágott; a mancsa félbetört. A másik mancsával a másik arcára csapott; a másik mancsa is félbetört. A medve leült, és jajgatott, jajveszékelt.

TÖRTÉNET EGY FÓKÁRÓL

Egyszer a Jeges-tengeren norvég emberek mentek motorcsónakkal. Egyszer csak észrevették, hogy egy fóka alszik a parti jégen. Az egyik ember mondja: engedjék őt ki a partra, majd ő odamegy a fókához, és beleüti nyeles csáklyáját. A fóka alszik, nem hallja, hogy valaki lefelkel rá. Az emberek mondják:

– Nem tudod megfogni, elszabadul, és magával viszi a csáklyádat is.

Az a norvég ember így felel:

– Csakhogy én jól elbánok egy fókával. Kötelet kötök a csáklya nyelére, a kötelet a kezemre csavarom, így a csáklya nem egykönnyen csúszik ki a kezemből.

No, mit tehettek a többiek; partra tették azt az embert, és az a norvég ember lefelkedett a fókára. Szorosan a fóka mellé lopózott. A fóka természetesen nem hall semmit, mélyen alszik. Az ember fogja a csáklyát, belevágja a fókába, a fóka megijed, és elrúgja magát a víz felé. A norvég ember erőlködik, de a fóka már a jég szélén van. No, az a norvég ember a fókával együtt belezuhant a vízbe. A többiek a motorcsónakjukkal a nyílt tengeren voltak, és látták, hogy a társuk a fóka nyomában halad, csak a sarka villan meg olykor-olykor a vízben. Az a norvég ember elég sokáig időzött a vízben, de egyszer csak felbukkant. No, a motorosok odamentek hozzá, és a csónakjukba emelték azt a vízből felbukkant embert: a nyeles csáklya és a kötel eltűnt a fókával együtt. Kérdik:

– Aztán gyorsan ment-e az a fóka?

– Hát az bizony olyan gyorsan ment – feleli az ember –, hogy ő még soha nem tett meg utat olyan sebesen, mint most a fóka nyomában. Míg a fóka után haladt, nem is érte víz, mert a fóka nyomában száraz üreg keletkezett. Csak mikor a kötel kicsúszott a kezéből, és ő elmaradt a fókától, csak akkor ázott át.

EGY RÉNGAZDA-LAPP ÉS EGY KELETI-LAPP TÖRTÉNETE

Egy réngazda-lapp a Varanger-félszigetről a fjord déli partján őrizte a rénszarvasokat. Egy keleti-lapp ember eljött ehhez a hegyi-lapp emberhez. Rénszarvast akar vásárolni. A hegyi-lapp így vélekedik:

– Nem adom el.

A keleti-lapp ember kérdezi:

– Miért nem adod el?

– Hát csak nem adom el.

Egy darabig veszekedtek. A keleti-lapp megharagudott a hegyi-lappra. Így szólt:

– Ha nem adod el, megyek innen.

A keleti-lapp megkerülte a tavat.

A hegyi-lapp kávéfőzőt. Hallja, hogy a rénszarvasai ide-oda futkosnak. Sejtje, hogy a keleti-lapp ember van ott a rénszarvasai között. Megissza a kávéját. Azután gyorsan a rénszarvasaihoz megy. Odaérkezett.

A keleti-lapp farkas alakban futkos, és már megölt néhány rénszarvast. A hegyi-lapp gazda látja, hogy ugyanaz a keleti-lapp ember futkos farkas alakban, akivel beszélt. A réngazda nagyon jól ismerte ezt a keleti-lapp embert, a nevét is tudta. Rákiáltott:

– Te Obba Deppan vagy, Obba Deppan!

Erre a keleti-lapp elment.

MIÉRT SÓS A TENGER VIZE?

Hajdanában két fiútestvér lakott együtt. Mikor az apjuk meghalt, az idősebbik fiú mindenéből kifosztotta az öccsét, és így jól meggazdagodott. A fiatalabbik fiú egyre szegényebb lett, és mikor minden ennivalóját megette, vándorútra indult: nem tehetett egyebet, csak vándorolt és kéregetett.

Egy nap a bátyja házába érkezett; hát ott éppen disznót vágtak. A vándor egy darab húst kért a bátyjától. A bátyja egy fél disznót adott neki, és megmutatta a legrövidebb utat. Igen ám, csak hogy az út mentén ördögök laktak, és azok nem tudták elviselni, hogy másnak is legyen ennivalója. Az idősebbik testvér ellátta tanácsokkal a fiatalabbikat: óvja ennivalóját az ördögöktől. A szegény ember folytatta vándorlását, és egyszer csak az ördögök házához érkezett. Hát az ördögök bérese éppen künn volt a ház előtt, hamvas szedret szedett, és figyelmeztette a vándort:

– Ha aztán az ördögök meg akarják venni tőled azt a fél disznót, el ne add nekik semmi másért, csak azért a darálóért, amelyik a tornácon áll, mert az a daráló ellát téged mindennel, amit csak szemed-szád kíván. – És még arra is kioktatta a szegény embert, hogyan lehet a darálót megállítani.

Azután a szegény ember bement a házba. Hát az ördögök már elébe jöttek a tornácra, és fel akarták falni a fél disznót csak úgy nyersen, de a szegény ember nem adta oda nekik, semmiképpen sem adta nekik, akárhogy rimázkodtak érte. Végül is az ördögök azt mondták, hogy megveszik a fél disznót, de a szegény ember kereken megmondta:

– Ha eladnám, csak azért a darálóért adnám el, amelyik itt áll a tornácon.

Az ördögök először nem akarták a darálót odaadni, de azután mégiscsak odaadták.

Mikor a szegény ember hazaérkezett, megparancsolta a darálónak, hogy finom kását daráljon neki, és a daráló darált is neki finom kását. Így aztán mindennap kívánt valami jót, és a daráló mindennap teljesítette a parancsát. Így hát a daráló jóvoltából módos gazda lett az a szegény ember, még házat is vett magának, ott lakott a bátyja közelében. A bátyja rájött, hogy milyen csodálatos darálója

van az öccsének, meg is akarta tőle venni azt a darálót, de az öccse rettenetes nagy árat kért érte. A bátyja nem tagadta meg a nagy árat, jól tudta, hogy a daráló hamarosan megtéríti a fizetséget. Csak megkérdezte:

– Igazán ellátja ez a daráló az embert mindennel, amit csak kíván?

– Ellátja bizony – felelte az öccse.

No, az idősebbik testvér nem kérdezte meg, hogy miképpen kell a darálót megállítani, és ezt nem is tudta meg.

Egy nap az idősebbik testvér megparancsolta a darálónak, hogy adjon neki heringet és kását, de aztán nem tudta megállítani a darálót. Az összes edények színültig megteltek heringgel és kásával, már a padlóra is kifolyt a hering meg a kása. Mit tehetett a gazda egyebet, elszaladt az becséhez, és mondta neki:

– Gyere, vedd vissza azt a darálót!

– Szó sem lehet róla, én azt eladtam neked – felelte a fiatalabbik testvér.

– Nem kell már nekem az a daráló, vedd vissza, ingyen megkapod. Csak gyere, és vidd el!

Hát az ember elment a bátyjával, és mikor a ház elé értek, a kása már az ajtónyílásból ömlött kifelé. A fiatalabbik gazda megállította a darálót, azután fogta, és szokása szerint meg is köszönte az ajándékot.

Hát annak a darálónak hallotta hírét egy hajós. Szerette volna megvásárolni magának, és elment a gazdához, hogy nyélbe üsse a dolgot. És olyan sokat ígért érte, hogy a gazda eladta neki a darálóját. Így hát a hajós megszerezte a darálót, hajóra szállt, és felvonta a vitorlákat. Már jól künn volt a nyílt tengeren, amikor megparancsolta a darálónak, hogy só adjon. A hajósemer három hajóval volt úton. Hát a daráló öntötte a sót, és mind a három hajó megtelt sóval, de a daráló csak darált, és a hajók végül is elsüllyedtek. Csakhogy a daráló még most is önti a sót, és ezért sós a tenger vize.

A VÍZITÜNDÉREK MOSAKODNAK

Egyszer a vízitündér-leányok kijöttek a partra, hogy megmosakodjanak. Levették farkuszonyukat, a partra tették, és megmosták magukat vízzel. Jött egy fiú, ellopta az egyik leány farkuszonyát, és elrejtette. A leány nagy bajba került: nem tudott úszni, nem volt meg a farkuszonya. Feleségül kellett mennie a fiúhoz. A fiú fogta a farkuszonyt, kettős fenekű edénybe tette, és elrejtette a tőzegkunyhóban. Éltek, éldegéltek; a gyermekeik úgy megnőttek, hogy már szabadon járkálhattak. Egyszer az ember lepényhalakat fogott. Mikor hazavitte, az asszony kezébe vette a halakat, és így szólt:

– Ismerem ezeket a halakat; ott nőttek fel az apám trágyadombja alatt.

A gyermekek egyszer megtalálták azt az edényt, amiben a farkuszony volt. Hazamentek, és mondták az anyjuknak:

– Egy edényt találtunk, valami olyan van benne, amit nem ismerünk. Az edény szétrepedt, mert összeszáradt.

Az asszony elment, hogy megnézzze, mit találtak a gyermekei. Láta, hogy a farkuszonya van az edényben. Fogta, és elmerült a tengerben. Az asszonynak kis csecsemője volt, éjjel eljött hozzá, és megszojtatta. Azután így szólt az anya:

– Nem jöhetek többször, csak még két éjszaka.

Az ember ment, és lesben állt. Eljött a következő éjszaka. Úgy volt minden, mint az előző éjjel. Az ember látta, hogy az asszony hová rejtette el a tengerparton a farkuszonyát. Fogta és úgy eldugta, hogy soha többé nem találta meg senki. Az asszonynak most már otthon kellett maradnia, farkuszony nélkül nem tudott úszni a tengerben.

A VÍZITÜNDÉR

Egy legény kiment a tengerpartra halászni. Meglátott két vízitündért. A vízitündérek fürödni akartak a tengerben, és levetették a parton víziruhájukat. A legény odalopózott, és elrejtette a szebbik leány ruháját. Hát fürdés után kiszállt a két leány a tengerből a partra. Hát az egyik ruhája eltűnt. A másik leány gyorsan magára vette víziruháját, és elúszott onnan. A leány, aki a parton maradt, nagy bajban volt: nem találta a víziruháját.

A leány kiabálni kezdett:

– Ha legény vagy, a férjem lehetsz. Ha házasember vagy, jó halászhelyeket mondok neked.

No jó. A fiú visszakiáltott:

– Itt vagyok.

A legény feleségül vette a leányt, és két évig élt vele. És fiuk született. Az asszony intette az urát:

– Vigyázz a víziruhámra, el ne rothadjon!

Az ember elment az erdőbe, és megnézte, vajon nem rothad-e a ruha. A víziruha egy edényben volt elrejtve.

A fiúcska felcseperedett, olyan fiú lett belőle, aki az apjával járta az erdőt – és egyszer meglátta a víziruhát. Hazament, és elmondta az anyjának, hogy az apja valami szépet tart egy fazékban.

– Nem tudom, mi lehet.

Az asszony bizony mindjárt gondolta, hogy az ő víziruhája van a fazékban. És mikor egyszer az ember elment az erdőbe, hogy megnézzé, nem rothad-e a víziruha, titokban utánaosont. És így megtudta, hogy hol van a víziruhája.

Azután egyszer az asszony elment az erdőbe, és magára vette víziruháját, és elment a tengerpartra, és elúszott arra a helyre, ahonnan akkor régen partra szállt. Csakhogy most volt egy második gyermeke is, egy kicsi gyermeke. Éjfélkor eljött hozzá, és megszoptatta. Három éjszaka jött el hozzá, azután soha többé.

Az ember meglátta a feleségét a tengerben. Az asszony odakiáltott az urának, jó halászhelyeket mondott. Mikor azután az ember kievezett csónakjával a tengerre, ahol csak leeresztette a hálóját, mindenütt rettenetes sok halat fogott. Mindenféle jó halat

fogott: fogott többféle lepényhalat és tőkehalat, fogott lazacot, nyúlhalat.

Többet már nem tudok róluk mesélni.

AZ ÖRDÖG BEÁLL MATRÓZNAK

Egyszer az ördög elment a hajóskapitányhoz, aki hosszú útra készülődött. Az ördög ócsárolta a matrózokat, és a végén azt mondta:

– Igazán nem sokra tartod magad, hogy ilyen matrózokkal vágsz neki a hosszú útnak.

– Mit gondolsz, te talán különb vagy az én matrózaimnál?

– Ha nem volnék különb, ugyan mire vinném ezen a világon – felelte az ördög.

– Ezt csak akkor hiszem el, ha beállsz a hajómra matróznak, és egyedül végzed el azt a munkát, amit most az összes matrózaim végeznek.

– Elvégzem – mondotta az ördög.

– Hanem tudd meg, az egész hosszú úton nem szabad szitkozódni. Ha megleszel szitkozódás nélkül, elvihetsz engem elevenen; de ha szitkozódsz, nem kapsz semmit.

– No, áll az alku! – felelte az ördög!

Azután a kapitány útnak indult, és a hajóján az ördög volt az egyetlen matróz, aki dolgozott.

Egyszer nagy vihar támadt. Az ördög egyedül bajlódott a vitorlákkal és az árbocokkal, de nem átkozódott. A többi matróz csak állt a fedélzeten, és nézelődött. Hosszú ideje vitorláztak már a tengeren, és az ördög még mindig nem káromkodott. A kapitány már attól félt, hogy a végén csakugyan elviszi az ördög. Egy mérföldnyire voltak a várostól, mikor nagyon erős szél támadt. Hát az ördög megint csak egyedül dolgozott: bevonta a vitorlákat aszerint, hogy hány vitorlára volt szüksége a hajónak, de nem szitkozódott.

A szél lecsendesedett, ismét fel kellett vonni az összes vitorlákat. A kapitány most megparancsolta, hogy a legnagyobb horgonyt kössék a hajó oldalához olyan kötéllel, amelyiket könnyen ketté lehet vágni, a láncot pedig húzzák fel a fedélzetre. Ezt meg is tették. Mikor a kikötő közelébe értek, a kapitány mondta az ördögnek:

– No, fogd annak a láncnak a végét, mássz fel az árbocrúdra, erősítsd a láncot a legfelső kötélzethez, te pedig gyere le, hogy mikor a horgony feneket ér, magával rántsa a láncot is.

Az ördög fogta a lánc végét, és felmászott az árbocra. Mikor a legfelső kötélzethez ért, a matrózok átvágták a kötelet, amelyik a horgonyt a hajóhoz erősítette. A horgony belezuhant a tengerbe, és magával rántotta a láncot, amelynek végét az ördög fogta. Mikor az ördög érezte, hogy nem bírja tartani a láncot, kieresztette a kezéből. A kapitány ráordított:

- Miért nem tartottad azt a láncot?
- A pokol minden ereje is kevés lett volna hozzá! – ordította vissza az ördög.
- Holló, ember, hiszen te szitkozódsz, hiszen te most szitkozódtál !

Az ördög nagyon elszégyellte magát: egyedül dolgozott az egész hosszú úton, és most elmehet üres kézzel.

AZ ÖRDÖG ÉS A TÁNCOLÓ EMBEREK

Az öregek mesélték, hogy hajdanában a fiatalok összegyűltek egy helyen táncolni, muzsikálni. Javában vigadoztak, mikor egy idegen ember érkezett oda pompás ruhában. Bement a fiatalokhoz és megkérdezte, muzsikálhat-e nekik. Ekkor a muzsikus odaadta a hangszerét az idegennek, az az idegen ember pedig elkezdett muzsikálni, és biztatta a fiatalokat, hogy táncoljanak:

– Ha vígan vagytok és táncoltok, örülök neki; ha nem vigadtok és nem táncoltok, nem örülök.

Hát az idegen olyan szépen muzsikált, hogy a fiatalok valamennyien egyszerre táncra perdültek. Tánc közben aztán úgy elvakultak, és eszüket vesztették, hogy már nem is tudták, mit csinálnak: észre sem vették, hogy a muzsikus kiment, és ők utánamentek, és egyre csak táncoltak. Az idegen elől ment, és felkapaszkodott egy hegyre, a fiatalok nyomon követték. Az az idegen ember folyton csak muzsikált, sokáig muzsikált, a fiatalok meg csak táncoltak, míg végül is a lábuk leszakadt, és mindannyian meghaltak.

EGY EMBER TEMPLOMOT ÉPÍTTET

Volt egyszer egy ember, aki templomot akart építeni. Az erdőben találkozott egy idegennel, és elmondta neki, hogy mit akar. Kérdi az idegen:

– Mit adsz, ha felépítem a templomot?

Mondja az ember:

– Mit adjak neked? Magam sem tudom.

Az óriás így szól:

– Ha megmondod a nevem éppen akkor, amikor a templomtorony gömbjét csinálom, tied lesz a templom. Ha nem tudod megmondani a nevem, te magad leszel a templomépítés díja.

Az ember nagy bajban volt:

– Ugyan honnan tudnám egy óriás nevét?!

Szomorúan ment az erdőbe, féltette az életét: az óriás elviszi, ha nem tudja megmondani a nevét. Amint az erdőben járkál, hallja, hogy a mohadombon egy gyermek sír. Az anyja dalol a gyermeknek, és csitíttatja:

– Ne sírj! Reggel hozza apád a keresztény ember fejét. Azzal fogsz játszani.

A gyermek még erősebben sírt-rítt. Az ember hallgatózik. Az anya énekel. Az asszony énekel a gyermekének:

– Ne sírj! Sleikepott hozza már reggel a templomot építtető ember fejét! Azzal játszol.

Az ember felvidul; megy, mendegél a sátra felé, és gondolja magában: nem sok időbe kerül, és készen áll a templom.

Arra veszi az útját, ahol az óriás építi a templomot. Nagyot haladt a munkájával, már a templomtoronyt építi.

Most éppen a templomtorony csúcsára kerülő gömböt nyalogatja simára.

Mondja az ember:

– Ne nyalogasd már, Sleikepott. Jó lesz az a torony gömb nélkül is!

Az óriás földre zuhant, és kővé vált a templom falánál. Ez a kő most is ott van a templom mellett.

AZ EZÜST SZŰZ

Egy lappföldi faluban, Kandalaksán túl élt egy gyors lábú leány. Sok kérője volt; de ő elfutott előlük az erdőbe.

Lovozeróban élt egy gyors lábú legény. Hallott a gyors lábú leányról, elhatározta, hogy utána fut, és ha utoléri, feleségül veszi.

A gyors lábú leány a lappföldi faluból a hegyekbe futott előre. A hegyekbe futott utána a kérő is.

A leány nem vette észre, hogy üldözik, és mikor befutott az erdőbe, válaszolt, ha valami hangot hallott. A gyors lábú legény többször hívta a leányt, és az mindig válaszolt is, de futott tovább.

Sokáig futkostak így az erdőben.

A legény látta, hogy nem egykönnyen éri utol a gyors lábú leányt, s elhatározta, hogy a magas hegyre űzi, és ott fogja meg. A lapp legény nem engedte, hogy a leány jobbra vagy balra térjen, hanem űzte, űzte, egyre magasabbra, magasabbra a hegytető felé. A leány a csúcsra érkezett; hogy meg ne fogják, leugrott a csúcsról.

A gyors lábú legényen már erőt vett a fáradtság, nem vette észre, hogy a leány lenn a völgyben felpattant ültéből. A legény csak azt látta, hogy a hegytetőn nincs senki, és leroskadott, erejét veszítve, mint a páráját kilehelő rénszarvas.

Akkor a gyors lábú leány letérdelt a legény mellé, látja, hogy haldoklik. Félelem fogta el. Megsajnálta a legényt, a haldokló fölé hajolt és kérdezte:

– Mit akarsz tőlem?

– Vízet! – suttogta a legény, és meghalt.

A hegytetőn nem volt forrás. A leány meg akarta menteni a legény életét, és hogy szomjúságát csillapítsa, a mellét nyújtotta neki.

Elkésett.

A leány melléből ömlött a tej, a szél szétszórta az égen. A gyors lábú leány kővé vált, a földre hullt tej ezüstté merevedett. Ezért nevezték el a kővé vált leányt ezüst szűznek.

A HÁROM KÉRŐ

Leány: Amott jön az első kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Van-e neki jó sok pénze, édes lányom, hallod-e?

Leány: Száz vagy talán kétszáz pénz is, édesanyám, hallod-e?

Anya: Küldd ki ezt a kérőt, menjen, édes lányom, hallod-e?

Leány: Amott jön a másik kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Van-e neki jó sok pénze, édes lányom, hallod-e?

Leány: Ezer vagy kétezer pénz is, édesanyám, hallod-e?

Anya: Küldd ki ezt a kérőt, menjen, édes lányom, hallod-e?

Leány: Amott jön a harmadik kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Van-e neki jó sok pénze, édes lányom, hallod-e?

Leány: Millió vagy kétmillió, édesanyám, hallod-e?

Anya: Jöjjön be hát ez a kérő, édes lányom, hallod-e?

Leány: Hova ülhet ez a kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Kis szobában festett szék van, édes lányom, hallod-e?

Leány: Mit ihatik ez a kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: A pincében vörös bor van, édes lányom, hallod-e?

Leány: Mit ehetik ez a kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Borjúcombot, havasi fajdot, édes lányom, hallod-e?

Leány: Hol alhatik ez a kérő, édesanyám, hallod-e?

Anya: Kis szobában festett ágynemű van, édes lányom, hallod-e?

A NAP MÁTKÁT KERES FIÁNAK, NAPSUGÁRFINAK

A Nap reggel medvével, délben rénbikával, alkonyatkor réntehénnel teszi meg útját. Éppen most érkezett haza a tenger mögül. Szabadon eresztette a medvét, bement a házba – emberré változott. Szeretett volna lefeküdni, megpihenni, aludni, de odament hozzá a fia, és így szólt:

– Házasodni akarok.

– Jól van, a te dolgod. Házasodj meg, fiam.

– De nem tudok megházasodni, apám. Nincs mátkám. A földi lányok nem hozzám valók, a topánkáim nem illenek a lábukra. Olyan lány meg nekem nem kell. A földi lányok lába nehéz, nem szakadhat el a földtől. Ilyen lábbal hogy lehetne felszállni az égre? A lábuk a földbe süpped, nem emelkedik a levegőbe.

– Igazad van – mondta a Nap.

Napsugárfi meghajtotta magát apja, a Nap előtt, és elmondta kérését:

– Keress nekem mátkát, keress feleséget, akinek lábára illik az aranytopánkám. Arca legyen leányarc, piros, mint a piros bogyó, termete legyen karcsúbb, mint a holdsugár, és ne ismerje őt senki, hogy igazán él-e vagy hal-e – tedd meg ezt a kedvemért.

– Nagy dolgot kívánsz tőlem, fiam. Ha a mátkád vére más, mint a mi vérünk, nem tudsz meglenni vele. Mit is csinálnál vele, ha egyszer ő másféle, mint mi vagyunk. Várj csak, eszembe jutott valaki, ő még nincs is férjnél... Jól van, lesz mátkád, ha nem hibázol. Feküdj le és aludj, amíg csak fel nem ébresztelek.

Napsugárfi lefeküdt és elaludt. Nagyon mélyen aludt, hogy teljesülhessen minden kívánsága.

A Nap megvárta, míg a Hold is útnak indult a kék égen. Messziről nézte a Holdat: igaz-e, amit beszélnek róla. A Hold arca néha elsötétül, mintha egy gyermek árnyéka vetődne rá – hol van, hol nincs. Pontosan úgy, ahogy beszélik. A Nap a Hold közelébe kerül, és így szól hozzá:

– Szomszédasszony, van neked egy leánykád, nekem meg van egy legényfiam. Itt az ideje, hogy a fiam megházasodjék.

Mondja a Hold:

– Kicsi még az én lányom, te öreg Nap, és nem tudod, hogy nincs igazi teste és lelke? Azt sem tudom, hogy van-e gyermekem vagy sincs. A karomon tartom, de nem érzem, hogy a karomon van; csak örül a szívem, de nem is tudom miért, minek örülök. Nem tudom, él-e, vagy sem, csak éppen érzem, hogy velem van, a karomban.

A Hold karján ringatta a gyermekét. A Nap megérintette ujjával. Igaz, a Holdnak leánya van!

A Nap meg biztatta a Holdat:

– Majd megtestesedik a leányod nálunk. A mi fényünk mindent életre kelt, mindent megnövel. Ami nem él, még az is élni kezd nálunk.

A Hold-anyja elmosolyodott:

– Hisz ő elégne nálatok. Álnokságot beszélsz.

– Mi lenne ebben az álnokság? Ne merészed a Napot ilyen szavakkal megbántani! Hogy is származhatna álnokság a Naptól vagy a Nap családjától? Hiszen a Nap és családja növel és szaporít mindent, erőt ad mindennek, hogyan lenne hát álnok?

– Álnok vagy magad – folytatta a Nap –, miért nem engedelmeskedsz a törvénynek? A leánykádnak már rég körülöttem kellene keringenie. Te félrevezetsz engem. Én, a Nap, már régóta tudom, hogy van egy lányod. És mégsem láthatom, mégsem hallhatom meg, hogy hol van, és milyen is ő valóban.

A Nap egyre csak látni akarta a gyermek arcát, úgyhogy a Hold megijedt és felkiáltott:

– Mit akarsz, te Nap, mit akarsz?! Te más vagy, mint mi. A leánykámnak már van jegyese a mi világunkból: Derengés, aki halvány fényszalagot lenget a sötétben, és előbb jelenik meg az égen, mint a napsugár,

A Napot elöntötte a méreg. Hogy az ő fiánál többre tartják Derengést! Egyre erősebben felhevült, egyre vakítóbb fénnel ragyogott. Rettenetes, hogy tüzelt haragjában.

– Hogy merészeled összemérni a fényt a sötétséggel?! Mi vagyunk az erő, előttünk nincs határ, mi vagyunk az élet!

De a Hold-anyja nem ijedt meg:

– Hallgass, szomszéd! Erőd és fényed csak a fél világra szól. Hol vagy alkonyatkor és hol vagy éjjel? Hol vagy télen? Miért nincs

erőd a téli sötétségben? Ne dicsekedj, Nap-öreg! A Derengés a mi világunkba tartozik, alkonyatkor meg hajnalban, télen-nyáron egyformán megvan az ereje.

A Nap lángolt és perzselt ilyen beszédek hallatára.

A Nap és a Hold összevesztek.

A vizek hullámzottak, az erdők elsötétültek, a tengerek döntötték a földet, a földanya felágaskodott, és megrázta magát: hegyek törtek fel, hegyes sziklacsúcsok és sima hegyláncok, dombok emelkedtek sorban egymás mögött. A Nap dühében elterült az égen, és perzselő forróságot árasztott.

A Hold erői harcba kezdtek a Nap erői ellen. A Nap égetett, de a Hold maga köré gyűjtötte a tavakat és a folyóvizeket, a tenger hullámait, az erdők árnyékát és a másik világ szellemeit a lidércek vezetésével. A madarak, a rénszarvasok, a juhok a Nap mellé állottak, a vadállatok a Hold mellé. A harcolók felett zengett az ég, egyik égről a másikra gördült a mennydörgés.

A földön megváltozott az élet. Az emberek arccal borultak a földre, nem mertek felnézni az égre, nem tudták, kihez imádkozzanak, kitől mit kérjenek.

Felébredt a Nagy öreg is rozmár alakjában. (Ne kérdezd, ki ő, egyszerű ember nem ejtheti ki a száján a nevét.) A Nagy öreg látta a sok bajt, nagy szemet meresztett, és éjszakát borított a földre.

A sötétben minden elrendeződött, minden visszakerült a helyére. Ismét nyugalom volt mindenütt.

Az egyik medve nem állt sem a Nap, sem a Hold oldalára. Elbújt a Hold árnyékában egy hegy mögé, és megragadta Égzengést hosszú szakállánál fogva. Belegyömöszölte a tarisznyájába, elvitte magához, bezárta a csűrbe, az ajtókat leláncolta, lelakatolta. A medve ült, üldögélt, és várta, hogy mi lesz ezután.

A mennydörgés megszűnt, a csendes éjszakában az emberek visszatértek kunyhóikba, és úgy végezték a dolgukat, mint egykor.

Megnyugodott a Nap.

Megnyugodott a Hold is.

– Hold-anyó, ne veszekedjünk egymással! Beszéljük meg inkább a dolgot! Te azt mondtad, hogy nem is tudod, van-e leánykád vagy nincsen. Ha nem tudtad, hogy leánykád van, miért mondtad,

hogy már elígérted Derengésnek? Tudd meg, hogy a szavam erős, tudd meg, hogy a leánykád az én törvényem alá tartozik.

A Hold elszomorodott, és így szólt:

– Ó, hallgass, komám! Igazad van. Engedelmeskedni kell a törvénynek, leánykám körülöttem fog repülni. De szörnyűség ez! A leánykám nem a ti fajtátokból való.

A Nap felnevetett:

– Az én szavam erős: add csak ide azt a leánykát, akiről azt sem tudod, hogy van-e vagy nincs. Majd meglátod, milyen világszép leány lesz belőle, arca pirosabb lesz a piros bogyónál. Boldog menyecske lesz belőle.

A Hold is nevetett és beleegyezett:

– Szomszéd, csak azt ne akard, hogy a leányom másfajta legyen, mint én vagyok.

Azután tovább beszélgettek, sugdolóztak. Mikor megegyeztek, elbúcsúztak egymástól. A Nap elrepült, hogy idejében a helyén legyen.

A Nap-öreg hazarepült, és felébresztette a fiát:

– Kelj fel, fiam, kelj fel! Hozd gyorsan a rénszarvasokat! Fel kell bocsátanunk a delet, hogy ne legyen nagyobb baj, eltöltöttem az időt, a reggelt máris elszalasztottam.

Napsugárfi hozta a rénszarvasokat. A Nap útnak indult, de még visszakiáltott:

– Van már mátkád, nemsokára lesz feleséged. Addig csak fekjüdj le és pihenj!

Napsugárfi meg lefeküdt és aludt. Mélyen aludt, mert így parancsolta az apja. Napsugárfi bizonyosra vette, hogy az apja mindent rendbe hoz. Hát ők már ilyenek: szavak nélkül is tudnak és értenek mindent.

A NAP FIA

Hír hozta, a monda mondta:
Az északi csillag mögött,
Naptól, holdtól nyugot felé
Arany, ezüst hegyek vannak
S tűzhelykövek, hálókövek.
Arany, ezüst salyog-ragyog,
Sziklák a tengerbe néznek
S csillagok és napok, holdak
Egymás felé mosolyognak.

A Nap fia hajóra száll,
Vitézeit vele viszi;
Vitorláit szél dagasztja,
Vízanya a hajót hajtja,
Habok viszik a sok férfit,
Forog a gyors kormány rúdja
Keleti szél kel nyomukba,
Így mennek a holdtól messze,
Nap korongját nem érintve.
Kicsiny lett a hold és a nap,
Nagyra nőtt az északcsillag
Nagyobb lőn a fényes napnál
S szebben süt a napsugárnál
Vakító vörös világgal.

Éveken át hajóztatnak, mígnem végre valahára
Jehtanasz földje partját
Nagy-messzire megpillantják.
Jehtanasz ifjú lánya,
A vak aggnak ápolója,
Fáklyafénynél mos serényen.
A ruhákat veregeti,
Facsargatja, öblögeti,
Szároгатja, fehéríti,

Keblet égő vágy hevíti,
S megpillantva a jövevényt,
Így szólítja meg a legényt:

„Honnan jössz, mi szél vet erre,
Nap fia, Halál házába?
Hogy itala légy apámnak,
Szolgálj nékem nyalánkságnak?
Hogy bátyáim zsákmánya légy,
Sógorim számára ebéd?”

A Nap fia így felel erre:

„Sarakka szült az apámtól,
Izmot, erőt adott nékem,
Szüleim vérét vegyíté,
Ultsakka tejjel keveré
S észet önte a koponyámba!
Keresek, ki megnyugtasson,
Haragomban csillapítson,

Életemben, halálomban
Velem legyen bármi sorsban,
Jó sorsban megtartóztasson,
Vigasztaljon, hogyha bú nyom
Enyhítsen a búban-bajban,
Eloszlassa aggodalmam,
Halosztásnál pártom fogja
S nemzetségemet fönntartsa.”

Az óriás lány felele:

„Piros vérem pezseg, íme,
Szűz kebelem dagadozik,
Gondolatom gerjedezik.
Vegyítsük össze vérünket,
Forrasszuk egybe szívünket,

Bajainkat, örömünket,
Idegen anyának fia!
Jó atyámnak elbeszélem,
Mi a kívánságom nékem,
Keserű könnyemet lesírom
Anyámhoz a föld ölébe.”

Föl akarja falni ekkor
A jehtanasz és imígy szól:
„Napfi, mint a szél, jöjjön hát,
Nyújtsa ide nékem ujját,
Húzogassuk egymás kezét:
Kinek ujjja enged elébb,
Ki lesz erősebb, vagy gyengébb?”

Vashorgot ad a lány mostan
Az ifjúnak, és az agg szól:
„Kemények, biz meg kell adni,
Nap sarjának az ujjai,
Nap fiának ujjkampói.”

Napfi most a jehtanasznak
Leány kérő ajándécul
Egy hordó zsírt, egy paripát
Meg egy hordó kátrányt is ad.

Ó, jaj, hát ím megrészegezik,
Lomha feje lehanyatlik.
Fának, halnak zsírja hajtja,
Kemény szívét megindítja,
A vashorgot fogja ekkor,
Melege van, a vére forr.

A vak, világtalan apa
Mostan odateszi őket

Hatalmas bálna bőrére,
Kisujjukat fölkarcolja,
Vérüket összekavarja,
Kezeiket egybefűzi.
Szívet szívhez teszen erre,
Csókcsomókkal egybekötve.

Ledönti a gátat köztük,
feloldozza kötött kezük,
Lakodalmi üstöt hoznak.

Bán Aladár fordítása

A MEDVEFIÚ

Élt-éldegélt egy ember és egy asszony. Mondották:

– Miért nem születik egy fiunk?

Hát született egy fiuk: félig ember, félig medve. Ha gyermekekkel játszott, letépte a fejüket. Az apja és az anyja fizettek, fizettek, de egyszer csak elfogyott a pénzük. A gyermek, ez a medvefiú, elment a tóra, léket vágott, és hívta a vízi szellemet. A víz szelleme megjelent:

– Miért hívtál?

– Pénz kell.

– Ha előbb érsz a tó másik végébe, mint én, akkor adok neked pénzt, de ha én érek előbb oda, felfallak.

A medvefiú előbb ért a tó másik végébe. Leült, ásott egy vermet, a sapkáját két lába közé vette, és lyukat fúrt belé. Hát jön a vízi szellem, és mondja a lapp fiúnak:

– Ohó, te korábban érkeztél, mint én.

A lapp fiú kérdi:

– Hoztál pénzt?

– Hoztam.

A vízi szellem pénzt dobott a fiú sapkájába, a sapka lyukas volt, a pénz lehullt a verembe. A medvefiú így szól:

– És te erősnek tartod magad?! Hiszen még a sapkámat sem tudtad megtölteni!

A szellem elment, hogy pénzt hozzon, a lapp fiú ül, és várja a pénzt. A vízi szellem visszajött, elhozta a pénzt, bedobta a sapkába: a sapka félig megtelt.

– No, elég már, nem kell több pénz.

A vízi szellem lemerült a tóba, a lapp fiú pedig hazament. Fogott egy szánt, és elment fáért az erdőbe. Ott ül egy medve. A fiú megragadta a medvét fejénél fogva, és jól megtépázta. Mondja a medve:

– Légy nyugton! Ne bánts engem!

De a fiú csak tépázza a medvét, és azután befogja a fásszánba. Mennek hazafelé. Otthon a fiú a medvét kifogta, bezárta juhok közé; a medve felfalta a juhokat.

Felkelt reggel a lapp ember és a felesége, hát a medve mind megette a juhokat. Kérdik a fiútól:

– Miféle vadállatot eresztettél be az istállóba? Felfalta a juhokat!

A fiú elment a medvével az erdőbe, oda vágyott. Járt-kelt az erdőben, hát meglát egy fehér követ: a kő alól pénz látszik ki. A lapp fiú töpreng: nincs semmim, amivel megemelhetném a követ. Hazament, kovácsoltatott egy vasásót. Hozták az ásót, ketten hozták. A fiú fogta az ásót, fél kézzel magasra tartotta, és megparancsolta, hogy új ásót kovácsoljanak. Hát hozták a vasásót a lapp fiúnak, hárman hozták. A fiú megfogta az ásót fél kézzel, és mondta:

– Ez is nagyon könnyű. Még mindig nagyon könnyű.

Kérdezték az emberek:

– Mit tegyünk? Akarsz egy másik ásót?

– Nem!

A fiú fogta az ásót, és ment, hogy kiássa a fehér követ. Ásni kezdett, az ásója eltört. Hazafelé indult, hazament. Megint kovácsoltak egy ásót, öt ember hozta el a lapp fiúnak. A fiú kezébe vette az ásót:

– Ohó, ez aztán kedvemre való ásó!

Elment az erdőbe, hogy kiássa a fehér követ. Nagyapja kincsét kereste. Ásott, ásott, megtalálta a pénzt, megszerezte magának nagyapja vagyonát. Ment-mendegélt hazafelé. Már majdnem hazaérkezett, amikor meglátott egy embert. Kérdi az ember, aki ott üldögél:

– Hol jártál?

– Nagyapám vagyonát kerestem.

– Szegődj el hozzám szolgának.

Hát a fiú elszegődött szolgának. Hazamentek; ételt hoztak, ettek-ittak, evés után kimentek a mezőre. Ott van az ördög hüvelykujja, negyven font a súlya. A lapp gazda feldobja a levegőbe, az ujj repül, repül, eltűnik a szemük előtt, azután újra a helyén van. Mondja a lapp ember a szolgájának:

– Most dobd fel te!

A fiú kezébe veszi a hüvelykujjat, fel akarja hajítani, aztán mégsem hajítja fel, nézi az eget.

Kérdi a gazda:

– Mit nézel?

– Egy fekete felhő jön, ráhajítom a felhőre.

Hát fel is hajította, az meg fennakadt a felhőn. No, vége.

A TENGERI KIRÁLY ÉS A FÖLDI KIRÁLY

Egyszer a földi király vitorláshajójával a tengeren hajózott. A hajó hirtelen megállt, és a király semmiképpen sem tudott tovább jutni: ott, ahol a hajó megállt, éppen azon a helyen lakott a tenger királya. Mit volt mit tenni, a földi király odaígérte a fiát vőül a tenger királyának, csak így mehetett tovább a hajójával és a hajón levő rakománnyal. A király nehéz szívvel folytatta útját, bánatos volt amiatt, hogy a fiát odaígérte vőül a tenger királyának.

Azután a királyfi elment a tengeri király leányáért. Csakhogy a tengeri király nem akarta odaadni azt a leányát, akit a királyfi kedvelt, hanem egy másik lányát ajánlotta, aki a királyfinak nem tetszett. A tengeri király, hogy segítsen magán, azt találta ki, hogy a leányait egyforma ruhába öltöztette, és a királyfi – ha maga előtt látja mind a tizenhét lányát – nem tudja megkülönböztetni egyiket a másiktól. Mert a tenger királyának tizenhét leánya volt. A királyfi éjnek idején jött a leányért, de bizony nem tudta megismerni azt a leányt, akit kedvelt. A fiú így szólt:

– Nem könnyű kiválasztani a lányok közül azt, akit megkedveltem, mert hogy mind a tizenheten egyforma ruhában vannak.

Igen ám, csakhogy az a leány, aki már régebből ismerte a királyfit, odasúgta neki:

– Gyere ide, hiszen már régebben is jártál nálam!

A királyfi ráismert kedvesére, megcsókolta, és így szólt:

– Én téged szeretnék feleségül venni, mert az apád tizenhét leánya közül te tetszel nekem legjobban, de az apád nem téged akar hozzám adni, hanem egy másik leányát; az pedig nem kell nekem!

A lány mondotta:

– No, ha engem akarsz feleségül venni, akkor induljunk azonnal, az apám éppen alszik...

Ilyen tanácsot adott a leány a földi király fiának. Azután kiválasztották a legjobb lovat, és tüzes fogóval csipkedték a ló tomporát, hogy vágtaessen olyan sebesen, amilyen sebesen csak tud. Úgy bizony, lóháton indult el a királyfi és a menyasszonya. De alighogy elindultak, utolérte őket a tenger árja, és olyan hatalmas

hullám csapott át rajtuk, hogy a ló már-már összeroskadt, alig tudott kiúszni a partra. Azután földet értek ott, ahol a királyfi lakott.

Hát most ők ketten elmentek egy tudós-asszony kunyhójába, és a királyfi, aki elhozta feleségül a tenger királyának leányát, frissen fejt meleg tejet ivott, s abban a pillanatban elfelejtette, hogy menyasszonya van. Egy veréb repült el a füstnyílás felett, és bekiáltott a kunyhóba:

– Csirip, csirip, csirip, Ivvar Krisztijan elfelejtette a menyasszonyát!

A királyfinak erre hirtelen eszébe jutott, hogy menyasszonyt hozott magának, no de hiába jutott eszébe, a menyasszony nem volt sehol.

Hogy úgy történt minden, ahogy történt, annak az a magyarázata, hogy a tengeri király leánya megijedt: attól félt, hogy a földi királyfi oldalán nem lesz igazán jó az élete. A tudós-asszony is félt ettől, s mondta a királynak:

– No ha félsz, hogy a földi élet nem lesz kedvedre, adok én a vőlegényednek frissen fejt tejet. Ha iszik belőle, nyomban elfelejt téged, ha pedig mind megissza azt a frissen fejt tejet, amit adok neki, akkor te fogod ugyanazt a lovat, amelyik ide hozott, veszed ugyanazt a tüzes fogót, amelyikkel a lovat noszogattátok, és visszamégy oda, ahonnan jöttél, mivelhogy nem tudod megszokni a földi életet.

Hát a leány úgy tett, ahogy a tudós-asszony kioktatta és így visszakerült apjának, a tenger királyának országába.

Úgy bizony, azt beszélik, hogy mikor Ivvar Krisztijan megitta a frissen fejt meleg tejet, mindjárt elfelejtette a menyasszonyát. Igen, a lappok ma is úgy tartják, hogy igazság van abban, amit mondani szokás:

– Ne igyál friss meleg tejet, mert elfelejtet a menyasszonyodat.

A KIRÁLY KERTJE

Egy királynak volt egy kertje, és ebben a kertben ezüstlevelek nőttek a fákon. A király egy reggel kiment a kertjébe, és szétnézett, és látta, hogy az ezüstlevelek mind eltűntek a fákról. A levelek azután újra kinőttek. Hát a király egy fiút rendelt a kertbe, hogy őrizze az ezüstlevelű fákat. Mikor a fiú éjszaka ott ül, hallja, hogy valakik jönnek és egyezkednek, melyikük másszék fel a fára és szedje le a fáról az ezüstleveleket. A kisebbik mondja, hogy én bizony felmegyek, és leszedem a fáról azokat a leveleket. Fel is mászott a fára, és azután mondja a társának:

– Add most ide a szemet!

A másik odanyújtott egy szemet a társának. Az őrtálló fiú elvette a szemet, és a keblébe dugta. Az, aki a fán volt, lekiált:

– Add már ide azt a szemet!

Az, aki lent állt, így szólt:

– Hiszen te már elvetted azt a szemet!

Az, aki a fán volt, mondja:

– Én ugyan nem vettem el!

Azután leszállt a fáról, és azok ketten veszekedni kezdtek a szem miatt, és addig-addig veszekedtek, míg végül is összeverekedtek. A vége az lett, hogy az egyik agyonütötte a másikat, de nem tudott sehova sem menni, mert hogy vak volt. Azután a fiú megölte azt is. Azután sírt ásott, és mind a kettőt eltemette, de előbb elszedte minden pénzüket és ezüstjüket. Hát a király kiment reggel a kertbe, hogy megnézzé ezüstlevelű fáit, hát minden levelük megvolt épségben. Azután a király a fiúhoz adta feleségül a leányát. Nagy lakodalmat csaptak, de én eljöttem onnan.

FAKÖNTÖS-KAREDNA

Volt egyszer egy szegény, de szép leány. Ez a leány olyan szegény volt, hogy faköntösben járt, és ezért az emberek Faköntös-Karednának nevezték. A faruha háromszögletű volt. Hát egy nap ment-mendegélt Karedna, és elérkezett egy boszorkány házához. Bement és köszönt:

– Jó napot, jó napot, öreganyám! Hogy-mint szolgál az egészséged?

Hát az öregasszony így felelt:

– Jó napot, jó napot, leányom. Sok esztendő telt el azóta, hogy az emberek öreganyámnak szólítottak. – Azután még azt is mondta az öregasszony: – Mivel te olyan alázatos voltál, három ruhát adok neked, egy selyemruhát, egy ezüst-ragyogású ruhát, és még egy ruhát, amelyik fénylik, mint a nap. És adok neked egy fehér rénökröt is, ezzel indulj útnak. És az ökröt ezüstragyogású szerszámmal fogd he a szánba. És azután hajts a király házába, és meglátod, királyné lesz belőled.

Hát ez a Faköntös-Karedna el is ment a királyi udvarba; a konyhaajtón ment be, és megkérdezte, vajon ott maradhat-e. A kamarás urak és az udvari kisasszonyok nagyot kacagtak. Ekkor Karedna könnyörgött nekik, hogy legyenek könnyörületesek a szegény árva leányhoz. Hát megkönyörültek rajta. És az volt a dolga, hogy fát és vizet hordjon, és kikotorja a hamut a tűzhelyből. De azért tovább is csak nevettek rajta, és elnevezték Hamukotrónak.

Egy vásárnapi napon kérdezi a leány a kamarás uraktól, elmehet-e a templomba? Kacag az egyik úr, és mondja:

– Mit csinálsz, te faköntösös, a templomban, hiszen kinevetnek az emberek.

És a leányt nem engedték el a templomba. Azután kéri Karedna, hadd vihesse fel a mosdóvizet a királyfinak, a király legnagyobbik fiának. Az urak megint csak kacagtak a butaságán. Hogy tovább kacaghassanak, megengedték, hogy felvigye a mosdóvizet. Karednának eszébe sem jutott, hogy megmosakodjék, úgy mosdatlanul vitte fel a vizet a királyfi szobájába. Kacagott a királyfi is: ez a szegény leány olyan buta, hogy még őt sem tiszteli meg azzal, hogy megmosakodjék. Hát kérdezi Faköntös-Karedna,

elmeget-e jövő vasárnap a templomba. A királyfi nem tiltotta meg, azt mondta:

– Csak menj! – és kacagott.

Hát eljön a vasárnap, az emberek templomba mennek. Karedna megvárta, míg az emberek mind elmentek. Azután szaladt a hálólhelyére – a szénapajta lépcsője alatt hált –, ott megmosdott, és mikor lemosta magáról a piszkot, nagyon szép lett. Felvette a selyemköntösét és az erdőbe ment: oda rejtette el a rénökrét. Szánon érkezett a templomba, de még a kapu előtt megállította az ökröt. Mikor az emberek meglátták, azt hitték, hogy valami előkelő idegen nő. A királyfi is ott állt a templom udvarán. Meglátta a szép leányt, odament, hogy lesegítse a szánról. Csakhogy a leány olyan gőgös volt, hogy nem fogadta el a segítségét. Elgondolkozott a királyfi: nagyon előkelő nő lehet, hogy rám se hederít. Karedna leugrott a szánról, megkötötte rénökrét, azután meg bement a templomba, és leült egy székre. A királyfi is bement a templomba, és leült szemben a leánnyal a másik oldalon. Egy szót sem értett abból, amit a pap prédikált, csordultig telt a szíve, olyan nagy szerelemre gyulladt a leány iránt.

Mikor a pap elvégezte a tennivalóját, Karedna kiment a templomból, az emberek az ajtóig kísérték szemükkel. A királyfi utánasietett, hogy megnézzé, merre veszi útját, de az idegen kisasszony olyan gyorsan eltűnt, hogy nem láthatta, hová ment. Karedna pedig az erdőbe vezette a ren-ökrét, levetette templomi ruháját, belebújt faköntösébe, és a konyhába ment. Mikor az emberek hazajöttek a templomból, a királyfi az udvaron járt-kelt, és töprengett magában. Odamegy hozzá Karedna és kérdi, mi volt a templomban.

A királyfi szóra sem érdemesítette. Egy kamarás elmondta: egy szép idegen nő volt a templomunkban; az ám, idegen volt és látszott rajta, hogy nagyon előkelő.

Egyszer aztán Karedna megint engedelmet kért a kamarástól, hogy felvihesse a fésűt a királyfi szobájába. No, kacagni akartak az urak, hát megengedték neki. Karedna felviszi a fésűt, és ismét megkérdezi, elmeget-e jövő vasárnap a templomba. A királyfi ismét megengedi, és mondja:

– Hiszen nem is láttalak múlt vasárnap a templomban – és megint nagyot kacag. Karedna kiment a szobából.

Mikor felvirradt a vasárnap, az emberek megint templomba mentek, és a királyfi is elment a templomba, de nem azért, hogy prédikációt hallgasson. Azt hitte, hogy láthatja megint a szép idegen nőt. És úgy is történt. Mikor ott álldogál a templom előtt, hát jön az idegen kisasszony, de még szebb ruhában. Karedna most az ezüstragyogású köntöst vette föl. A leány leugrik a szánról, megköti ökrét künn a kapu előtt, és leül a templomban egy székre. A királyfi utánamegy, és leül vele szemben, hogy nézhesse a szép leányt. A prédikációt nem is hallotta, úgy olvadozott a szíve.

Hát mikor a prédikációnak vége volt, Karedna kiment, és az emberek az ajtóig kísérték a szemükkel. A királyfi is kiment, hogy megnézzé, merre veszi útját a kisasszony, de most sem láthatta, hová megy. Karedna pedig az erdőbe ment, levetette ruháját és elrejtette. Azután faköntösébe bújt, bekormozta az arcát, és így feketén érkezett vissza a konyhába. Ott azt hitték, hogy sokáig aludt. Az emberek megjöttek a templomból, a királyfi is megjött, és Karedna ismét kérdezte tőle, hogy mi volt a templomban. A királyfi szóra sem érdemesítette. Az egyik udvari kisasszony mégis elmondta neki:

– Egy idegen nő volt ma a templomban, szebb és finomabb, mint amilyen te vagy, te Faköntös-Karedna. Ilyen szép leányt még nem láttunk a templomban.

Hát ismét eltelt egy hét, és ismét eljött a vasárnap. Karedna nem kért engedelmet, hogy templomba mehessen, és az a szép idegen nő sem volt ott a templomban. De a királyfi ott volt, gondolta, hogy látni fogja a szép leányt, de bizony az elmaradt a templomból. A királyfi az egész városban kerestette a leányt, ő maga is tudakozódott utána, de az emberek csak annyit mondtak: mi is láttuk a templomban azt az idegen leányt, akit a királyfi látott. Gondolta magában a királyfi: az a leány nem lakhatik messze. A szolgáltnak megparancsolta, hogy kenjék be kátránnyal a templom tornácának padlóját. Ha a kisasszony cipője beleragad, akkor ő beszélhet vele.

Hát Karedna kéri, hogy törölközőkendőt vihessen a királyfinak, aki éppen mosakodott. Kacag a kamarás úr, és mondja:

– Csak menj, vidd azt a törülközőt, majd megmutatja neked, hol az ajtó.

Karedna ismét fölment a királyfihoz, odaadta neki a törülközőkendőt, és megkérdezte, elmehet-e jövő vasárnap a templomba. Karedna ismét megkapta az engedelmet, és a királyfi jót kacagott a kormos képű, buta leányszón. Milyen buta ez a leány, tőle kér engedelmet, hogy templomba mehessen! De nem sokat törődött vele, tele volt a szíve szerelemmel, nem tudott másra gondolni, csak a szép idegen kisasszonyra.

Hát felvirradt a vasárnap, a királyfi ismét templomba ment; gondolta, újra látja a szép idegen leányt. Búsult, hogy a múlt vasárnap nem láthatta. Járt-kelt a templom előtt. Hát egyszer csak jött a szép kisasszony. Az emberek tisztelettel köszöntötték, mert az a ruha volt rajta, amelyik fénylett, mint a nap. Karedna bement a templomba és leült. A királyfi is bement, és harmadszor is leült átellenben, hogy nézhesse a leányt. Mikor a pap elvégezte tennivalóját, a szép kisasszony kiment, a királyfi pedig utánasietett. A kisasszony cipője beleragadt a kátrányba, de nem törődött vele, futott a rénökörhöz, és elhajtott. Ha nem hagyja ott a cipőjét, a királyfi egész biztosan utoléri. Ezért otthagyta a cipőjét, és ismét az erdőbe ment. Levetette fényes ruháját, és faköntösébe bújt. Az arcát is bekormozta, és úgy tért vissza a konyhába. Mikor az emberek hazajöttek a templomból, Karedna megint megkérdezte, mi volt a templomban? Folyt a beszéd az emberek között az idegen leányról, akinek a ruhája fénylett, mint a nap. Mindenki erről a leányról beszélt, eddig még nem látták a templomban.

Eljött a vasárnap, az emberek templomba mentek, a királyfi is elment. Az idegen nő azonban nem volt ott, és nem is mutatkozott többé. Hónapok teltek el. A királyfi egész birodalmában, minden egyes helységben tudakozódott: járt-e ott az idegen leány. Mindenütt azt mondták, hogy az idegen leány nem járt ott. A királyfi udvarába hívatta a legszebb kisasszonyokat: hátha megtalálja köztük azt, akit keres. De bizony nem találta meg. Elszomorodott és elgondolkozott, vajon hol lehet az a leány, akinek lábára illik a cipő. Nem volt jó a cipő egyik leánynak sem. Egyiknek igen kicsi volt, a másiknak igen nagy volt, némelyiknek a sarka nem fért bele. Már csak az udvari kisasszonyok voltak hátra. A királyfi magához hívta ezeket is.

Mondta nekik, hogy húzzák fel a cipőt. De nem fért bele a lábuk. Kérdi a királyfi:

– Mind itt vannak?

Mondja az egyik kamarás úr: nem hiányzik senki más, csak Faköntös-Karedna, de hát ő igazán nem lehet az a leány, akit a királyfi keres.

Tudta ám Karedna, hogy mi fog történni. Míg a többiek a teremben voltak, ő elszaladt az erdőbe, magára öltötte napfényruháját, de nem mosakodott meg. A fénylő ruha fölé faköntösét is felvette, és úgy ment vissza a konyhába. Hát jött a kamarás, és mondta:

– Menj fel a királyfihoz, de előbb mosakodjál meg!

Karedna nem töltötte az időt mosakodással, úgy futott fel, ahogy volt. Mikor belépett, nevettek az urak, nevettek a kisasszonyok, de most az egyszer csak titokban. A királyfi nem nevetett, nagyon szomorú volt. Magához szólította, és mondta neki, hogy húzza fel a cipőt. Karedna fogta a cipőt, és felhúzta ott helyben, mindenki szemeláttára. Nem ment át a másik szobába, nem a másik szobában húzta fel a cipőt, mint a többi kisasszonyok. Felhúzta a cipőt, hát mintha a lábára szabták volna. Az urak rámeresztették szemüket, és töviről-hegyire megvizsgálták a lábát. A királyfi elhalványodott, eszébe jutott, hogy mit ígért: feleségül veszi azt a leányt, akinek lábára illik a cipő. Eszébe jutott az is, hogy kikacagta Faköntös-Karednát, és most még jobban elszomorodott.

Mikor Karedna látta, hogy a királyfi milyen szomorú, és hogy az urak a szemüket meresztik rá, ledobta magáról a faköntöst, leeresztette a földre. Hát kérdi a királyfi reszkető hangon:

– Hová való vagy?

– Vízországból jöttem.

Kérdi a királyfi a tanácsadóitól: tudják-e, hol van Vízország?

– Bizony nem tudjuk – mondják az urak.

A királyfi másodszor is megkérdezte Karednától:

– Hová való vagy?

– Fésűországból jöttem.

Kérdi a királyfi az uraktól, hol van az az ország, amelyiknek Fésűország a neve. Az urak megint csak azt felelik:

– Bizony nem tudjuk.

A királyfi harmadszor is megkérdi Karednától:

– Hová való vagy?

– Kendőországból jöttem.

Elnevette magát a királyfi, kézenfogta, elvezette a mosdóhelyre és így szólt:

– Magam mosdatlak meg, hadd látom, milyen az arcod, ha tisztára mosdattalak.

Hát a királyfi megmosdatta Karednát, és mosdás után felismerte benne a szép idegen leányt, és a szíve örvendezett. Azután eszébe jutott, hogy az urakkal együtt ő is kikacagta. Kérte, hogy bocsásson meg neki. És megkérdezte:

– Miért alakoskodtál? Lám, én is kikacagtalak az urakkal együtt.

Karedna nevetett: tudta ő előre, mi fog történni.

Hát a királyfi feleségül vette, és Karedna királyné lett. Az urak és a kisasszonyok megijedtek: Faköntös-Karedna most királyné, bosszút áll rajtuk. Csakhogy a királyné nem bántott senkit. Sokáig élt boldogan, egészen öregkoráig. Most itt a vége Karedna történetének.

LÁNYKA SÍR A NAGY HAJÓN

Lányka sír a nagy hajón
szabadulást várva.
Apja éppen akkor megy
a tenger partjára.
„Válts ki, édes jó apám,
válts ki innen!”
„Nincs mit adjak érted!”
– „Hisz’ van három jó lovad!
Add értem a legjobbat!
Válts ki gyorsan!”

Lányka sír a nagy hajón
szabadulást várva.
Anyja éppen akkor megy
a tenger partjára.
„Válts ki, édes jó anyám,
válts ki innen!”
„Nincs mit adjak érted!”
– „Hisz’ van három tehened!
Add értem a legszebbet!
Válts ki gyorsan!”

Lányka sír a nagy hajón
szabadulást várva.
Öccse éppen akkor megy
a tenger partjára.
„Válts ki, édes jó öcsém,
válts ki innen!”
„Nincs mit adjak érted!”
– „Hiszen három kardod van!
Add értem a legjobbat!
Válts ki gyorsan!”

Lányka sír a nagy hajón:
szabadulást várva.
Nénje éppen akkor megy
a tenger partjára.
„Válts ki, édes jó néném,
válts ki innen!”
„Nincs mit adjak érted!”
– „Hisz’ van három gödölyéd!
Add értem a legszebbjét!
Válts ki gyorsan!”

Lányka sír a nagy hajón
szabadulást várva.
Bátyja éppen akkor megy
a tenger partjára.
„Válts ki, édes jó bátyám,
válts ki innen!”
„Nincs mit adjak érted!”
– „Hiszen három hajód van!
Add értem a legjobbat!
Válts ki gyorsan!”

„Bátyám hajója szépen ússzon
most és mindörökké!
Néném gödölyéje hulljon
most és mindörökké!
Öcsém kardja csorbuljon ki
viaskodás közben!
Anyám tehene apadjon el,
legjobb tejelője!
Apám lova gebedjen meg
nagy dologidőben!”

MIT BESZÉLNEK A HÓNAPOK?

Mondja hattyúhónap gyöngyhónapnak:

– Ha olyan volnék, mint amilyen te vagy, testvér, én bizony odafagyasztanám a vizesszán madzagját az asszonynép kezéhez, a vizethordók egyujjú kesztyűjét a cseber füléhez. Ha pedig az asszonyok az éléskamrába mennek, befagyasztanám a kulcsot a zárba.

Mondja gyöngyhónap hattyúhónapnak:

– És miért nem végzed el mindezt te magad?

Hattyúhónap így felel:

– Szemembe süt a nap; ezért nem tudok olyan jól fagyasztani, mint te.

Gyöngyhónap mondja:

– Én pedig nem látom a sötétben, hogy mi fagy meg és mi nem.

Mondja varjúhónap:

– Mikor én az égre kerülök, hóval töltöm meg az asszonynép üres ládikóit. Reggelenként csípős hideget árasztok, de nappal megenyhülök, és egy-egy kis havat is hullatok.

Mondja tavaszhónap varjúhónapnak:

– Mikor én kerülök az égre, összetöröm és felolvasztom a jeget, amit te fagyasztottál. És elhozom a földfakadást.

Varjúhónap mondja:

– Te utánam következelsz, az olvadás a te gondod. Nem szégyen az, hogy meleget hozol.

Hát jön a nyárközép hava, és mondja:

– Én feldíszítem a földet; ezzel ti nem törődtetek. Virágokat szülök, zölddé teszem a rétet-mezőt, az erdők fáira leveleket aggatok. Így szépül meg a világ, amelyet ti hideggel és faggal elcsúfítottatok.

Tavaszhónap így felel:

– Te megteszed a magadét. Miért szégyenlenéd, hogy a nap melegen süt.

Mondja nyárhónap nyárközép havának:

– Amit te felneveltél, azt én leperzselem.

Mondja nyárközép hava:

– Miért hozol aszályt a földre? Inkább öntözd meg, hogy szépen megmaradjon minden.

Mondja erre szénagyűjtő hónap:

– Én bizony megszáritom azt, amit te megöntöztél.

Mondja nyárhónap:

– Neked az a dolgod, hogy megszáritsd azt, amit én megöntöztem. Erre vagy rendelve.

Mondja őszhónap szénagyűjtő hónapnak:

– Én fagyokat hozok arra, aminek te nem ártottál.

Szénagyűjtő hónap így felel:

– Te feketébe öltöztetted a világot. Mi ketten, nyárhónap-testvérem és én, széppé tettük a világot és felneveltük a növényeket.

Jön a második őszhónap, és mondja az első őszhónapnak:

– Eljöttem, hogy fehér takaróval borítsam be a földet, és eltüntessem a feketeséget.

Mondja első őszhónap a másodiknak:

– Neked ez a dolgod. Teljesítsd kötelességedet!

Jön a harmadik őszhónap, és mondja:

– Eljöttem, hogy jéggé fagyasszam a vizeket. Most fehér lesz az egész világ, megszépül az is, amit te nem szépíthettél meg.

Azután megérkezik az első téli hónap, és mondja az utolsó őszi hónapnak:

– Sötétséget borítok mindarra, amit te fehérré tettél, de aztán jön utánam gyöngyhónap testvérem, és a világ megint szebb és világosabb lesz.

A HERCEG ÉS A LEGKISEBBIK FIA

Az öreg hercegnek volt három legényfia. Az öreg új házat épített. Egy éjszakára elküldte oda legidősebbik fiát. Így szólt hozzá:

– Aludj az új házban, fiacskám. Reggel aztán elmondod nekem, hogy mit álmodtál.

A legény az új házban aludt, és álmot látott: a ház tele volt vízzel, s ő a vizet az utolsó cseppig megitta. Reggel hazament. Kérdezi az apja:

– Mit álmodtál?

– A ház tele volt vízzel, és én a vizet az utolsó cseppig megittam.

– És nem pukkantál szét, fiacskám?

A legény abban a szempillantásban szétpukkant.

Jött a második éjszaka. Az öreg herceg a középső fiát küldte az új házba. Az is álmot látott: a ház tele volt kenyérrel, és ő a kenyeret az utolsó morzsáig megette. Reggel hazament. Kérdezi az apja:

– Jól aludtál, fiacskám? Mit álmodtál?

A legény mondja:

– A ház tele volt kenyérrel, s én a kenyeret az utolsó morzsáig megettem.

– És nem pukkantál szét?

A legény abban a szempillantásban szétpukkant.

Jön a harmadik éjszaka. Az öreg legkisebbik fiát küldte az új házba:

– Eredj, fiacskám, aludj az új házban. Reggel elmondod, mit álmodtál.

A fiú az új házban aludt, és álmot látott: a tűzhely alól kígyó búvik ki, a szemközti sarokban meg egy öregember áll. A kígyó a fiúhoz kúszik. Az öregember ostorával a kígyóra suhint, és mondja – mérges kígyó, nem eszed meg a fiút! A kígyó visszabújt a tűzhely alá.

Reggel a fiú hazament. Kérdezi az apja:

– Hogy aludtál, fiacskám, az új házban? Mit álmodtál?

– Ha majd álmodni fogok, el is mondom azt.

Az öreg herceg megharagudott a fiára. Lóra pattant és elindult, hogy eladja a fiát.

Lám csak! Szembe jön egy ember. Senki más: Iván az, a cár fia. Kérdi a cár fia:

– Hova, hova, herceg?

Mondja az öreg herceg:

– El akarom adni a fiamat. Új házat építettem, szerettem volna megtudni, milyen lesz az életem az új házban. Elküldtem oda egy éjszakára a legnagyobbik fiamat, a másik éjszakára a középső fiamat. Reggel elmondták nekem, hogy mit álmodtak, de a legkisebbik fiam nem szól egy szót sem. Így aztán nem tudom, hogy lakhatom-e az új házban vagy nem.

A cár fia, Iván, így szól:

– Add el a fiad nekem!

A herceg eladta a fiát száz rubelért. Aztán visszafordult. A cár fia tovább ment, ment, ment. Kérdezi egyszer az eladott fiútól:

– Pénzen vett testvér, te is aludtál az új házban. Mit álmodtál?

A fiú így felel:

– Ha majd álmodom, el is mondom azt. Most nem mondok semmit.

Mentek, mentek. A pénzen vett testvér kérdi:

– Cárfia Iván, hova igyekszel?

Mondja a cár fia:

– Lakodalomba megyek. Feleségül veszem a ruta király leányát.

– Oda megyünk, ahová indultál.

Hát folytatják az útjukat egy lovon. Mentek, mentek, egy mezőre értek. Ott sátrat vertek, ettek, ittak, megpihentek. Reggel Cárfia Iván bement a városba, hogy megnézzze a királyleányt.

Be is ment a városba. A királyleány meglátta az ablakból, eléje ment. Köszöntek egymásnak. A leány behívta a cár fiát a házba, és kérdezte tőle:

– Hová mégy, Cárfia Iván?

– Hozzád jöttem.

Aztán sokáig beszélgettek. Mondja Cárfia Iván:

– Azért jöttem, hogy feleségül vegyelek.

A leány gondolkozott. Azután így szólt:

– Van egy kívánságom. Meg tudod-e szerezni nekem az apám gyűrűjét és aranypalcáját? Egyik sem könnyebb negyven púdnál. Ha megszerzed ezeket, feleséged leszek.

Cárfia Iván elszomorodott; vajon hogyan szerezhethném meg ezeket? Mondja a leánynak:

– Megyek most a szolgámhoz.

Azzal elment a sátrába. Kérdi a pénzen vett testvér:

– Cárfia Iván, mi bajod? Miért vagy ilyen szomorú?

– Megyünk haza. Ugyan hogy szerezhethném meg az aranygyűrűt és az aranypalcát?

– Feküdj le, Cárfia Iván! Aludj egyet, elfáradtál. Én meg megyek, és megnézem, hogy s mint állanak a dolgok.

A fiú magára vette Cárfia Iván ruháját, éppen olyan volt most, mint a cár fia. Bement a városba. A leány eléje jött, kérdi:

– No, mi az? Visszajöttél?

– Eljöttem, hogy teljesítsem a kívánságodat.

A leány megmutatta a gyűrűt és a palcát. A pénzen vett testvér a palcát a gyűrűre fektette és lóbálta. Addig-addig lóbálta, míg a pálca egyszer csak zúgni kezdett, és a levegőbe emelkedett. A gyűrű lenn maradt, összeszaladtak az emberek, látni akarták, hogyan vágatja le a királyleány a kérője fejét. Nevetgélnek: Cárfia Iván bizony a fejét veszti! Jártak itt nála hatalmasabb, erősebb emberek, s egyik sem tudta teljesíteni a királyleány kívánságát, s fejüket veszítették. Erre a sorsra jut a cár fia is.

A pénzen vett testvér megkéri a sokaságot: húzódjanak hátrább. A pálca száll a levegőben, sokáig száll-e, rövid ideig száll-e, egyszer csak lefelé száll. Forog a levegőben, azután ráesik a gyűrűre: összetört a gyűrű is. a pálca is. A királyleány bánatában bement a házba: sok kérőjét lefejeztette a gyűrű és a pálca miatt, s most a cár fia jól elbánt vele. Pénzen vett testvér csak ennyit mondott.

– Semmiség volt az egész.

Azután a fiú hazament a sátorba, felébresztette Cárfia Ivánt:

– Kelj fel, és eredj a királykisasszonyhoz. Elvégeztem a dolgot.

Cárfia Iván felöltözött a saját ruhájába, és elment a királykisasszonyhoz. Mondja a leány:

– Van nekem még egy kívánságom. Ha ezt is teljesíted, nem halogatom tovább, hozzád megyek feleségül. Apámnak van egy lova: hajszold halálra!

Cárfia Iván nagyön élszomorodott. Mondja a leánynak:

– Most megyek a szolgámhoz.

Hazament a sátrába: lásd, pénzen vett testvér, így és így állanak a dolgok, egy garázda lovat kellene halálra hajszolni. Mit tegyünk?

– Feküdj le, és aludj! Majd én utánajárok, hogy mi van azzal a lóval.

Cárfia Iván levetkőzött, a pénzen vett testvér pedig elment a cár fiának ruhájában. A királyleány eléje jött. Mondja:

– Mi az? Visszajöttél?

– Azért jöttem, hogy halálra hajszoljam a lovat.

A királyleány elvezette a fiút a lóhoz, a lovászok egészen a vad ló mellé lökték. A ló szikrákat fújt az orrlyukaiból. Az emberek megint összeszaladtak és mosolyogtak: majd összetapossa a ló! A pénzen vett testvér szépen megsimogatta a ló nyakát, simogatta, simogatta, és belefújt mind a két fülébe. A ló megnyugodott. A fiú lóra ült. A ló lépésben ment az ajtóig, fejével kiteszította az ajtót, és – hipp-hopp – a levegőbe emelkedett. A ló elrepült: nem is látjuk többé, mondták az emberek.

De azért csak vártak, várakoztak. Egyszer csak mit látnak?! Felhő gomolyog az égen, gomolyog, gomolyog: hát jön a repülő ló a kérővel. A ló leereszkedett, az ajtóig vágatott, ott megállt, a földre zuhant, és kiadta a páráját.

A pénzen vett testvér rá se hederített, csak így szólt:

– Semmiség volt az egész.

A királyleány bement a házba. A fiú visszatért a sátorba, és felébresztette Cárfia Ivánt:

– Kelj fel! Elvégeztem a második dolgot is. Te most menj a leányért!

Mondja a cár fia:

– Minek mennék a leányhoz? Megyünk haza!

Mondja a pénzen vett testvér:

– Minek mennénk haza, mikor minden rendben van.

Cárfia Iván felöltözött, ment a leányhoz. A leány eléje jött. Cárfia Iván mondja:

– Teljesítettem a kívánságod. Van még parancsod számomra?

A leány így szól:

– Volna még egy kívánságom. Hozd el nekem az apám fejét három tenger mögül, negyven hajó közül a legnagyobbik hajóról. Ha két nap alatt elvégzed ezt a dolgot, hozzád megyek feleségül.

– Most megyek a szolgámhoz.

A cár fia elment. A pénzen vett testvér nagyot néz: Cárfia Iván arca elsötétült a bánattól. Kérdi tőle:

– Miért vagy ilyen szomorú? Ilyen bánatosnak még sohasem láttalak.

– Hazamegyünk, pénzen vett testvér. A királyleány kívánságát nem lehet teljesíteni. Hogy hozzuk el neki a tengerek mögül az apja fejét?

– Feküdj le! Majd megnézem, hogy miről van szó.

A fiú felöltözött a cár fiának ruhájába, és már korán reggel úton volt a városba. Ment, mendegélt, a leány házához érkezett. Mit lát! Az ablak nyitva, a leány az ablakpárkányon áll, körbefordul, galambbá változik, elrepül.

A pénzen vett testvér is feláll az ablakpárkányra, ő is körbefordul, sassá változik, és a galamb után repül. A galamb nem tudja, hogy folyton a nyomában van.

Átrepültek egy tengeren, azután a második tengeren, átrepülték a harmadik tengert is.

Látja a sas a hajókat. A negyven hajó között van egy nagyon nagy hajó. A galamb repül, repül, a sas a nyomában. A galamb leszáll egy árbocrúd mellé, körbefordul, királyleány lesz belőle. A sas is leereszkedett ugyanarra a helyre, körbefordult, emberré változott. Elrejtőzött.

A király szembetalálkozik a lányával. A lány köszön az apjának. A király elálmélkodik:

– Ó, ó, leányom! Hát te hogy kerülsz ide? Nagy baj lehet, hogy ide jöttél.

A leány így szól:

– Apám, nagy baj van. Megtalálták az aranygyűrűt és az aranypalcát, halálra hajszolták a lovadat, és most azt a feladatot

adtam a cár fiának, hogy hozza el nekem három tenger mögül a fejedet.

A király elnevette magát. Mondja:

– Nem lesz könnyű útja, ha három tengeren keresztül kézbe akarja kapni a fejemet.

Egy darabig még beszélgettek, azután a királyleány elbúcsúzott az apjától, az árbocrúdnál körbefordult és elrepült. A király bement a lakásába. Hát látja, hogy az ajtónál egy kés van a levegőben. A fiú lecsapott a késsel, a király feje elgurult. A fiú késhegyre szúrta a fejet, az árbocrúdhhoz ment, körbefordult, sassá változott, karmai közé szorította a levágott fejet, és repült a leány után. Repült, repült. Átrepülték a tengert, azután a második és a harmadik tengert is.

A királyleány ablakához érkeztek. A galamb rászállt az ablakpárkányra, visszaváltozott királyleánnyá, és bement a hálósobájába. A sas is leereszkedett ugyanarra a helyre, körbefordult, emberré változott, és ment a sátorba Cárfia Ivánhoz.

Felébresztette a cár fiát:

– Cárfia Iván, kelj fel, a harmadik kívánság is teljesült, menj, kérd meg a leányt!

Cárfia Iván fogta a levágott fejet, tálcára tette, letakarta fehér asztalkendővel, és ment a menyasszonyához.

Cárfia Iván a házhoz érkezett. A leány látja az ablakból: jön a kérője, és hoz valamit. A királyleány éppen csak megmosakodott, és most reggelizett. Felállt az asztal mellől: csak nem az apám feiét hozza. Hiszen csak az imént beszéltem az apámmal.

Cárfia Iván bejött a házba. Mondja:

– Látod, elhoztam az ajándékot.

A leány felemelte az asztalkendőt, hát ott van az apja feje. Mondja a leány:

– Cárfia Iván, nem halogatom tovább a dolgot. Megszerezted apám aranygyűrűjét, aranypalcáját, halálra hajszoztad tüzes lovát, most itt van három tenger mögül az apám feje. Feleségül vehetsz. Még ma lakodalmat ülünk.

Mondja Cárfia Iván:

– Most megyek a szolgámhoz.

A leány így szól:

– Menj csak, menj. En pedig készülök a lakodalomra.

Cárfia Iván a sátorba ment, és örömmel újságolja a pénzen vett testvérnek:

– Hallod, ma lakodalmat tartunk!

A pénzen vett testvér így szól:

– Ha ma lesz a lakodalom, kérd meg a királyleányt, hogy én is ott lehessek, és leülhessek a küszöbre. Szeretném látni a lakodalmatokat.

Cárfia Iván elment a menyasszonyhoz. Az asztalok már mind meg vannak terítve. Mondja a cár fia a leánynak:

– Királyleány, a te részedről sok vendég lesz itt. Az én rokonaim közül nem lesz itt senki. Nem hívhatnám meg legalább a szolgámat?

A királyleány így felel:

– Hívd csak meg, hívd csak meg. Az én egész népem eljön a vendégségbe, hadd legyen itt legalább a szolgád.

Cárfia Iván visszatért a sátorba, hívja a fiút:

– Öltözzünk gyorsan!

A pénzen vett testvér mondja:

– Én nem veszek jobb ruhát (azért, mert ők oly nagyon egyformák voltak). Mehetünk is, hanem engem ne is hívjál a küszöbnél tovább, és ne dicsérj engem, ne dicsekedj velem.

Így el is indultak. Ő rongyos ruhában ment a lakodalomba.

Mondja a királyleány Cárfia Ivánnak:

– Hívd ide a szolgádat!

– Nem lehet, rongyos a ruhája. Jó helyen van ott a küszöbön.

A lakodalomnak vége volt, a vendégek elszéledtek, a pénzen vett testvér hazament a lóhoz, a fiatal pár útra készülődött. A királyleány sok mindent visz magával, lovakat is. Először a sátorhoz mentek.

Cárfia Iván elől akar utazni a menyecskével, de a pénzen vett testvér nem engedi:

– Maradjatok mögöttem.

Mondja a királyleány:

– Menjen csak elől a szolgánk, mi majd utánamegyünk.

Így is történt. Mentek, mentek, eljött az éjszaka. Megálltak, sátrat vertek, ettek, ittak, lefekvéshez készülődtek. Mondja a szolga:

– Feküdjetek le és aludjatok. Én meg vigyázok a holmikra.

Mondja Cárfa Iván:

– Mit akarsz? Feküdj le és aludj te is. Neked is pihenni kell.

Három napig leszünk még úton.

A királyleány közbeszól:

– Miért ellenkezel vele? Ha nem akar lefeküdni, hadd virrasszon!

Cárfa Iván és a királyleány aludtak. A pénzen vett testvér a szekerek körül járkál és nézeget. Éjfél táján madárcsicsergést hall. Körülnéz: a szekéren egy madárka énekel.

– Van, aki utazik, van, aki nem utazik. Úton van ám Cárfa Iván fiatal feleségével, otthon várja őket az apja meg a mostohája. A mostoha ajándékot is küld az érkezők elé. Aki kézbe veszi, menten szétpukkad és meghal; aki meg elmondja Cárfa Ivánnak, hogy mit is hallott, az váljék könyökéig kővé. – Azzal a madárka elrepült.

A pénzen vett testvér reggelig törte a fejét: mitévő legyen. Ha átadják az ajándékot, Cárfa Iván elpusztul, ha meg elbeszéli a dolgot, az ő keze válk kővé. Gondolja magában: „Nem szólok egy szót sem, de az ajándékot sem adom át.”

Virradatkor tovább mentek. Mentek, mentek. Akkor jön egy felhő, egyre közelebb jön, emberré változik. Az ember egy aransapkát tart a kezében. A sapka csillog-villog a napfényben. Az ember Cárfa Iván felé tart, át akarja adni a sapkát. Cárfa Iván már-már kézbe veszi, de a pénzen vett testvér megszólal:

– Cárfa Iván, add nekem a sapkát. Van neked elég vagyonod, nekem pedig sovány a bérem. Mennyire örülnék, ha ilyen sapkában látnának az emberek!

Cárfa Iván megsajnálja pénzen vett testvérét, a menyecske is biztatja:

– Cárfa Iván, adjuk a sapkát a szolgáknak. Van elég vagyonunk. Legyen meg az öröme. Mi is szívesebben nézünk rá, ha szép sapka van a fején.

A fiú a fejére tette a sapkát, így folytatták az utat. Eljött a második éjszaka. A pénzen vett testvér nem feküdt le. Járkál a sátor és a lovak körül, őrzi a tábort. Az egyik szekéren egy madárka énekel:

– Van, aki utazik, van, aki nem utazik. Utazik ám Cárfa Iván fiatal feleségével. Várja őket az apja meg a mostohája. Az a mostoha egy vasorrú bába. Ajándékot küld előre. De aki elfogadja az ajándékot, menten szétpukkad, aki meg elmondja Cárfa Ivánnak, hogy mit is hallott, válják az derékig kővé. – Azzal a madárka eltűnt.

A pénzen vett testvér reggelig törte a fejét, hogy mitévő legyen. Reggel utaztak tovább, mentek, mentek. Megint felhő kerekedett. Kerekedett, kerekedett, és emberré változott. Az ember aranytálcán egy kenyeret hoz. Cárfa Iván el akarta fogadni az ajándékot, de a pénzen vett testvér beleavatkozott a dologba:

– Cárfa Iván, add nekem a kenyeret. Van elég ennivalótok. Ha hazaérünk, odaadom nektek a kenyeret.

Cárfa Iván ellenkezni akart, de a menyecske közbeszólt:

– Adjuk a szolgánknak a kenyeret. Majd megesszük aztán együtt otthon a lakodalmi asztalnál.

A pénzen vett testvér megkapta a kenyeret. Azután tovább mentek. Mentek, mentek, eljött a harmadik éjszaka. A fiatal pár lefeküdt, aludt, pénzen vett testvér pedig mondja:

– Ez az utolsó éjszaka. Otthon majd én is alszom. – Egész éjjel járkál, őrzi a holmikat. Hallgatózik: ismét egy madárka énekel: – Van, aki utazik, van, aki nem utazik. Utazik ám a Cárfa Iván fiatal feleségével. Várja őket az apja meg a mostohája. Cárfa Iván anyja meghalt a fia születésekor. A mostoha meg el akarja pusztítani a mostohafiát. Küld neki ajándékokat. Ha kézbe veszi az ajándékot, szétpukkan, meghal. Aki meg elmondja Cárfa Ivánnak, hogy mit hallott, válják a fejéig kővé.

A pénzen vett testvér még jobban elgondolkodik, hogy lehetne kijutni ebből a bajból. Azt gondolja, nem szólok én erről sem Cárfa Ivánnak.

Reggel utaztak tovább; a vasorrú bába meghallja, hogy jön a fiú: egy arany kocsit küld elébük.

Mentek, mentek, hát mit láttak. Felhő gomolyodik, gomolyog, gomolyog, közeleg, közeleg, már a fejük fölött van: leesik a felhőből egy aranykocsi három lóval, kocsisokkal.

A kocsisok Cárfa Iván elé hajtanak, át akarják adni az ajándékot. Töpreng a pénzen vett testvér: hogy lehetne még egyszer túljárni Cárfa Iván eszén. Mondja:

– Cárfa Iván, add nekem a kocsit. Szép lovaitok, drága ruháitok vannak, hadd menjek én ebben a szép kocsiban haza.

Cárfa Iván is töpreng magában; hát én mindent neki adjak, még ezt a szép kocsit is? Szól a királyleány:

– Ne sajnáld tőle! Ha hazaérünk, úgyis mindez a tied lesz.

Odaadták a fiúnak a kocsit is. A mostoha látja: közelednek már. Azon gondolkozik, hogy pusztíthatná el a cár fiát.

Este megérkezett a fiatal pár. A cár a feleségével és a rokonokkal várta őket. Megint lakodalmat ültek. Ettek, ittak, játszottak. Azután a fiatal pár a szobájába ment aludni. Kéri a szolga a cár fiát:

– Cárfa Iván, engedd meg, hogy ma éjszaka az ajtód előtt aludjam.

Cárfa Iván hallgat. Nem örül a kérésnek. A menyecske megszólal:

– Cárfa Iván, engedjük meg a szolgának, hogy az ajtónk előtt aludjék. Jobban alszik, ha teljesítjük a kérését.

A fiatal pár lefeküdt, elaludt. Cárfa Iván a falra akasztotta a kardját a feje fölé. A szolga fekszik a küszöb előtt. Fekszik, de nem tud elaludni. Hallgatózik: mintha kopogtatást hallana, mintha valaki kopogtatna egy ajtón. Fekszik. Hallgatózik: mintha valaki egy távolabbi ajtón kopogtatna, aztán egy másik ajtón, és most jön az ő ajtójuk felé. A fiú fekszik. Hát forgács hull rá. Fölkel, bemegy a szobába, leakasztja a kardot, az ajtó mögé áll, hallgatózik. A forgácsok hullanak, hullanak. Eltelik egy kis idő, már látszik a vasorrú bába feje és félig a nyaka. A pénzen vett testvér rácsapott a karddal, és hirtelen levágta a fejét. A fiú visszaakasztja a kardot a szegre. A kard a falhoz ütődött, megcsörrent. Cárfa Iván felugrott és kiabálni kezdett:

– Mit csinálsz? Le akarod vágni a fejem, hogy örvendezhess az asszonykámmal? – És megragadta a pénzen vett testvér kezét.

A menyecske felébredt. A fiú így szólt:

– Cárfa Iván, nézz az ajtó felé! Mit láatsz? – Azután tovább beszélt: – Cárfa Iván, mikor te pénzen megvásároltál engem, apám elmondta neked, hogy miért adott el. Te megkérdeztél engem is, de én nem szóltam semmit. Azt mondtam neked: majd beszélek akkor, ha álmot látok. Most hát figyelj, elmondok mindent. – És a fiú

elbeszélte, milyen életet élt az apjával, hogyan adta el az apja, hogyan segítette meg Cárfa Ivánt, hogy feleségül vehesse a királyleányt, és hogy mi történt az úton. Mikor elbeszélte az első ajándékot, könyökig kővé vált a keze. De ezt azok nem vették észre! Mikor elbeszélte a második ajándékot, derékig kővé vált. Most már észrevették. Felkiáltottak:

– Ne mondd tovább! Ne mondd tovább!

A szolga tovább beszélt:

– Elkezdtem, most már elmondom. – Mikor a harmadik ajándékról beszélt, a fejéig kővé vált.

Futkosás, zaj támadt a házban. Jött a cár, hozta a hírt, hogy meghalt a felesége. Most már mindenki kitalálta, hogy a vasorrú bába volt a felesége.

A királyleány így szól Cárfa Ivánhoz:

– Az ő segítségével vettél feleségül. Miért titkoltad el ezt előttem?

Talpon volt az egész ház. Futottak, hozták az élő-haló vizet. Locsolták, locsolták a fiú kővé vált testét. Egy idő múlva– a kő szetmállott. Nagy volt az öröm. A fiatal pár elhatározta, hogy a pénzen vett testvért nem engedik sehova. Mondják:

– Nem adunk senkinek. Velünk élsz, míg meg nem halsz

És együtt is maradtak. Még most is együtt élnek.

DAL A RÉNSZARVASHOZ

Kulnaszadzs, gyorslábú rénem, szán elé foglak szépen.
Ideje indulnunk délre;
A láp mentén fogunk hajtani,
Szerelmi dalokat dallani.
Hiába marasztalsz, buckás Kaigavarre,
Immár Kellujaurtól búcsúzom,
S ábrándokat kergetek, míg
Keresztülvágunk a Kaiga-tón.

Viharsebesen száguldj, rénem,
hogy véget hamarabb érjen
utunk, hisz valahol éppen énrám
vár szeliden egy szép leány.
Hogyha egyszer megtalálom,
ő lesz életem, halálom.
Rénecském, jó kulnaszadzs,
ha látsz egy különös csillagot,
kedvesem szeme csillan ott.

DAL A TÁVOLI JEGYESHEZ

Orrejaura napfényben ússzon!
Ha csak egy fára kéne kúsznom,
hogymeglássam az ő lakhelyét,
hangától kéklő Orrejaurát,
kitépném egy szálíg a fenyőket,
melyek ezen a tájon nőttek,
lenyesném nyújtózó karjukat,
mik zöldelő ruhát hordanak;
Száguldanék szálló felhőkkel,
a kedvesem felé menőkkel,
Repülnék hozzá varjúszárnyon,
bár adatott volna szállnom,
odasiklanék vadliba módján,
 eget hasítva, víz alatt úszván.
Várod, ugye, te is legszebb napod,
szelíd szemed ha rám ragyog,
és megmelegít majd meleg szived.
Ha messzire menekülnél,
én akkor is melléd teremnék.
Mi erősebb a vasláncnál,
hozzád fűző vágyaimnál,
szoros bilincsekbe vernek,
megváltozott régi kedvem.
A fiatal fiú sokszor játszi
szellőként barangol, messze vágyik.
Ha pajtásaimat követném,
hamis útra tévedhetnék.
De más gondolatom nékem nincsen:
visszatalálni hozzád, kincsem.

FIATALSÁG ORSZÁGA

Egy embernek három fia volt. Ezek a fiúk útra keltek, hogy fiatalító kenőcsöt szerezzenek az apjuknak. Először a legidősebb fiú indult el. Fiát elérkezett egy házhoz. Volt abban a házban egy öreg anyóka, olyan öreg volt, hogy borókabokor nőtt a fején. Az anyóka kiáltott a fiúnak, hogy jöjjön be. Azután rávette a fiút, hogy igyék és kártyázzék vele, és a fiú ivott, és elkezdett kártyázni vele. A középső fiú is útnak indult. Egy öreg anyóka jött szembe, és kérdi:

– Hova igyekszel?

A fiú így felelt:

– Azért indultam útnak, hogy fiatalító kenőcsöt hozzak, csak azt nem tudom, hol lehet megtalálni.

Az anyóka rábeszélte, hogy kártyázzék vele. A középső fiú is leült kártyázni.

Azután felkerekedett a legkisebbik fiú, és indulása előtt száz halat kért az apjától. Hajóra ült, három napig vitorlázott, a harmadik nap elteltével egy vasoszlopot látott a tengerben. Gondolta magában, hogy széttöri azt az oszlopot, oda is ment, arra a helyre irányította a hajót, és kettétörte az oszlopot. Hát kinyílt egy ajtó, a fiú bemászott az oszlop belsejébe. Ott benn egy öreg asszony ült, a truollok ősanja. A fiú kérdezi tőle, vajon hol keresse a fiatalító kenőcsöt. Az anyóka összehívta a cethalakat és a madarakat, és kérdezte tőlük:

– Ki vinné át közületek ezt a fiút a tengeren, hogy fiatalító kenőcsöt hozzon.

Volt egy öreg cethal, aki még nem érkezett meg oda. Az anyóka nagyot kiáltott, hogy jöjjön már haza, és a cethal engedelmeskedett is. Hát a cethal útnak indult, és vitte magával a fiút a fiatalság országába. Meg is érkeztek oda, és a fiú partra szállt. A cethal ellátta tanácsokkal:

– Egyenesen abba a házba mégy, és nem csinálsz semmit. A leghátulsó falnál találsz egy edényt, azt vedd a kezvedbe!

A fiú úgy tett. A házban az óriás leánya lakott, mélyen aludt. A fiú gyermeket nemzett vele, és a maga nevét felírta az ajtóra, jó magasan, hogy a leány észrevegye. A fiú eltávozott a házból, az öreg cethalhoz ment. Kérdi az öreg cethal:

– Miért maradtál olyan sokáig?

Azután a cethal útnak indult hazafelé, és vitte a fiút is. A fiú kipróbálta a kenőcsöt az anyókán: az anyóka hirtelen megfiatalodott, olyan lett, mint egy tízéves kisleány. Az öregasszony nagyon megkedvelte a fiút, jó széllel ajándékozta meg, hogy gyorsan hazajuthasson a vitorláshajójával.

A fiú visszaérkezett az apja házába. A bátyjai már otthon voltak, és látták, hogy az öccsük is hazajött, és elhozta a fiatalító kenőcsöt: ha ők adnák azt az apjuknak, nekik jár érte a pénz. Hát ellopták a legfiatalabbik fiútól a kenőcsöt, az apjukhoz mentek, és elmondták neki, hogy megvan a kenőcs. Be is kenték a kenőccsel az apjukat, hát az öreg megfiatalodott, olyan fiatal lett, mint egy kisfiú.

Már egy év telt el azóta, hogy a fiúk bekenték a kenőccsel az apjukat. Hát akkor jött az óriás hajója. Ez a hajó olyan nagy volt, hogy olyan nagy hajót még soha sem láttak. A hajóból a partra szállt az óriás leánya a gyermekével, és mondta a legkisebbik fiúnak:

– Ez a te gyermeked, viseld gondját, és neveld fel, míg férfi válik belőle.

A fiú feleségül vette a leányt, mert ő volt a gyermek apja.

UTAZÁS A POKOLBA

Volt egyszer egy öregember és egy öregasszony. Az öregembernek volt egy fia, az öregasszonynak nem volt saját gyermeke. Az asszony gyűlölte az öregember fiát. Az öregember egyszer csak meghalt. Az asszony most már a fiúval maradt, pedig a fiút nem szenvedhette. Egy rosszlelkű paraszt összeállt az asszonnyal. Ez a gonosz parasztember sem szenvedhette a fiút, és elhatározta, hogy valamiképpen megszabadul tőle.

A gonosz paraszt elment a cárhoz, és így szólt:

– A jó öregasszonynak van egy rossz fia. Ez a fiú azzal dicsekszik, hogy a világon bárhova eljut, és akárhonnan hírt hoz.

A cár abban a pillanatban megparancsolta, hogy hozzák elébe az öregasszony fiát.

Az öregasszony fiát a cár elé vezették:

– Ohó, te vagy hát az öregasszony fia, te akarsz a világon akárhová elmenni?! Menj el a pokolba, és hozz egy írást az apámtól: tudni akarom, miért került oda.

Hazament a fiú, és sírva fakadt: hogy menjen ő a pokolba? Melyik út vezet oda? Mihez fogjon, mitévő legyen?

Hazaérkezett az öregasszony is. Mondja:

– Feküdj le és aludj! Majd meglátod, mi lesz.

Az öregasszony fonalat gombolyított gombolyagba. Másnap hajnalban kelt fel, és mondja a fiúnak:

– Menj ki! Vedd ezt a gombolyagot, szorítsd ujjaiddal a fonál végét, hunyd be a szemed, és indulj útnak. Akármilyen nagy csörgést-zörgést hallasz, ki ne nyisd a szemed. Szorítsd a fonál végét és menj, amíg a gombolyag gurul. Ha a gombolyag nem gurul tovább, nyisd ki a szemed: megtalálod azt, amit keresel.

A fiú megfogadta az öregasszony tanácsát. A gombolyag gurult erdőkön, hegyeken át, azután egyszer csak forgott, forgott és megállt. A fiú kinyitotta a szemét, és bement a pokolba.

Hát mit látott! Kerekek forognak, tűz lobog. Kemencékben és katlanokban emberek égnek. Az emberek jajveszékelnek. Nemcsak a tűz perzseli a testüket, hanem a levegőben repkedő vörösen izzó vasszúnyogok is csípi, marják őket. Ezek a szúnyogok csípi, szúrják a cárokat is. A cár a fogát csikorgatja. Az ördögök

megkötözik, bűzös füst száll a testéből. A kerekek forognak, forognak, láncra vert parasztokat, asszonyokat forgatnak. Ha valamelyik szabadulni akar, vörösén izzó vasszúnvogok felhője száll rá. Tűzfény világít. A tűz világánál embereket lehet látni. Köztük van az öreg cár is.

– Ejnye, ejnye, öregember fia! Hogy kerültél ide? Honnan jöttél, mit akarsz itt?

A fiú csak nézi, nézi a cárt, nem ismerte meg. Rongyos az inge, foszlott a nadrágja, kilátszik belőle a meztelen bőre.

– Felséges cárom, a fia küldött ide. Írást kér: mit tegyen, mit ne tegyen, hogy ne kerüljön a pokolba. Nem akar a pokolba jutni.

A cár megértette, mit akar a fiú. Letépett egy darab bőrt magáról, és szénnel ráírta, amit kértek tőle.

Alig tudta a cár a fiú kezébe nyomni az írást: rágurult egy kerék, magával vitte a magasba, a nadrágja cafatokban lógott róla, a vasszúnyogok ellepték egész testét. A cár torkaszakadtából üvöltött.

Megsajnálta a legény a cárt: még a nadrágja is elégett! Kapta az írást, olvasatlanul, gyorsan a keblébe dugta, és sietve útnak indult. Fogta erősen a fonál végét, behunyta a szemét. A gombolyag gurult, a fiú meg ment bátran a gombolyag után, tűzön át, a halottak csontjain át. Összeszorította a fogát és kilépett a pokol kapuján a szabadba. Mikor hazaérkezett, és kinyitotta a szemét, mit látott: leégett a kunyhó, elégett az öregasszony, elégett a gonosz paraszt. A kunyhóból csak egy kevés hamu maradt, a gonosz paraszt égő csontjainak füstje besötétítette az eget.

A fiú egyenesen a cárhoz ment, vitte az írást. A cár házában éppen lakodalmat ültek, de azért a fiú bement, és az írást a cár kezébe adta.

A cár nézi az írást, és olvassa:

– Ne magadat őrizd, azt őrizd, amin ülsz.

Itt a vége. Találd ki, miért mondták el ezt a mesét?

Ennyi az egész.

LÁTOGATÁS A MÁSIK VILÁGBAN

Szallam környékén történt egy karácsonyi ünnep vidám estéjén. Szallamban volt egy pap. A papnak háza volt, és cselédei is voltak. A házban az ajtók vasból készültek, és üvegből volt az asztal, amelynél a cselédek ettek. Hát a pap irodájában éppen olyan asztal volt, mint a cselédség asztala, és az ajtók is üvegből voltak, de a padló vasból volt. Igen, karácsonyeste volt, és a pap az irodájában az asztalnál ült és írt. Hát az üvegasztal alól egy ember bukkant fel, de a pap csak akkor látta meg, amikor az már az asztal másik oldalánál ült vele szemben. Kérdezi a pap:

– Hová való vagy?

Az mondja:

– Majd megtudod, de előbb írd meg gyorsan azt a levelet, amit megkezdted, hogy kész légy vele.

A pap úgy tett, ahogy az ember mondta, írta gyorsan a levelet, és el is készült vele. Az ember közben kiment, de azután visszajött. A pap akkorra már megírta a levelet. Az ember mintha az asztal alá bújna: a pap nem tud semmiről, egyszer csak valahol egy sötét helyen találja magát. Észreveszi a pap, hogy nincs egyedül. Kérdi a paptól a társa:

– Nem félsz?

Feleli a pap:

– Még nem félek.

Az idegen ember mondja:

– Fogózz belém, és lépj úgy, ahogy én lépek!

A pap engedelmeskedett, de bizony félt egy kicsit. Hát hirtelen kivilágosodott. Nem lehet azt elmondani, hogy milyen szép helyre értek. A ház ragyogott, mintha színaranyból volna. Férfiembert nem lehetett látni, csak nőket, és a papnak úgy tetszett, hogy a fejükön aranykorona van és a kezükben könyv. Azután az a kísértő társa sötét és világos helyeket mutatott, és mikor mindent megmutatott, leültek ebédelni. Ebéd után mondja az az ember a papnak:

– Hanem most már haza kell menned, nem maradhatsz itt tovább.

A pap mondja:

– Nincs kedvem hazamenni, olyan szép itt minden, és olyan jó itt lenni.

Mondja az öregember:

– El kell menned innen, te itt nem lakhatsz!

A pap útnak indult, az az ember kézen fogta. Így vándoroltak tovább. Egyszer csak egy városba érkeztek. A pap megáll és nézelődik. Hát jön egy asszony és kérdi:

– Mit állsz itt, és mit nézel?

– Nézem, hogy van-e ismerős ebben a városban, de úgy látom, nem ismerek itt senkit.

A pap megéhezett, és bement egy pékhez, hogy kenyeret vegyen. Vett egy kenyeret, és fizetett. Hát a pék nézegeti a pénzt, és mondja:

– Ez a pénz olyan régi, hogy már nincs is forgalomban. Ez a pénz több mint kétszáz éves. Honnan szerezted ezt a régi pénzt?

Hát a pap így felel:

– Ez a pénz itt volt a zsebemben, és én csak egy kis időre mentem el hazulról, és most nem találom vissza a házamba.

A pék kérdi:

– Mi a foglalkozásod?

A pap így felel:

– Pap vagyok.

A pék mondja:

– Nem tudunk többet, csak azt tudjuk, hogy egy kis könyvet írtak egy papról, aki – van annak már jó kétszáz éve – egy nap eltűnt az irodájából, és senki emberfia nem tudja, mi lett vele. – Azután megkérdi a paptól: – Mi a neved?

A pap megmondta a nevét. Mondja erre a pék:

– A név egyezik, de hát te csak nem lehetsz az a pap, nem, ez lehetetlenség.

A pap mondja:

– Az én számításom szerint legfeljebb két hónapig voltam távol.

A pék mondja:

– Ez nem igaz. Csak a lelked van itt, de nincsenek itt a csontjaid. Menj a püspökhöz!

A pap elment a püspökhöz, és szóba került az az idő, amikor eltűnt egy pap, akinek ugyanaz volt a neve. Mondja a pap a

püspöknek:

– Márpedig én vagyok az a pap.

A püspök kérdi:

– Hol voltál mostanáig?

A pap így felel:

– Nem tudom megmondani, hol vannak azok a helyek, ahol jártam, de azt elmondom neked, püspök, hogy mi történt velem. Egy nap saját irodámban voltam és írtam, és – no így tovább. Mikor magamhoz tértem, egy városban voltam, és ott nem ismertem egyetlen embert sem.

Mondja erre a püspök:

– Most velem jössz!

A püspök a pappal együtt a templomba ment, a papot az oltár elé vezette, és úrvacsorát adott neki. Azután így szólt:

– Te most készen állsz egy másik útra, de nem mehetsz innen sehova, amíg én el nem távozom az oltártól. – Azután a püspök elől ment.

Régi időben az volt a szokás, hogy a templom padlója alá emberek temettek, különösen papokat. A püspök felnyitotta a padlóban levő csapóajtót, és így szólt:

– Nézz bele a nyílásba!

A pap belenézett a nyílásba, de a püspöknek eszébe jutott, hogy halotti beszédet is kell tartani. A püspök megkezdte a beszédet, és ekkor a pap – mint valami hamuval töltött zsák – a padló alatt levő mélységbe zuhant. A püspök elhagyta a templomot, és hazament. Mikor este lefeküdt, álmában megjelent az az ember, aki a papot kézen fogva vezette, és azt mondta:

– A pap nem hitte, hogy az embernek halála után két lakóhelye van. Ezért elmentem hozzá, és megmutattam neki, hogy bizony ez az igazság: az embernek halála után két lakóhelye van, egy sötét és egy világos.

AZ ARANYMELLŰ GYERMEKEK

Hajdanában Paiijeäna nem volt elhagyatott hely. Egy család lakott ott. A felnőttek esténként halászni mentek kerítőhálóval. A gyermekek egyedül maradtak otthon. No, így éltek, éldegéltek. Egyszer az anya halászni ment a szolgálóval. A gyermekek otthon maradtak, mint máskor. Megvoltak magukban, de egyszer csak gyermekek jöttek hozzájuk. Az idegen gyermekek mellén fényes gombok csillogtak. Ezek a gyermekek játszani kezdtek a házbeli gyermekekkel. Nem jött velük senki. A gyermekek játszottak, nagyon jól játszottak, de azután az idegen gyermekek elmenéshez készülődtek, és így szóltak:

– Anyátoknak és a szolgálónak ne szóljatok egy szót se! Máskor is eljövünk hozzátok.

Az idegen gyermekek elmentek, beléptek a tóba, és eltűntek.

Később hazajött az anya és a szolgáló. A gyermekek nem szóltak egy szót sem. Másnap az asszony megint halászni ment. A gyermekek megint otthon maradtak. Egy darabig magukban voltak, de azután jöttek a tóból az arany mellű gyermekek, és játszottak velük. Egy idő múlva menni készültek, és megint meghagyták a gyermekeknek:

– Ne szóljatok anyátoknak egy szót se!

A gyermekek szerették volna tudni, hogy honnan jönnek, és hova mennek az arany mellű gyermekek. Az anyjuk semmit sem tudott ezekről a gyermekekről. Egyszer, mikor az anya hazatért a halászásból, a legkisebbik gyermek elszólta magát:

– Anyám, gyerekek jönnek hozzánk játszani, a mellükön szép gombok fénylenek.

Az anya faggatta a nagyobb gyermekeket: mit fecseg ez a csacska gyerek, mit láttak, kik azok a gyermekek, akik játszani jönnek szép fényes gombokkal a mellükön? A nagyobb gyermekek nem szóltak egy szót sem. Az anyjuk és a szolgáló tovább kérdezősködtek:

– Tudjátok, csak nem akarjátok megmondani.

Addig-addig faggatták a gyermekeket, míg azok mindent el nem mondtak: igen, gyermekek jönnek hozzájuk játszani, aranygombok vannak a mellükön, a tóból jönnek, és a tóba mennek

vissza. Az anya megijedt, és a gyermekeivel meg a szolgálóval más helyre költözött.

Az apa legidősebb fiával az erdőben volt, egy erdei tavon halásztak. Most az apa hazatért, és a lakóhelyükön nem talált senkit. Ott állt a sátor helye üresen. Gondolta, hogy hova költöztek, de nem tudott rájönni, hogy miért mentek el. Megkereste a családját. Kérdezte tőlük, hogy miért költöztek el. Elmondták neki, hogy s mint állnak a dolgok. Az ember visszavitte házanépét a régi lakóhelyre. A gyermekek, akik beszéltek anyjuknak és a szolgálónak az arany mellű gyermekekről, mind meghaltak. Sokan törték már a fejüket azon, hogy kik lehettek azok az arany mellű gyermekek. Vajon a tó óvószellemének vagy a lakóhely szellemének gyermekei voltak?

ASZKFIJSZA ÉS RÚVTAKA

Rúvtaka tűzifát hasogat a sátor mellett. Odaérkezik Aszkfijsza. Gondolja magában, hogy ő bizony lóvá teszi a boszorkányt. Tudja, hogy Rúvtakának nincs fia. Tudja azt is, hogy a sztállónak van egy varázspajzsa, azon szállítja haza az elejtett vadat.

Aszkfijszának jó gondolata támadt. Miért ne higgye Rúvtaka, hogy fiúgyermek született. Meztelenre vetkőzött, Rúvtaka köntöse alá bújt, és tenyerével nagyot csapott Rúvtaka két lába közé. Ott feküdt most Rúvtaka két lába között, és sírt, mint egy újszülött.

Rúvtaka érezte, hogy valami történt vele, és hallotta a csecsemősírást. A sírás a köntöse alól hallatszik. Nézi, hogy mi van a földön a lába között. Hát látja, hogy fiúgyermeket szült.

Fogja a gyermeket, a köntösébe csavarja, gyorsan bemegy a sátorba, szólítja a sztállót, mutatja a gyermeket.

– Nézd csak, sztálló-öregem, nézd csak, kisfiam született.

– Ne beszélj bolondokat. Csak nem jött ki belőled keresztben az a gyermek!

– De bizony, belőlem jött ki. Éreztem, mikor kiesett.

Most már a sztálló is elhitte, hogy fiuk született.

Aszkfijsza sírt, ahogy a csecsemők sírnak, és folyton a pajzs után bögött:

– A varázspajzsot, a varázspajzsot!

Mondja Rúvtaka a sztállónak:

– Add oda neki a varázspajzsodat!

– Dehogyan adom.

– Add oda a szegény kicsinek, add oda egy időre egyetlen fiacskádnak!

– Ha odaadom, csak gondot veszek a nyakamba. Hogy szerzem aztán vissza tőle?!

A sztálló mégis odaadta játszani a varázspajzsot. Aszkfijsza játszik a pajzzsal, de aztán szépen visszaadja. Később is sírt a pajzs után. Mindig megkapta a pajzsot. Végül is megszökött egyszer a varázspajzzsal. A sztálló rájött, hogy a gyermek elment, és magával vitte a pajzsot. Mondotta a sztálló Rúvtakának:

– Gondoltam, hogy rossz vége lesz a dolognak. Azt a gyermeket nem te szüled, te disznó. Most pedig, hallod-e, tüstént

indulj az üldözésére!

Aszkfijsza közben messzire jutott. Betért három öreg anyókához is. Mikor az első anyókának elmondta, hogy a sztállo és Rúvtaka elől menekül, az anyóka egy darab fenyőgyantát adott neki, és így szólt:

– Ha hallod, hogy szél zúg mögötted, hajítsd hátra ezt a gyantadarabot, varázsold el, de vissza ne tekints! A gyantadarabból fenyőerdővel benőtt nagy domb támad, Rúvtaka nem tud átjutni rajta.

Azután Aszkfijsza betért a második anyókához. Annak is elmondta, hogy Rúvtaka elől menekül. Az anyóka kőpuskagolyót adott neki, és kioktatta, hogy a kövecskét dobja hátra, és varázsolja el. Visszanézni tilos. A kavicsból nagy hegy támad, Rúvtaka nem tud átmenni rajta.

Betért Aszkfijsza a harmadik anyókához is. A harmadik anyókának is elmondta, hogy a sztállo és Rúvtaka elől menekül. Az anyóka egy darabka tűzkövet adott neki, és így szólt:

– Ha hallod, hogy szél zúg mögötted, hajítsd hátra a tűzkövet, és varázsold el. Vissza ne nézz! A tűzkőből tűz támad, Rúvtaka nem tud áthatolni rajta.

Rúvtaka nyírfahéjból szárnyat készített magának, és Aszkfijsza után repült. Aszkfijsza hallja a suhogást. Azután hallja a szél süvöltését. Hátradobja a gyantát, és varázsol. Fenyőerdővel benőtt nagy domb keletkezik. Rúvtaka megkerüli a dombot. Aszkfijsza közben tovább jut.

Aszkfijsza ismét hallja a szél süvöltését. Hátrahajítja a kőpuskagolyót, varázsol, de nem tekint vissza. Hatalmas szikla támad, Rúvtaka nem bír átrepülni rajta. Meg kell kerülnie a sziklát. Aszkfijsza azalatt tovább mehet.

Aszkfijsza ismét hallja, hogy mögötte szél süvölt. Hátrahajítja a tűzkövet. Rettenetes nagy tűz támad. Rúvtaka nem iparkodik elkerülni a tüzet. Át akar repülni rajta. A tűzben összezsugorodtak a szárnyai. Rúvtaka a tűzbe zuhant. Aszkfijsza pedig folytatta útját, és nagy vadász lett belőle.

A PAHAHKASZNAK ELÍGÉRT GYERMEK

Egyszer egy asszony ruhát mosott künn a sátor mellett. Hát jött egy idegen ember, egyenesen az asszonyhoz ment, és megkérdezte:

– Ruhát mosol?

– Ma minden mosnivalóval végzek – mondta az asszony.

Az idegen nevetni kezdett, és így szólt:

– Nekem adod azt, ami nem kerül ma mosásba?

Gondolkozik az asszony: ő bizony úgy tudja, hogy minden mosnivalót összegyűjtött.

– Itt van minden mosnivaló, nem kapsz te semmit.

– Nekem adod azt, ami eddig még soha sem került vízbe?

Az asszony nagyot kacagott, és incselkedett is az idegennel:

– No, azt, ami eddig még sohase került vízbe, azt ugyan megkaphatod.

Az idegen elment. Hát telik-múlik az idő, az asszony egyszer csak rájön, hogy áldott állapotban van. Csak most értette meg, hogy mit akar tőle az idegen. Rettenetesen búslakodott. Mikor eljött az ideje, fiút szült, egy szép nagy gyermeket. Amint a gyermek világra jött, nyomban megjelent az idegen, és el akarta vinni a gyermeket. Az asszony borzasztóan sírt-rítt, első gyermeke volt a fiú. Az idegen beleegyezett, hogy tizenöt éves koráig az asszony magánál tartja a fiút. Mikor a fiú betölti tizenötödik évét, eljön érte, és magával viszi. Ezt mondta az idegen, és azzal el is ment.

Hát teltek-múltak az évek, a gyermek okos nagyfiúvá serdült. Közeledett a tizenötödik születésnapja, ekkor jön el érte és magával viszi az idegen. Az asszony sem nem evett, sem nem ivott, csak sírt-sírt, rettenetesen sírt. Odamegy hozzá a fia, és kérdi:

– Miért sírsz, anyám?

– Hát hogyne sírnék! Elígértelek pahahkasznak, ma éjjel érted jön és elvisz magával.

– Anyám, hogy ígérhettél el engem pahahkasznak?

Az asszony most mindent elbeszért, elmondotta, hogy s mint történt az egész. A fiú meghallgatta, és azután elment a paphoz, hogy tanácsot kérjen. A fiú még nem konfirmált, még nem járult az úrasztal elé, ezért akarta az ördög tizenöt éves korában elvinni. Hát a fiú elbeszélte a papnak, hogy az anyja pahahkasznak ígérte. A pap

nagyon megijedt, és nem tudott mást kitalálni: a fiút magával vitte a templomba. Bementek a templomba. A pap a fiút az oltár korlátja mögé állította, kezébe adta az imakönyvet, és így szólt:

– Állj ezen a helyen egész éjjel, olvass imákat ebből a könyvből, és ne engedj semmiféle kísértésnek. Az ördög eljön, talán apád vagy anyád alakjában jelenik meg, az is lehet, hogy az én alakomban. Lehet, hogy nem egyedül jön, hanem többen jönnek, de a korlát mögé nem léphet senki sem. Te ne menj hozzájuk, ne nyújtsd oda nekik a kezedet, ők nem léphetnek a korlát mögé, nem foghatják meg a kezedet. Ha aztán én magam jövök, én ide lépek a korlát mögé, és megfogom a kezedet. Ez a jele annak, hogy én magam jöttem el hozzád. Jusson ez eszedbe!

Azután a pap Istenhez fohászkodott, Isten kegyelmébe ajánlotta a fiút, és elment.

Hát alig zárta be a pap a templom ajtaját, már vissza is jött, és így szólt a fiúhoz:

– Elfelejtettem valamit megmondani neked. Gyere ide, most megmondom.

Hát a fiú majdnem engedett a kísértésnek. Először elhitte, hogy csakugyan a pap jött vissza a templomba, de azután eszébe jutott a pap figyelmeztetése: ha majd én magam jövök, megfogom a kezedet. – Szerencsére idejében eszébe jutott a pap intelme. Már el is indult, hogy odamenjen a paphoz, de aztán visszaszaladt. Ekkor a pap eltűnt, de helyette ketten jöttek: a fiú apja és anyja. Odamentek egészen a korlát elé, és mindenképpen rá akarták venni a fiút, hogy fogja meg a kezüket.

Azután jött a fiú legkisebbik és legkedvesebbik húga. Átnyújtotta kezét a korláton, és kiáltozott:

– Gyere, bátyám, játsszál velem!

Olyan kedves volt a kislány, olyan édesen nevetett, hogy a fiú már-már engedett a kérésének, de aztán eszébe jutott a pap figyelmeztetése. Már el is indult a kislány felé, de még idejében eszébe jutott, hogy mit mondott a pap.

Mikor sem apja-anyja, sem kishúga nem tudták magukhoz csalogatni, a játszótársai jelentek meg: játékokat hoztak, játszani akartak vele. A fiút nem tudták rávenni, hogy közéjük menjen. Azután asszonyok jöttek, szép asszonyok, akiket a fiú még sohasem

látott. Rámosolyogtak, kedveskedtek neki, ajándékokat kínáltak. Az egyik finom ételt hozott, a másik bogyót, akadt olyan is, aki játékokkal csalogatta, és volt olyan is, aki mindenféle jót ígért, ha velük megy a fiú.

Mikor a fiú az asszonyok csábításának sem engedett, férfiak árasztották el a templomot. Egyesek mutatványokkal szerették volna elérni, hogy a fiú is próbálkozzék meg a mesterkedésekkel, és menjen közéjük, mások meg fenyegetőztek: megölünk, ha ide nem jössz. A pahahkaszt így sem érte el célját. A fiú most azt látta, hogy lángban ég a templom egész padlója, és érezte, hogy kényszag terjed az úrasztal felé. Azt is látta, hogy közeledik a tenger árja, és elnyeléssel fenyegeti. A tenger zúgása betöltötte már az egész templomot. A férfiak kiabáltak: gyere közénk, mi kimentünk a tengerből. A fiú észrevette, hogy a férfiak sem lépik át a korlátot, és nem veszítette el a bátorságát. Néha úgy látta, hogy mély szakadék nyílik meg előtte, és ő ebbe belezuhan a korláttal együtt. Hát bizony a pahahkaszt minden fogását felhasználta, hogy magához csábítsa a fiút. Mikor semmire sem ment, a maga förtelmességében jelent meg: szarvakkal a fején, patával a lábán, hogy megrémítse a fiút.

Hát elmúlt az éjszaka, felvirradt a másnap. A pap elment a templomba, hogy megnézzze, vajon elevenen vagy holtan találja a fiút. Öreg nappal volt már, amikor a pap a templomba érkezett, kinyitotta a korlát ajtaját, a fiúhoz lépett, és megfogta a kezét. A fiút rettenetes rémület fogta el: nem tudta elhinni, hogy maga a pap jött el hozzá. Úgy megijedt, hogy egyetlen vércsepp sem maradt az arcában. A pap kézen fogta a fiút, elvezette a paplakba, és sokáig magánál tartotta. A fiú kezdetben sem enni, sem inni nem tudott, nem is törődött semmivel. De lassanként megnyugodott, és azután elbeszélte, hogy mit látott és hallott azon az éjszakán a templomban. Nem is felejtette el soha az életben azt a rettenetes éjszakát.

Hát így történt: az ördög nem kapta meg azt, amit hamissággal akart megszerezni magának.

MESE A KUTYÁRÓL

Az asszony és az ember csak ketten éldegéltek. Nem voltak gyermekeik. Isten nem adott nekik gyermekeket. Sokszor elmondták: – Ha legalább egy leányt adna, vagy adna egy macskát, vagy ha macskát nem ad, adna egy kutyát.

Született egy kutyájuk. Éltek, éldegéltek, a kutya vadászni megy, járja az erdőt, hazajön az erdőből, a szájában mindig hoz valami zsákmányt levesnek. Egyszer megint az erdőbe készülődik, és meghagyja az anyjának:

– Hozz nekem feleséget!

A kutya elment az erdőbe. Egy asszonynak három leánya van. Az anya elment ahhoz az asszonyhoz. Elment hozzá, lehúzta a lábáról a lábbelijét, kiszedte belőle a szénát, és a széna közül a bélben szárított faggyút. Dicsekszik:

– Látjátok, ilyen ételt eszünk. Add hozzám a leányodat szolgálónak!

No, odaadták az egyik leányt szolgálónak, a legidősebbik leányt adták oda. Mennek hazafelé, egy folyóhoz érkeznek, az asszony megrág egy égerfagallyat, ráköp, és ők száraz lábbal kelnek át a folyón. Hazaérkeznek. Az asszony megparancsolja a szolgálónak, hogy hozza rendbe a fekvőhelyeket. A szolgáló takarítani kezd és megszólal:

– Mintha kutyaganéj búzlenék.

Mondja az asszony:

– A kutya nálunk embernek számít. Ha kopogtat valaki az ajtón, és te megnézed, hogy ki jött, nem szabad azt mondani, hogy kutya jött, hanem azt mondd, hogy ember jött.

Gondolja magában a leány: hova jutottam menyecskének?

Egy kis idő múlva kopogtat valaki az ajtón. A leány megnézi, ki az. Nem ember jött, csak egy kutya, vadászszákmányt hoz a szájában. No, megfőzik az ételt. A leány a csontokat odadobja a kutyának. Ettek. Mondja a kutya az anyjának:

– Anyám, készíts fekvőhelyeket!

Az asszony fekvőhelyeket készített a külső kamrában, a kutya meg a leány a kamrába mentek aludni. Játshadoztak. Mondja a leány:

– Miféle kutyajáték ez?!

A kutya feldühödött, leharapta a leány két csecset, a leányt pedig a kamra alá hajította. A leány meghalt.

A kutya reggel felébredt, az erdőbe készült, és mondta az anyjának:

– Anyám, hozz nekem feleséget!

Az anya elment oda, ahol már járt egyszer. Kiszedte a lábbelijéből a szénát, a széna közül elővette a faggyút, és mondta a középső leánynak:

– Látod, ilyen ételt eszünk. A testvéred nem jól érzi magát egyedül, nincs pajtása.

Az anya odaadta a középső leányát. Mennek hazafelé, a folyóhoz érkeznek. Az asszony égerfagallyat rág, ráköp, száraz lábbal kelnek át a folyón. A leány rendbe hozza a fekvőhelyeket, lefekvéshez készülődnek:

– Mintha kutyaganéj búzlenék.

– A kutya nálunk embernek számít. Ha kopogtatnak az ajtón, nem szabad azt mondani, hogy kutya jött, hanem azt, hogy ember jött.

Gondolja magában a leány: hova kerültem én menyecskének?

Már jött is valaki, már kopogtatott is az ajtón. A leány megnézi, hogy ki jött: hát csak egy kutya, a szájában vadászszákmány. Megfőzik az ételt, a leány csontokat hajít a kutyának.

– Anyám, készíts fekvőhelyeket!

Az anya elkészítette a fekvőhelyeket, a leány és a kutya a kamrába mennek, ott alszik a leány és a kutya. Játszadoznak.

– Miféle kutyajáték ez!

A kutya megint feldühödött, leharapta a leány két csecset, a leányt a kamra alá hajította. Reggel az erdőbe indult:

– Anyám, hozz nekem feleséget!

Az asszony elment feleségért, megint kiszedte lábbelijéből a szénát és a széna közül a faggyút. Mondja a legkisebbik leánynak:

– A testvéreid rosszul érzik magukat, nincs pajtásuk.

A leányok anyja odaadta a harmadik, legfiatalabbik leányát. Mennek, mendegélnek, a folyóhoz érnek. Az asszony égerfagallyat rág, ráköp, és ők száraz lábbal kelnek át a folyón. A leány rendbe hozza a fekvőhelyeket, nem szól egy szót sem.

– Ha valaki kopogtat az ajtón, ne mondd, hogy kutya jött.

Kopogtatás hallatszik. Mondja a leány:

– Ember jött.

Jön a kutya, vadászzsákmány a szájában, örömében a farkát csóválja: embernek nézik. A leány nem száraz csontokat vet oda a kutyának, hanem valamennyien húst esznek.

– Anyám, készítsd el a fekvőhelyeket!

A leány és a kutya a kamrában alszanak. Lefeküsznek, játszadoznak. A leány nem szól egy szót sem. Aludtak, felébredtek. A kutyának felesége van. Így élnek, éldegélnek. Kérdi egyszer az asszony a menyétől:

– Milyen az embered?

– Ha leveti a bőrét, olyan szép, hogy a kamra is megvilágosodik.

Mondja az anya:

– Hogyan lehetne megszerezni a bőrét?

A menyecske így felel:

– Mi a külső kamrában alszunk. Tüzet kellene gyújtani a kamra alatt. A bundáját láb felől tartja. En kirúgom a bőrét, te tűzre teszed, hadd égjen meg.

Úgy is történt. A bőr tűzre került, égni kezdett, égésszag terjengett. Kérdi az ember:

– Mi ég?

– Semmi sem ég.

– Hol a bőröm?

A férj talpra ugrott, rájött, hogy a bundája ég. Akkor útnak indult, és azt mondta:

– Nem találsz meg engem előbb, csak ha három bot a fogójáig kopik el, ha három gombolyagból semmi sem marad a kezedben, és ha az orsó hegyén nem alszik ki a tűz, csak akkor találtok meg engem.

A menyecske vett három gombolyagot és három botot, és elindult, hogy megkeresse a férjét. Az öregember és az öregasszony otthon maradtak ketten. A menyecske ment, ment. Elfogyott a három gombolyag, fogójáig elkopott a három bot, és akkor megtalálta a férjét.

Az embernek felesége volt, feleségül vett egy leányt, az Áhcek leányát. Eljött az alvás ideje, lefeküdtek mind a hárman. A menyecske, aki megkereste a férjét, vasfésűt rejtett a ruhájába. Lefeküdtek. Mondták, az lesz az ember felesége, aki felé arccal fordul. Az ember a menyecske felé fordult arccal. Áhcek lánya nagyot ordított, kettéhasadt, és mocsári tücsökké változott.

– Bizony nem találtál volna meg, ha ki nem oktatlak – mondta a férje.

Elindultak hazafelé az öregemberhez és az öregasszonyhoz. Hazaérkeztek. Az orsó hegyén tűz ég. Mondja az egér:

– Élesztem a tüzet.

Mondja az öregasszony és az öregember:

– Már hogy élesztenéd! Jön a fiunk!

A fiuk haza is jött. Az egér nem fújta tovább a tüzet. A mesének vége.

AZ ARANYFÁCSKA MESÉJE

Volt egy öregember és egy öregasszony. Mikor meghaltak, három fiuk és egy leányuk maradt árván. Haláluk előtt az öregek beszéltek gyermekeikkel, meghagyták nekik, hogy maradjanak együtt, vigyázzanak egymásra, és éljenek békében. A gyermekek megtartották, amit ígértek. Egyszer a part mentén csónakáztak. A leány ült, üldögélt a csónakban. Egyszer csak meglátott a parton egy szép kis fenyőgallyat. A zöld tűlevelek aranyfaágból nőttek ki. Kérte a bátyjait, engedjék ki a partra, szeretné kézbe venni azt a szép kis gallyat. A legidősebbik bátyja rászólt:

– Légy nyugton, majd én idehozom.

A bátyja partra szállt, de nem tért vissza. A két fiú és a leány tovább csónakáztak. Hosszú ideig eveztek-e, rövid ideig eveztek-e, a leány megint partra akart menni a fenyőgallyacskáért. Most a középső fiú szállt partra, és ott is maradt. A legkisebbik fiú is a parton maradt, amikor kiszállt, hogy elhozza a gallyat a hűgának.

A leány most már egyedül ült a csónakban, amelyet apjuk, anyjuk hagyott rájuk.

Evez, evez a leány a csónakban, egyszer csak jó kikötőhelyet lát. Gondolkozik: mit tegyen? Menjen a partra vagy evezzen tovább? Gondolkozott, gondolkodott. Végül is partra húzta a csónakot, és elindult az ösvényen. Lépett egyet, a második lépésnél történt valami: mintha icipici orsó gurult volna a talpa alá. Forgott, forgott az orsó, egy kis korong vált le róla, és gurult előre. A leány meg akarta fogni, de nem tudta semmiképpen elérni... Így haladt a leány lépésről lépésre a korong után. Ment, ment, egyszer csak egy kunyhóhoz érkezett. A korong nem gurult tovább, megállt. A leány fogta a korongot, a markába szorította. A leány nézi a kunyhót, sehol sem lát ajtót. Hangot hall, valaki megszólal:

– Ki járkál a kunyhónál?... Simogasd meg a kilincseket, mintha női fülecskék volnának, és gyere be a kunyhóba.

A leány most észrevette a kilincseket, olyanok voltak, mint a fülbevalók, maga felé húzta a kis ajtót: az ajtó kinyílt. A kunyhóban egy öregember és egy öregasszony üldögél. Egyszerre beszélnek mind a ketten. A leány csak annyit ért a beszédjükből, hogy a fiatalabbik fiúhoz menyasszony érkezett.

A kunyhó másik végében két asszonyt látott. Az öregember sűrgeti az anyókát:

– Melegíts teát, anyókám, melegíts levest, melegítsd meg a húst, olvassz szalonnát, adj enni a kislánynak. Ki tudja, honnan jött, mikor evett.

Az anyóka sürgött-forgott, ahogy csak telt az erejéből. Asztalra készít mindent, ami csak van... Azután ettek, ittak, beszélgettek. Elkészültek az evéssel. Este hazaérkezett a három fiú. A két idősebbik fiút a felesége várta. A legkisebbik fiú utánuk jött be a házba, meglátta menyasszonyát, örvendezett. Milyen szép leány, milyen szép a ruhája!

Homlokán nap van!

Orcácskáján csillagok!

Tarkócskáján hold van!

Könyökéig arany!

Térdig merő ezüst!

A leánynak nem volt apja, nem volt anyja. Nem volt kitől megkérni. Valahonnan tudták, hogy hol vannak a testvérei, odamentek, ott tartották a lakodalmat, de milyen lakodalmat! A menyasszony olyan szép volt és olyan jó volt, hogy a mesében sem lehet nála szebbről, jobbról hallani. Az ételeket mind megették, az italokat mind megitták.

Sok-e az étel, kevés-e az étel, ki tudná megmondani. Csak azt lehet tudni, hogy a férfiak vadásztak, az asszonyok meg végezték a maguk dolgát. Ki tudná megmondani, hány év telt el így. Az emberek vadásztak, az asszonyok egy darabig elkísérték őket. Az idősebb sógornők rettenetesen irigyelték a legfiatalabbik fiú feleségét.

Hazafelé a keresztutnál követelték tőle, hogy ő is kérjen magának gyermeket. Ők, a pókleánvok. korpás fejű, pocakos fiút kívántak maguknak, amilyenek ők voltak. Mondták a fiatal sógornőnek:

– Kérj te is gyermeket!

– Megvagyok én gyermek nélkül is.

– Akkor mi kiszívjuk a véred.

Eljött a fiatal sógornő ideje, neki is kérnie kellett:

– Amilyen én magam vagyok, olyan legyen a fiam is – mondta.

A pókleányok egyszerre rávágták:

– Ez nem lenne jó sem neked, sem nekünk.

Keresztet vetettek, és bementek a kunyhóba.

Azután úgy éltek, hogy éjszakánként a hálókamrában aludtak. A fiatalasszony mélyen aludt. A pókleányok gombot csúszattak a szájába, és az orsóval óvatosan a torkába taszították. A kamra alá tüzet raktak.

– Apó, anyó, ég a hálókamra!

Az öregember és az öregasszony kifutottak az útra. Ég a kamra! Az öregember rohant, ahogy csak a lába bírta. Az

Öregasszony utána. Az öregember kihozta a fiatalasszonyt az égő kamrából. Az asszony fehér, az arca vértelen.

– Mi történt? – kérdezte az anyóka.

– Megette a gyermekét! – mondták a pókleányok. A fiatal sógornő szájaszélét bekenték vérrel.

Az öregember mindjárt gondolta, hogy valami gonoszság történt. Nézegetett, gondolkozott, rá is jött, hogy mi történt. Megveregette a fiatalasszony tarkóját: a torkából kiesett a gomb, legurult a földre. Az asszonyka nagyot sóhajtott, magához tért. Egy szót sem szólt a gonosz sógornőkről.

Eltelt egy nap, eltelt a másik is, hazajöttek a férjek a vadászatról. Az idősebb sógornők mondják a legfiatalabbik fiúnak:

– A feleséged megette a gyermekét.

– Nem válhatik bűnére, ami nincs hitére.

A kunyhóban főztek, zsírt olvasztottak. Hosszú ideig, rövid ideig éltek-e otthon a vadászok, egyszer csak újra elmentek az erdőbe. Az asszonyok is készülődnek. Hívják a sógornők a fiatalasszonyt:

– Sógornő, kedves kis sógornő, kísérjük el egy darabig a férjünket!

Mentek, sokáig mentek. A keresztútnál a pókleányok fohászkodtak:

– Adj nekünk, Isten, fiúgyermeket, korpás fejecskéjű, pocakos fiúcskát.

Mondták a fiatalasszonynak:

– Most rajtad a sor, kérj te is!

– Mi hasznom volna belőle, ha nem élnek a gyermekeim.

– Ha nem kérsz gyermeket, kiszívjuk a véredet.

Az asszonyka elmondta kívánságát:

– Amilyen én magam vagyok, olyan legyen a fiam is.

A sógornőket előntötte a méreg. Olyan dühösek voltak, hogy alig tudtak beszélni, de nagy nehezen mégis kimondták:

– Ez nem lesz jó neked... – és keresztet vetettek.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, a két idősebbik sógornőnek megint fia született. Közeledett a fiatalasszony ideje. Lebetegedett. A sógornők nyírfakéregért futottak. Megint végezni akartak a fiatalasszonnyal, mint az előbb. A kamra alá parazsat dugtak. Futkostak a kamra körül, kiabáltak:

– Apó, anyó, ég a kamra.

Az öregek a kamrához rohantak, eloltották a tüzet. Bementek a kamrába. Ott találták az elfehéredett fiatalasszonyt. Az öregember megnézte, kivette a torkából a gombot. Az asszonyka magához tért.

Sok idő telt el vagy kevés idő telt el, egyszer csak megjöttek a vadászok. A póldeányok megint rákezdték:

– A feleséged megette a gyermekét.

– Ha megette, megette. Nem válik a hitére.

Bementek a kunyhóba. Megsütötték, megették a húst.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, eljött az ideje, hogy a férfiak vadászni menjenek. Az asszonyok ismét elkísérték őket. Elbúcsúztak tőlük, és azután az idősebb sógornők leánygyermeket kértek maguknak az Istentől. Követelték, hogy a fiatalasszony is fohászkodjék. Az asszonyka magához hasonló leányt kért.

Éltek, éldegéltek. Az idősebb sógornők leánygyermeket szültek. Várják a fiatalasszony idejét. Az asszonyka lebetegedett. A sógornők futnak az erdőbe nyírfakéregért. Megint megtették a maguk dolgát a fiatalasszonnyal. A kamra alá parazsat dugtak, futkostak, kiabáltak:

– Apó, anyó, ég a kamra!

Rohant az öregember és az öregasszony. Eloltották a tüzet. A fiatalasszonyt kihozták a kamrából. Az asszonyka magához tért. A vadászok is hazaérkeztek. A sógornők mondják a legfiatalabbik fiúnak:

– A feleséged megette a gyermekét.

– Ha megette, megette. Nem válik a hitére.

Bementek a kunyhóba. Úgy ment minden, mint azelőtt, csak az asszonyka fehér, mintha most kelt volna föl a sírjából. Mondja az

asszonyka a férjének:

– Hallod-e? Én hallom, és te is hallod: mintha vadlibák és hattyúk kiáltoznának. Nézzük meg, miért kiáltoznak, miért jöttek erre a vidékre.

– Nem minekünk kiáltoznak-e? – kérdezte a férje. – Menjünk ki, nézzük meg, a maguk kedvére repülnek-e a széles világ felett, vagy nehéz kínzásokkal kergetik őket?

Kimentek az útra, hát két vadliba és egy hattyú száll le a földre, átváltoznak két szépséges legénnyé és egy szépséges leánnyá. Az anyóka felismerte bennük a gyermekeit. Apjuk megölelgette, fiainak nevezte őket örömeiben. Kiderült a sógornők gonoszsága.

Tábortűzet raktak. Át kellett ugrani a tüzet. Először a pókleányok és a gyermekeik ugrottak. De nem tudták átugrani a tüzet, beleestek. Senki sem húzta ki őket. Így kell nekik!

Akik megmaradtak, elköltöztek erről a helyről olyan vidékre, ahol a nép az új módon él és dolgozik.

DÁN-OLGER

A Dán-Olger keresztény volt. De az emberek gyűlölték Dán-Olgert, és ezért Dán-Olger elrejtőzött. Az emberek nem tudták, hová ment. Keresték az emberek, de nem találták meg.

Volt egy hajó, ez a hajó úton volt. És ez a hajó arról volt híres, hogy sohasem ütközik szirtbe. Igen, éppen így hajókáztak, amikor egyszer csak valami erősen megrázza a kormánylapátot. A hajó megállt. Az emberek nézegetnek, de nem látnak semmit: nem tudják, hogy mi van előttük, mi érte a kormánylapátot. Előhoztak egy üveghordót, az egyik ember belebújt. Leereszkedett a tenger fenekére, hát látta, hogy a hajó meg van kötve. Lemegy a hajó alá. Hát ott állt a Dán-Olger szép nagy háza. Az az ember bement a házba. Ott talált egy szolgálóleányt. A szolgáló a konyhában volt és megkérdezte:

- Miért jöttél ide?
- Hát azért jöttem, hogy üdvözljem Dán-Olgert.
- Nehogy kezet adj neki!
- Hát mit adjak neki?

A szolgáló odaadta a horgonytalpat, amelyik a falra volt akasztva. Az ember kezébe vette a horgonytalpat, és azt nyújtotta Dán-Olgernek. Igen, akkor álmából felköltötték Dán-Olgert, és azzal a horgony talppal a kezében köszöntötte őt.

Dán-Olger úgy összeszorította a horgonytalpat, hogy az egészen ellapult, és azt mondta:

– Ohó, hát a keresztény hit még áll a földön, én meg az utolsó harc idején megint felmegyek a földre.

Azután az embert szabadon bocsátotta, és az el is ment. De előbb Dán-Olger letört egy darabot az asztalból, és az embernek adta: hát az a letört darab színarany volt. Az a hajósemer egyszerre nagyon meggazdagodott.

KÉT SVÉD

Két svéd ember utazott túl a határon norvég földre. Indulásuk előtt megállapodtak abban, hogy mihamarabb az első norvég házhoz érnek, lányokkal alszanak. Útra keltek, megérkeztek Norvégiába, találtak egy tanyát, bementek és szállást kértek éjszakára.

A tanyán volt egy öregember, egy asszony és velük élt egy leányuk is. Tanakodtak a svédek, hogyan is intézzék a dolgukat. A háznál csak egy leány van. A lakószobában két ágy volt. Az egyik ágyban az öregember aludt a feleségével, a másikban a leány. Eljött az este, a vendégek aludni akartak. Az asszony arra rendezkedett be hogy a két vendég a leány ágyában alszik.

Az ördögbe is, majdnem elfelejtettem, hogy egy kisgyermek is volt a háznál. És ez a gyermek bölcsőben aludt. Az asszony a pajta padlásán készített a leányának fekvőhelyet. Mikor a leány aludni ment, anyja felkísérte a padlásra. Az egyik vendég utánuk lopózott, és hallotta, mivel búcsúzott az anya a leányától: legyen veled az Isten!

Eljött az éjszaka. Az öregember és a felesége aludtak. Az a vendég, aki a padláson járt, és hallotta, hogy mit mondott az asszony a lányának, felment a pajta padlására, és kopogtatott az ajtón. A lány kérdezte:

– Ki az?

A vendég így felelt:

– Itt vagyok, az isten!

Mondta a leány:

– Gyere be! Ha az Isten vagy, gyere csak be!

A vendég a leánnyal aludt.

Az asszony felébredt és észrevette, hogy az egyik vendég eltűnt. Gyorsan a pajta padlására szaladt, kopogtatott az ajtón, és kérdezte a leányától, hogy van-e nála valaki. A leány azt felelte, csak az Isten van vele. Az asszony hallotta a választ, és visszafutott a házba, hogy újra elaludjon.

Míg az asszony a padláson járt, felébredt a másik vendég, és rájött, hogy a háziasszony nincs az ágyában. Felkapta a bölcsőt, a maga ágya mellé állította. Mikor a háziasszony visszatért a lakószobába, hogy ismét lefeküdjék, abba az ágyba ment, amelyik

mellett a bölcső állt. Így aztán a másik vendég a háziasszonnyal aludhatott.

Az a vendég, aki egy darabig a pajta padlásán időzött, még aludni akart, mielőtt kivilágosodik, és a házigazdák felébrednek. Gyorsan beosont a házba, és lefeküdt abba az ágyba, amelyik mellett nem állt bölcső.

Szerette volna elmondani a barátjának, hogy s mint volt ott fenn a padláson, de az nem válaszolt. Erre elöntötte a méreg, és nagyot rúgott hálótársa hátulsó felén – és nem vette észre, hogy a házigazda mellett fekszik.

A házigazda felébredt és látta, hogy a felesége eltűnt, és helyette az egyik vendég fekszik mellette. És látja, hogy a háziasszony a másik vendég mellett alszik. A házigazda felbőszült, és kikergette házából a vendégeket. A vendégek eldicsekedtek egymásnak: lám csak, mégiscsak került mind a kettőnknek egy-egy asszony.

PONCIJUSZ JAKAB

Poncijusz Jakab olyan ember volt, hogy értette a madarak nyelvét. Ha a varjak károgtak, ha a szarkák csörögtek, megértette a beszédjüket, ha a hófajdok rikoltoztak, megértette, hogy mit mondanak, ha kukorékolt a kakas, a kakas beszédét is értette, igen, minden madár nyelvét értette.

Mikor egyszer egy társával az erdőt járta, kakaskukorékolást hallott. Kérdezi a társától:

– Érted, mit mond a kakas?

– Én bizony nem értem. – És kérdezi Poncijusz Jakabtól: – Hát te érted a kakas beszédét?

Mondja Poncijusz Jakab:

– Értem bizony.

Kérdi a társa:

– Ugyan mit mond ez a kakas?

Poncijusz Jakab így válaszol:

– Dicséri azt, aki teremtette, és jó szerencsét kíván erdei utunkra.

A két ember eljutott az erdő mélyére: csörög a szarka.

Kérdi Poncijusz Jakab a társától:

– Érted, mit mond a szarka?

Mondja a társa:

– Nem értem.

Poncijusz Jakab mondja:

– A szarka örül, hogy itt vagyunk, és minden jót kíván nekünk.

Továbbmentek, de nem sokáig: szembejön egy varjú, és károg.

Poncijusz Jakab ismét kérdi a társától:

– Érted, mit mond nekünk a varjú?

A társa így felel:

– Nem értem.

Mondja Poncijusz Jakab:

– A varjú azt mondja: forduljatok vissza! Ne menjetek beljebb az erdőbe.

Visszafordultak. Mentek az ösvényen a sátruk felé. Az útszélen felkacagott egy havasi nyírfajd, és elrepült. Kérdezi Poncijusz Jakab a társától:

– Értetted, mit mondott ez a fajdmadár?

Mondotta a társa:

– Nem értettem.

– A havasi fájdmadár azt mondta: menjetek gyorsan haza! Menjetek a városba!

Mentek-mendégéltek hazafele, hát egy hófajdmadár rikoltozik az erdőben. Mondja Poncijusz Jakab:

– A hófajdmadár azt mondja: rettenetes rossz idő készül. Siessetek haza!

Nagy sietve mentek tovább: hát szélvihar, rettenetes rossz idő támadt. Hazaérkeztek.

Poncijusz Jakabnak nagy háza volt Stockholmban. Egyedül lakott a házában. A szoba közepén egy asztal állt, körülötte padok. Poncijusz Jakab mindig egyedül ült az asztalnál, mert nem voltak vendégei. Így éldegélt hosszú ideig, de egyszer csak eljött halála órája. Mikor érezte, hogy nagyon beteg, bezárta kulccsal az ajtót, és lehajtotta fejét az asztalra. Ott halt meg az asztalnál. Akik elmentek a háza előtt, csak azt látták, hogy ül a szokott helyén az asztal mellett.

EGY RÉNGAZDA VŐT VÁLASZT A LÁNYÁNAK

Volt egyszer egy gazdag rénszarvas-gazda. Csak egyetlenegy leánya volt. A gazda szerette volna a leányát férjhez adni. A leány elmondta az apjának, hogy két fiút szívlel, de nem tudja, melyiket válassza a kettő közül. Az apa kérdezte, hogy ki az a két legény. A leány megmondta, hogy kik azok. A gazda mind a két legényt szívlelte, de ő sem tudta megmondani, hogy melyiket szeretné vőül.

Egy nap a gazda levágott egy kövér meddő tehenet. Mikor megnyúzta és feldarabolta, így szólt a lányához:

– Fogd a gerincét, tedd az üstbe, főzd meg!

Azután még azt is mondta a leányának:

– Míg a leves fő, menj és hívd ide azokat a legényeket.

A leány ment, és vendégül hívta a fiúkat a sátorba. A fiúk csodálkoztak, hogy mind a kettőjüket egyszerre hívja vendégül a leány.

Mikor a vendégek a sátorba érkeztek, a gazda így szólt:

– Üljetek a nyírfagallyakra, a vendégeim vagytok.

A vendégek leültek. A gazda mondja a lányának:

– Merj két tálba levest és húst az üstből, és add oda a tálakat a vendégeknek.

A leány úgy tett, ahogy az apja kívánta. Megették a levest. A gazda szól a lányának:

– Tedd tűzre a kávéskannát, főzzél egy kis kávé.

Megitták a kávé. Egy ideig még üldögéltek és beszélgettek.

Mikor elmentek a vendégek, így szólt a gazda a lányához:

– No, nézzük meg, melyiket válaszd a két kérőd közül.

A gazda ölébe vette az egyik tálát, fogta a csontokat és megvizsgálta, maradt-e hús a csontokon.

Azután így szólt:

– Az a fiú, aki ebből a tálból evett, nagyon alaposan lerágta a húst a csontokról. Az olyan ember, aki ilyen gondosan lerágja a húst a csontokról, fősvény gazda lesz. Ne menj hozzá feleségül!

Azután a gazda kérte a lányától azt a tálát, amelyikből a másik fiú evett. Abban a tálban is megnézte a csontokat, és látta, hogy a fiú nem rágta le a csontokról a húst olyan jól, mint az a másik.

– Ahhoz a fiúhoz menj, aki ebből a tálból evett. Jó gazda lesz belőle: nem rágta le a húst a csontokról olyan jól, mint a másik.
Így szól a mese a réngazda lányának két kérőjéről.

A LEÁNY ÉS A VAK RABLÓ

Úgy leány rénszarvasokat őriz. Odamegy hozzá egy rablóember. Megfogja a leányt, és azt akarja, hogy a leány vezesse el oda, ahol az éléskamra van. – Ohó, a rablók el akarják lopni az élelmet!

Nézd csak, a leány bizony megijedt. A rablót olyan hosszú ideig vezetgeti ide-oda, hogy végül is az elálmosodik, s nem tud továbbmenni. Mind a ketten lefekszenek aludni.

A rabló maga alá teríti a leány bő szoknyájának alsó részét. A leánynak hosszú haja van. A rabló saját nyaka köré csavarja a leány haj fonatait.

No lám, a rabló elveszi a leánytól a kését. Csakhogy a leánynak ollója is van, de beledugta a lábbelijébe. A rablóember nem találta meg az ollót.

Hát a leány szorosan maga mellett levágja a szoknyájának az alját, és levágja a hajfonatait is. Az olló hegyét pedig beleszúrja a rablóember két szemébe. Azután elszalad, és csalogatja a vakembert:

– Ide gyere, ide gyere!

A leány sajnálja a rablót, hogy ezután vakon él. Hát a folyó másik partjára szalad. Onnan csalogatja és hívogatja:

– Ide gyere, ide gyere!

A rabló utánafut, és egyszer csak lezuhan a folyó fenekére.

A SZÚRIA-MÚRIA KASTÉLY

Volt egyszer egy szegény ember. Három fia volt. Ezek a fiúk is szegények voltak, hát útnak indultak, hogy munkát találjanak, és hogy megkeressék a mindennapi kenyeret. A legkisebbik fiú hajón ment a városba. Ott hallott egy országról, délre a déli szél honától, északra az északi szél honától, és abban az országban Szúria-Múria kastélyról. Aki oda bejut, kincset talál: aranyat és ezüstöt. A fiú a városban maradt; a hajó elment, ő nem indult tovább a hajóval. Koldult a városban, kapott kenyeret, és azután elhagyta a várost. Ment-mendegélt, és egyszer csak egy füves domb aljába ért: hát egy öreg anyóka bújt ki a dombból. A fiú köszön:

– Jó napot, öreg nagyanyókám.

– Hosszú idő óta élek itt, de még nem értem meg, hogy nagyanyókámnak szólítsanak.

Kérdi a fiú:

– Nagyon öreg vagy?

– Megértem, hogy egy fiatal sarj több évszázados fává öregedett és kidőlt.

– Nem ismersz egy helyet az északi szél honától északra, a déli szél honától délre?

– Nem hallottam róla, de talán tudja az idősebb testvérem.

A fiú tovább vándorolt, hát a domb tetején itt is füst gomolygott. A fiú megállt, előjön egy nagyon öreg asszony. A fiú köszön:

– Jó napot, öreg nagyanyókám!

– Két fakidőlés-kort értem meg, de még senki sem szólított meg ilyen szépen. Mi járatban vagy?

– Azért vándorolok, mert a Szúria-Múria kastélyt keresem. Nem tudnád megmondani, merre van?

Mondja az anyóka:

– Én nem tudom biztosan, hogy hol van, de a néném meg tudná mondani. Menj észak felé, és mikor a fehér fövényhez érsz, fordulj nyugatra!

A fiú megfogadta a tanácsot. Letért nyugatra, hát a legidősebbik testvér házához érkezett. A fiú köszön:

– Jó napot, öreg nagyanyókám!

Az anyóka mondja:

– Négy fakidőlés-kort értem meg, de ilyen szépen még senki sem szólt hozzám.

Azután kérdezi:

– Hova vándorolsz?

A fiú mondja:

– A Szúria-Múria kastélyt keresem. Te bizonyosan tudod, hol van.

– Hej, te legény! Ugyan honnan tudnám! Gyere velem a tengerpartra! Ott megtudakolom, hol van az a kastély?

Az anyóka fogta a botját, felnyitotta a végét, és belefűtötyentett. Hát két hattyú jelent meg a vízen. Az anyóka kérdi:

– Tudjátok-e, hol van a Szúria-Múria kastély?

– Nem tudjuk, de a bátyáink bizonyosan tudják.

Az anyóka belefűjt a botba, hát jön a két hattyú két bátyja. Kérdi tőlük az anyóka:

– Ismertek-e egy helyet északra az északi szél hónától, délre a déli szél hónától?

– Nem ismerjük azt a helyet.

Az anyóka a botot bedugta a tenger vizébe, elég távol a parttól. Hát jön egy cethal. Kérdi az anyóka a cethaltól:

– Tudod-e, hol van az az ország, északra az északi szél hónától, délre a déli szél hónától, tudod-e, hol van a Szúria-Múria kastély?

Mondja a cethal:

– Nem hallottam róla. De van két bátyám, ők talán tudják.

A cethal elment. Az anyóka a botot egész hosszában bedugta a tenger vizébe, és várakozott. De hiába várakozott. Az anyóka hazament a sátrába, és hozott egy másik botot. Belefűtötyentett a botba, és a botot beállította a tengerbe. Várakozott egy ideig, de hiába várakozott. Azután belefűjt a botba, és a botját betaszította jó messzire a tenger vizébe. Egy idő múlva egy öreg sas érkezett. Kérdi a sas:

– Mi a kívánságod?

– Te bizonyosan tudod, hol van a Szúria-Múria kastély.

– Jártam ott egyszer, sok évszázaddal ezelőtt.

– Nem emlékszel, hogy merre jártál?

– Nem emlékszem.

Hát akkor a cethal a partra úszik, és mondja mérgesen az anyóának:

– Miért fárasztasz engem? Az a vár nagyon messze van.

A cethal már menni akart, de az anyóka keményen rászólt:

– Nem mehetsz sehova. Ezt a fiút elviszed abba a kastélyba.

A cethal hátára vette a fiút, és útnak indult. Útközben mondja a cethal a fiúnak:

– Elviszlek abba a kastélyba, de tudd meg, hogy ott nem szabad semmit sem megérinteni. Veszed az arannyal telt vedret, és az aranyat a zsákodba öntöd. Három szép hercegisasszony van a várban, de ne érintsd meg őket, és ne nyúlj az aranylevelekhez sem.

A fiú nem tudta megállani, hogy semmit se érintsen meg. Mikor elment a legfiatalabbik királykisasszony mellett, megcsókolta. Azután visszatért a partra. Kérdi a cethal:

– Hozzányúltál-e valamihez, amit nem lett volna szükséges megérinteni?

– Nem – hazudta a fiú.

Elindultak hazafelé; a fiú a cethal hátán. A nyílt tengeren voltak már, mikor a cethal víz alá merül: a víz a fiú övéig ér. Mentek egy darabig, a cethal mélyebbre merül: a víz a fiú alsókarjáig ér. Mondja a cethal:

– Hazudtál nekem, de mégis elviszlek az apád háza elé.

A cethal tovább úszott, és így szólt:

– Te megcsókoltad a legszebbik és legfiatalabbik leányt. Én most lemerülök annyira, hogy a víz álladig ér. Csak így folytathatjuk utunkat.

Hát a cethal megérkezett a ház elé. A fiú apja éppen olyan szegény volt, mint régen. Kérdi a fiú az apjától:

– Hallottál-e a bátyáimról?

– Hallottam bizony. A városban vannak, és a városi ruha úgy lerongyolódott rajtuk, hogy a bőrük is kilátszik. – Akkor a cethal elment, eltűnt a szemük elől.

A fiú a városba indult, hogy hazahozza a testvéreit. Az aranyát felerészben az apjának adta. Jár-ke a városban, sehol sem látja a bátyjait. Egy helyen megkérdezi:

– Járt-e itt két ember, ez és ez a nevük.

Mondják az emberek:

– Nem ismerjük őket.

Beesteledett, a fiú a szállására ment. Amint ott üldögél az éjjeli szállításán, jönnek a bátyjai. Olyan rongyosak voltak, hogy alig ismerte meg őket. Kérdi az öccsük:

– Régóta itt laktok?

– Nem régóta.

A legkisebbik fiú ruhát vásárolt a bátyjainak. Mikor reggel kivilágosodott, mind a hárman útnak indultak hazafelé. Az idősebb fiúk pálinkára vágytak. Mondja az öccsük:

– Én nem iszom pálinkát.

A bátyjai addig-addig kérlelték, míg pálinkát nem vett nekik. Azután hazaérkeztek. Az apjuk örült, hogy mind a három fia hazajött. De a két idősebb fiúnak nem volt pénze. Este lefeküdtek. Hát hallja a legkisebb fiú, hogy miről beszélgetnek a bátyjai:

– Rá vesszük, hogy adja kölcsön a pénzét, azután visszamegyünk oda, ahonnan jöttünk. – Ebben meg is egyeztek.

A legfiatalabbik fiú kölcsönadott a bátyjainak egy-egy aranypénzt, azok meg elmentek a városba, ittak, még a ruhájukat is eladták.

Azután hazamentek, és éppen olyan rongyosak voltak, mint azelőtt. Az öccsük nem volt otthon. A két testvér azzal a kívánsággal állt elő, hogy az apjuk menjen velük a városba. Mondja az öregember:

– Veletek megyek, hogy ruhát vegyek nektek.

Útnak indultak hárman, és el is jutottak a városba. Az apjuk ruhát vásárolt a fiainak, azok meg inni kezdtek. Látta az apa, hogy ebből baj lesz. Mondta a fiainak:

– Nem fogadlak be többé a házamba, nem vagytok olyanok, mint az öcsétek. Az vagyont hozott haza.

Mégiscsak hazamentek mind a hárman. Nem sok időt töltöttek otthon, az idősebb fiúk pénzt csaltak ki az apjuktól:

– Hajót akarunk venni.

Az apa elhitte, és pénzt adott nekik. A fiúk mentek és elitták a pénzt. Azután hazatértek. Az öccsüktől is szerettek volna pénzt szerezni, de az bizony nem adott nekik. A bátyjai megharagudtak, és bedobták öccsüket a folyóba: hadd vesszen oda. A legkisebb fiú

lemerült a folyó fenekére, de aztán kijutott a partra, és ott leheveredett. Hát jön egy öregasszony és mondja:

– Állj reggel útra készen a tengerparton!

Kérdi a fiú:

– Miért álljak útra készen a tengerparton? A bátyáim megtalálnak és elpusztítanak.

Mondja az öregasszony:

– Nem találhatnak meg.

Délre járt az idő, hát egy hajó közeledik a parthoz, egyenesen a fiú otthona felé tart. A fiú meglátta a hajót, és hazament. A hajó horgonyt vetett. A hajóról három szép leány csónakba szállt, és két férfi a partra evezett velük. Még nem érték el a partot, mikor a csónak farát fordították a part felé. A három leány a partra lépett, és bement az öregember házába. A legkisebbik fiú az ablak mellett üldögélt. A legfiatalabbik leány egyenesen a fiúhoz ment, és leült melléje. Mondja a leány:

– Azért jöttem, hogy magammal vigyelek, te megcsókoltál engem.

A fiú megijedt és tiltakozott:

– Nem én voltam.

A másik két leány megszólal:

– Te hozzáértél három aranyfalevélhez, ezek a levelek mi voltunk, velünk jössz.

A fiúnak menni kellett, a leányok magukkal vitték a hajóra. A hajó elindult. A fiú a hajóval megérkezett a Szúria-Múria kastélyba. Ezek a leányok királykisasszonyok voltak. Az apjuk és az anyjuk rég meghalt; az egész országban egyetlen férfi volt, a király. A fiút a királykisasszonyok azért hozták magukkal, hogy legyen még egy férfi az országban. A legfiatalabbik leánynak kedve kerekedett a férjhezmenésre, és feleségül is ment a fiúhoz.

Telt-múlt az idő. A fiútól azt kívánták, hogy induljon útnak, nézze meg az egész birodalmat. A fiú aranyhajóra szállt, és átvitorlázott a tengeren. Hazaérkezett az apjához. Az apja elmondta, hogy a két idősebbik fia meghalt, és ő egyedül van a világon. A legkisebbik fiú visszahajózott a Szúria-Múria kastélyba, és magával vitte az apját is.

A CÁR ÚJ HITE

Volt egy cár, aki áttért más vallásra. A cárnak volt egy leánya, de a leány nem fogadta el az új hitet. Erősen ragaszkodott a régi hitéhez. A leányt száműzték egy nagy tó partjára. Ott tanyázott egy olyan kígyó, amelyik embert evett. Úgy gondolták, majd csak felfalja a kígyó a leányt. A kígyó a partra kúszott. A leány buzgón imádkozott Istenhez. A kígyó semmit sem tudott ártani neki. A leány megfogta a kígyót, madzagra kötötte, és húzta maga után az apja házához. Meglátták az ablakból, hogy jön a leány a madzagra kötött kígyóval. Nagyon megrémültek. A leány az ablak alá állt, és éles hangon kiabálni kezdett:

– Ha vissza nem tértek a régi hitre, szabadon eresztem a kígyót, és akkor ez a kígyó mindenkit felfal!

A házbeliek megijedtek, és azt mondták:

– A leány hite az igaz hit, mi tértünk át hamis hitre.

A LEGGAZDAGABB HÁZ, A LEGNAGYOBB HAJÓ ÉS A LEGERŐSEBB SZAKÁCSINAS

– Melyik a legesleggazdagabb gazdaház a világon? – kérdezte egyszer egy finn ember. Erre valaki mesélni kezdett:

– A legnagyobb, vagyis a leggazdagabb ház az a gazdaház volt, amelyikben hétszáz fejőstehenet, négyezer birkát és hatvan lovat tartottak. A család a cselédekkel együtt olyan népes volt, hogy egy-egy evésre fél tehenet vagy tíz birkát főztek meg. A ház hosszúsága négyszáz sing volt, a szélesr sége ötven sing, a magassága negyven sing. Ez a ház fátlan lapályon állt, és a földszint felett még három emelet volt. A ház úgy volt építve, hogy az egyik oromfal keletre, a másik nyugatra nézett. A legfelső emeletre, a padlásra, ferdén álló külső lépcső vezetett fel. A padlás oldalfalaiba egy-egy négyszögletű nyílás volt vágva. A padláson nem is voltak közfalak, csak a négy főfal. A fejőedényekbe féltonnányi tej fért bele. Ezeket a csebreket reggelenként és esténként két-két béres vitte fel hordórúddal a padlásra; ott a tejet a padlóra öntötték. A padlás alatt levő emeleten éjjel-nappal égett a tűz, így készült a padláson az aludttej. Mikor erős szél fújt, a tejfel levált az aludttejről, felhalmozódott a falak mentén, és vajjá vált. A vajat hajók szállították külső országokba. Egy esztendőben annyi volt a vaj, hogy a gazda levelet írt, és kérte, hogy a világ legnagyobb hajóját küldjék oda a vaj elszállítására. A hajó útnak indult, már akkor rajta volt hajóballasztnak a hollandok és a belgák országa. A hajó megérkezett a kikötőbe. Hát abból a gazdag házból mindenki odasietett, hogy munkához lásson. A szakácsinas rettenetes nagy üstöt vitt a hátán; mikor az az üst készült, a kalapácsütés nem hallatszott át egyik oldaláról a másik oldalára. A szakácsinas helyére akasztotta az üstöt, és főzni kezdett. Egy nagyon erős szélroham besodorta a hajót az üstbe. A szakácsinas fogta a hajót, kirántotta az üstből, és felkiáltott:

– Hogy került ez a cipő az üstömbe?

A hallgatók: Ha-ha-ha-ha-ha! Erre én csak ennyit mondtam:

– Ez aztán elejétől végig szemenszedett hazugság!

EGY JÓ EMBER GONOSZ FELESÉGE

Hajdanában volt egy ember, s annak az embernek volt egy gonosz felesége. Már nem lehetett meglenni vele. Az ember jó volt az asszonyhoz, az asszony pedig rossz volt az emberhez. Az ember minden jóval ellátta a feleségét. Finom falatokat adott neki, de semmi sem segített. Az asszony csak perel. Az ember már nem tudja, mit csináljon vele, hiszen az istennek sem kell.

Az ember elment az ördöghöz. Mondta az ördögnek:

– Van egy gonosz feleségem. Nem tudok vele meglenni, az istennek sem kell.

Az ördög nagyot ugrott, mosolygott, és vidáman járt-kelt. Kérdezte az ördög az embertől:

– Mit kívánsz érte?

Az ember így felelt:

– Semmit.

Mondta az ördög:

– Fizetek érte. Ingyen nem fogadom el.

Az ördög elvitte a gonosz asszonyt. Gondolta, majd elbánik vele. De az ördög nem tudta az asszonyt elviselni. Olyan volt az az asszony, hogy nem kellett sem istennek, sem ördögnek. Az ördög visszavitte az asszonyt. Így szólt az emberhez:

– Olyan gonosz asszony a feleséged, hogy én sem tudok meglenni vele – pedig elbánok én a vénasszonyokkal, hiszen ördög vagyok. Most már biztos, hogy senki sem tud meglenni vele, ha én sem tudom elviselni.

Az ember elgondolkozott: hogy éljek én ezzel a gonosz asszonnyal? Azután mégis kitalált valamit: vesszőt vágott, fűzfavesszőből kötelet font, és megkötözte a gonosz asszonyt. A földben egy helyen szakadék van, rettenetes mély szakadék. Az ember leeresztette az asszonyt a szakadékba. Otthagytá egy nappalra és egy éjszakára. Azután odament, hogy megnézzé, mit csinál az asszony. Az asszonynak eszébe sem jut, hogy bocsánatot kérjen. Az ember nem ad az asszonynak sem enni, sem inni. Hazamegy.

Azután megint odament, hogy hallgatózzék: mit csinál az asszony. Az asszony kiabál ott lenn a mélységben. Az ember nem

húzta fel. Maradjon csak még ott. Hazament. Eljött a harmadik nap. Megint a szakadékhoz ment, hogy megtudja, mit csinál az asszony. Hallja, hogy az asszony sír és könyörög:

– Húzz fel, engedj már szabadon.

Az ember nem húzta fel. Hazament.

Eljött a negyedik nap. Az ember megint elment a feleségéhez. Hallja, hogy az asszony kiabál:

– Húzz fel gyorsan, mert éhen halok. Nem bántalak többé! Nyugton hagylak.

Ekkor az ember felhúzta a feleségét, leoldotta róla a kötelet, hazavitte, és enni adott neki. De nem adott sokat enni, mivel sokáig éhezett. Aztán elkészítette a hálóhelyet, hogy az asszony lefeküdhessék.

Az asszony borzasztóan megjavult.

Egy embernek sem volt olyan jó felesége. Együtt gondoskodtak a házról, és mindenben egyetértettek, míg meg nem haltak. Csak azt nem tudom, hogy haláluk után hova kerültek, a mennyországba-e vagy a pokolba. Nincs tovább.

HOGYAN LETT ORVOS AZ ÖREGEMBER?

Volt egy öregember és egy öregasszony. Az öregasszony veszekedős volt, folyton perelt az öregemberrel.

Az öregember egyszer az erdőben járkált, és meglátott a földben egy mély repedést. Hazament, és mondta az öregasszonynak:

– Furcsa helyet találtam az erdőben, de nem néztem meg jól, hogy mi van ott. Gyere velem, hátha többet láatsz, mint

Az öregasszony nem ellenkezett. Elmentek az erdőbe. Megtalálták a mély repedést. Mondja az öregember az öregasszonynak:

– Látod? Nézd csak meg jól, hátha többet láatsz, mint én.

Az öregasszony a repedés szélére ment, az öregember pedig belökte a mélységbe. Azután hazament az öreg egyedül.

Élt, éldegélt, de már unta az életet az öregasszony nélkül. Kötelet vásárolt, a mély repedéshez ment, hogy kihúzza az öregasszonyt. Leengedte a kötelet, és érzi, hogy valaki belekapaszkodott a kötél végébe. Húzza a kötelet, hát kihúzta a repedésből az ördögöt.

Megijedt az öregember. Az ördög pedig így szólt hozzá:

– Ne félj, te öregember. Nem hozok bajt reád. Együtt fogunk élni, mint jó barátok. Én megbetegítem az embereket, te pedig meggyógyítod őket.

Az öregember beleegyezett ebbe, de megkérdezte az ördögtől:

– És te, ördög, hogy kerülsz ide?

– Hát egy öregasszony pottyant az odúmba, egy gonosz öregasszony. Úgy kínozott és gyötört engem, hogy elmenekültem az odúmból.

No, az ördög és az öregember megkezdték a közös életet. Az ördög megbetegítette az embereket, az öregember pedig meggyógyította őket. Az egész világon híre ment az öregembernek.

Mondja egyszer az ördög az öregembernek:

– Megyek, és megbetegítem a cár leányát, de ezt a leányt te nem fogod meggyógyítani.

Az ördög el is ment a fővárosba.

És a cár leánya megbetegedett. A cár futárt küldött az öregemberért.

– Jöjjön az öregember, és gyógyítsa meg a leányomat. – Ez volt a parancs.

Az öregember nem ment, az ördög megtiltotta.

A cár ismét futárt küldött az öregért. Az öregember csak nem ment.

A cár már a harmadik futárt küldte az öregemberért. A parancs így szólt: Ha az öregember nem jön, fejét vesztí.

Sokáig töprengett az öregember, mitévő legyen: töprengett, töprengett, de végül is azt mondta:

– Megyek.

Gondolta magában: azt mondom az ördögnek, hogy hazajött az asszony.

Megérkezett az öregember a cár házába. Ott lakott az ördög is. Kérdi az ördög:

– Hát te hogy kerülsz ide?

Mondja az öregember:

– Hazajött az öregasszony.

Mikor az ördög ezt meghallotta, úgy megijedt, hogy visszafutott föld alatti odújába.

Mondja az öregember a cárnak:

– Én nem értem a gyógyításhoz, a leányodat az ördög gyötörte. Most az ördög visszament az odújába, a leányod pedig egészséges. Én az öregasszonyt belöktem a mélységbe, és mikor ki akartam húzni, az ördögöt húztam ki. Az ördög betegítette meg az embereket. Most visszament az odújába, és onnan nem jön elő többé. Én hazamegyek, nem akarok találkozni az ördöggel.

És az öregember eldegélt egyedül.

Az öregasszony valahogyan kikászolódt a mélységből, és visszatért az öregemberhez.

A PAP ÉS A SZOLGÁJA

Volt egyszer egy pap, akinek szüksége volt szolgalegényre. Hát útnak indult, hogy szolgát keressen magának. Elment az erdő mélyére, ahol ösvény szelte át az erdőt. Szembejön egy fiú. Mondja a pap: – Szegődj el hozzám szolgának!

Mondja a fiú: – Elszegődöm.

Kérdi a pap: – Mi a neved?

Mondja a fiú: – Szlubbu Ole a nevem.

Mondja a pap: – Szlubbu Ole nem kell nekem.

A pap mind tovább és tovább megy. A fiú körbe futja az erdőt, és ismét szembekerül a pappal. Mondja a pap:

– Szegődj el hozzám szolgának.

– Elszegődöm, szívesen elszegődöm.

Kérdi a pap? – Mi a neved?

Mondja a fiú: – Szlubbu Ole a nevem.

Mondja a pap:

– Hát ebben az erdőben nincs senki más, csak Szlubbu Ole! Jól van, felfogadlak szolgának. – És elment a fiúval haza.

Szklubbu Ole nem sokáig élt a paplakban. Olyan nagyétkű volt, hogy a pap alig győzte étellel ellátni. Szklubbu Ole megette a pap teheneit és a többi állatait, mindent felfalt. A pap megmondta a fiúnak, hogy nem tudja élelmezni.

A fiú kért a paptól egy csónakot, hogy halászni menjenek. Úgy bizony! A pap adott csónakot. A fiú azt kívánta, hogy a pap menjen vele. A pap félt a fiútól, és nem akart vele menni. A fiú fogta a papot, és a zubbonya zsebébe dugta. Azután a fiú evezni kezdett, a nyílt tengerre evezett. Mikor künn volt messze az óceánon, kivette a papot a zsebéből, és halászáshoz fogott. De egyetlen hal nem került a hálójába.

A fiú felmászott az árbocrúdra, és jól szétnézett. Egy halászó helyen sok halászhajót látott. A fiú arra a helyre evezett, és amikor odaért, látta, hogy ott az óriások halásznak. Azon a helyen nagy bőségben volt hal. Az óriások követelték a fiútól, hogy evezzenek versenyt a partra.

A verseny megkezdődött. A fiú jóval hamarabb ért partot, mint az óriások. Fogott egy evezőt, lesben állt, és amikor az óriások

rendre partra szálltak, egy részüket agyonütötte.

Az óriások megfogták a fiút, elvitték a maguk falujába, külön szobába zárták, és jó ételeket adtak neki, hogy hízzék. Egy nap az óriások meghagyták a fiaiknak, hogy öljék le és főzzék meg a fiút. Ölt maguk elmentek, hogy más óriásokat hozzanak vendégül. Míg az óriások távol voltak, a fiú megölte és megfőzte a fiaikat.

Az óriások enni kezdtek. A fiú azalatt nagy csomó aranyat hordott a hajójába. Az óriások rájöttek, hogy nem a fiú húsát eszik. Kimentek, hogy megkeressék. Látták, hogy a fiú messze künn az óceánon evez. Utánaeveztek. Csakhogy a fiú elérte a határt, és hazament. Bement ugyanabba az erdőbe, ahol a pap szolgának fogadta.

AZ ELVARÁZSOLT FARKAS

Volt egyszer egy király, aki egy tetűt nevelt üvegben. A tetű megnőtt, jó nagyra nőtt. Akkor a király megölte, és a bőrét kifeszítette a háza falára. A lányát pedig annak ígérte, aki felismeri, hogy miféle bőr van a falon.

Sok ember jött, és nézte a bőrt, de egyik sem ismerte fel. Azután az erdős hegyről érkezett egy elvarázsolt farkas, és felkiáltott:

– Hát nem látjátok? Hiszen ez egy ronda tetűnek a bőre!

A farkas azért jött, hogy megkapja a királyleányt. De a király becsapta a farkast. A szolgálót, aki az istállóban dolgozott, felöltöztette a leánya ruhájába, és a leánya helyett a szolgálót adta a farkasnak. A farkas elvitte a leányt egy különös, sűrű erdőbe. Hát kérdi a farkas a leánytól:

– Mit gondolsz, mi van itt, aminek hasznát vehetnéd?

A leány felkiáltott:

– Jaj, jaj, de szép seprűnek való gallyakat látok itt!

A farkas mindjárt tudta, hogy a király nem a leányt adta neki, hanem a szolgálóját, és visszavitte a leányt a királyhoz.

A király visszavette a leányt, és most a konyhalányt cicomázta fel a királykisasszony ruháival, és őt adta oda a farkasnak. A farkas, hogy próbára tegye a leányt, tőle is megkérdezte:

– Miféle hasznos dolgot látsz itten?

A leány felkiált:

– Ó, milyen szép kásakeverő-gallyak vannak itt!

A farkas rájött, hogy a király a konyhalányt adta neki, és ezt a leányt is visszavitte a királyhoz. Nem volt mit tenni, a király végül is odaadta a saját leányát a farkasnak. Hát a farkas a királykisasszonyt is az erdőbe vitte, és tőle is megkérdezte:

– Látsz-e itt valami hasznos dolgot?

A leány nem tudott semmit sem mondani. A farkas ebből megértette, hogy a leány az igazi királykisasszony, és elment vele a barlangjába.

Hát a farkas ott szép fiúvá változott. Az a fiú egy időre farkasnak volt elvarázsolva. A barlangban ember volt, mégpedig nagyon szép fiatalember, de amint kilépett a barlangból,

visszaváltozott farkassá. Most aztán ott élt a barlangjában a király leánnyal.

A királyleány szerette volna egyszer meglátogatni az apját.

A fiú nem örült ennek, mert már közeledett az idő, amikor megszűnik a varázslat. Végül mégiscsak elengedte a királyleányt, de meghagyta neki, ne mondja el senkinek, hogy ő ember. A királyleány megígérte, hogy hallgatni fog, de mégiscsak elmondta, és így a fiú örökre farkas maradt.

A FOGADÁS

Két ember fogadást kötött. Az egyik azt állította, hogy egy levágott borjút vám nélkül átvisz a határon. A másik erősködött, hogy nem lesz abból semmi. Az első ember egy élő kutyát tett a zsákjába, és átsétált a határon a vámhivatal előtt.

A vámtiszt utánakiált, és kérdi, hogy mi van a zsákjában.

– Egy élő kutya van a zsákomban – mondja az ember. – Azért dugtam zsákba, mert nem lehet madzagon vezetni, nem engedelmeskedik nekem.

A vámtiszt nem hisz az embernek, látni akarja a kutyát. Az ember mondja, hogy csak bajt csinálsz nekem, mert kioldod a zsákot, és útjára engeded a kutyát. A vámtiszt fogta a zsákot, kirázta belőle a kutyát az útra. A kutya elinalt.

Az ember utánament, hazaszaladt, és a levágott borjút beletette a zsákba. A zsákot vállra veti; és átsétál a határon a vámhivatal előtt. Kérdi a vámtiszt:

– No, megfogtad a kutyát?

– Ó, éppen elég fáradságomba került.

És elsétált a vámhivatal előtt. És mosolygott, amint elhaladt a vámhivatal előtt. És a levágott borjú húsát vám nélkül vitte át a határon.

A másik ember elvesztette a fogadást, mert az első ember nem fizetett vámot a borjúért.

HAJDANKORI MESE ISTENRŐL, HOGYAN PRÓBÁLJA MEG EMEZ-AMAZ ÁLLATOT

Megy az Isten egy nagy folyó partján. Találkozik a jávorszarvassal. Kéri a jávorszarvast, hogy vigye át azon a nagy folyón. A jávorszarvas azt feleli, hogy előbb levágja a berkenyefa hajtásait. Az Isten továbbmegy a folyóparton. Találkozik a lóval. Kéri a lovat, vigye át azon a nagy folyón. A ló azt feleli, hogy előbb gyorsan leharapja a zsenge füvet. Az Isten megint továbbmegy. Találkozik a rénszarvassal. Kéri, vigye át azon a nagy folyón. A rénszarvas nem ellenkezik, mondja:

– Fogózkodj meg a hátamon!

Az Isten felül a rénszarvas hátára, két kézzel a rénszarvas két agancsába fogószik. A rénszarvas begázol a folyóba, de azután meggondolja magát: jó volna ugrándozi. Szaladgál fel s alá a nagy folyó medrében, s az Isten egyszer csak vízbe esik a hátáról. Vizesen megy ki a partra, és mondja a rénszarvasnak:

– Futkoss örökké gyors lábaiddal!

Azután Isten megint továbbmegy a folyóparton. Találkozik a medvével, kéri szépen, vigye át azon a nagy folyón. A medve megígéri:

– Kapaszkodj csak bele, erősen kapaszkodj bele hosszú szőrömbel!

Hát Isten felül a medve hátára, és a medve szépen átgázol vele a másik partra. Ott az Isten megköszöni a medvének, hogy rövid lábaival olyan gyorsan átvitte. Jutalmul megígéri a medvének, hogy átaludhatja a legkeményebb téli hideget. A medve mai napig átalussza a legszigorúbb téli időt.

AZ EGÉR ÉS A CSÓNAKJA

Az egér kenyeret evett, kenyérhéjat evett, és a kenyérhéjdarabból csónak lett. Az egér beült a csónakba, és a csónakkal útnak indult a tавon. Útitársakat is vitt magával: egy kismadarat, hermelint, a négylábúak közül még kutyát, rókát, medvét és farkast, a madarak közül még sast és bagolyt. Hát útra keltek, de a csónak túlságosan meg volt terhelve, és felfordult. Úszni kezdtek a part felé, és valamennyien elérték a partot. Az egér szidja a többieket:

– A csónak az enyém volt, igen sokan ültetek bele!

Összeverekedtek; a négylábúak ütik-verik a négylábúakat, a madarak a madarakat. Három esztendeig tartott a verekedés. Némelyik madárnak a tollát tépték ki, némelyik négylábúnak a bundáját tépázták meg. A végén a négylábúak és a madarak fázni kezdtek.

A BÉKA ŐSANYJA

Minden állatnak van őse. A békának is.

Sztriempe Aszlak egyszer a tavaszi olvadás idején utolsó síútját tette meg a Raeisavuonótól Gieddenyargába. Éppen egy be nem fagyott forrás mellett siklik el. Hát a forrásból kiugrik egy rettenetes nagy béka, és nyomon követi a síelőt. Sztriempe Aszlak olyan gyorsan fut a síjével, ahogy csak ereje engedi, a béka meg nagyokat ugrik – aligha lehet megszabadulni tőle. Ez a béka rettenetes nagy, ahányszor ráugrik a síléc végére, annyiszor süllyed az be mélyen a hóba. És nagyokat fúj – mint egy bukó delfin. Sztriempe Aszlak alig-alig tud menekülni előle. Csak később, mikor elérte a magaslatokat, a hátság vidékét, csak akkor változott át az a rettenetes nagy béka közönséges békává.

Az a nagy béka a mostani béka ősanyja volt. Rusnya és gonosz állat. Ezért féltek tőle hajdanában az emberek.

Az öregembernek volt egy rénökre. Ez az ökör nagyon erős volt: akármilyen nehéz terhet raktak a szánra, csak elhúzta.

AZ ERŐS ÖKÖR

Egyszer egy ember befogta az ökrét, hét nyírháncs-zsák lisztet rakott a szánra, de az ökör nem indult el. Egy másik ember mondja:

– Rossz ökröd van, még hét zsák lisztet sem bír el. Befogom az én ökrömet, hadd lásd, milyen könnyen viszi a zsákokat.

No, kifogták az öregember ökrét, és befogták helyette a másik ember ökrét. Mikor az ökör elindult, a járomszíj elszakadt. Kicserélte a gazdája újjal, de akkor meg kettétört az iga. Kicserélte azt is újjal, de akkor meg elszakadt az új járomszíj. Mikor másodszor is kicserélte, az új hámiga tört ketté. Ezt most kicserélte másodszor is. Az ökör csak erőlködött, csak erőlködött, de nem bírta elindulni. Az ember hazament, és elmondta a feleségének:

– Nem tudtam sehogy sem elindulni, nehéz volt a teher, és gyenge a húzószerszám.

Reggel megint próbálkozott, befogta az ökrét, de mikor az ökör indulni akart, elszakadt a járomszíj. Kicserélte újjal, de hiába cserélt szíjat és igát, és hiába erőlködött az ökör, csak nem bírta elindulni a rakománnyal. Mikor ott kínlódott, jött az öregember az erős ökrével. Befogja az erős ökröt, ráül a zsákokra, és hívja a másik embert, üljön fel ő is. Az erős ökör elindul, húzza a terhet. Az öregember mondja:

– Látod, milyen a hétzsákbíró ökör! Viszi a hét zsák lisztet, és ráadásul még a zsákokon ülő embereket is!

A RÉNSZARVAS ÉS A JUH

A rénszarvas és a juh elhatározta, hogy versenyt futnak: amelyikük előbb jut be a meleg házba, az fog a házban lakni. Egymás mellé álltak, és futni kezdtek. A rénszarvas gyorsan futott, a juh lassabban. A rénszarvas rohan, a juh elmarad mögötte. Hanem van ám esze a juhnak. Mikor látja, hogy lemaradt, odakiált a rénszarvasnak:

– Öcsém, öcsém, fehér a farod!

A rénszarvas megáll: ő bizony megnézi. Közben a juh befutott a meleg házba; és meleg házban lakik mai napig, a rénszarvas pedig kóborol a kopár dombokon.

A VÉN RÓKA

A gyermekek labdázni akarnak, posztólabdát varrnak. Jön a róka, nézi a labdát, és mondja:

– Ó, gyermekek, miért labdáztok bőrlabdával; mi gyermekkorunkban posztólabdával játszottunk.

Mondják a gyermekek:

– Varrj nekünk posztólabdát, taníts meg rá minket is!

Mondja a róka:

– Nehezemre esik vénségemben, vakságomban. Adnátok-e a labdavarrásért egy kövér meddő tehenet?

– Adunk.

A róka hozzálátott a labdavarráshoz, kiszabta a részeket, már varr is, és mondja:

– Sötét van, világítsatok nekem, nem látok vakságomban, vénségemben.

A gyermekek rést nyitnak az ajtón, a róka nézi és gondolja magában: kiférek a nyíláson. A róka megkötötte az övét, a posztót az öve alá dugta, és elszaladt.

Mondják a gyermekek:

– Becsaptál, vén róka.

A róka a kamrába ment, szárított halra fájt a foga. A lapp asszony mérget tett a tolvaj rókának. Úgy látszott, hogy a róka megdöglött a kamrában. Emberek járnak arra, és mondják:

– Róka koma elpusztult; akárhova, akármelyik szánra tesszük, nem marad ott. Tegyük arra a szánra, amelyiken a szárított halat visszük.

A róka ott fekszik a szánon. Útnak indultak, útközben hóvihar támadt. A róka nekifeszített lábbal akadályozta a szán haladását, a szabadon futó rénszarvas el-elmaradt, majd egészen elmaradt a szántól. A róka megijesztette ezt a rénszarvast, a félénk rénszarvas megijedt és elnyargalt. A róka átrágta a gyeplőt, az igás rénszarvas is elugrott, ott maradt a szán szárított hallal megrakva. A róka falta a halakat, falta, falta. Ami kevés maradt a rakományból, azt elhordta a tanyájára. Amint megyendegél, ismerősökkel találkozik: szembejön medveapó, farkasanyó, rozsomák, vidra, sarki róka, hermelin és még néhány más állat. Kérdik:

– Hol szerezted, te róka, ezeket a szárított halakat?
– Hogy hol szereztem?! A falu lékjében horgásztam a farkammal.

- Taníts meg minket is horgászni, róka koma!
- Megtaníthatlak, csak egy hideg éjszaka kell hozzá.

Eljött a hideg éjszaka; az állatok horgászni mentek a falu lékjéhez. A farkukat a vízbe dugják, és várnak; a róka ráült a farkára. Kérdik az állatok:

- Miért nem harap a hal farkamra?
- Majd ráharapnak reggel.

Világosodni kezdett. Jön egy ember, hogy vizet vigyen a lékből. A róka felkiált:

- Jön egy ember!

A róka elszaladt, ment a maga útján. Az állatok nem tudnak menekülni: a farkuk odafagyott a jéghez. A medve futna: letörik a farka, a farkas futna: elszakad a farka, a hód futna: leszakad a farka fele, a vidra futna: lenyúzódik a farka. A kis hermelin is szeretne szabadulni a léktől; az ember, aki vízért jött, a vizescseber rúdjának kormos végével a farkára csap. A hermelin elmenekült, de a farka vége bekormozódott. Az állatok menekülnek, menekülnek, összetalálkozik medveapó, farkasanyó, a rozsomák és meglátják a rókát:

- Ó, te vén róka! Te ugyan jól rászedtél bennünket.

Meg akarják enni a rókát. Mondja a róka:

- Ne itt egyetek meg! Vigyetek a falatozóhelyre!

Viszik a rókát a falatozóhelyre, hát mondja a róka a harkálynak:

– Milyen szép időket éltünk akkor, amikor a te kis hátadat tarkára festettem!

– Mit mondasz, róka koma? – szól medveapó. – Mondd, nem festenéd tarkára az én hátamat is?

– Nem könnyű dolog a te hátadat tarkára festeni: cölöpöt kell a földbe verni, fűzfavesszőből kötelet fonni, szurkos forgácsot szerezni.

- Ez az én dolgom, róka koma, ezt én mind elvégzem.

A medve megcsinált mindent, amit ígért: cölöpöt vert a földbe, kötelet font vesszőből, és még oda is kötözte magát a cölöphöz:

- No, róka koma, fessd hát tarkára a hátamat!

A róka dologhoz látott, hát bizony cifra lett a medve háta.

– Róka koma, ég a hátam!

Mondja a róka:

– Türelem, türelem, a harkály kicsi madár, mégis szépen tűrte.

A róka vette a szurkos forgácsokat, meggyújtotta és elszaladt, medveapó pedig megégett. A róka sok helyet bejárt, de azután visszajött, összeszedte a medve csontjait, és Detette egy zsákba. A zsákot vitte, vitte, egyszer csak labdázó gyermekeket látott. A róka megrázta a zsákban a csontokat.

– Mi van a zsákodban?

– Nagyapám öröksége.

– Nem adnád el nekünk?

– Miéri ne, ha adnátok érte egy kövér meddő tehenet.

– Adunk, hogyan adnánk.

A róka továbbment a réntehénnel. Egyszer csak megéhezett. Meg akarta ölni a tehenet, de nem bírta vele. Kiáltozni kezdett:

– Bácsikám, nagyapókám, gyertek, segítsetek!

Jönnek az állatok, együttes erővel megölik a tehenet, falatoznak. Látja a róka, hogy a vendégei mindent felfalnak, nagyot kiált:

– Bácsikám, nagyapókám, ember jön!

Az állatok elmenekültek, a róka egyedül maradt. Megette a maradékot, már csak egy darab faggyúja volt. Vette a faggyút, hazament a kunyhójába, tüzet rakott, hogy zsírt olvasszon. A faggyú meggyulladt, a róka az égő faggyút rácsapta a tüzes kőre, a forró zsír kiégette a szemét, a róka megvakult. Elmegy a róka egy jegenyefenyőhöz, kérdi:

– Miféle fa vagy te?

– Jegenyefenyő vagyok.

– Adj nekem szemet!

– Adnék én, de csak szurkos szemet adhatok.

Elmegy a róka a nyírfához:

– Nem tudnál szemet adni nekem?

– Tudnék, de csak apró kis szemeim vannak. Két ilyen kis szemet szívesen adok.

A nyírfa adott is a rókának két kis szemet.

Azért kicsi a róka szeme.

A KERESZTELŐI LAKOMA

A medve, a farkas és a róka keresztgyermekük keresztelőjére készültek. A keresztgyermek egy vajasbödön volt. A medve és a farkas kérdezték a rókától, mi a gyermek neve. A róka így felelt: – Megkezdett. – Eljött a második éjszaka. A medve és a farkas ismét megkérdezték a rókától, hogy mi a gyermek neve. A róka így felelt: – Félig. Eljött a harmadik éjszaka.

A harmadik éjszaka együtt járkál a róka, a farkas és a medve. A rókát erős hasmenés bántja. Kérdi a rókától a két társa:

– Merre jártál tegnap és tegnapelőtt éjszaka, hogy nem találkoztunk?

Mondja a róka, hogy keresztelői lakomán volt. Ez már a keresztelő harmadik éjszakája. A róka elmagyarázta, hogy őt korábbi időre hívták, mint a másik kettőt. A róka elfutott, és ismét visszajött. Kérdezte a medve és a farkas, hogy mi a gyermek neve. A róka azt felelte mindkettőjüknek, hogy a gyermek neve „Nyald az alját!” Erre a medve és a farkas is elindult a maga útján.

A TOLVAJ RÓKA DALA

Tolvaj róka, eszes róka, ravaszdi,
máséból lakmározik.

Szára asszonyhoz így szóltál:
„Üstöcskédet, Szára, hozd már!”

S míg üstöcskéjét Szára hozta,
kamráját a róka jól meglopta.

Mosolyog a róka magában:
„Becsaptam az asszonyt, hiába!

Egyszer megdézsmáltam, úgy esett,
egy tele éléstárat, ügyesen.

Haragudott érte gazduram,
csapdácskát ácsolt az udvaron.

Vörös bundám ékes, lángoló,
föld alatti házam oltalom.

Eszes, öreg rókának neveznek,
álnok, ravasz rókának tisztelnek.”

Ím, a róka vígan lopogat,
odújába zsákmányt hordogat.

A HÄMÉIEK MEDVÉRE VADÁSZNAK

Egyszer a háméiek az erdőt járták. Medvetanyára akadtak, a medve aludt az odújában. Tanakodtak: hogy lehetne megölni a medvét. Az egyik közbeszól:

– Valaki közülünk bemegy az odúba.

Az, aki vállalkozott erre, hirtelen rávágta:

– Ha megmozdul vagy megrándul a lábam, tudhatjátok, hogy megfogtam a medvét. Húzzatok akkor ki a lábamnál fogva, de olyan erővel, amilyen erővel csak bírtok.

Az ember kinyitotta a medvebarlang ajtaját, és bement. Az ember lába megrándult. A társai azt hitték, hogy megfogta a medvét. Kihúzták, amilyen erővel csak bírták. Amikor kihúzták, látták, hogy az embernek nincs feje. Tanakodtak: volt-e egyáltalán feje annak az embernek, amikor bement a barlangba. Egyesek úgy vélekedtek, hogy nem volt feje. Mások mégis erősködtek:

– De bizony volt feje, mikor tegnap azt mondta nekünk, hogy együk meg a kását.

A többiek is ráhagyták:

– Úgy van, mégiscsak volt feje, amikor bement!

Annak az embernek a feje a medve odújában maradt. Az ember pedig meghalt.

MEDVEVADÁSZAT

A kövesfalusi öreg Foma Szemjonovics nagy vadász volt. Egyszer megint vadászni ment. Meglátott két medvét: egy hím és egy nőtény medvét. Magyarázza nekik:

– Vigyázzatok, medvék! Ti ketten vagytok, én meg egyedül vagyok a puskámmal. Egyetlen kis golyóm két medvét talál el.

Foma lőtt, és a golyó nem talált. A medvék megfordultak és Foma után eredtek. Foma vette a puskáját, és gyorsan egy fához futott. A fa törzse görbe volt, és mikor Foma felmászott a fára, a fa törzse még erősebben meghajolt.

A nőtény medve felmászott a fára Foma után. A vadász az orrára akart vágni a puskatussal, de nem érte el. Foma, puskájával együtt, leesett a görbe fáról.

A hím medve rávetette magát. Odament a nőtény is. A két medve a földön hempergette Fomát, mintha tuskó lett volna.

Érzi Foma, hogy vége van. Eljött a halál órája, elszáll belőle a lélek. Rárivall a medvékre:

– Medvék! Tudjátok meg, én ember vagyok. Az ember nem halhat meg gyónás nélkül.

A medvék roszét, tuskókat raktak Fomára, és eliramodtak.

Foma feltápáskodott a földről. Arcáról lehorzsolódott a bőr, szeméből ömlött a vér, nem látott semmit. Bekötözte zsebkendőjével vérző szemét, és négykézláb mászva elindult hazafelé. Hallja, hogy víz csörgedezik. Megmossa arcát, levált szemhéját a szemére teszi – lát. Lábra áll, haza akar menni. Egy ember jön: az apja.

Foma apja nagy tudományú öregember volt. Láta, hogy Foma bajba került, azt is látta, hogy melyik helyen. Egyenesen odament. Közben összetalálkoztak, és Foma az apja segítségével érkezett haza a kunyhójába.

A HÄMÉIEK HARANGOT LOPNAK

A häméiek egyszer azon törték a fejüket, hogy mit is csináljanak. Egyik-másik óvatosan megpendítette:

– Volna munkánk, az biztos. De mégis: ne lopjuk el inkább a templom harangját?

A többiek beleegyeztek:

– Rendben van!

Azután elmentek a templomhoz, és ellopták a templom harangját. Megbeszélték egymással: – Majd egyszer visszahozzuk.

Levették a harangot, és betették a csónakjukba. Azután kieveztek a haranggal a tengerre. Jó messzire kieveztek a nyílt tengerre. Ott aztán tanakodni kezdtek:

– Elég messze vagyunk?

Voltak, akik így vélekedtek:

– Evezzünk még messzebbre!

Így aztán még eveztek egy darabig. De azután egyszer mégiscsak úgy gondolták, hogy már elég messzire jutottak. A templom harangját leeresztették a tenger fenekére. Egyesek megkérdezték:

– Hogyan jelöljük meg ezt a helyet, hogy ide találjunk, ha vissza akarjuk vinni a harangot?

A vezetőember jelt rótt késével a csónak peremére, és így szólt:

– Innen kell lefelé keresnünk, lefelé a tengerfenéig!

És még azt is elmagyarázta, hogy ez a jel sosem nem vész el.

– Ha eljövünk ide a harangért, velünk lesz a jelzés is.

Azután visszaeveztek és partra szálltak.

Egy ideig a parton éldegéltek. Egyszer csak eszükbe jutott:

– Volna egy fontos dolgunk, vissza kell hoznunk a harangot.

Kieveztek a nyílt tengerre. Tanakodtak: – Vajon elég messze vagyunk már?

Némelyek azt mondták:

– Még nem.

Mind tovább és tovább eveztek. Beszélgettek egymással:

– Megtaláljuk, nálunk van a jelzés.

Tovább eveztek. Egyszer csak azt gondolták: már elég messze vagyunk.

Abbahagyták az evezést. Igen, a harang itt van a tenger fenekén. A vezető nézi a csónak peremét és mondja:

– A rovás itt van. Innen lefelé van a harang a tenger fenekén. Mi a csuda?! Itt kell lennie, és nem találjuk! Hogy lehet az?! A harang nélkül nem mehetünk haza! – A vezető magyarázza: – A csónakon megjelöltük a helyét. Látjátok, itt a rovás. Hogy lehet az, hogy a harangot nem találjuk?!

Nehéz szívvel eveztek a part felé, búslakodtak, hogy nem találták meg a templom harangját. Partra szálltak, és tovább tanakodtak:

– De hiszen a harang helyét megjelöltük a csónakon, és mégsem találtuk meg a harangot.

Itt a vége.

RÉGI TÖRTÉNET A GYÓGYÍTÓ-EMBERRŐL

Volt egyszer egy leány, akinek gyermeke született. A leány szerette volna keresztvíz alá tartani a gyermeket, és elindult, hogy komát szerezzen. Megy, nagy sírva, egyszer csak találkozik egy emberrel. Kérdi az ember a leánytól:

– Miért sírsz?

– Szeretném keresztvíz alá tartani a gyermekemet, de nem tudok komát szerezni.

Kérdi az ember a leánytól:

– Elfogadnál engem komának?

– Ó, szívesen elfogadnálak! Ki vagy?

– Az Isten vagyok.

– Nem, nem akarom, hogy te légy a komám. Te igazságtalan vagy: az egyik embert nagyon gazdaggá teszed, a másikat meg nagyon szegénnyé, az egyiket nagyon egészségessé teszed, a másikat nagyon beteggé.

A leány csak ment, mendegélt Komát keres, de nem talál komát. Ismét sírva fakad. Hát ismét találkozik egy emberrel. Kérdi az ember a leánytól:

– Miért sírsz?

– Nem találok komát.

– Elfogadnál engem komának?

– Ó, szívesen elfogadnálak, csak mondd meg, ki vagy.

– Az ördög vagyok.

– Nem, nem akarom, hogy te légy a komám: te nagyon igazságtalan vagy, becsapod az embereket.

A leány folytatta útját. Komát keres, de nem talál komát. Találkozik egy harmadik emberrel. Kérdi az ember a leánytól:

– Miért vagy olyan szomorú?

– Szeretném keresztvíz alá tartani a gyermekemet, de nem találok komát.

– Elfogadnál komának?

– Ó, elfogadnálak, szívesen elfogadnálak, csak mondd meg, hogy ki vagy.

– A halál vagyok.

Hát a leány elfogadja a halált komának:

– Te nagyon igazságos vagy. Egyformán bánsz az emberekkel: akár gazdag, akár szegény, egyforma sorsra juttatod őket.

A halál vállalta a komaságot. Így szólt a leányhoz:

– Most nincs semmim, amit ajándéku adhatnék a keresztgyermekemnek. De ha megnő a keresztfiam, megtanítom, hogyan keresse meg könnyen a kenyerét.

Hát a halál keresztfia felnőtt, és találkozott a keresztapjával.

– Gyere, keresztfiam, kövess engem, megtanítlak, hogyan gyógyíts beteg embereket.

A fiú ígéri, hogy majd követni fogja.

– Most, azonnal gyere velem!

A fiú ment a halállal. A halál már útközben kioktatta, hogyan gyógyítsa a beteg embereket:

– Ha látod, hogy a beteg lábánál állok, vállald a gyógyítást. Érintsd meg kezedd a beteget, és a beteg meggyógyul. Ha pedig a beteg fejénél állok, ne vállald a gyógyítást, az ilyen betegen nem tudsz segíteni.

A halál és a keresztfia elváltak egymástól. A fiú mindjárt betért egy beteg emberhez, hogy próbát tegyen, vajon meg tudja-e gyógyítani. Belép a beteghez, hát látja, hogy a halál lábtól áll. Ráteszi a kezét a betegre, s a beteg egy idő múlva felépült a betegségből. A halál keresztfia sorra gyógyítja a betegeket.

Egyszer csak megbetegedett egy grófnak a leánya. Elhívták hozzá is a halál keresztfiát. Odaérkezik a gyógyítóember, hát látja, hogy keresztapja a beteg fejénél áll. Mondja a grófnak, hogy ezt a beteget nem tudja meggyógyítani. A gróf sok-sok pénzt ígér, de a gyógyítóember nem enged. A gróf olyan sok pénzt ígér, hogy nem tud ellenállni. Odamegy a beteg leányhoz. A keresztapjára néz, gondolkozik, hogy mitévő legyen. Gondolja magában: megfordítom az ágyát. Megfordítja a beteg leány ágyát, a halál nem mozdul a helyéről, most a leány lábánál áll. A halál elmegy, de szúrós tekintetet vet a keresztfiára, és így szól hozzá:

– Ilyet ne csinálj többé!

– Ígérem, nem csinállok többé ilyet.

Hát megbetegedett a király legidősebbik leánya. A király megparancsolta, hogy hozzák el a leányához a híres gyógyítót. El is hozták. A halál keresztfia bemegy a királykisasszonyhoz, és látja,

hogy a keresztapja a beteg fejénél áll. Mondja a halál keresztfia, hogy ezt a beteget nem tudja meggyógyítani. A király nagyon sok pénzt ígér, de a gyógyítóember nem vállalja a gyógyítást. A király olyan sok pénzt ígér, hogy nem bír ellenállani a csábításnak. Megint megfordítja a beteg ágyát, a halál megint lábtól áll. A halál elmegy, de szúrós tekintetet vet a keresztfiára, és keményen rászól:

- Ha még egyszer ilyen csinálsz, magad leszel az áldozat.
- Nem, soha többé nem teszek ilyen!

Azután megbetegedett a király legfőbb katonája. A király rettenetesen megijedt: csak meg ne haljon ez a nagy katona. Ismét elhivatta a híres gyógyítót. Jön a halál keresztfia, és látja, hogy keresztapja fej felől áll. Mondja a királynak, hogy a beteget nem tudja meggyógyítani. A király nem enged, kérleli, egyre csak kérleli, hogy gyógyítsa meg a beteget:

- Meg se nézem, hogy mennyit adok érte.

A halál keresztfia nem tágít, menni akar: nem tudja meggyógyítani a beteget. A király sem enged, igen-igen nagy jutalmat kínál, és ígéri, hogy feleségül adja hozzá a leányát. Kérdi a halál keresztfia:

- Vajon mit gondol maga a király kisasszony?

A királyleány hallja, hogy miről van szó: ha a gyógyítóember meggyógyítja az apja legfőbb katonáját, feleségül megy hozzá, és szívből fogja szeretni.

A halál keresztfia fogja az ágyat, megfordítja. A halál a beteg lábánál áll. Hát a főkatona magához tért, és visszanyerte az egészségét. A király megtartotta szavát, három hét múlva a királyleány és a főgyógyító megesküdtek. Az esküvő után a második éjjel a halál eljött a keresztfiához, és szólt neki, hogy menjen vele. A gyógyítóember felkelt fekvőhelyéről, magára vette a ruháit, és követte a keresztapját. Egy kis szobába mentek, ott sok-sok gyertya égett. A gyógyítóember kérdezi a keresztapjától:

- Minek ég itt ez a sok-sok gyertya?

– Minden gyertya egy-egy ember élete. Akinek a gyertyája erősen ég, az sokáig él. Akinek a gyertyája gyengén ég, az hamarosan meghal.

Kérdezi a gyógyítóember:

- Melyik az én gyertyám?

A halál megmutatta keresztfiának a gyertyáját. Hát ez a gyertya csak pislákol.

– Miért nem szaporítod a gyertyámat?

– Nem szaporíthatom, nagyon engedetlen vagy.

Hát a gyógyítóember visszament fiatal feleségéhez, elbúcsúzott tőle, leült a maga ágyára és meghalt.

AZ ÖREGAPÓ ÉS A FIÚ ÉNEKE

Öregapó kérdi a fiútól:

Hova mégy te? – Hozom a puskát!

Minek a puska? – Hollót löni!

Hol a holló? – A fenyő csúcsán!

Hol a fenyő? – Kivágta a fejsze!

Hol a fejsze? – Kicsorbult a kőben!

Hol a kő? – Tűz lett belőle!

Hol van az a tűz? – Elverte az eső!

Hol az eső? – Tó lett belőle!

Hol az a tó? – Kiitták az ökrök!

Hol vannak az ökrök? – Szíj tartja őket!

Hol az a szíj? – Elrágta a róka!

Hol a róka? – Jég alatt a lyukban!

Hol az a lyuk? – Hegy oldalában!

Hol az a hegy? – Tengerbe zuhant!

Hol a tenger? – Kiitta a cethal!

Hol az a cethal? – Felfalták a kardszárnyú delfinek!

UTÓSZÓ

Nyelvrokonaink, a lappok, ma Észak-Európa négy országában, Norvégiában, Svédországban, Finnországban és az Orosz Köztársasághoz tartozó Kola-félszigeten élnek. Nem nagy nép, mintegy harmincezer ember beszéli a lapp nyelvet. Kisebb részük halászatból, zömük rénszarvastartásból tartja fenn magát. Mindenütt ismerünk azonban olyan lapp családokat is, akik a helyi közigazgatásban vesznek részt, vagy iparral foglalkoznak. A múlt század vége óta egyre több az iskolázott ember köztük.

Ami a lapp nép és nyelv kialakulását, történetét illeti, a tudósok sokat vitatkoztak már e kérdésről, anélkül azonban, hogy minden problémát megoldottak volna. Feltűnő ugyanis az, hogy a lappok a finnugor nyelven beszélnek, testi felépítésük mégis elüt a finnekétől és észtekétől. Náluk sokkal alacsonyabb, barna bőrű és hajú emberek. Hagyományos szokásaik, hiedelmeik, egész régies életmódjuk is sokkal közelebb áll a tőlük keletre élő arktikus népekéhez (elsősorban a szamojédok életéhez), mint finnségi vagy akár skandináv szomszédaikéhoz. Ezt a feltűnő különbséget azzal magyarázzák, hogy a lappok egy hajdani nyelvcsere útján tettek szert mai nyelvükre: egykor a nem finnugor eredetű korai lapp népesség átvette egy finnugor néptől annak nyelvét.

Maguk a lappok nem nevezik magukat lappnak. Általában a *száme* szót használják a maguk megnevezésére. Ez a szó minden valószínűség szerint a szamojéd név első felével, illetve a mai finn tájnévben megőrződött Häme finn törzsnévvel kapcsolható össze.

Mai ismereteink szerint az időszámításunk előtti III. és II. évezred fordulóján a mai Karjalában élő népesség lehetett a lappok elődje. Ezek az emberek kis csoportokban éltek, mintegy húsz-húsz ember alkotott egy telepet. Lakóhelyük a háromméternyi négyszögletes lakógödör volt. Általában vadásztak, és alkalmilag halásztak is. A rénszarvast vagy más állatot háziállatként nem tartották. Ismerték viszont a csónakot, amellyel azonban csak szélcsendes időkben és a partok mellett mozoghattak.

Később ez a népesség egyre inkább északra és nyugatra szorul, a délibb települések terjeszkedése következtében. E tovavándorlás folyamán kerültek el a lappok a mai

szállásterületeikre. Az utóbbi évezredben húzódtak északra a mai Finnország területén, és ugyanekkor terjeszkednek dél felé a svéd-norvég határ mentén. Legdélibb csoportjaik egészen a 62. szélességi fokig húzódnak le. Erre az időre tehetjük a zsákmányoló életmód nomád rénszarvastartóvá változását is.

A norvég, majd svéd feudalizmus kötelékeibe kerülő lappok korábban halak és tengeri emlősök beszolgáltatásával adóztak. Ennek alapja a zsákmányoló életforma volt. Az egyes lapp családoknak egymás között elhatárolt vadászterületük, vadászösvényeik voltak. Fő foglalkozásuk a vad rénszarvas elejtése, és csak igen kis részben háziasítása volt. Ahogy növekedett a szelíd rénszarvasok értéke az adószedők és a kereskedők szemében, úgy változott meg ez a gazdálkodási rendszer (az úgynevezett árjemark). A XIV. század végére egységes birodalommal váló Skandinávia megkísérli hű keresztény alattvalókká tenni a lappokat, és megköveteli tőlük, hogy nagyszámú állatcsordákat neveljenek. Ez a törekvés nem marad eredménytelen. Amikor a XVI. században ugrásszerűen megnövekszik az észak-skandináviai területek kereskedelme a Balti-tenger déli partvidékével, a lappok már rénszarvashúst, prémeket adnak el, cserébe gazdag mintázatú ezüstékszerekért, amelyek sok lapp családban máig is féltve őrződnek.

A nomád rénszarvastartás nagy legelőterületeken bonyolódik le, és ezért húzódnak mind délebbre a lappok. Ez időben alakul ki a vándorló lapp falu, a *szíta* életformája is.

Az egy közösséghez tartozó lapp családok telenként egymás közelében, a téli szállásokon, téli szitákon élnek. Áprilisban itt gyűlnek össze az egyes családok vezetői, és a nyári-ősz időre felosztják maguk között a legelőket, halászhelyeket és vadászhelyeket is. Minden családnak megvan a maga területe, amelyet a rénszarvasok nyomában maguk a lappok is bekóborolnak. Októberben térnek vissza az előre kijelölt téli szállásra, ahol a rénszarvasok felerészben a gazdáik által gyűjtött takarmánykészlettel, felerészt a hó alól kikapart élelemmel áttelelnek. Ez a szíta csak akkor eleven, ha elég sok takarmányt sikerül gyűjteni télire.

Az észak-norvégiai Finnmarkén területén, valamint ettől délre a magashegységekben más természeti körülmények között, más formában bontakozott ki a nagyszámú rénszarvasnyájak teletetése. Általában három területen mozogtak az állatok. A legmelegebb nyárban a rénszarvasokat a magashegységek alpesi legelőire hajtották fel. Majd miután ezek itt a gyorsan növő fűvet lelegelték, őszre a középhegységi legelőkre vonultak velük, télen pedig a tűlevelű erdők zónájába, esetleg egészen a tengerpartra húzódtak. Tavasszal ismét a középhegységi legelőkre mentek át.

A XVIII. században újabb változás köszönt be a legészakibb Európában. Észak két nagyhatalmában, a svéd királyságban és az orosz cár birodalmában is megkezdődik az északi területek iparosítása. A lappokat a felderítő utakra vezetőknak fogadják fel, tűzzel-vassal és végleg megkeresztelik őket (lutheránusoknak, illetve görögkeletieknek), olykor a bányamunkába vagy helyi iparba is bevonják őket. Ennél fontosabb körülmény az, hogy a megnövekedett élelmezési gondok következtében több húsrá és tejre van szükség, egyes lapp csoportok áttérnek a réncsordák egy részének kezes tartására és az ezzel együtt járó letelepült életmódra. Főként a mai Észak-Svédország lappjai változtatnak korábbi életükön, és különböző formában, de mindenhol legalább az asszonyok áttérnek a félparaszti életmódra.

E folyamattal egyidejűleg fordul az utazók és tudósok figyelme is a Lappföld felé. Ennek a jele Johannes Schefferus 1674-ben megjelent *Laponia* című munkája, Linnéus 1730-as lappföldi utazásának naplója és egész sor olyan korabeli leírás, amely a lappok hiedelmeivel, szokásaival foglalkozik. Ez az érdeklődés azután a múlt századtól kezdve szakadatlan tudományos kutatássá válik. A lapp folklórt is egyre többen gyűjtik, és századunkban már több olyan munka is napvilágot lát, amely megkísérli, hogy képet adjon a lappok népi kultúrájának egészéről.

A magyarok közül a múlt század végén több ízben is járt a svédországi és norvégiai lappok között a nyelvész Halász Ignác. (Értékes gyűjteményéből több mint tíz szöveget itt is közlünk.) 1911-ben önálló kötetként jelent meg Báthori Ferenc *Finn és lapp mesék* című kötetkéje. A legutóbbi években Szabó László gyűjtött lapp meséket.

A gyűjteményünkben közölt 126 szöveg az eddig kiadott lapp mese– és mondakincsnek csupán egy töredéke, mégis nagyjában jellemzi azt. Főként a régies mitológiai nyomok és egyes hiedelemmlényeket szerepeltető történetek közül közölhetnénk még sokat.

A lappok a történelem során sohasem jutottak el addig, hogy önálló nemzetté alakuljanak. Ehelyett kisebb-nagyobb lokális csoportokra oszlottak és oszlanak, és különböző tájszólásokban beszélnek. Az egyes dialektusok közti különbség ma is számottevő, és a társadalmi-történeti különbségek kifejezője is. A kötetünkben közölt 126 történet egyes lapp csoportokhoz sorolását ezért a dialektusok alapján végeztük el.

Noha a gyűjtemény összeállításakor elsősorban arra törekedtünk, hogy minden egyes lapp csoport és a lapp prózaepika legjellemzőbb válfajai szerepeljenek, a legszebb szövegek keresése során újra meg újra ugyanazokra a kitűnő elbeszélőkre bukkantunk. Ilyen módon az olvasó valamennyire fogalmat alkothat néhány legkiválóbb lapp mesélő népköltészeti ismereteiről is. A Nessebyben élő tengeri lapp Nils Mosessentől 12 szöveg olvasható. A Lyngen-fjord partján élő Efraim Pedersen hosszas tündérmeséket és rövid hiedelemtörténeteket egyformán szépen adott elő. Juhani Nuorgam elbeszélései az Inári-tó környéki hiedelmekről adnak színes képet. Halász Ignác pitei-lapp adatközlője, Else Britta Andersen, családja és szülőhelye szinte egész népköltészetét mesélte el. A koltta-lapp Mikko Fedotov megtörtént és annak hitt meséket mondott el a legszívesebben. Az inári-lapp Johan Johansen Aiko és az öreg Lyngen-fjordbeli lapp halász, Nils Nilsen, egyforma kedvvel mesélt igazi meséket és babonás eseményekről szóló beszámolókat. Néhány más kitűnő mesemondó, a Pecsenga-környéki Iver Saraksen, a Varanger-fjordnál élő Henrik Olsen Reppen, Csarnoluszkij kolai-lapp mesélője, Pjotr Vasziljevics Szarvanov, vagy Kert sokszavú asszony-adatközlője, a kildini lapp Marija Artemjevna Antonova és mások művészetének tüzetesebb bemutatását csak a szűkre szabott terjedelem akadályozta meg. A közölt szövegekből is érződik azonban eredeti elbeszélő tehetségük.

Ami a lapp mesék és mondák tartalmi csoportjait, műfajait illeti, nehéz olyan egységes képet alkotni róluk, amely minden dialektusra

egyformán érvényes lenne. Néhány általános jellemvonás még így is feltűnik a lapp népköltészeti alkotások olvasása közben. Ezek közül első a lapp folklór két történeti rétegének egymástól való viszonylag nagy különbsége.

Egészen a XVIII. század végéig olyan leírásokat ismerünk ugyanis, amelyek elbeszélnek a pogány lappok áldozati szokásait, felsorolják isteneiket, a nojták tevékenységéről részletes beszámolót adnak. (Ebből a korszakból származik az a több száz nojta-dob is, amelyet vagy eredetiben, vagy rajzban máig őriznek a múzeumok és könyvtárak.) Ekkor él még a medvevadászat és feltehetőleg a medvekultusz valamilyen formája is a lappok körében.

Szerencsés véletlenek révén néhány feljegyzés ezeknek az évszázadoknak lapp folklóráját is megőrizte a számunkra. Ilyen az a két medveének is, amelyet a Kemi-folyó mentén lakó lappoktól jegyzett fel 1673 előtt egy lapp születésű lelkész, Gábiel Tuderus. (A szöveget H. Kiss Judit fordításában T. I. Itkonen: Heidnische Religion und späterer Aberglaube bei den finnischen Lappen. Helsinki, 1946. 214. és 217. o. alapján közöljük):

*Erős mackó, legyőztelek,
adj hát nekem egészséget,
küldj elém fürge vadakat,
ezüstrókat ezerével,
százával a zsíros zsákmányt.
Boldog bálvány erdejéből
szép zsákmánnyal tértem én meg,
adván adta adományért,
baj és bűbáj nélkül, könnyen.
Amikor majd hazaérek,
ünnepelek három éjjel,
víg a vége, vígan kezdtem.
Hegyen-völgyön, dombokon át
űzd a rosszat innen messze.
Vidám, jó volt a vadászat,
még vígabb lesz az ivászat.
Örökös-örökön tisztellek,
téged zsákmányul szerezek,
s énekemmel engesztellek,*

valahányszor leterítlek.

*

*Sose bízd el magad, ember!
Előbb-utóbb találkozunk.
Három napja, három éjjel
álmaimban ott kísértesz,
amint szembejössz velem.
Egyszer óvatosan,
majd futva közeledsz,
hogy drága bundámat megszerezd.
Kétféle teremtmény vagyunk:
ember vagy te – medve én.
Ha barátként jönnél elém,
ingyen tied lenne a prém.
Ha rám támadsz kegyetlenül,
semmit se nyersz, ráfizetsz.*

A lapp folklórnak ezt a szakaszát, amelyet a folklór-mitológia korszakának nevezhetünk, a mai lapp népköltésből aligha lehetne rekonstruálni. Eltűnését a lappok életmódjának már jellemzett megváltozásában láthatjuk, és ennek a folyamatnak a keresztény vallás elterjedése csupán egyetlen epizódja volt.

E lapp folklór-mitológiának legismertebb földi szereplői a varázsló nojták. A nojtát a szibériai sámánokkal szokták összehasonlítani, mivel a nojták feladata is a kis közösségek megvédése volt természeti csapásoktól és külső támadásoktól egyaránt. A különböző telepek nojtái egymással is gyakran harcba keveredtek. Azokban a történetekben, amelyekben nevük előfordul (5, 15, 63 a-b, 65, 66), rendszerint már csak epikus elbeszélés és nem egy eleven népi hiedelemvilág alakjaiként bukkannak fel. Legfontosabb eszközükről, a jóslásokra használt varázsdobról még kevesebbet tudhatunk meg (64). A lapp folklór-mitológia korszakára jellemzők még a bálványok (bálványkövek, esetleg fabálványok, vagy rénszarvasok agancsaiból készített istentiszteleti helyek), a szejták, amelyeknek rendszerint áldozatokat mutattak be. A közölt szövegek (15, 16, 19; 18) azonban már elmúlásukban mutatják be az ilyen szokásokat. Az istenek közül utalásszerűen kerül elő a születéskor segítkező asszonyistenek (Maderakka és három lánya:

Ukszakka, Jukszakka és Szárakka) neve (83). A viharisten, Tiermesz alakja (23, 31), akinek neve talán a germán Donar-Thór isten nevével függ össze, csak a kolai-lappok történeteiben szerepel. Egy másik istenfigurának a neve közszóvá válva kerül elő a mesékben (ez a finn jumala szóval rokonítható lapp ibmmil, jümmal, jüpmele az 54, 100, 114 szövegekben). Talán egy korábbi Nap-kultusz halvány nyoma a több történetben is szereplő égítést (28, 29, 82, 83). Néhány egyéb apróbb mesemotívum (például a pestisember, 62) is származtatható a lapp folklórmitológia korszakából, mindez azonban nem változtat az arányokon: a mesei motívumokban együttvéve is csupán töredéke kerül elő e korábbi korszak lapp folklórjának.

A lapp folklór második periódusát a nagyobb szabású alkotások hiánya jellemzi. Még a legterjedelmesebb történet sem több egyetlen hosszú elbeszélésnél, és ha néhány kivételes képességű ember körül kibontakozik is valamilyen elbeszélésciklus (14-16), ezt korántsem tarthatjuk egy nagyepikai mű csírájának. A lapp folklórból a hősepika teljesen hiányzik, és ezt leginkább az olyan történetek bizonyítják (12), amelyek ebben a légüres térben terjednek el, mintegy kitölteni azt.

E prózai kötetben nem mutathattuk be a lapp verses folklór minden jellemző válfaját. A leginkább elterjedt műfajokat egy-egy példa mégis képviseli.

A lapp verses népköltészet legnépszerűbb műfaja a rövid röpdal, a juoigosz. Egy ilyen dal voltaképpen nem áll másból, mint tetszés szerinti tartalmú sorokból, amelyeket a sorvégi lalla, lollo vagy lullu szótagismétlés tölt ki. Egy-egy ilyen dal gyakran úgy születik, hogy a lapp énekes egymás után, különösebb kompozíció nélkül elmondja mindazt, ami csak az eszébe jut. Gyakran éppen egy hiedelemtörténet szolgál ilyen módon a dal tartalmául, amit a gyűjtő tiszteletére rendszerint az ének előtt vagy után prózában is elmondanak (20). Ritkább esetben szigorúbban szerkesztettek a verssorok, ez esetben a dallam is kötöttebb (66). Ez a gyakorlat azt is lehetővé teszi, hogy valóságos kis életképek kerüljenek dalba (81), vagy más műfajú alkotásokat is újra elmondhassanak énekben (egy állatmese ilyen dallá változtatása a 121. számú szöveg). Ezt a fokot képviselik továbbá a dalbetétes szövegek, amelyeknek a

dalokban a cselekmény továbbvitele szempontjából is van ugyan jelentőségük, mégis jobbra függetlenek a szövegtől, és próza meg dal a szemünkben ötletszerűen kapcsolódik egybe. (Ilyen például a 35. történet.) Az évszázadokkal korábbi feljegyzésekben másféle verses szövegek is előkerülnek. Ezek egy része határozottan a folklórmitológia korszakához tartozik, és leginkább tágran értelmezett szertartásdalknak nevezhető (19, 65). Más versek viszont alighanem hosszabb juoigosz-hagyományt képviselnek, amelyet leírójuk azzal, hogy elhagyta a sorok végéről az ismétlődést, az európai műköltészet formáihoz közelített. Így értelmezhetjük e versek egynémelyikét szerelmes témájú versnek (91, 92), másokat pedig valódi epikus költeménynek. Voltaképpen egyik műfaj sem jellemző a lapp népköltészetre. A szerelmi líra teljesen hiányzik, az epikus dal legismertebb termékei pedig nyilvánvalóan kölcsönzések. A bemutatott ballada is (88) német és skandináv közvetítéssel a finnből jutott el a lapp dalhagyományba.

A lapp prózaepika ennél sokkal gazdagabb, számos műfaj megfigyelhető keretei között. Ezek legtöbbjét e gyűjtemény is bemutatja.

A lappoknak népük eredetéről szóló egységes eredetmondája nincs. Bizonytalan nyomok ugyan értelmezhetők úgy is, mintha ilyen valaha lett volna, a ma így értelmezhető szövegek (például 1-2) azonban nyilvánvalóan alkalmi jellegű alkotások. Gazdag viszont a lappok egykori elpusztítását tervező népekről szóló történetek hagyománya (3, 8, 62). Ezzel kapcsolódik össze az ellenség betöréséről szóló történetek műfaja (5-13) is. Ezekben az ellenséget semmisítik meg, olyik történet azonban a lappok pusztulását is bemutatja. Népszerű motívum az ellenséget becsapó lapp vezető figurája (7), akinek neve legtöbbször Laurikadz. A csúd-történeteket koraközépkori események visszatükröződésének szokás tartani. Mindazáltal mégsem hiteles történelem az, amit elbeszélnek, hanem annak folklór motívumokkal teletűzdelt átalakítása. Pontosabban datálható – a XVI-XVIII. századra – a következő kis műfaj: a szejtárói és annak pusztulásáról szóló történetek (14-16, 18-19). Az egész lapp prózai folklórnak talán a legérdekesebb alkotásai a vad rénszarvasról, a Mientusról szóló történetek (22-26). Feltűnően gazdag az égi történetek címmel összefoglalható csoport (28-29, 31,

33-36, 82-84) is. Ennek legfőbb szereplője kétségkívül a Nap. Ennek ellenére sem állíthatjuk, hogy e történetek csupán meteorológiai és csillagászati események illusztrációi lennének: a történetek szereplői önállóak. Ugyanezt mondhatjuk az északi fény születéséről szóló történetekről (35-36) is. Külön érdekessége van a közölt Áhcek-történeteknek (36-38, 97). Magukból a szövegekből alig derül ki, hogy e történet alapja a naplányok és holdlányok összehasonlítása, amely ma már inkább csak a Nyávisedni és Ahcsisedni-történet (39) formájában ismert, sőt, még ennél is jobban demitologizálódott napjaink lapp népköltészetében (45). Ezekben az égi-mitológiai történetekben kerül elő néhány olyan szereplő is, mint például a Nagy Öreg (23, 82), akiről szövegeink nevüknél többet nem árulnak el.

Valósággal külön műfajnak nevezhetjük a tudóseemberekről szóló történeteket (63-68). E csoporton belül a régiesebb szövegek hősei valódi nojták, máskor más szereplők kerülnek a helyükre (9, 13, 32, 56); és a történetek hiedelemmondákba csapnak át. E hiedelemtörténetek igen sokfélék. Egyik alfajuk az állatból emberré, emberből állattá változásokról szól (69-71). Külön csoportnak vehetjük a kincstörténeteket is, amelyek sokkal népszerűbbek a lapp folklórban, mint ezt a közölt szövegekből (101, 103) gondolhatnánk. A hiedelemmondák (40-62) zöme azonban nem ilyen cselekmények, hanem hiedelemlények-szereplők köré csoportosítható. E szereplők egy részének nevét a történetek nem tartalmazzák. Hogy ez nem véletlen, bizonyítja az is, hogy valóságos művészettel kerülnek el az elbeszélők a megnevezésükre szolgálható alkalmakat (55, 60, 61). Közel áll ehhez az a csoport, amelyet a védőszellemekről (haltijadzs) szóló mondák (41, 51, 55, 75, 76) képviselnek. Rajtuk kívül kedvelt szereplői a hiedelemmondáknak a halottak (56), a föld alatt lakók (52, 61), a tengerbeli hiedelemlények (53, 55, 57) és néhány gonosz szellem, az Änte-faggo (40), a Gufittar (48) és mások. Mindezek a történetek igen népszerűek, mégsem vetekedhetnek a lapp mondakincs két leggyakrabban szereplő figurájával, a sztállóval (42-47) és az ördöggel (78, 79, 98). Egyes kutatók megkísérelték, hogy e történeteket is datálják (így például arra gondoltak, hogy mivel a sztállónak felesége, gyermekei, sátra és kardja van, ezért a viking vitézekben keresendő a sztálló-figura valóságos képviselője).

Egyelőre valószínűbbnek látszik az a szerény megoldás, hogy a sztálló hiedelemlény, akinek nincs pontos történeti tükörképe. Az ördög alakja pedig nem csupán a hiedelemmondákban, hanem különböző meseműfajokban is előfordul. E kétféle ördög nem azonos egymással. A hiedelemmondákban is előfordul ugyan, hogy az ember túljár az ördög eszén, egészben véve mégis félelmetes lény. A mesékben éppen ellenkezőleg, annak ellenére, hogy olykor nagy a hatalma, mégis általában legyőzhető. Az ördögnek különben két neve is van a lapp folklórban: piru, illetve pahakas. Ma még nem tudjuk biztosan, hogy ez területi vagy műfaji megoszlásra mutat. Néhány mesében (4, 125) bargele vagy pierakala néven is említik. Ez a szó a finn perkele rokona, és végső soron a balti égisten, Perkúnasz nevének a származéka.

Sokban hasonlít az ördöghöz a jehtanasz. Ezt a nevet szó szerint óriásnak fordíthatjuk. Alakja szintén kettős jellegű: gonosz és félelmetes, egyszersmind ostoba és legyőzhető is (49, 79, 83, 91, 111).

A lappok mindennapi élete több történetből tárul a szemünk elé. Ilyen élet-elbeszélésekben olykor hiedelemmotívumok vagy epikus részletek is előkerülnek, egészükben véve mégis hű tükörképei a lapp életkörülményeknek. Elbeszélésmódjuk is egyszerű, olykor a gyűjtő kérdéseire való beszámoló formáját ölti (4, 27, 40, 50, 59, 72, 73, 96, 104, 123). Külön csoport az állatokat szerepeltető elbeszéléseké. Ezek egy része állatmese, amely az észak-európai állatmese-ciklussal azonosítható (115, 119-121), másik részük egyes állatok eredetét bemutató monda (114, 116, 117, 118). Eredetmondának, aitiologikus mondának nevezhetünk ezenkívül néhány más történetet is (33, 74).

A lapp folklórban a tulajdonképpeni mesék (84-87, 89–90, 93-106) száma kevesebb, gyakran azt is jól mutatják az egyes történetek, honnan kerültek– a lapp folklórba. Skandináv mesék sarjadéka néhány szép, terjedelmes mese (85, 87, 95, 101), másokban orosz szavakat, mesei kifejezéseket és szereplőket is találunk, annak bizonyosságaként, hogy onnan való átvételek (90, 94, 100). Külön érdekességűek azok az elbeszélések, amelyekben a lapp hiedelemvilág egyes figurái is feltűnnek a mese szövegében (96, 98, 99). Olyan mesét is ismerünk, amelyben már e

hiedelemelemek magukban is nemzetközi elterjedtségűek (103). A lapp mesekincs kétségkívül legérdekesebb néhány alkotása azok a mesék, amelyek párhuzamba állíthatók ugyan az európai folklór jól ismert történeteivel, mégis különlegesen régies formájúak a lapp mesemondók szájában, és éppen ezért a lapp változatok e mesetípusok, mesemotívumok kialakulásának megértésében igen nagy jelentőségűek. Ilyen történet a tengeri boszorkányasszonyról szóló (53), amely a közismert sziréntörténetek egyik legarchaikusabb változata. Ide számíthatjuk a hattyúlányok címen ismert motívumot tartalmazó meséket is (75, 76), vagy az alig született gyermekről szóló történetet, aki a gonosz lény csodás fegyvereit megszerzi (97). Szemmel láthatólag idegen eredetű a lapp trufakincs (102, 109-ni, 113) is. Finn párhuzamokkal rokonítható az ostoba emberek tetteit elbeszélő néhány történet (122, 124). A formulamesék tartományát egyetlen történet (126) képviseli a kötetben.

Ami a közölt történetek formáját illeti, ez az egészen egyszerű, pillanatnyilag megformálódó elbeszéléstől (20, 40, 96) egészen a nagy elbeszélő gyakorlatra valló, mesei formulákban bővelkedő szövegekig (35, 74, 79, 89, 90), meglehetősen változatos. A jó szemű olvasónak mégis alighanem feltűnik, hogy a történetek zöme e két pólus között, mintegy középujt van. Nem olyan kiforrott, mindvégig mesei közhelyeket felhasználó stílus ez, mint amilyen például az orosz vagy a svéd és dán meséé. Ennél egyszerűbb, keresgélibb, olykor szakadozottabb is.

A közölt szövegek közül a régi feljegyzések egyik része eredetiben nem maradt fenn. Ilyen esetben közvetítő fordítások alapján készült a magyar szöveg (2, 19, 65). Más esetben a feljegyző közli a lapp szöveget is (91, 92), ezt mégsem tarthatjuk szó szerint hitelesnek. Több orosz-lapp mesénél csupán az orosz fordításra voltunk utalva (12, 23, 24, 26, 28, 31, 80, 94, 110, 123). Ezeket tartalmuk miatt nem mellőzhettük, mindazonáltal még ott sem változtattunk rajtuk, ahol a gyűjtőnek vagy a szerkesztőnek a keze munkáját felismertük.

Hogyan mérhetjük le mindezek után a lapp mesekincs egészét? A folklorisztika tudománya műfajokra, mesetípusokra, motívumokra bontja őket, rámutat az egyes mesék nemzetközi

párhuzamaira, történeti rétegeire. A lapp mesék és mondák esetében ez a munka annyiival nehezebb, hogy még lokális csoportokra, egyes dialektusokra is tekintettel kell lennünk. Nem azonos a görögkeleti kolhozparaszt kolai-lappok és a közép-norvégiai nomád rénszarvastenyésztő lutheránusok népmesekincse. Ilyen értelemben nincs egyöntetű lapp folklór, nincs egyöntetű lapp mesekincs sem. A közölt hagyományt mégis összetartja a lappok nyelvi és történelmi közössége, hagyományos életmódjuk egyezései. Népköltészetük legjelentékenyebb műfajai éppen a mese és a hiedelemtörténetek, amelyek tartalmában is, formájában is egymástól szinte elválaszthatatlan közelségben, olykor összevegyülve ott él a közös európai folklór számos alkotása és a sajátos lapp mindennapok epikus megfogalmazódása. Ez a mese- és mondakincs nagy idők tanúja. Helye van benne a szigeteket cserélő nagy hatalmú embereknek, a tenger mélyén kastélyban várakozó hősnek, a tóból elő-előjáró arany mellű gyermekeknek, királyfiaknak és zsémbes feleségétől féltében az ördöggel is cimboráló öregembernek. Kegyetlen, de elpusztítható idegen hódítók szerepelnek benne, és olyan emberek, akik éppen azt akarják pontosan kimérni, amit nem lehet.

Voigt Vilmos

JEGYZETEK

A fordítás alapjául szolgáló és a jegyzetekben szereplő munkák címei és rövidítései:

AaTh – a közölt mesék típuszáma: *Thompson, Stith*: The Types of the Folktale (Helsinki, 1961) műve alapján.

Bergsland, Knut: Roros-samiske tekster. Oslo, 1943.

Collinder, Björn: Lappische Sprachproben aus Härjedalen. Uppsala, 1942.

Collinder, Björn: The Lapps. New York, 1949.

Csarnoluszkij, V. V.: Szaamszkije szkazki. Moszkva, rp62.

Csarnoluszkij L. O.: Legenda ob olene-cseloveke. Moszkva, 1965.

Donner, Ottó: Lappalaisia lauluja. Helsinki, 1876.

Düben, Gustaf von: Om Lappland och Lapperne. Stockholm, 1873.

Fellman, Jacob: Anteckningar under min vistelse i Lappmarken. I-IV. Helsinki, r9o6.

Friis, Jens Andreas: Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn. Christiania, r87r.

Genetz, Arvid: Orosz-lapp nyelvmutatványok. Nyelvtudományi Közlemények r5 (1879) 74-152/ 287-303.

Gjessing, Guttorm: Changing Lapps. London, 1954.

Hajdú Péter: Finnugor népek és nyelvek. Budapest, 1962.

Halász Ignác: Svéd-lapp szövegek I. Nyelvtudományi Közlemények 19 (1885) 161-286.

Halász J. = Svéd-lapp szövegek II. Jamtlandi lapp nyelv. Nyelvtudományi Közlemények 20 {x886} 73-146, r89-250.

Halász PLA. = Népköltési gyűjtemény a Pite Lappmark Arjepluogi egyházkerületéből. Budapest, r893.

Harazin, N.: Russzkije lopari. Szanktpeterburg, 1890.

Hultkrantz, Ake: Die Religion dér Lappén. In: Die Religionen Nordeurasien und dér amerikanischen Arktis. Stuttgart, 1962.

Itkonen, Erkki: Kolttien satu revontulien synnystä. Virittäjä 63 (1959) 96-109.

Itkonen, Erkki: Lappalainen kansanrunous. In: Suomen kirjallisuus I. osa. Helsinki, 1963.

Itkonen, T. I.: KK – Koltan– ja Kuolanlappalaisia satuja. Helsinki, 1931.

Itkonen, T. I.: Heidnische Religion und spatere Aberglauben der finnischen Lappén. Helsinki, 1964.

Itkonen, T. I.: SL – Suomen lappalaiset. I-II. Helsinki, 1948.

Kert, G. M.: Obrazcū szaamszkoj recsi. Moszkva-Leningrád, 1961.

Koskimies, A. V. – Itkonen, T.: Inarilappalaista kansantietoutta. Helsinki, 1917.

Lagercrantz, Eliel: Lappische Volksdichtung. I-VI. Helsinki. 1957-1963.

Mankel, Ernst: Die lappische Zaubertrommel. I-II. Stockholm, 1938-1950.

MI = a közölt mesék motívumszáma: Thompson, Stith: Motif-Index of Főik Literature. I-VI. (Copenhagen– Bloomington, 1955-1958) alapján.

Pelto, Pertti J.: Individualism in Skolt Lapp Society. Helsinki, 1962.

Qv = Lappische Marchen– und Sagenvarianten. Ausgearbeitet von J. Qvingstad. Helsinki, 1925. (Qv M: mesetípus-szám, Qv S: mondatípuszám, Qv Us: eredetmonda-típuszám.)

Qvigstad, J.: Lappiske Eventyr og Sagn. I-VI. Oslo, 1927–1929.

Ravila, Paavo: PEV – Ruijanlappalaisia kielennáytteita Petsamosta ja Etalá-Varangista, Helsinki, 1931.

Ravila, Paavo: RLV = Reste lappischen Volksglaubens. Helsinki, 1934.

Scheffeijs, Johannes: Lapponia. Hameenlinna, 1963.

Vorren, Ornulv-Manker, Ernst: Lapp Life and Customs. London 1962.

Voszkobojnyikov, M. G.-Menovscsikov, G. A: Szkazki narodov szevera. Moszkva-Leningrád, 1959. (Szaamszkije szkazki).

Wiklund, K. B.: Lapparna. Stockholm, 1947.

Zolotarjev, D. A.: Koljszkie lopari. Leningrád, 1928.

-
1. *A lappok eredete* (Lagercrantz III. 240-241.) Elmondta (1920) Johan Iversen Majja, Nesseby.
 2. *Lappföld őslakói* (Itkonen SL II. 567.) Jaakko Fellman feljegyzése (1820) az észak-finnországi Utsjoki vidékéről.
 3. *Régi mese egy papról* (Halász 283-284.) Pitei-lapp szöveg, Arvidsjaur vidékéről, elmondta (1884) egy elsvédesedett lapp tanító. (Qv S 146)
 4. *Testvérharc* (Collinder 29.) Elmondta (1941) Torkel Larsson, Storvallenben, Harjedalen.
 5. *Eine története* (Itkonen KK 226-229.) Elmondta (1914) Trifon Szverlov, Nuortijarvi, koltta-lapp nyelvjárás. (Qv S 128).
 6. *Csúdok a patak partján* (Genetz, 142. old., 8. szám). Keleti kolai-lapp nyelvjárás (1876). (Qv S 123)
 7. *Rutszok a lappok falujában* (Kert 93-94.) Elmondta (1956) Pjotr Andrejevics Dmitrijev, Kordeg falu, kildini kolai-lapp nyelvjárás.
 8. *A parasztok a lappok legyilkolására készülnek* (Collinder 25-27.) Elmondta (1941) Elisabeth Rensberg, Karingjön, Harjedalen. (Qv S 148)
 9. *Három erős vadrénszarvas* (Lagercrantz V. 200-201.) Elmondta (1920) Neiden faluban az eredetileg koltta-lapp dialektust beszélő Onteri. (Qv S 133)
 10. *Az engedetlen leány* (Koskimies-Itkonen 25-26.) Elmondta (1914 előtt) Uula Morottaja, az Inári-tó partján levő Paatsjoki faluból. (Qv S 130)
 11. *Hemik mátkája* (Lagercrantz II. 232-2,33.) Elmondta (1920) Anna Greta Mikko, Parkalampolo falu, az északnyugati lapp erdei dialektusában.
 12. *Njál-öreg és a fiai* (Csarnoluszkij 247-263). Haruzin kolai-lapp feljegyzéseiből (1890 előtt), Csarnoluszkij kiegészítéseivel, amelyek főként a nyugat-kolai Moncsegorszkból származnak.
 13. *A látó pap és a csúdok* (Lagercrantz III. 96-98.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S 123)
 14. *Nap-Vuolabas apja, Nap* (Koskimies-Itkonen 38-39.) Elmondta (1886) az inári-lapp Pietari Valié. (Qv S 88 + 119).

Történeti adatok szerint Nap-Vuolabas apja, a Pejve-(Nap)-nemzetség őse 1670-ben halt meg.

15. *Nap-Vuolabas nem bízik már a szejtában* (Qvigstad I. 464-468.) Feljegyezte (1903) a Varanger-fjőidnál lakó tengeri lapp, Henrik Olsen Reppen. (Qv S 119)

16. *Nap-Vuolabas elégeti a szejtát* (Koskimies-Itkonen 39-41.) Elmondta (1886) az inári-lapp Mikko Aikio. (Qv S 119).

17. *A kereskedő álma* (Lagercrantz II. 73-75.) Elmondta (1920) a Lyngen-fjordbeli öreg halász, Nils Nilsen.

18. *A faistenekről* (Ravila RLV 83-85.) Elmondta (1932) Juhani Nuorgam, Inári-tó, Kittilompolo falu.

19. *Ének Tácci szejtájához* (Itkonen SL II. 566-567.) Jaakko Fellman feljegyzése (1820) Utsjoki környéki hegyi lappoktól. (Qv S 119)

20. *A láthatatlan szellem éneke* (Lagercrantz IV. 60-61.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S 23)

21. *Miért nincs a lusta embereknek réncsordájuk?* (Halász PLA 13-14.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen, a norvégiai Rognan faluban, ahová Svédországból költözött át. (Qv S 38).

22. *Mientus, a vad lénbika* (Genetz 145-146.) Ter-lapp nyelvjárású szöveg a Kola-félsziget Jokonga falujából (1876).

23. *Tiermesz és Miantas küzdelme* (Csarnoluszkij 80-81.) Ter-lapp történetek alapján készült összeállítás.

24. *Mientus-anya* (Csarnoluszkij LO 55-62.) Elmondta (1936) Pjotr Vasziljevics Szarvanov, a nyugat-kolai Moncsegorszkban.

25. *A foka úszólába, a varjú csőre, a vadrénszarvas patája* (Kert 79-80.) Elmondta (1959) Agrafena Makarovna Arhipova, kólái kildini-dialektusban, Luujaur (Lovozero) faluban. (AaTh, Qv M 552).

26. *Miantas és a vadász* (Csarnoluszkij LO 97-98.) Elmondta (1936) Mihail Petrovics Kitov, a Tuloma-folyó (Nyugat-Kola) mellékéről származó vadász.

27. *Szigga siratószorosa* (Koskimies-Itkonen 51-52.) Inári-lapp szöveg. Elmondta Uula Morottaja, 1914 előtt.

28. *A kétfejű nap* (Csarnoluszkij 187-190.) Elmondta (1927) Jokangában (Kelet-Kola) Mihail Ivanovics Tyitov. A gyűjtő ezt más ter-lapp mesék néhány részletével kiegészítette.

29. *A nap leánya* (Bergsland 330.) Elmondta (1943) az ekkor már a Roros-i lappok között élő, de Jamtlandban született Elisabeth Jakobsen.

30. *A csodálatos rénökör* (Qvigstad I. 306-308.) Elmondta (1918) a neideni skolt-lapp Ondre Jakovics Romman.

31. *Égzengés* (Csarnoluszkij 35-40.) Elmondta (1936) Leontyij Alekszandrovics Arhipov, Moncsegorszk (Imandra-tó). (AaTh 1148 B + 313: III).

32. *Harc a hideg ellen* (Ravila RLV 33-34.) Elmondta (1932) Juhani Nuorgam, inári-lapp. (Qv S 88).

33. *Miért mondják, hogy ember van a holdban*¹ (Halász 238-239.) Lule-lapp szöveg, elmondták (1884) a jokkmokki egyházkerület Vaikijaur falujában. (MI A 751)

34. *A holdfaló öregasszony* (Kert 166-167.) Elmondta (1954) Marija Artyemjevna Antonovna, kildini kola-lapp dialektusban, Terberk (Teriberka) faluban. (Qv US 4)

35. *Ne csúfold a napot, a holdat, a csillagokat és az északi fényt* (Qvigstad I. 522-524.) Elmondta (1891) Nessebyben az Inári-tó mellett született Johan Johnsen Aikio. (Qv S 159)

36. *Hogyan keletkezett az északifényi* (E. Itkonen 97-100. oldal, I. szöveg.) Elmondta (1953) Kaisza Gavrilov, a finnországi Sodankyla faluban.

37. *Áce* (Kert 198-199.) Elmondta (1955) Usztyinja Pavlovna Tarunova, Jokanga (Kelet-Kola). (AaTH 403)

38. *Áce leánykája* (Kert 212-213.) Elmondta (1955) Olga Lazarevna Danyilova, Jokanga falu.

39. *Nyávisedni és Ahcsisedni* (Lagercrantz II. 195-199.) Elmondta (1920) a Karesuando faluban született és hegyi északnyugati dialektust beszélő Pietari Paiviö. (AaTh, Qv M 975*)

40. *A gonosz Änte-faggo – a jó Änte-faggo* (Ravila RLV 101.) Elmondta (1932) az inári-lapp Juhani Nuorgam. (Qv S 3 ~ 12,0)

41. *A vadászó ember és az erdei lány* (Lagercrantz I. 113-114.) Elmondta (1921) a svéd hegyi lapp Karin Olsdotter Renander, a harjedaleni Storvallen faluban. (Qv M 38)

42. *A sztállo* (Qvigstad I. 488-490.) Isak Saba feljegyzése (1920); a nessebybeli skolt-lappoktól. (Qv S 135)

43. *A sztállo menyasszonya* (Lagercrantz III. 40-41.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (AaTh, Qv M irő5* Qv S 136)

44. *A sztállo és a szolgája* (Halász 245-247.) Lule-lapp szöveg, Vaikijaur falu, 1884. (AaTh 1137)

45. *Az elcserélt gyermekről* (Lagercrantz I. 148-152.) A múlt század végéről származó közép-svédországi (Jamtland-Hárjedalen) feljegyzés. (AaTh; Qv M 975*)

46. *Sztállo völgy* (Qvigstad IV. 426-428.) Elmondta (1923) Efraim Pedersen, Oterodden (Lyng-fjord).

47. *Ibbu és a szállók* (Halász 256-257.) Elmondták (1884) Vaikijaur faluban (Lule-lapp nyelvjárás).

48. *A Gufittar lányai* (Ravila RLV 103-105.) Elmondta (1932) Juhani Nuorgam, Inári.

49. *A kővé vált óriás* (Qvigstad IV. 289-290 oldal, 2. szöveg). Elmondta (1923) Öle Andersen, Samuelsberg (Lyng-fjord, Mandalen-völgy). (Qv S 69)

50. *A szild* (Itkonen KK 64-68.) Elmondta (1927) Paatsjoki faluban a koltta-lapp Mikko Fedotov. (MI D 926 + D 1272)

51. *A háziszellemek* (Lagercrantz V. 130-131.) Elmondta (1920) a dél-varangeri Neidenben egy öreg tengeri lapp, Piera.

52. *Történet egy embertől, akit egy kiné-asszony megbűvölt* (Halász PLA 40-41.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen, a Pite Lappmark arjepluogi egyházkerületében. (Qv S 42)

53. *A tengeri boszorkányasszony* (Ravila PEV 39-41.) Elmondta (1930) a tengeri lapp Iver Saraksen a Petsamo melletti Maativuonóban.

54. *Az ördög kocsisa* (Lagercrantz V. 104-108.) Elmondta (1920) a tengeri lapp Anders Olsen Rauna Neidenben.

55. *A tenger lakói nem tűrik a vasárnapi halászást* (Qvigstad IV. 282.) Elmondta (1923) a Lyngen-fjord Storjord telepén lakó Efraim Pedersen. (Qv S 63)

56. *Egy pap éjszaka prédikált a templomban* (Lagercrantz 92-94) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S r)

57. *A tengeri kígyó* (Qvigstad II. 472. oldal, I. szöveg.) Ezt és más történeteket a tengeri kígyóról egy Talvikban, Észak-Norvégiában élő tengeri lapp mesélte el, aki nem kívánta magát megnevezni a mesegyűjteményekben. (Qv S 79)

58. *A tengeri kígyó és a táltos cethal* (Lagercrantz III. 222–12,3.) Elmondta (2920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S 79)

59. *Emberevő emberek* (Itkonen KK 239-241.) Elmondta (1927) Mikko Feodotov, Paatsjoki (Koltta).

60. *Az üres kéz és a hajós kesztyűje* (Lagercrantz II. 67-68.) Elmondta (1920) Nils Nilsen, Lyngenfjord, Storfjord.

61. *A föld alatt lakó emberek* (Lagercrantz V. 81-85.) Elmondta (1920) a Varanger-fjord déli részének tengeri lapp dialektusában Sivert Sivertsen Gai. (Qv S 42)

62. *A pestisember* (Collinder 32-32.) Elmondta (1941) Torkel Larsson, Storvallen falu, Harjedalen. (Qv S i2t)

63. *Nojták küzdenek egymással* (Qvigstad II. 488-489, illetve 489.) Az első történetet elmondta (1924) a Kautokeino-ban született Per Andersen Baer; a másodikat ugyanitt jegyezték fel (1926) a nomád rénszarvastartó Elén Jonsdatter Uccétól. (Qv S 89)

64. *A varázsdob és a látó asszonyok* (Ravila RLV 119-222.) Elmondta (1932) Juhani Nuorgam, Kittilompolo.

65. *Kúva* (Itkonen SL II. 567.) Jaakko Fellman feljegyzése (1920), Utsjoki vidéke. (Qv S 88)

66. *Dal a szigetcséréről* (Lagercrantz III. 206-207, a dallam: Lagercrantz IV. 48.) Énekelte (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S 98)

67. *A tudóseember halála* (Ravila PEV 252-253.) Elmondta (1930) a ruija-lapp dialektust beszélő Matti Skore, a Petsamo melletti Kaakkuri faluban.

68. *Az Őszeiből való trollembert* (Bergsland 298.) Elmondta (1942) Sara Margrethe Paulsen, Rerosi dialektusban.

69. *Az átváltozott kereskedők* (Itkonen KK 72-74.) Elmondta (1927) a koltta-lapp Mikko Fedotov, Paatsjoki faluban. (Qv S 75 A)

70. *A medve-meny* (Koskimies-Itkonen 84-85.) Elmondta egy asszony (1886) Paatsjoki faluban. (Qv S 75 A)

71. *Medvemese* (Kert 87-88.) Elmondta (1958) Akulina Fedorovna Szorvanova, Umbozero (kildini kolai-lapp nyelvjárás). (AaTh, Qv M 402)

72. *Történet egy fókától* (Itkonen KK 129-130.) Elmondta (1927) Mikko Feodotov, koltta dialektusban.

73. *Egy réngazda-lapp és egy keleti-lapp története* (Lagercrantz III. 116-117.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (Qv S 75 B)

74. *Miért sós a tenger vize* (Qvigstad I. 98-ro2.) Elmondta (1891) az Ináriban született tengeri lapp, Johan Johnsen Aikio Nesseby faluban. (AaTh 565)

75. *A vízitündérek mosakodnak* (Ravila PEV 25-26.) Elmondta (1930) a Petsamo melletti Maativuono faluban a tengeri lapp Iver Saraksen. (AaTh 400: II e – IV d)

76. *A vízitündér* (Lagercrantz V. 91-93.) Elmondta (1920) a Varanger-fjord déli részének tengeri lapp dialektusában, a Troll-fjord Nirva nevű helységében Gunnar Jörgensen. (AaTh 400: II e – IV d)

77. *Az ördög beáll matrónak* (Qvigstad I. 366-368.) Elmondta (1893) Johan Johnsen Aikio, Nesseby. (AaTh 650 A cvo 1000; Qv M 1000* cv> Qv S 31)

78. *Az ördög és a táncoló emberek* (Halász PLA 80-81.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen, a norvégiai Rognanban, de svédországi pitei-lapp dialektusban. (Qv S 27)

79. *Egy ember templomot épített* (Qvigstad IV. 330-332.) Elmondta (1927) Erik Eriksen Bakkemo, a Lyngen-fjordban levő Kájfjord-dialektusban. (AaTh 500; Qv S 83.)

80. *Az ezüst szűz* (Voszkobojnyikov-Menovscsikov 21-22.) Feljegyezte (1936) orosz-lappoktól Sarupin tanító.

81. *A három kérő* (Ravila PEV 82-83.) Énekelte (1930) Piera Guttormsen, Rautavuono falu, Petsamo környéki tengeri lapp dialektus.

82. *A Nap mátkát keres fiának, Pejvalkénak* (Csarnoluszkij 19-24.) A történet velejét elmesélte (1936) Pjotr Vasziljevics Szarvanov Moncsegorszkban, ezt a lejegyző Haruzin és Düben gyűjteményeiből vett részletekkel kiegészítette.

83. *A Nap fia* (Donner 58-61 oldal r2-109 sor.) Elmondta egy Leuhnje nevű tornioi-lapp, Jukkasjarviben. Lejegyezte és 1849-ben megjelentette egy maga is lapp lelkész, Anders Fjellner. Bán Aladár fordítása megjelent a Heinrich Gusztáv szerkesztette Egyetemes Irodalomtörténet lapp fejezetének függelékeként (IV. kötet. Budapest, 1911. 161-162.)

84. *A medvefiú* (Genetz 147-148.) Feljegyezték (1876) a Itolai-lapp kildini nyelvjárásban, Lovozero faluból. (AaTh 650 A; Qv M 650**)

85. *A tengeri király és a földi király* (Qvigstad I. 16-20.) Elmondta (1903) a tengeri lapp Henrik Olsen Reppen Nessebyben. (AaTh 313-313 C; Qv M 313 C)

86. *A király kertje* (Ravila PEV 185-186.) Elmondta (1930) Petsamo környéki tengeri lapp dialektusban Nils Mathisen Mienna (AaTh, Qv 328*)

87. *Faköntös-Karedna* (Halász PLA 183-189.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen, pitei-lapp nyelvjárásban. (AaTh 510 B; Qv M 510 A)

88. *Leányka sír a nagy hajón* (Lagercrantz IV. 65-68.) Énekelte (1920) Nils Mosessen, Nesseby.

89. *Mit beszélnek a hónapoki* (Qvigstad Ilii. 54-56.) Elmondta (1926) Efraim Pedersen, Lyngenfjord, Stor-fjord. (AaTh 294) Hattyúhónap = március, gyöngyhónap = február, varjúhónap = április, tavasz hónap = május, nyárközép hava = június, nyárhónap = július, szénagyűjtő hónap = augusztus, ős hónap = szeptember, második ős hónap = október, harmadik ős hónap = november, első télhónap = december.

90. *A herceg és a legkisebbik fia* (Kert 134-142.) Elmondta (1954) Marija Artyemjevna Antonova Teriberka faluban, kildini kolai-lapp dielektusban. (AaTh Si6)

91. *Dal a rénszarvashoz* (Schefferus 378-379.) 1673 előtti észak-finnországi feljegyzés, elmondta az Enontekiöbe való Olaus Sirma Matinpoika.

92. *Dal a távoli jegyeshez* (Schefferus 380-382.) Ez is Olaus Sirma szövege. A két éneket közli Herder a *Stimmen der Völker in Liedern* népdalai között, és Goethe „A kedves közelléte” című versében dolgozza fel motívumait. E két vers a lapp költészet első – és máig legjelentősebb – hozzájárulása a világirodalomhoz.

93. *A fiatalság országa* (Qvigstad III. 240-244.) Elmondta (1885) Erik Persen. Lyngen-lapp szöveg Ká-fjordból, a Trollvik-öbölből. (AaTh, Qv M 551)

94. *Utazás a pokolba* (Csarnoluszkij 225-227.) Elmondta (1927) Varvara Ivanovna Kuroptyeva, Kelet-Kola, Jokonga. (AaTh

1525 I + 465 C + 475)

95. *Látogatás a másik világban* (Qvigstad III. 2x4-218.) Elmondta (1923) Efraim Pedersen, Lyngenfjord, – Stor fjord. (AaTh 470 00 471 A; Qv M 470*)

96. *Az arany mellű gyermekek* (Itkonen KK 76-78.) Elmondta (1927) Paatsjokiban Mikko Feodotov. (Qv S 49)

97. *Aszkfjysza és Rúvtaka* (Lagercrantz I. 164-166.) 1884 és 1889 között gyűjtötték a mesét a jámtlandi Tannas faluban. (AaTh, Qv M 314* ~ AaTh 328 + 313: HI)

98. *A pahahkasznak elígért gyermek* (Halász PLA 83-85.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen. (AaTh, Qv M 810)

99. *Mese a kutyáról* (Itkonen KK 170-175.) Elmondta (1913 és 1926 között) Nasztaszia Mosnyikov kolta-lapp nyelvjárásban a finnországi Suonikyla faluban. (AaTh 425:1 a – II b – III – IV – V)

100. *Az aranyfácska meséje* (Kert 171-175.) Elmondta (1955) Tatjana Filippovna Danyilova, kelet-kolai dialektus, Csalmne-Varre falu. (AaTh 707)

101. *A Dán Olger* (Qvigstad II. 688.) Elmondta (1924) Bigga Inga Olsdatter, Lebesby falu, észak-norvégiai tengeri lapp dialektus. (Qv S 74)

102. *Két svéd* (Lagercrantz I. 97-100.) Elmondta (1921) Thomas Renberg, a svédországi Wefsenben. (AaTh 2544)

103. *Poncijusz Jakab* (Qvigstad IV. 438-439.) Elmondta (1926) Efraim Pedersen, lyngeni-dialektus, Storfjord. (MI B 216)

104. *Egy réngazda vőt választ a lányának* (Bergsland 300–302.) Elmondta (1941) a norvégiai Rarosi lappok között élő, de a svédországi Harjedalenben született Lars Nilsen Axmann.

105. *A hány és a vak tabló* (Lagercrantz VI. 93-94.) Elmondta (1921) wefseni-lapp hegyi dialektusában, Grane faluban Sigrid Christensen. (Qv S 136 – f– 161)

106. *A Szúria-Múria kastély* (Qvigstad III. 278-286.) Elmondta (1923) Efraim Pedersen, Storfjord.

107. *A cár új hite* (Ravila PEV 124-125.) Elmondta (1930) Matti Skore, Kaakkuri falu, Petsamo-környéki ruija-lapp nyelvjárás.

108. *A leggazdagabb ház, a legnagyobb hajó és a legerősebb szakácsinas* (Qvigstad I. 240-242.) Elmondta (1891) fohan Johnsen

Aikio, Inári, egy finn mese alapján. (AaTh 1960 E + 1960 H + r96o F; Qv M 1960 E r-2)

109. *Egy jó ember gonosz felesége* (Lagercrantz III. 84-87.) Elmondta (T920) Nils Mosessen, Nesseby. (AaTh, QvM rí 64)

110. *Hogyan lett orvos az öregember* (Voszkobojnyikov–Menovscsikov 25-26.) Elmondta (1956) Pjotr Andrejevics Dmitrijev, Voronjo falu, kolai kildini-nyelvjárás (AaTh 1164 – f– 1862 B)

111. *A pap és a szolgálja* (Lagercrantz II. 115-118.) Elmondta (1920) Nils Nilsen, lyngeni-lapp nyelvjárás, Storfjord, Stubbeng falu. (AaTh, Qv M 650*)

112. *Az elvarázsolt farkas* (Qvigstad II. 76-78.) Leírta (1902) Anders Larsen, Refsbotn, Kvaenangen; Tromsö kerület. (AaTh, Qv M 621 + AaTh 425: III)

113. *A fogadás* (Lagercrantz V. 157-158.) Elmondta (1920) Sivert Sivertsen Gai, neideni tengeri lapp dialektus, Munkefjord.

114. *Hajdankori mese istenről, hogyan próbálja meg emez-amaz állatot* (Halász J 113.) Elmondta (1884) a jámtlandi Undersáker kerület Skaltugu falujában egy lapp szolgál. (Qv US 27)

115. *Az egér és a csónakja* (Genetz 139. oldal, 1. szöveg) Keleti kolai-lapp (ter-lapp) mese Lumbes faluból (1876). (AaTh, Qv M 135*)

116. *A béka ősanyja* (Qvigstad I. 416-418.) Feljegyezte (1918) a neideni skolt-lappoktól Isak Persen Saba. (Qv S 82)

117. *Az erős ökör* (Itkonen KK 177-178.) Elmondta (1913-ban vagy 1926-ban) Huotari Feodorov, Nuortijarvi falu, kildini kolai-lapp nyelvjárás.

118. *A rénszarvas és a juh* (Halász J nr.) Jamtland, Undersáker kerület, Skaltugu falu (1884). (Qv US 39)

119. *A vén róka* (Genetz X49-150.) 1876-ban gyűjtött mese, nyugati kolai-lapp dialektus, Notozero falu. (AaTh, Qv M x6i* – 1 – 2 – 8 – 8* – 9** – 9***J)

120. *A keresztelői lakoma* (Lagercrantz II. 13.) Elmondta (1920) Nils Nilsen, Stubbeng falu, lyngen-lapp nyelvjárás. (AaTh, Qv M 15)

121. *A tolvaj róka dala* (Halász PLA 265.) Elmondta (1891) Else Britta Andersen, Arjepluog kerület.

122. *A háméiek medvére vadásznak* (Lagercrantz III. 180–181.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (AaTh, Qv M 1125)

Hame = Délnyugat-Finnország egyik vidéke.

123. *Medvevadászat* (Csarnoluszkij 231-232.) Elmondta 1x927) Ilja Szemjonovics Matrehin, keleti kolai-lapp nyelvjárás, Jokanga falu.

124. *A häméiek harangot lopnak* (Lagercrantz III. 184-187.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby. (AaTh 1278)

125. *Régi történet a gyógyítóemberről* (Halász J. 130-133.) Elmondta (1884) a jamtlandi Skaltugu faluban egy lapp szolga. (AaTh, Qv M 332)

126. *Az öregapó és a fiú éneke* (Lagercrantz III. 189-190.) Elmondta (1920) Nils Mosessen, Nesseby.

Megjegyzés: a közölt szövegek területi felosztását megkönnyítendő, alábbiakban közöljük a különböző nyelvjáráscsoportokat és zárójelben feltüntetjük a vonatkozó mesék számát. A *keleti-lapp* dialektusok, az Inári-tótól keletre:

1. *Kolai-lapp* vagy orosz *lapp*: a) keleti kolai-lapp vagy ter-lapp (6, 2,2, 23, 115; Jokonga vidékéről: 28, 37, 38, 94, 123; Csalmne-Varre: rooj, b) középső vagy kildini-lapp (7, 25, 34, 71, 80, 84, 90, no), c) nyugati kolai-lapp (12, 24, 26, 31, 82,119);

2. *Koltta-lap* vagy *szkolt-lapp*: a) Nyugat-Kola (5, 9), b) Pecsenga (50, 59, 69, 72, 96), c) Észak-finnországi hegyek (36, 99), d) Norvégiába költözött koltta-lappok (30, 42, 116); 3. *Inári-lapp* (14, 16, 10, 27, 70; 18, 32, 40, 48, 64).

Északnyugati vagy nyugati lappok, Észak-Norvégiában és Észak-Svédországban:

1. *Ruijai-lapp*: a) a Petsamo melletti Kaakkuri (67, 107), b) Enontekiö (91, 92), c) tunturi-lapp (2, 19, 65), d) Kautokeino (63 a-b), e) Karesuando (39), f) erdei lappok (ír), g) fjordparti lappok (112); 2. *tengeri lapp*: a) a Petsamo melletti Maativuono (53, 75), b) Rautavuono (81), c) Ketajoki (86), d) Varanger-fjord (Nesseby falu: 1, 13, 20, 43/ 56, 58/ 66, 73, 88, 109, 122, 124, 126; 15, 85, 35, 74, 77, 108; Neiden falu: 51, 54, 61, 113; 76), e) a Persanger-félsziget nyugati oldalán levő Lyngen-fjord (Storfjord: 46, 55, 89, 95, 103, 106; Stubbeng: 17, 60, in, 120, Mandalen: 49; Ká-fjord: 79, 93), f) Talvik (57), g) Lebesby (101); 3. *Északi svéd-lapp*: a) lulei-lapp (33, 44, 47), b) pitei-lapp (3, 21, 52, 76, 87, 98, 121).

Déli lapp: 1. *Sorsele* (83), 2. *Skalstuga* (45), 3. *Harjedalen* (4, 8, 41, 62, 104), 4. *I'ámtland* (29, 97, 114, 118, 125), 5. *Koros* (68), 6. *We/sen* (102, 105).

A történetekben előforduló lapp nevek és szavak magyarázata

Áce, Ádz, Áhcek (36-38, 97) – gonosz lény, női alakban jár, olykor pókká vagy békává változik át, a lapp férfiakat csalogatja magához vagy lányaihoz, a lapp nőket megöli.

Ahcsisedni (39) *Ahcsis*-asszony, gonosz lény; egyes magyarázatok szerint az Ádzzal azonos, mások szerint a hold leánya. Vetélytársa *Nyávisedni* (1. ott).

Änte-faggo (40) – tulajdonképpen András-faggo, hiedelemlény.

Aszkfijsza (97) – szó szerint Hamu-fiú (vö. skandináv *Askeladden*), a mi Hamupipőke mesehősünk.

csúd, csúdok (6, 10, 12, 13, 64) – egész Észak-Európában ismert régi népnév, a lapp mesékben ellenséges harcosokat jelent, pontosan nem tudjuk, melyik népre vonatkozik.

Gufittar (47) – gonosz hiedelemlény (vö. norvég *govetter*), gyakran a föld alatt lakik, háza, családja van.

jehtanasz (83) – gonosz óriás, hol hiedelemlény, hol csak mesei szereplő, eredetileg a skandináv folklórban (vö. óizlandi *jötunn*), majd a finnben is.

kiné-asszony (52) – föld alatt lakó, ember alakú szellemek a *kiné*-k. Általában jóindulatúak az emberekhez, de adót követelnek tőlük.

Miantas, Mjandas, Mientus (22, 23, 24, 26) és *Miantas-pirre* (23) – ez utóbbi szó szerint *Miantas*-ős, *Miantas*-előd. A vadrénszarvas mitikus alakja.

Náinasz (36) – mitikus férfi, akinek véréből egyes mondák szerint az északi fény származik.

nojta, és más alakokban (5, 15, 63, 65, 66) – varázsló, táltos ember. A finn *noita* és a manysi *nyajt* szavak megfelelője, a finnugor sámánok legvalószínűbb neve.

Nyávisedni (39) *Nyávis*-asszony – *Ahcsisedni* vetélytársa, a jó lény, egyes magyarázatok szerint a nap leánya.

pahahkasz, pahakasz (42, 48, 74, 98) – ördög, ördögök.

ruossa, rutsz (7, 9, 90) – a régi *ruotsz* szó származéka, eredetileg svédet jelent, a mondákban hódító ellenség.

rúvtaka (45, 97) – gonosz hiedelemlény, olykor a *sztállo* felesége.

szejta (15, 16, 19) – voltaképpen áldozati hely: főként különös alakú kövek, sziklák, ritkábban fák. A természetes szejtákon kívül ismerünk ember által készítetteteket is: több követ egymásra helyeznek, vagy fából faragnak durva alakokat.

szild (50) – óvószellem, különösen forrásokhoz kapcsolt hiedelemlény.

sztállo (42, 43, 44, 45, 46, 47) – gonosz, óriási termetű hiedelemlény; olykor becsapható, ördögszerű mesei figura. A név talán a norvég *stóle* = nagyra nőtt férfi szóból ered.

Tiermesz (23, 31) – az égzengés, illetve ennek istene. A lapp folklór mitológia egyik központi alakja. A név germán eredetű, és igen régen eljuthatott a lappba.

troll, *troll-ember*, *truoll-asszony* (53, 68) – a *troll* óskandináv jövevényszó a lappban, eredetileg ember alakú, olykor állati formában megjelenő gonosz lényt, szellemet, koboldot jelentett. Később mind a skandinávban, mind a lappban egyre inkább troll-asszony, vagyis boszorkány-asszony a jelentése.

A faistennek rendszerint egy gazdag és hatalmas ős nevét adták.

A rövidebb sorok, például a 2. sor, dallama.

A hosszabb sorok, például a 4. sor, dallama.